

Η ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ
ΤΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΚΑΙ
ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Δ. Γεώργας
Ι. Παρασκευόπουλος
Η. Μπεζεβέγκης
Ν. Γιαννίτσας
Α. Γκαρή
Κ. Μυλωνάς

ΤΟΜΕΑΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ, ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΘΗΝΑ
Ιούνιος 1999

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του ατόμου αποτελεί για την Ψυχολογία βασικό ερευνητικό τομέα σε διαχρονικό αλλά και σε συγχρονικό επίπεδο. Η κυρίαρχη επιδίωξη είναι η περιγραφή των χαρακτηριστικών εκείνων που αποτελούν αναπτυξιακές παραμέτρους και ρυθμίζουν τη συμπεριφορά του αναπτυσσόμενου ανθρώπου. Παράλληλα, οι ψυχοκοινωνικές συνθήκες, μέσα στις οποίες πραγματοποιείται η ανάπτυξη αυτή, ρυθμίζουν την αλληλεπίδραση ωρίμανσης και μάθησης καθώς και καθορίζουν τη σχέση του ατόμου με το περιβάλλον του και τη συμπεριφορά του προς αυτό.

Η ψυχοκοινωνική ανάπτυξη, ως καθοριστικός παράγων της συμπεριφοράς και ρυθμιστής της προσωπικότητας, είναι διαδικασία που εξαρτάται και από τα ειδικά χαρακτηριστικά του ατόμου και τις παραμέτρους της προσωπικότητάς του, του οικογενειακού του περιβάλλοντος, της μαθησιακής του ικανότητας, των αξιών του, κ.ο.κ. Τα ειδικά αυτά χαρακτηριστικά εξαρτώνται και από το πολιτιστικό πλαίσιο στο οποίο το άτομο έχει ανατραφεί και μάλιστα, η εξάρτηση αυτή μπορεί να είναι ιδιαίτερα καθοριστική εάν πρόκειται για πληθυσμούς μειονοτήτων ή πληθυσμούς που βρίσκονται σε διαδικασίες ψυχολογικής προσαρμογής, όπως οι πληθυσμοί των παλιννοστούντων και αλλοδαπών στην Ελλάδα.

Η Έκθεση αυτή αναφέρεται στη Δράση 3.2.1.2 “Ερευνα και ανάπτυξη ψυχοκοινωνικού υλικού προσαρμοσμένου στις ανάγκες των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στο Ελληνικό σχολείο” στα πλαίσια της Ενότητας 3.2.1 “Διευκόλυνση της αρχικής ένταξης στο σχολικό σύστημα” του Έργου του 2^{ου} Κοινωνικού Πλαισίου Στήριξης ΕΠΕΑΕΚ 1.1.Ζ(γ) “Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών μαθητών” με Επιστημονικό Υπεύθυνο τον Αναπληρωτή Καθηγητή Γεώργιο Μάρκου. Ο στόχος της Έκθεσης είναι η διερεύνηση και η ανάλυση των αναπτυξιακών-ψυχολογικών χαρακτηριστικών των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών σε σχέση με αυτά των γηγενών ελλήνων μαθητών. Η προσέγγιση αυτή συνεξετάζει και τα ιδιαίτερα ψυχολογικά χαρακτηριστικά γονέων παλιννοστούντων, αλλοδαπών και γηγενών ελλήνων μαθητών σε σχέση και με τις εκτιμήσεις εκπαιδευτικών. Επίσης, η έρευνα που πραγματοποιήθηκε και παρουσιάζεται στην Έκθεση αυτή αποσκοπεί στο να εκτιμήσει και να αξιολογήσει τα ιδιαίτερα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών σε σχέση με το επίπεδο προσαρμογής τους στην ελληνική πραγματικότητα και ως προς τις αναπτυσσόμενες ή ανεπτυγμένες σχέσεις τους με τους γηγενείς Έλληνες.

Η ερευνητική αυτή δραστηριότητα, συντονίστηκε από μέλη Δ.Ε.Π. του Τομέα Ψυχολογίας, του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών καθηγητές Δημήτριο Γεώργα, Ιωάννη Παρασκευόπουλο, Ηλία Μπεζεβέγκη, τον Αναπληρωτή Καθηγητή Νικόλαο Γιαννίτσα, τη Λέκτορα Αικατερίνη Γκαρή και τον συνεργάτη Ειδικό Επιστήμονα Κωνσταντίνο Μυλωνά. Η έρευνα διαπραγματεύεται κυρίως τους επιμέρους ερευνητικούς τομείς Οικογενειακές Αξίες των μαθητών, Αγχωγόνες καταστάσεις και η αντιμετώπισή τους, Τακτικές ψυχολογικής προσαρμογής, Στερεότυπες αντιλήψεις, κ.ο.κ. πάντα σε σχέση με τα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά των παλιννοστούντων, αλλοδαπών και γηγενών ελλήνων μαθητών.

Συγκεκριμένα, ως προς τις Τακτικές Ψυχολογικής Προσαρμογής, επιχειρήθηκε η διερεύνηση δύο βασικών ερωτημάτων: α) της διατήρησης της πολιτιστικής ταυτότητας και των χαρακτηριστικών της εθνικής ομάδας από την οποία προέρχονται οι μαθητές και β) του κατά πόσο είναι σημαντικό να υπάρχουν σχέσεις μεταξύ της ομάδας των ομοεθνών και της χώρας υποδοχής. Οι τέσσερις, σύμφωνα με τη θεωρία Berry, εναλλακτικές τακτικές προσαρμογής “εναρμόνιση”, “αφομοίωση”, “διαχωρισμός” και “περιθωριοποίηση” ήταν οι πιθανές διαφοροποιήσεις των μαθητών ως προς τα δύο ερωτήματα τακτικών ψυχολογικής προσαρμογής.

Οι Οικογενειακές Αξίες των μαθητών διερευνήθηκαν στα πλαίσια των χαρακτηριστικών της Οικογένειας και της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού στα πλαίσια αυτά. Η παραδοσιακή οικογένεια έχει μελετηθεί ιδιαίτερα από τους ερευνητές του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κυρίως ως προς τη δομή της και την επίδρασή της στις αντίστοιχες παραδοσιακές αξίες και στη μεταβολή των αξιών

αυτών. Στις αξίες αυτές που αποτελούν και βασικά στοιχεία της ψυχοσύνθεσης του ατόμου περιλαμβάνονται, υπό το πρίσμα της συσχέτισής τους με τη μεταβαλλόμενη οικογένεια, οι σχέσεις παιδιών και γονέων, οι ιεραρχικοί ρόλοι των γονέων καθώς και εκπαιδευτικές αξίες των μαθητών.

Ένας άλλος παράγοντας, συνυφασμένος με την ψυχολογική προσαρμογή των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών αλλά και τη γενικότερη ψυχολογική σταθερότητα του κάθε ατόμου, είναι οι στρατηγικές που εφαρμόζουν για να αντιμετωπίσουν τις διάφορες αγχωγόνες καταστάσεις. Αυτές οι στρατηγικές μελετήθηκαν συγκριτικά μεταξύ των ομάδων μαθητών της παρούσας έρευνας με σκοπό να διερευνηθούν οι πιθανές διαφορές και ως προς τα είδη προβλημάτων που αντιμετωπίζει η κάθε ομάδα αλλά και ως προς τους τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων αυτών.

Συνδυκτικός κρίκος μεταξύ βασικών στοιχείων της ψυχοσύνθεσης των μαθητών και της έκδηλης συμπεριφοράς τους στο σχολείο, στην οικογένεια και καθημερινά είναι οι διάφορες πεποιθήσεις, στάσεις και απόψεις που μεταφράζονται σε στερεότερες αντιλήψεις για διάφορες κοινωνικές και εθνικές ομάδες. Οι στερεότερες αντιλήψεις που μελετήθηκαν στην παρούσα έρευνα αφορούν στις εθνικότητες “Ελληνες”, “Παλινοστούτες” και “Αλλοδαποί”, για τις οποίες ζητήθηκε από τους παλινοστούτες, αλλοδαπούς και γηγενείς έλληνες μαθητές να εκφράσουν τις πεποιθήσεις τους ως προς κάποια χαρακτηριστικά των εθνικοτήτων.

Μαζί με τα πιο πάνω ψυχολογικά χαρακτηριστικά καθώς και τις παραμέτρους διαμόρφωσης της συμπεριφοράς των μαθητών, διερευνήθηκε: α) η ίδια η συμπεριφορά τους κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες όπως αυτές του σχολείου και της καθημερινής τους επαφής με τους άλλους, β) η σχέση τους με τους καθηγητές και τους συμμαθητές τους, γ) οι συναισθηματικές τους σχέσεις με συνομηλίκους, συγγενείς και φίλους, δ) οι σχέσεις τους με το νόμο και το κράτος, ενώ συνελέγησαν στοιχεία και ως προς τις στάσεις τους προς την εργασία και τις μελλοντικές επαγγελματικές τους επιλογές, τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και τις αναγνωστικές συνήθειές τους. Τα στοιχεία αυτά συσχετίζονται με τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά και αποτελούν σε πολλές περιπτώσεις καθοριστικές παραμέτρους στην ψυχοκοινωνική διάσταση της προσαρμογής των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών.

Τα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά μαθητών παρουσιάζονται και ερμηνεύονται σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά δείγματος γονέων, ενώ τα αντίστοιχα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά εκπαιδευτικών που αφορούν σε αντίστοιχους τομείς, δεν είναι ακόμη διαθέσιμα προς παρουσίαση καθώς η αντίστοιχη ερευνητική δραστηριότητα βρίσκεται επί του παρόντος στο στάδιο της επεξεργασίας των δεδομένων αυτών.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους μεταπτυχιακούς φοιτητές του Τομέα Ψυχολογίας, του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών που προσέφεραν πολύτιμη βοήθεια σε διάφορες φάσεις της ερευνητικής δραστηριότητας. Οι μεταπτυχιακοί αυτοί φοιτητές είναι οι ακόλουθοι: Σοφία Ανδρεοπούλου, Γεώργιος Γεωργουλέας, Άρτεμις Γιώτσα, Αφροδίτη Καμακάρη, Μαρία Κομνηνού, Κατερίνα Λοΐζου, Θωμάς Μαζαράκης, Τσαμπίκα Μπαφίτη, Μαρίνα Ντάλλα, Πέννυ Παναγιωτοπούλου, Αλέξανδρος Παντζόπουλος, Λίτσα Παπαδήμου, Μαρία Τσελικά, Βασίλης Τσέλιος.

Αθήνα, Ιούνιος 1999

Δημήτριος Γεώργας
 Ιωάννης Παρασκευόπουλος
 Ηλίας Μπεζεβέγκης
 Νικόλαος Γιαννίτσας
 Αικατερίνη Γκαρή
 Κωνσταντίνος Μυλωνάς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	ii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	iv
Κεφάλαιο 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Κεφάλαιο 2: ΜΕΘΟΔΟΣ	3
2.1 Το δείγμα των μαθητών	3
2.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος των μαθητών	8
2.3 Μέσα συλλογής δεδομένων	24
2.4 Διαδικασία	24
2.5 Χαρακτηριστικά του Δείγματος των Γονέων	26
2.6 Μέσα συλλογής δεδομένων	36
Κεφάλαιο 3: Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ	37
3.1 Το θεωρητικό πλαίσιο της διεργασίας της ψυχολογικής προσαρμογής	37
3.1.1 Μεταβολές σε ομαδικό επίπεδο	37
3.1.2 Μεταβολές σε ατομικό επίπεδο	38
3.2. Τακτικές ψυχολογικής προσαρμογής	40
3.2.1 Εθνική ταυτότητα	45
3.2.2 Προσωπικότητα και εθνική ταυτότητα	45
3.2.3 Η διαδικασία της ψυχολογικής προσαρμογής: το δείγμα γονέων	52
3.2.4 Εθνική ταυτότητα	53
Κεφάλαιο 4: Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	57
4.1. Οικογενειακές Αξίες	57
4.1.1 Ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας	62
4.1.2 Υποχρεώσεις παιδιών προς την οικογένεια και τους συγγενείς	64
4.1.3 Εκπαιδευτικές αξίες	65
4.1.4 Πολυμεταβλητή προσέγγιση στους τέσσερις παράγοντες αξιών	69
4.1.5 Οικογενειακές Αξίες του δείγματος των γονέων	70
4.1.6 Ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας	73
4.1.7 Υποχρεώσεις παιδιών προς την οικογένεια και τους συγγενείς	75
4.1.8 Εκπαιδευτικές αξίες	76
4.1.9 Πολυμεταβλητή προσέγγιση στους τέσσερις παράγοντες αξιών - Γονείς	81
4.2 Σχέσεις με πατέρα και μητέρα	82
4.3 Αριθμός δωματίων σπιτιού και ιδιοχρησία δωματίου	86
Κεφάλαιο 5: ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΕΣ, ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ	90
5.1 Οι στερεότυπες αντιλήψεις των Γηγενών ελλήνων μαθητών για “Ελληνες”, “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς”	92
5.2. Οι στερεότυπες αντιλήψεις των Αλλοδαπών μαθητών για “Ελληνες”, “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς”	93
5.3 Οι στερεότυπες αντιλήψεις των Παλινοστούντων μαθητών για “Ελληνες”, “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς”	94
5.4 Οι στερεότυπες αντιλήψεις των Γηγενών ελλήνων γονέων για “Ελληνες”, “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς”	116
5.5 Οι στερεότυπες αντιλήψεις των Παλινοστούντων και Αλλοδαπών γονέων για “Ελληνες”, “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς”	117
Κεφάλαιο 6: ΑΓΧΟΓΟΝΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥΣ	131
6.1 Στρες και στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων	133
6.2 Στρατηγικές αντιμετώπισης άγχους και υγεία	137

6.3 Πηγές άγχους και αντιμετώπισή του στα παιδιά _____	139
6.4. Παράγοντες που επιδρούν στην επιλογή των στρατηγικών αντιμετώπισης _____	140
6.4.1 Στρατηγικές αντιμετώπισης και δημογραφικά στοιχεία _____	140
6.4.2 Στρατηγικές αντιμετώπισης και περιβάλλον _____	142
6.5 Η παρούσα έρευνα _____	146
6.6. Ευρήματα - Ερμηνεία _____	147
6.6.1 Είδος προβλήματος _____	147
6.6.2 Τρόποι αντιμετώπισης του άγχους _____	152
Κεφάλαιο 7: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΓΗΓΕΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΟΥΣ _____	154
7.1 Το Μοντέλο των Πέντε Παραγόντων της Προσωπικότητας _____	158
7.2 Προσωπικότητα και μετανάστευση-παλιννόστηση _____	164
7.3 Αποτελέσματα _____	168
Κεφάλαιο 8: ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ _____	172
Κεφάλαιο 9: ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ _____	178
Κεφάλαιο 10: ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΕΛΛΗΝΕΣ _____	187
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ _____	198
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι _____	Π-1
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ _____	Π-92
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ _____	Π-111
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV _____	Π-127
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V _____	Π-128

Η ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κεφάλαιο 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διαδικασία της μετακίνησης ομάδων ανθρώπων από τη γενέτειρά τους σε ξένη χώρα περιλαμβάνει πολλές διαστάσεις: πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, εκπαιδευτικές αλλά και ψυχολογικές. Η οικονομική κατάσταση των παλιννοστούντων, η ανεργία, η προσπάθεια ανεύρεσης κατοικίας, κ.τ.λ., είναι ζητήματα που αφορούν στις άμεσες και καθημερινές ανάγκες του.

Το μέρος αυτό πραγματεύεται το πιο σημαντικό ίσως στοιχείο της όλης διαδικασίας της παλιννόστησης, την *ψυχολογική προσαρμογή μεταναστών*. Διότι, παρόλο που οι συνθήκες διαβίωσης του παλιννόστη - και περισσότερο του πρόσφυγα - είναι σε πολλές περιπτώσεις οδυνηρές και συχνά παρατεταμένες - πιστεύουμε ότι η διαδικασία της προσαρμογής του ατόμου σε ένα διαφορετικό φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον απαιτεί περισσότερες ψυχικές δυνάμεις από ό,τι αντίστοιχες σωματικές δυνάμεις.

Οι προσπάθειες του ατόμου επικεντρώνονται στην εκμάθηση καινούργιων διαφορετικών στάσεων, αξιών, μορφών συμπεριφοράς, γλώσσας, τρόπου διαβίωσης, καινούργιου εκπαιδευτικού συστήματος κ.τ.λ. Ορισμένα άτομα αποδέχονται τις μεταβολές αυτές με ενθουσιασμό και ενεργητικότητα και τις θεωρούν ως μια δεύτερη ευκαιρία και πρόκληση για μια καινούργια ζωή. Αντίθετα, άλλοι δύσκολα απαγκιστρώνονται από το σίγουρο και γνώριμο παραδοσιακό πολιτισμό της πατρίδας. Οι νέοι μαθαίνουν πιο εύκολα την καινούργια γλώσσα ως παράλληλη γνωστική διεργασία της εκμάθησης της μητρικής τους γλώσσας και επίσης της όλης εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι μεγαλύτεροι και ιδίως οι λιγότερο μορφωμένοι μαθαίνουν την καινούργια γλώσσα μόνον με ιδιαίτερο κόπο και πολλή

προσπάθεια. Ορισμένοι προσαρμόζονται εύκολα στην καινούργια χώρα και η ίδια η προσπάθεια τους κάνει ψυχολογικά πιο δυνατούς. Άλλοι υποφέρουν ψυχολογικά στην προσπάθεια αυτή με συνέπεια να εκδηλώνουν συμπτώματα ψυχολογικής κόπωσης.

Σκοπός μας λοιπόν, είναι η παρουσίαση της θεωρητικής δομής όσον αφορά στις ψυχολογικές διεργασίες του μετανάστη κατά την προσαρμογή του σε ένα καινούργιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Η θεωρητική δομή αυτή θα είναι χρήσιμη για την ερμηνεία των ευρημάτων της έρευνάς μας, διότι θα συγκρίνονται τα δεδομένα στη χώρα μας με αντίστοιχα δεδομένα από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί σε άλλες χώρες.

Η σύγχρονη θεωρητική προσέγγιση τείνει να τοποθετεί το θέμα της μετανάστευσης σε γενικότερο πλαίσιο με το σκεπτικό ότι οι ομάδες αυτές είναι μειονότητες και έχουν κοινό σημείο τη διεργασία της ψυχολογικής προσαρμογής του ατόμου στον πολιτισμό της πλειονότητας (Berry, 1996). Πιο συγκεκριμένα, η διεργασία της ψυχολογικής προσαρμογής στο πολιτιστικό πλαίσιο της πλειονότητας έχει αποδοθεί στην Αγγλική γλώσσα με τον όρο *acculturation* (Redfield, Linton και Herskovits, 1936, Social Science Research Council, 1954) και στην Ελληνική με τον όρο *επιπολιτισμός*, που σημαίνει: *τη διεργασία της πολιτιστικής μεταβολής ως αποτέλεσμα της συνεχούς επαφής ατόμων δύο πολιτιστικών ομάδων, μια μεταβολή που το μεγαλύτερο μέρος της συνήθως πραγματοποιείται στην πλευρά της μειονότητας.*

Στην παρούσα έρευνα, οι ομάδες αυτές είναι οι παλινοστούντες και αλλοδαποί μαθητές και γονείς σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας υποδοχής, δηλαδή σε σχέση με τους Έλληνες μαθητές και γονείς. Για τις ομάδες αυτές συγκεντρώθηκαν τα ερευνητικά στοιχεία μέσω του ερευνητικού ερωτηματολογίου. Η μέθοδος της ερευνητικής συλλογής των δεδομένων περιγράφεται στο Κεφάλαιο που ακολουθεί.

Κεφάλαιο 2

ΜΕΘΟΔΟΣ

2.1 Το δείγμα των μαθητών

Οι διαφορετικές ομάδες συμμετεχόντων του δείγματος είναι Έλληνες μαθητές, Παλινοστούντες μαθητές και Αλλοδαποί μαθητές δημοτικών, γυμνασίων και λυκείων της επικράτειας. Καθώς το ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε δεν θα ήταν εύκολα κατανοητό από παιδιά μικρότερα των 9 ετών, όπως φάνηκε και από την προκαταρκτική μελέτη (βλ. **Διαδικασία**, σελ. 24 κ.ε.), οι τάξεις που τελικά θα μετείχαν στο δείγμα και για τις οποίες έγινε η διαστρωμάτωση ήταν η Ε΄ και η Στ΄ δημοτικού, οι τρεις τάξεις του γυμνασίου και, οι τρεις τάξεις του Λυκείου. Τα γεωγραφικά διαμερίσματα τα οποία επελέγησαν ως αντιπροσωπευτικά της επικράτειας ήταν η περιοχή Αττικής (κυρίως Αθήνα και Πειραιάς), η Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα, από την ευρύτερη περιοχή της Θράκης η Κομοτηνή και, από την ευρύτερη περιοχή της Κρήτης το Ηράκλειο.

Για να επιτευχθεί η όσο το δυνατόν καλύτερη αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος σε σχέση με τον στατιστικό πληθυσμό, ακολουθήσαμε τη μέθοδο της κατά στρώματα τυχαίας δειγματοληψίας. Οι μεταβλητές διαστρωμάτωσης ήταν η **Χώρα προέλευσης** (Γηγενείς έλληνες, Αλλοδαποί και, Παλινοστήσαντες), η **Βαθμίδα και Τάξη φοίτησης** (Ε΄ δημοτικού, Στ΄ δημοτικού, Α΄ γυμνασίου, Β΄ γυμνασίου, Γ΄ γυμνασίου, Α΄ λυκείου, Β΄ λυκείου και, Γ΄ λυκείου), καθώς και ο **Τόπος διαμονής** (Αθήνα-Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Θράκη, Κρήτη). Τα αντίστοιχα με τους συνολικούς-πραγματικούς αριθμούς παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στις βαθμίδες αυτές φοίτησης καθώς και για τους αντίστοιχους τόπους διαμονής συγκεντρώθηκαν από τις κατά τόπους περιφερειακές διευθύνσεις εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, αναζητήθηκαν μέσω του ΥΠ.Ε.Π.Θ. τα πραγματικά στοιχεία στατιστικού πληθυσμού, οι απόλυτοι αριθμοί δηλαδή των φοιτούντων παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στις προαναφερθείσες περιοχές και βαθμίδες εκπαίδευσης. Με βάση τα πραγματικά αυτά στοιχεία

του στατιστικού πληθυσμού, προχωρήσαμε στον υπολογισμό των ποσοστιαίων αναλογιών για τους συνδυασμούς των δύο μεταβλητών διαστρωμάτωσης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά για Αθήνα-Πειραιά, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Θράκη και Κρήτη, ο αριθμός των παλιννοστούντων μαθητών **σε όλες τις βαθμίδες και τάξεις εκπαίδευσης** (Α΄ δημοτικού ως Γ΄ λυκείου) είναι 17.991 και, ο αριθμός των αλλοδαπών μαθητών αντίστοιχα, είναι 13.986 (συνολικά 31.997). Το σύνολο των Παλιννοστούντων μαθητών από την Ε΄ δημοτικού και άνω είναι 9.895 μαθητές και το αντίστοιχο σύνολο Αλλοδαπών μαθητών είναι 6.281. Το σύνολο των Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών μαθητών στις αντίστοιχες τάξεις είναι 16.176.

Με βάση τα στοιχεία αυτά υπολογίσθηκαν οι αντίστοιχες διαστρωματωμένες τιμές με σκοπό τη συλλογή δεδομένων από 2.000 Αλλοδαπούς και Παλιννοστήσαντες μαθητές καθώς και από 2.000 Γηγενείς έλληνες μαθητές που θα αποτελούσαν την ομάδα ελέγχου. Η αναζήτηση των Παλιννοστούντων και κυρίως των Αλλοδαπών μαθητών όμως αποδείχτηκε αναντίστοιχη των επίσημων απόλυτων συχνοτήτων που το Υπουργείο Παιδείας διαθέτει. Πολλοί από τους μαθητές αυτούς δεν παρακολουθούν τις διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης και ενώ το ΥΠ.Ε.Π.Θ. θεωρεί τους μαθητές αυτούς “φοιτούντες” η πραγματικότητα διαψεύδει τη θεώρηση αυτή, διότι οι μαθητές αυτοί είναι “ανύπαρκτοι” στα σχολεία. Έτσι, οι 2.000 Γηγενείς έλληνες μαθητές, οι 1.100 Παλιννοστήσαντες (11,2% του αντίστοιχου συνόλου) και οι 900 Αλλοδαποί (14,4% του αντίστοιχου συνόλου), σύμφωνα με τις ποσοστιαίες τιμές στη διαστρωμάτωση, δεν ήταν δυνατόν να ανευρεθούν ώστε να συλλέξουμε τα αντίστοιχα στοιχεία. Ο τελικός στόχος, μετά τον συνυπολογισμό της πιο πάνω πραγματικότητας μετετρέπη σε 1.500 περίπου Παλιννοστήσαντες και Αλλοδαπούς μαθητές και 1.500 περίπου Γηγενείς έλληνες μαθητές. Τα επιμέρους βήματα της αντίστοιχης πορείας αναλύονται στους πιο κάτω πίνακες, όπου παρουσιάζονται οι αριθμοί-στόχοι για τους συμμετέχοντες στις τρεις

ομάδες εθνικότητας σύμφωνα με τη διαστρωμάτωση, καθώς και οι τελικοί αριθμοί συμμετεχόντων, μετά την ολοκλήρωση της συλλογής των δεδομένων.

Πίνακας 2.1. Δείγμα Γηγενών Ελλήνων Μαθητών - Αρχικός στόχος και τελικά δεδομένα

	Αθήνα/Πειραιάς	Θεσσαλονίκη	Ιωάννινα	Θράκη	Κρήτη	RowTotal	% Δ/Σ	% ΕπίΣυνόλου
Εδημοτ-στόχος	235	127	12	55	21	450	70,67	22,50
Εδημοτ-διαθέσιμα	143	61	39	47	28	318		20,91
Στ δημοτ-στόχος	248	126	12	51	21	458	72,49	22,90
Στδημοτ-διαθέσιμα	162	62	23	58	27	332		21,83
A Γυμν-στόχος	287	83	10	35	5	420	69,29	21,00
A Γυμν-διαθέσιμα	196	57	23	14	1	291		19,13
B Γυμν-στόχος	187	49	7	21	1	265	97,36	13,25
B Γυμν-διαθέσιμα	163	38	13	44	0	258		16,96
Γ Γυμν-στόχος	152	34	10	16	0	212	98,58	10,60
Γ Γυμν-διαθέσιμα	158	27	5	18	1	209		13,74
B Λυκ-στόχος	83	16	6	7	0	112	88,39	5,60
A+B Λυκ-διαθέσιμα	75	0	7	17	0	99		6,51
Γ Λυκ-στόχος	61	14	3	5	0	83	16,87	4,15
Γ Λυκ-διαθέσιμα	13	0	1	0	0	14		0,92
ColumnTotal - στόχος	1253	449	60	190	48	2000	76,05	100,00
ColumnTotal - διαθέσιμα	910	245	111	198	57	1521		100,00
% Διαθέσιμων/Στόχων	72,63	54,57	<u>185,00</u>	<u>104,21</u>	<u>118,75</u>	76,05		
% Στόχων/Στόχου-Συνόλου	62,65	22,45	3,00	9,50	2,40	100,00		
% επί Διαθέσιμου Συνόλου	59,83	16,11	7,30	13,02	3,75	100,00		

Σχετικά με το δείγμα των γηγενών ελλήνων πρέπει να παρατηρήσουμε ότι, αν και δεν συνελήγησαν στοιχεία από 2.000 αλλά από 1.521 μαθητές (για λόγους που θα εξηγηθούν περαιτέρω), οι ποσοστιαίες αναλογίες που είχαν τεθεί ως στόχος εξ αρχής τηρήθηκαν με μικρές σχετικά αποκλίσεις. Μια σχετικά μεγαλύτερη απόκλιση είναι αυτή που αφορά στη συμμετοχή μαθητών της Γ' λυκείου καθώς και η απόκλιση που αφορά στη συμμετοχή μαθητών από τη Θεσσαλονίκη. Και στις δύο περιπτώσεις, η μείωση των συμμετεχόντων γηγενών ελλήνων μαθητών στην ομάδα ελέγχου υπαγορεύθηκε από την ανυπαρξία αντίστοιχων ατόμων στις άλλες δύο ομάδες εθνικότητας (πρβλ. Πίνακα για το Δείγμα των Παλινοστούντων μαθητών).

Για τους Παλινοστούντες μαθητές, ο στόχος των 1.100 ατόμων επετεύχθη σχεδόν απόλυτα (τελικό N=1.070). Με εξαίρεση τη Θεσσαλονίκη και τη Θράκη, όπου αναμέναμε την ύπαρξη περισσότερων φοιτούντων παλινοστούντων, οι ποσοστιαίες αναλογίες που είχαν τεθεί ως στόχος εξ αρχής τηρήθηκαν πλήρως.

Πίνακας 2.2. Δείγμα Παλινοστούτων Μαθητών - Αρχικός στόχος και τελικά δεδομένα

	Αθήνα/Πειραιάς	Θεσσαλονίκη	Ιωάννινα	Θράκη	Κρήτη	RowTotal	% Δ/Σ	% Επί Συνόλου
Εδημοτ-στόχος	61	90	5	55	9	220	90,91	20,00
Εδημοτ-διαθέσιμα	115	43	9	19	14	200		18,69
Στ δημοτ-στόχος	85	83	5	50	7	230	122,17	20,91
Στδημοτ-διαθέσιμα	145	66	11	43	16	281		26,26
Α Γυμν-στόχος	147	68	3	35	0	253	105,93	23,00
Α Γυμν-διαθέσιμα	210	26	13	19	0	268		25,05
Β Γυμν-στόχος	102	40	2	21	0	165	89,70	15,00
Β Γυμν-διαθέσιμα	89	35	16	8	0	148		13,83
Γ Γυμν-στόχος	70	27	3	16	0	116	93,10	10,55
Γ Γυμν-διαθέσιμα	77	15	11	4	1	108		10,09
Β Λυκ-στόχος	44	13	2	7	0	66	71,21	6,00
Α+Β Λυκ-διαθέσιμα	29	9	1	8	0	47		4,39
Γ Λυκ-στόχος	31	13	1	5	0	50	36,00	4,55
Γ Λυκ-διαθέσιμα	11	7	0	0	0	18		1,68
ColumnTotal - στόχος	540	334	21	189	16	1100	97,27	100,00
ColumnTotal - διαθέσιμα	676	201	61	101	31	1070		100,00
<i>% Διαθέσιμων/Στόχων</i>	125,19	60,18	290,48	53,44	193,75	97,27		
<i>%Στόχων/Στόχου-Συνόλου</i>	49,09	30,36	1,91	17,18	1,45	100,00		
<i>% επί Διαθέσιμου Συνόλου</i>	63,18	18,79	5,70	9,44	2,90	100,00		

Πρόβλημα παρατηρήθηκε στην τήρηση των αντιστοίχων αναλογιών για τους Αλλοδαπούς μαθητές. Ο αρχικός αριθμός-στόχος συμμετεχόντων ήταν 900 μαθητές, όμως κατά τη διαδικασία έγινε φανερό ότι δεν θα ήταν δυνατή η συλλογή περισσότερων των 500 καθώς δεν ήταν δυνατή η ανεύρεσή τους. Γνωρίζοντας ότι οι Παλινοστήσαντες μαθητές του δείγματος είναι 1.070 και γνωρίζοντας επίσης ότι η ομάδα ελέγχου περιλαμβάνει περίπου 1.500 μαθητές, αποφασίσαμε να θέσουμε νέο στόχο 430 (περίπου 7% του αριθμού φοιτούντων σύμφωνα με τα επίσημα πάντα στοιχεία) Αλλοδαπούς μαθητές (1.500 – 1.070), έτσι ώστε στο τελικό δείγμα να έχουμε περίπου 3.000 συμμετέχοντες, εκ των οποίων οι 1.500 περίπου θα ήταν Γηγενείς έλληνες μαθητές, περίπου 400 θα ήταν Αλλοδαποί μαθητές και περίπου 1.100 θα ήταν Παλινοστήσαντες μαθητές. Οι επόμενοι δύο πίνακες παρουσιάζουν τη διαδικασία αυτή (πρώτα με στόχο τους 900 Αλλοδαπούς μαθητές και έπειτα με στόχο τους 430).

Πίνακας 2.3 Δείγμα Αλλοδαπών Μαθητών - Αρχικός στόχος και τελικά δεδομένα - Φάση Α

	Αθήνα/Πειραιάς	Θεσσαλονίκη	Ιωάννινα	Θράκη	Κρήτη	RowTotal	% Δ/Σ	% Επί Συνόλου
Εδημοτ-στόχος	174	37	7	0	12	230	43,48	25,56
Εδημοτ-διαθέσιμα	68	17	2	3	10	100		31,15

Στ δημοτ-στόχος	163	43	7	1	14	228	37,28	25,33
Στδημοτ-διαθέσιμα	46	11	11	9	8	85		26,48
A Γυμν-στόχος	140	15	7	0	5	167	37,72	18,56
A Γυμν-διαθέσιμα	42	5	7	6	3	63		19,63
B Γυμν-στόχος	85	9	5	0	1	100	33,00	11,11
B Γυμν-διαθέσιμα	29	1	2	1	0	33		10,28
Γ Γυμν-στόχος	82	7	7	0	0	96	32,29	10,67
Γ Γυμν-διαθέσιμα	23	2	5	0	1	31		9,66
B Λυκ-στόχος	39	3	4	0	0	46	15,22	5,11
A+B Λυκ-διαθέσιμα	4	2	0	1	0	7		2,18
Γ Λυκ-στόχος	30	1	2	0	0	33	6,06	3,67
Γ Λυκ-διαθέσιμα	2	0	0	0	0	2		0,62
ColumnTotal - στόχος	713	115	39	1	32	900	35,67	100,00
ColumnTotal - διαθέσιμα	214	38	27	20	22	321		100,00
% Διαθέσιμων/Στόχων	30,01	33,04	69,23	<u>2000,00</u>	68,75	35,67		
%Στόχων/Στόχων-Συνόλου	79,22	12,78	4,33	0,11	3,56	100,00		
% επί Διαθέσιμου Συνόλου	66,67	11,84	8,41	6,23	6,85	100,00		

Πίνακας 2.4. Δείγμα Αλλοδαπών Μαθητών - Στόχοι (σε συμφωνία με τα δεδομένα των ομάδων ελέγχου και των παλινοστούτων μαθητών) και τελικά δεδομένα - Φάση Β

	Αθήνα/Πειραιάς	Θεσσαλονίκη	Ιωάννινα	Θράκη	Κρήτη	RowTotal	%Δ/Σ	% Επί Συνόλου
Εδημοτ-στόχος	84	17	3	0	6	110	90,91	25,58
Εδημοτ-διαθέσιμα	68	17	2	3	10	100		31,15
Στ δημοτ-στόχος	78	21	3	0	7	109	77,98	25,35
Στδημοτ-διαθέσιμα	46	11	11	9	8	85		26,48
A Γυμν-στόχος	67	7	3	0	2	80	78,75	18,60
A Γυμν-διαθέσιμα	42	5	7	6	3	63		19,63
B Γυμν-στόχος	40	4	2	0	0	47	70,21	10,93
B Γυμν-διαθέσιμα	29	1	2	1	0	33		10,28
Γ Γυμν-στόχος	39	3	3	0	0	46	67,39	10,70
Γ Γυμν-διαθέσιμα	23	2	5	0	1	31		9,66
B Λυκ-στόχος	19	1	2	0	0	22	31,82	5,12
A+B Λυκ-διαθέσιμα	4	2	0	1	0	7		2,18
Γ Λυκ-στόχος	14	1	1	0	0	16	12,50	3,72
Γ Λυκ-διαθέσιμα	2	0	0	0	0	2		0,62
ColumnTotal - στόχος	341	54	18	2	15	430	74,65	100,00
ColumnTotal - διαθέσιμα	214	38	27	20	22	321		100,00
% Διαθέσιμων/Στόχων	62,76	70,37	150,00	<u>1000,00</u>	146,67	74,65		
%Στόχων/Στόχων-Συνόλου	79,30	12,56	4,19	0,47	3,49	100,00		
% επί Διαθέσιμου Συνόλου	66,67	11,84	8,41	6,23	6,85	100,00		

Μετά την συλλογή των δεδομένων καταλήξαμε σε 321 (5,1% των αντίστοιχων επίσημα φοιτούντων) τελικά Αλλοδαπούς μαθητές, συλλέγοντας δεδομένα από όσους το δυνατόν περισσότερους, πολλές φορές ανεξαρτήτως της διαστρωμάτωσης (π.χ. Θράκη - 1000% του στόχου, Ιωάννινα - 150% του στόχου, κ.ο.κ.). Οι αντίστοιχες ποσοστιαίες αναλογίες, με εξαίρεση αυτές των μεγάλων τάξεων του λυκείου, επετεύχθησαν στο μεγαλύτερο μέρος τους. Στον επόμενο Πίνακα παρουσιάζονται συγκεντρωτικά οι απόλυτες συχνότητες των συμμετεχόντων κατά ομάδα χώρας προέλευσης, τόπο διαμονής και τάξη φοίτησης.

Πίνακας 2.5. Συγκεντρωτικός Πίνακας απολύτων συχνότητων των μαθητών του τελικού δείγματος

"Φοιτούν"	Γηγενείς έλληνες μαθητές						Αλλοδαποί μαθητές						Παλινοστήσαντες μαθητές					
	Α-Π	Θ	Ιωάν.	Θράκ η	Κρήτη	Σύν.	4982	801	254	25	219	6281	4881	3018	138	1714	144	9895
Ε΄ δημ	143	61	39	47	28	318	68	17	2	3	10	100	115	43	9	19	14	200
Στ΄ δημ	162	62	23	58	27	332	46	11	11	9	8	85	145	66	11	43	16	281
Α΄ γυμ	196	57	23	14	1	291	42	5	7	6	3	63	210	26	13	19	0	268
Β΄ γυμ	163	38	13	44	0	258	29	1	2	1	0	33	89	35	16	8	0	148
Γ΄ γυμ	158	27	5	18	1	209	23	2	5	0	1	31	77	15	11	4	1	108
Α΄+Β΄ λυκ	75	0	7	17	0	99	4	2	0	1	0	7	29	9	1	8	0	47
Γ΄ λυκ	13	0	1	0	0	14	2	0	0	0	0	2	11	7	0	0	0	18
Σύνολο	910	245	111	198	57	1521	214	38	27	20	22	321	676	201	61	101	31	1070
επί Συνόλου φοιτούντων							4,3%	4,7%	10,6%	80,0%	10,0%	5,11%	13,85%	6,67%	44,2%	5,89%	21,5%	10,8%

Με βάση την όλη διαδικασία, εξασφαλίστηκε η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος ως προς το στατιστικό πληθυσμό ενδιαφέροντος, ενώ ταυτόχρονα ο αριθμός παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών που μετέχουν στο τελικό δείγμα αποτελεί περίπου το 36% του συνόλου των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών στη χώρα μας.

2.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος των μαθητών

Τα ειδικά χαρακτηριστικά του δείγματος των 2.912 μαθητών παρουσιάζονται στους Πίνακες που ακολουθούν.

Πίνακας 2.6. Κατανομή συχνότητας κατά ομάδα εθνικότητας

	f	%	Valid Percent	Cumulative Percent
Γηγενείς έλληνες	1521	52,2	52,2	52,2
Αλλοδαποί	321	11,0	11,0	63,3
Παλινοστούντες	1070	36,7	36,7	100,0
Σύνολο	2912	100,0	100,0	

Στον Πίνακα 2.6 παρουσιάζεται η κατανομή συχνότητας ως προς τις τρεις ομάδες συμμετεχόντων στο δείγμα των 2.912 συνολικά μαθητών. Οι Γηγενείς Έλληνες μαθητές αποτελούν το 52,2%. Αντίστοιχα, οι Αλλοδαποί μαθητές αποτελούν το 11% και οι Παλινοστούντες μαθητές το 36,7% του συνολικού δείγματος.

Στους Πίνακες 2.7 ως 2.10 παρουσιάζονται οι αντίστοιχες συχνότητες για την τάξη φοίτησης στο σύνολο του δείγματος, για τους Γηγενείς έλληνες μαθητές, τους Αλλοδαπούς μαθητές και, τέλος για τους Παλινοστούντες μαθητές.

Πίνακας 2.7. Τάξη φοίτησης - Συνολικό δείγμα μαθητών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ε΄ Δημοτ	618	21.2	21.2	21.2
	Στ΄ Δημοτ	698	24.0	24.0	45.2
	Α΄ Γυμν	622	21.4	21.4	66.6
	Β΄ Γυμν	439	15.1	15.1	81.6
	Γ΄ Γυμν	348	12.0	12.0	93.6
	Α΄ Λυκ	104	3.6	3.6	97.1
	Β΄ Λυκ	49	1.7	1.7	98.8
	Γ΄ Λυκ	34	1.2	1.2	100.0
	Σύνολο	2912	100.0	100.0	

Πίνακας 2.8. Τάξη φοίτησης - Γηγενείς έλληνες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ε΄ Δημοτ	318	20,9	20,9	20,9
	Στ΄ Δημοτ	332	21,8	21,8	42,7
	Α΄ Γυμν	291	19,1	19,1	61,9
	Β΄ Γυμν	258	17,0	17,0	78,8
	Γ΄ Γυμν	209	13,7	13,7	92,6
	Α΄ Λυκ	74	4,9	4,9	97,4
	Β΄ Λυκ	25	1,6	1,6	99,1
	Γ΄ Λυκ	14	,9	,9	100,0
	Σύνολο	1521	100,0	100,0	

Πίνακας 2.9. Τάξη φοίτησης - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ε΄ Δημοτ	100	31.2	31.2	31.2
	Στ΄ Δημοτ	85	26.5	26.5	57.6
	Α΄ Γυμν	63	19.6	19.6	77.3
	Β΄ Γυμν	33	10.3	10.3	87.5
	Γ΄ Γυμν	31	9.7	9.7	97.2
	Α΄ Λυκ	7	2.2	2.2	99.4
	Β΄ Λυκ	2	.6	.6	100.0
	Σύνολο	321	100.0	100.0	

Πίνακας 2.10. Τάξη φοίτησης - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ε΄ Δημοτ	200	18.7	18.7	18.7
	Στ΄ Δημοτ	281	26.3	26.3	45.0
	Α΄ Γυμν	268	25.0	25.0	70.0
	Β΄ Γυμν	148	13.8	13.8	83.8
	Γ΄ Γυμν	108	10.1	10.1	93.9
	Α΄ Λυκ	23	2.1	2.1	96.1
	Β΄ Λυκ	24	2.2	2.2	98.3
	Γ΄ Λυκ	18	1.7	1.7	100.0
	Σύνολο	1070	100.0	100.0	

Ο \bar{X} ηλικίας των μαθητών, στο σύνολο του δείγματος, ήταν 13,37 έτη και η s^2 ήταν 2,01. Αντίστοιχα, για τους Γηγενείς έλληνες μαθητές, $\bar{X} = 13,07$ και $s^2 = 1,94$, για τους Αλλοδαπούς μαθητές, $\bar{X} = 13,33$ και $s^2 = 1,92$, και για τους παλινοστούντες μαθητές, $\bar{X} = 13,80$ και $s^2 = 2,06$.

Στον Πίνακες 2.11 ως 2.14 παρουσιάζονται οι κατανομές συχνότητας για τον τόπο διαμονής των μαθητών για το σύνολο του δείγματος, τους Γηγενείς έλληνες μαθητές, για τους Αλλοδαπούς μαθητές και για τους Παλινοστούντες μαθητές.

Πίνακας 2.11. Τόπος διαμονής - Συνολικό δείγμα μαθητών

--	--	--	--	--	--

Πίνακας 2.12. Τόπος διαμονής - Γηγενείς έλληνες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αθήνα-Πειραιάς	910	59.8	59.8	59.8
	Θεσσαλονίκη	245	16.1	16.1	75.9
	Ιωάννινα	111	7.3	7.3	83.2
	Κρήτη	57	3.7	3.7	87.0
	Θράκη	198	13.0	13.0	100.0
	Σύνολο	1521	100.0	100.0	

Πίνακας 2.13. Τόπος διαμονής - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αθήνα-Πειραιάς	214	66.7	66.7	66.7
	Θεσσαλονίκη	38	11.8	11.8	78.5
	Ιωάννινα	27	8.4	8.4	86.9
	Κρήτη	22	6.9	6.9	93.8
	Θράκη	20	6.2	6.2	100.0
	Σύνολο	321	100.0	100.0	

Πίνακας 2.14. Τόπος διαμονής - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αθήνα-Πειραιάς	676	63.2	63.2	63.2
	Θεσσαλονίκη	201	18.8	18.8	82.0
	Ιωάννινα	61	5.7	5.7	87.7
	Κρήτη	31	2.9	2.9	90.6
	Θράκη	101	9.4	9.4	100.0
	Σύνολο	1070	100.0	100.0	

Στους Πίνακες 2.15 ως 2.17 παρουσιάζονται οι κατανομές συχνότητας ως προς τη χώρα από την οποία προέρχονται οι Αλλοδαποί και οι Παλιννοστούντες μαθητές. Στον Πίνακα 2.16 και στον Πίνακα 2.17 φαίνεται καθαρά ότι η κύρια χώρα προέλευσης των Αλλοδαπών μαθητών του δείγματος είναι η Ρωσσία και η Αλβανία και των Παλιννοστούντων μαθητών του δείγματος κυρίως η Ρωσσία.

Πίνακας 2.15. Χώρα Προέλευσης- Σύνολο Δείγματος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελλάδα	1521	52.2	54.1	54.1
	Ρωσσία	796	27.3	28.3	82.4
	Αλβανία	340	11.7	12.1	94.5
	Ρουμαν-Πολων-Βουλγ	90	3.1	3.2	97.7
	Δυτική Ευρώπη	47	1.6	1.7	99.4
	Αφρική	11	.4	.4	99.8
	Αυστραλία	5	.2	.2	100.0
	Άλλο	1	.0	.0	100.0
	Σύνολο	2811	96.5	100.0	
Missing	System	101	3.5		
Total		2912	100.0		

Πίνακας 2.16. Χώρα Προέλευσης - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ρωσσία	131	40.8	45.3	45.3
	Αλβανία	113	35.2	39.1	84.4
	Ρουμαν-Πολων-Βουλγ	25	7.8	8.7	93.1
	Δυτική Ευρώπη	12	3.7	4.2	97.2
	Αφρική	7	2.2	2.4	99.7
	Άλλο	1	.3	.3	100.0
	Σύνολο	289	90.0	100.0	
Missing	System	32	10.0		
Total		321	100.0		

Πίνακας 2.17. Χώρα Προέλευσης - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ρωσία	665	62.1	66.4	66.4
	Αλβανία	227	21.2	22.7	89.1
	Ρουμαν-Πολων-Βουλγ	65	6.1	6.5	95.6
	Δυτική Ευρώπη	35	3.3	3.5	99.1
	Αφρική	4	.4	.4	99.5
	Αυστραλία	5	.5	.5	100.0
	Σύνολο	1001	93,6	100.0	
Missing	System	69	6.4		
Total		1070	100.0		

Σχετικά με το φύλο των μαθητών του δείγματος, στο σύνολο των μαθητών, το 48,3% είναι αγόρια (N=1366) και το 51,7 είναι κορίτσια (N=1460). Για τους Γηγενείς έλληνες μαθητές, τα αγόρια είναι 746 (49,8%) και τα κορίτσια είναι 752 (50,2%). Για τους Αλλοδαπούς μαθητές, τα αγόρια είναι 156 (51,8%) και τα κορίτσια είναι 145 (48,2%). Τέλος, για τους Παλινοστούντες μαθητές, τα αγόρια είναι 464 (45,2%) και τα κορίτσια είναι 563 (54,8%). Σε μερικές περιπτώσεις (3%) οι συμμετέχοντες μαθητές δεν δήλωσαν το φύλο τους.

Στους Πίνακες 2.18 και 2.19 (σελ. 14 κ.ε.) παρουσιάζονται οι κατανομές συχνότητας για το επάγγελμα του πατέρα και το επάγγελμα της μητέρας αντίστοιχα, για τους Γηγενείς έλληνες μαθητές. Στους Πίνακες 2.20 ως 2.23 παρουσιάζονται οι κατανομές συχνότητας για το επάγγελμα του πατέρα, για τους Αλλοδαπούς μαθητές στη χώρα προέλευσης και στην Ελλάδα, καθώς και το επάγγελμα της μητέρας αντίστοιχα. Τέλος, στους Πίνακες 2.24 ως 2.27 παρουσιάζονται οι κατανομές συχνότητας για το επάγγελμα του πατέρα, για τους Παλινοστούντες μαθητές στη χώρα προέλευσης και στην Ελλάδα, καθώς και το επάγγελμα της μητέρας αντίστοιχα. Η κατηγοριοποίηση επαγγελμάτων έγινε με βάση τον κατάλογο επαγγελμάτων της Ε.Σ.Υ.Ε.

Πίνακας 2.18. Επάγγελμα Πατέρα - Γηγενείς έλληνες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ένοπλες Δυνάμεις	33	2,2	2,4	2,4
	Ανώτατα Στελέχη	66	4,3	4,8	7,2
	Επιστήμονες	194	12,8	14,2	21,4
	Τεχνολόγοι	92	6,0	6,7	28,2
	Υπάλληλοι	191	12,6	14,0	42,1
	Παροχή Υπηρεσιών	255	16,8	18,7	60,8
	Γεωργοί, κτλ	74	4,9	5,4	66,2
	Τεχνίτες	250	16,4	18,3	84,5
	Χειριστές	33	2,2	2,4	86,9
	Ανειδίκευτοι εργάτες	159	10,5	11,6	98,5
	Συνταξιούχοι	7	,5	,5	99,0
	Άλλο	13	,9	1,0	100,0
	Σύνολο	1367	89,9	100,0	
Missing	System	154	10,1		
Total		1521	100,0		

Πίνακας 2.19. Επάγγελμα Μητέρας - Γηγενείς έλληνες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ένοπλες Δυνάμεις	3	,2	,3	,3
	Ανώτατα Στελέχη	24	1,6	2,0	2,3
	Επιστήμονες	156	10,3	13,2	15,5
	Τεχνολόγοι	31	2,0	2,6	18,1
	Υπάλληλοι	186	12,2	15,7	33,9
	Παροχή Υπηρεσιών	167	11,0	14,1	48,0
	Γεωργοί, κτλ.	17	1,1	1,4	49,4
	Τεχνίτες	41	2,7	3,5	52,9
	Χειριστές	10	,7	,8	53,8
	Ανειδίκευτοι εργάτες	113	7,4	9,6	63,3
	Οικιακά	430	28,3	36,4	99,7
	Άλλο	3	,2	,3	100,0
	Σύνολο	1181	77,6	100,0	
Missing	System	340	22,4		
Total		1521	100,0		

Πίνακας 2.20. Επάγγελμα Πατέρα στη χώρα προέλευσης- Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ένοπλες δυνάμεις	7	2,2	2,6	2,6
	Ανώτατα Στελέχη	12	3,7	4,5	7,1
	Επιστήμονες	59	18,4	21,9	29,0
	Τεχνολόγοι	15	4,7	5,6	34,6
	Υπάλληλοι	10	3,1	3,7	38,3
	Παροχή Υπηρεσιών	32	10,0	11,9	50,2
	Γεωργοί, κτλ	8	2,5	3,0	53,2
	Τεχνίτες	53	16,5	19,7	72,9
	Χειριστές	5	1,6	1,9	74,7
	Ανειδίκευτοι εργάτες	68	21,2	25,3	100,0
	Σύνολο	269	83,8	100,0	
Missing	System	52	16,2		
Total		321	100,0		

Πίνακας 2.21. Επάγγελμα Πατέρα στην Ελλάδα - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ένοπλες δυνάμεις	10	3,1	3,6	3,6
	Ανώτατα Στελέχη	1	,3	,4	4,0
	Επιστήμονες	23	7,2	8,4	12,4
	Τεχνολόγοι	10	3,1	3,6	16,0
	Υπάλληλοι	13	4,0	4,7	20,7
	Παροχή Υπηρεσιών	36	11,2	13,1	33,8
	Γεωργοί, κτλ	2	,6	,7	34,5
	Τεχνίτες	53	16,5	19,3	53,8
	Χειριστές	3	,9	1,1	54,9
	Ανειδίκευτοι εργάτες	124	38,6	45,1	100,0
	Σύνολο	275	85,7	100,0	
Missing	System	46	14,3		
Total		321	100,0		

Πίνακας 2.22. Επάγγελμα Πατέρα στη χώρα προέλευσης- Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ένοπλες δυνάμεις	18	1,7	2,1	2,1
	Ανώτατα Στελέχη	25	2,3	2,9	5,0
	Επιστήμονες	160	15,0	18,6	23,5
	Τεχνολόγοι	69	6,4	8,0	31,6
	Υπάλληλοι	29	2,7	3,4	34,9
	Παροχή Υπηρεσιών	125	11,7	14,5	49,4
	Γεωργοί, κτλ	31	2,9	3,6	53,0
	Τεχνίτες	193	18,0	22,4	75,4
	Χειριστές	22	2,1	2,6	78,0
	Ανειδίκευτοι εργάτες	190	17,8	22,0	100,0
	Σύνολο	862	80,6	100,0	
Missing	System	208	19,4		
Total		1070	100,0		

Πίνακας 2.23. Επάγγελμα Πατέρα στην Ελλάδα - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ένοπλες δυνάμεις	19	1,8	2,0	2,0
	Ανώτατα Στελέχη	3	,3	,3	2,3
	Επιστήμονες	54	5,0	5,8	8,1
	Τεχνολόγοι	36	3,4	3,8	11,9
	Υπάλληλοι	42	3,9	4,5	16,4
	Παροχή Υπηρεσιών	130	12,1	13,9	30,3
	Γεωργοί, κτλ	17	1,6	1,8	32,1
	Τεχνίτες	205	19,2	21,9	53,9
	Χειριστές	19	1,8	2,0	56,0
	Ανειδίκευτοι εργάτες	413	38,6	44,0	100,0
	Σύνολο	938	87,7	100,0	
Missing	System	132	12,3		
Total		1070	100,0		

Πίνακας 2.24. Επάγγελμα Μητέρας στη χώρα προέλευσης- Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ανώτατα στελέχη	5	1,6	1,8	1,8
	Επιστήμονες	61	19,0	22,2	24,0
	Τεχνολόγοι	8	2,5	2,9	26,9
	Υπάλληλοι	27	8,4	9,8	36,7
	Παροχή Υπηρεσιών	32	10,0	11,6	48,4
	Γεωργοί, κκτλ	3	,9	1,1	49,5
	Τεχνίτες	13	4,0	4,7	54,2
	Χειριστές	1	,3	,4	54,5
	Ανειδίκευτοι εργάτες	62	19,3	22,5	77,1
	Οικιακά	63	19,6	22,9	100,0
	Σύνολο	275	85,7	100,0	
Missing	System	46	14,3		
Total		321	100,0		

Πίνακας 2.25. Επάγγελμα Μητέρας στην Ελλάδα - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ανώτατα στελέχη	6	1,9	2,0	2,0
	Επιστήμονες	17	5,3	5,7	7,8
	Τεχνολόγοι	3	,9	1,0	8,8
	Υπάλληλοι	12	3,7	4,1	12,8
	Παροχή Υπηρεσιών	26	8,1	8,8	21,6
	Γεωργοί, κτλ	1	,3	,3	22,0
	Τεχνίτες	5	1,6	1,7	23,6
	Ανειδίκευτοι εργάτες	147	45,8	49,7	73,3
	Οικιακά	79	24,6	26,7	100,0
	Σύνολο	296	92,2	100,0	
	Missing	System	25	7,8	
Total		321	100,0		

Πίνακας 2.26. Επάγγελμα Μητέρας στη χώρα προέλευσης- Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ανώτατα στελέχη	8	.7	1.0	1.0
	Επιστήμονες	216	20.2	25.9	26.9
	Τεχνολόγοι	29	2.7	3.5	30.4
	Υπάλληλοι	81	7.6	9.7	40.1
	Παροχή Υπηρεσιών	117	10.9	14.0	54.1
	Γεωργοί, κτλ.	14	1.3	1.7	55.8
	Τεχνίτες	41	3.8	4.9	60.7
	Χειριστές	4	.4	.5	61.2
	Ανειδίκευτοι εργάτες	159	14.9	19.1	80.3
	Οικιακά	164	15.3	19.7	100.0
	Σύνολο	833	77.9	100.0	
Missing	System	237	22.1		
Total		1070	100.0		

Πίνακας 2.27. Επάγγελμα Μητέρας στην Ελλάδα - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ένοπλες δυνάμεις	2	.2	.2	.2
	Ανώτατα στελέχη	6	.6	.6	.8
	Επιστήμονες	48	4.5	5.1	5.9
	Τεχνολόγοι	6	.6	.6	6.5
	Υπάλληλοι	34	3.2	3.6	10.1
	Παροχή Υπηρεσιών	84	7.9	8.8	18.9
	Γεωργοί, κτλ.	5	.5	.5	19.5
	Τεχνίτες	44	4.1	4.6	24.1
	Χειριστές	4	.4	.4	24.5
	Ανειδίκευτοι εργάτες	417	39.0	43.9	68.4
	Οικιακά	300	28.0	31.6	100.0
	Σύνολο	950	88.8	100.0	
Missing	System	120	11.2		
Total		1070	100.0		

Στην ερώτηση “Εργάζεται τώρα ο πατέρας - η μητέρα;”, για τους Γηγενείς έλληνες μαθητές, 93,2% (N=1387) των μαθητών απάντησε καταφατικά για τον πατέρα και 53,2% (N=790) των μαθητών απάντησε καταφατικά για τη μητέρα. Αντίστοιχα, για τους Αλλοδαπούς μαθητές, για τον πατέρα 262 μαθητές (86,2%) και για την μητέρα 226 (73,1%)

απάντησαν καταφατικά. Για τους Παλιννοστούντες μαθητές, για τον πατέρα 863 (86,6%) μαθητές και, για την μητέρα 664 (67,0%) μαθητές απάντησαν καταφατικά. Στο σύνολο του δείγματος 90,1% (N=2512) των μαθητών απάντησε ότι ο πατέρας εργάζεται στην παρούσα στιγμή και 1700 μαθητές (60,4%) απάντησε επίσης καταφατικά για τη μητέρα.

Στους Πίνακες 2.28 ως 2.35 παρουσιάζονται οι κατανομές συχνότητας για το μορφωτικό επίπεδο του Πατέρα και της Μητέρας των μαθητών του δείγματος (σε έτη εκπαίδευσης), για το σύνολο του δείγματος και για τους Γηγενείς έλληνες, τους Αλλοδαπούς και τους Παλιννοστούντες μαθητές.

Πίνακας 2.28. Μορφωτικό επίπεδο πατέρα - Σύνολο δείγματος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	482	16.6	17.7	17.7
	7-9	549	18.9	20.2	37.9
	10-12	763	26.2	28.1	66.0
	12+	923	31.7	34.0	100.0
	Σύνολο	2717	93.3	100.0	
Missing	System	195	6.7		
Total		2912	100.0		

Πίνακας 2.29. Μορφωτικό επίπεδο πατέρα - Γηγενείς έλληνες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	322	21.2	21.9	21.9
	7-9	332	21.8	22.6	44.5
	10-12	358	23.5	24.4	68.9
	12+	457	30.0	31.1	100.0
	Σύνολο	1469	96.6	100.0	
Missing	System	52	3.4		
Total		1521	100.0		

Πίνακας 2.30. Μορφωτικό επίπεδο πατέρα - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	30	9,3	10,6	10,6
	7-9	47	14,6	16,7	27,3
	10-12	92	28,7	32,6	59,9
	12+	113	35,2	40,1	100,0
	Σύνολο	282	87,9	100,0	
Missing	System	39	12,1		
Total		321	100,0		

Πίνακας 2.31. Μορφωτικό επίπεδο πατέρα - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	130	12,1	13,5	13,5
	7-9	170	15,9	17,6	31,1
	10-12	313	29,3	32,4	63,5
	12+	353	33,0	36,5	100,0
	Σύνολο	966	90,3	100,0	
Missing	System	104	9,7		
Total		1070	100,0		

Πίνακας 2.32. Μορφωτικό επίπεδο μητέρας - Σύνολο δείγματος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	350	12,0	13,9	13,9
	7-9	495	17,0	19,7	33,6
	10-12	787	27,0	31,3	64,8
	12+	886	30,4	35,2	100,0
	Σύνολο	2518	86,5	100,0	
Missing	System	394	13,5		
Total		2912	100,0		

Πίνακας 2.33. Μορφωτικό επίπεδο μητέρας - Γηγενείς έλληνες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	192	12,6	15,2	15,2
	7-9	306	20,1	24,2	39,4
	10-12	363	23,9	28,7	68,2
	12+	402	26,4	31,8	100,0
	Σύνολο	1263	83,0	100,0	
Missing	System	258	17,0		
Total		1521	100,0		

Πίνακας 2.34. Μορφωτικό επίπεδο μητέρας - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	27	8,4	9,5	9,5
	7-9	51	15,9	18,0	27,6
	10-12	99	30,8	35,0	62,5
	12+	106	33,0	37,5	100,0
	Σύνολο	283	88,2	100,0	
Missing	System	38	11,8		
Total		321	100,0		

Πίνακας 2.35. Μορφωτικό επίπεδο μητέρας - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	131	12,2	13,5	13,5
	7-9	138	12,9	14,2	27,7
	10-12	325	30,4	33,4	61,1
	12+	378	35,3	38,9	100,0
	Σύνολο	972	90,8	100,0	
Missing	System	98	9,2		
Total		1070	100,0		

Σχετικά με τα έτη που οι Αλλοδαποί και οι Παλινοστούντες μαθητές και οι οικογένειές τους βρίσκονται και είναι πιθανόν να παραμείνουν στην Ελλάδα προέκυψαν οι κατανομές συχνότητας που παρουσιάζονται στους Πίνακες 2.36 ως 2.39.

Πίνακας 2.36. Έτη στην Ελλάδα - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-1	35	10,9	11,1	11,1
	1-2	28	8,7	8,9	19,9
	2-3	24	7,5	7,6	27,5
	3-	39	12,1	12,3	39,9
	4-	40	12,5	12,7	52,5
	>5	150	46,7	47,5	100,0
	Σύν.	316	98,4	100,0	
Missing	System	5	1,6		
Total		321	100,0		

Πίνακας 2.37. Έτη στην Ελλάδα - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-1	45	4,2	4,3	4,3
	1-2	43	4,0	4,1	8,4
	2-3	56	5,2	5,3	13,7
	3-4	83	7,8	7,9	21,6
	4-5	163	15,2	15,5	37,0
	>5	662	61,9	62,9	99,9
	Total	1053	98,4	100,0	
Missing	System	18	1,6		
Total		1070	100,0		

Πίνακας 2.38. Έτη πιθανής παραμονής στην Ελλάδα - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ός 1	3	,9	1,3	1,3
	2-5	10	3,1	4,5	5,8
	Όσο γίνεται	20	6,2	9,0	14,8
	Για πάντα	177	55,1	79,7	94,5
	ΔΞ	12	3,7	5,4	99,9
	Total	222	69,1	100,0	
Missing	System	99	30,9		
Total		321	100,0		

Πίνακας 2.39. Έτη πιθανής παραμονής στην Ελλάδα - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ός 1	6	,6	,7	,7
	2-5	22	2,1	2,5	3,2
	Όσο γίνεται	44	4,1	5,0	8,3
	Για πάντα	764	71,4	87,6	95,9
	ΔΞ	34	3,2	3,9	99,9
	Total	870	81,5	100,0	
Missing	System	200	18,5		
Total		1070	100,0		

Αναμφισβήτητα, η μεγάλη πλειοψηφία και των Αλλοδαπών και των Παλινοστούντων μαθητών θεωρεί ότι θα παραμείνει στην Ελλάδα για πάντα. Θα πρέπει να σημειώσουμε όμως ότι ένα ικανό ποσοστό και στις δύο περιπτώσεις δεν απάντησε καθόλου στην αντίστοιχη ερώτηση. Τέλος, ζητήθηκε από τους μαθητές να μας πληροφορήσουν για τον αριθμό των αδελφών τους. Κατά μέσον όρο οι Γηγενείς έλληνες μαθητές έχουν 1,50 αδέρφια (\bar{x} =1,19), οι Αλλοδαποί μαθητές έχουν κατά μέσον όρο 1,47 αδέρφια (\bar{x} =1,04), και οι Παλινοστούντες μαθητές έχουν κατά μέσον όρο 1,59 αδέρφια (\bar{x} =1,09). Η διαφορά των μέσων όρων δεν είναι στατιστικά σημαντική.

2.3 Μέσα συλλογής δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του ερευνητικού ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε αποτελείται από ερωτήματα που αφορούν στα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος (όπως αυτά παρουσιάστηκαν στους προηγούμενους Πίνακες) και σε ψυχολογικά χαρακτηριστικά και σχέσεις των Παλινοστούντων και Αλλοδαπών μαθητών με την ελληνική πραγματικότητα. Συγκεκριμένα, οι ενότητες στις οποίες αναφέρεται το ερευνητικό ερωτηματολόγιο είναι οι ακόλουθες (για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. **Παράρτημα III**, “Ερευνητικά ερωτηματολόγια”):

Πίνακας 2.40. Ενότητες του ερευνητικού ερωτηματολογίου

<ol style="list-style-type: none"> 1. Δημογραφικές ερωτήσεις: Τόπος, Εθνικότητα, Χρόνια παραμονής στην Ελλάδα, Χώρα προέλευσης, Χρόνια πιθανής παραμονής στην Ελλάδα, Επάγγελμα πατέρα-μητέρας (στη χώρα προέλευσης και στην Ελλάδα), Ηλικία (πατέρα-μητέρας), Εκπαίδευση (πατέρα-μητέρας), Καθεστώς εργασιακής απασχόλησης (πατέρα-μητέρας), Φύλο, Έτος γέννησης, Βαθμίδα εκπαίδευσης, Τάξη φοίτησης, Αριθμός δωματίων κατοικίας, Ιδιοχρησία δωματίου. 2. Τακτικές Ψυχολογικής Προσαρμογής. 3. Συμπεριφορά άλλων, Συμπεριφορά του ίδιου του παιδιού, Συμπεριφορά καθηγητών και Βαθμολογία των μαθητών. 4. Ελεύθερος Χρόνος και Δραστηριότητες. 5. Αναγνωστικές συνήθειες και χρησιμότητα της ελληνικής γλώσσας. 6. Σχέσεις με Συνομηλίκους. 7. ‘Φιλοδοξίες’ των μαθητών για το Σχολείο. 8. Συναισθηματικές σχέσεις με συγγενείς / φίλους. 9. Στάσεις απέναντι στο νόμο. 10. Οικογένεια (Οικογενειακές αξίες, Σχέσεις με πατέρα-μητέρα, Αριθμός δωματίων και Ιδιοχρησία δωματίου). 11. Ψυχολογική διαδικασία αντιμετώπισης προβλημάτων. 12. Αντιλήψεις για τις σχέσεις με το κράτος. 13. Στερεότυπες αντιλήψεις για Έλληνες, Παλινοστούντες και Αλλοδαπούς. 14. Ικανοποίηση από τις σχέσεις με Έλληνες. 15. Επιλογή επαγγέλματος 16. Συμπληρωματικές ερωτήσεις.

2.4 Διαδικασία

Η χορήγηση των ερωτηματολογίων και η συλλογή των δεδομένων έγινε στα σχολεία όπου φοιτούν οι μαθητές. Ειδικά εκπαιδευμένοι ερευνητές χορήγησαν τα ερωτηματολόγια χρησιμοποιώντας συγκεκριμένες οδηγίες και επέβλεψαν την όλη διαδικασία. Η εκάστοτε ομάδα των ερευνητών, σε συνεννόηση με τους Διευθυντές των σχολείων, επέλεγε

συγκεκριμένο-προκαθορισμένο (με βάση την τυχαία, κατά στρώματα, μέθοδο δειγματοληψίας) αριθμό παλινοστούντων και αριθμό αλλοδαπών μαθητών και ταυτόχρονα επέλεγε αντίστοιχο αριθμό ελλήνων μαθητών για την ομάδα ελέγχου. Οι μαθητές συγκεντρώνονταν σε προκαθορισμένη αίθουσα, η οποία ήταν, όσο το δυνατόν, απαλλαγμένη από παρενοχλήσεις και θορύβους και δίνονταν οι οδηγίες χορήγησης. Σε περιπτώσεις που οι παλινοστούντες ή οι αλλοδαποί μαθητές δεν κατανοούσαν τις ερωτήσεις όπως ήταν διατυπωμένες στα ελληνικά, τους χορηγήθηκε το αντίστοιχο ερωτηματολόγιο στη γλώσσα προτίμησής τους (κυρίως, Ρωσικά και Αλβανικά). Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν και καταχωρήθηκαν σε ηλεκτρονική μορφή για περαιτέρω ανάλυσή τους.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι πριν τη χορήγηση των ερωτηματολογίων στο δείγμα της έρευνας έγινε προκαταρκτική χορήγηση σε μικρό δείγμα μαθητών της Δ' και Ε' δημοτικού και με βάση τα αποτελέσματα της χορήγησης αυτής ως προς το πόσο εύληπτα και κατανοητά ήταν τα ερωτήματα έγιναν μικρές αναπροσαρμογές δομής και ερωτημάτων. Από τη χορήγηση αυτή, επίσης έγινε φανερό ότι η συλλογή δεδομένων δεν θα ήταν δυνατή για ηλικίες μικρότερες από εκείνες που αντιστοιχούν στην Ε' τάξη του Δημοτικού σχολείου.

Εκτός από τα δεδομένα που συνελέγησαν από τους μαθητές, στην έρευνα αυτή είναι διαθέσιμα και δεδομένα που συνελέγησαν αντίστοιχα από γονείς των μαθητών του δείγματος. Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά και γενικότερα τα χαρακτηριστικά του δείγματος των γονέων καθώς και η διαδικασία συλλογής των αντίστοιχων δεδομένων παρουσιάζονται στο επόμενο υποκεφάλαιο.

2.5 Χαρακτηριστικά του Δείγματος των Γονέων

Οι διαφορετικές ομάδες συμμετεχόντων του δείγματος των γονέων είναι Γηγενείς Έλληνες Γονείς, Παλινοστούντες και Αλλοδαποί Γονείς των οποίων τα παιδιά φοιτούν στα δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια της επικράτειας. Τα γεωγραφικά διαμερίσματα τα οποία επελέγησαν ως αντιπροσωπευτικά της επικράτειας ήταν η περιοχή Αττικής (κυρίως Αθήνα και Πειραιάς), η Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα, από την ευρύτερη περιοχή της Θράκης η Κομοτηνή και, από την ευρύτερη περιοχή της Κρήτης το Ηράκλειο. Από τις περιοχές αυτές συνελέγησαν τα δεδομένα από τους Γηγενείς έλληνες και τους Παλινοστούντες και Αλλοδαπούς γονείς. Καθώς το δείγμα των γονέων ήταν σχετικά περιορισμένο (N=485) δεν διαμορφώθηκαν τρεις (γηγενείς, παλινοστούντες, αλλοδαποί) παρά δύο διαφορετικές ομάδες (Γηγενείς - ομάδα ελέγχου και Παλινοστούντες & Αλλοδαποί γονείς - “Παλ-Αλλοδ”). Τα δημογραφικά και άλλα στοιχεία για το σύνολο του δείγματος των γονέων καθώς και ξεχωριστά για τις δύο διαφορετικές ομάδες παρατίθενται στους Πίνακες που ακολουθούν.

Πίνακας 2.41. Κατανομή συχνότητας για το Φύλο των συμμετεχόντων

Φύλο : Συνολικό δείγμα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Άνδρες	186	38,4	38,5	38,5
	Γυναίκες	297	61,2	61,5	100,0
	Total	483	99,6	100,0	
Missing	System	2	,4		
Total		485	100,0		

Πίνακας 2.41. (συνέχεια)Φύλο^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ανδρες	61	26,8	27,0	27,0
	Γυναίκες	165	72,4	73,0	100,0
	Total	226	99,1	100,0	
Missing	System	2	,9		
Total		228	100,0		

a. GROUP = Γηγενείς

Φύλο^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ανδρες	125	48,6	48,6	48,6
	Γυναίκες	132	51,4	51,4	100,0
	Total	257	100,0	100,0	

a. GROUP = Παλ-Αλλοδ

Γενικά στο δείγμα συμμετείχαν περισσότερες μητέρες, ενώ η διαφοροποίηση αυτή είναι πιο έντονη για το δείγμα των γηγενών ελλήνων γονέων και λιγότερο έντονη για το δείγμα των παλινοστούτων και αλλοδαπών γονέων, όπως αναμενόταν.

Πίνακας 2.42. Κατανομή συχνότητας για την Οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων

Οικογενειακή κατάσταση: Συνολικό δείγμα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Έγγαμος/η 1ος γάμος	407	83,9	84,8	84,8
	Έγγαμος/η 2ος γάμος	21	4,3	4,4	89,2
	Έγγαμος/η 3ος+ γάμος	3	,6	,6	89,8
	Άγαμος/η	6	1,2	1,3	91,0
	Χήρος/α	15	3,1	3,1	94,2
	Διαζευγμένος/η σε διάσταση	22	4,5	4,6	98,8
	Total	480	99,0	100,0	
	Missing	System	5	1,0	
Total		485	100,0		

Πίνακας 2.42. (συνέχεια)**Οικογενειακή κατάσταση^a**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Έγγαμος/η 1ος γάμος	193	84,6	85,8	85,8
	Έγγαμος/η 2ος γάμος	6	2,6	2,7	88,4
	Έγγαμος/η 3ος+ γάμος	2	,9	,9	89,3
	Άγαμος/η	2	,9	,9	90,2
	Χήρος/α	10	4,4	4,4	94,7
	Διαζευγμένος/η	12	5,3	5,3	100,0
	Total	225	98,7	100,0	
Missing	System	3	1,3		
Total		228	100,0		

a. GROUP = Γηγενείς

Οικογενειακή κατάσταση^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Έγγαμος/η 1ος γάμος	214	83,3	83,9	83,9
	Έγγαμος/η 2ος γάμος	15	5,8	5,9	89,8
	Έγγαμος/η 3ος+ γάμος	1	,4	,4	90,2
	Άγαμος/η	4	1,6	1,6	91,8
	Χήρος/α	5	1,9	2,0	93,7
	Διαζευγμένος/η	10	3,9	3,9	97,6
	σε διάσταση	6	2,3	2,4	100,0
	Total	255	99,2	100,0	
Missing	System	2	,8		
Total		257	100,0		

a. GROUP = Παλ-Αλλοῦ

Στο σύνολο του δείγματος συμμετείχαν γονείς που στην πλειοψηφία τους είναι έγγαμοι, κυρίως στον πρώτο τους γάμο, ενώ υπάρχει και μικρό ποσοστό διαζευγμένων γονέων. Η εικόνα αυτή δεν διαφοροποιείται μεταξύ των δύο διαφορετικών ομάδων.

Πίνακας 2.43. Κατανομή συχνότητας του Αριθμού παιδιών στην οικογένεια**αριθμός παιδιών: Συνολικό δείγμα**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	109	22,5	22,9	22,9
	2,00	266	54,8	56,0	78,9
	3,00	67	13,8	14,1	93,1
	4,00	23	4,7	4,8	97,9
	5,00	10	2,1	2,1	100,0
	Total	475	97,9	100,0	
Missing	System	10	2,1		
Total		485	100,0		

αριθμός παιδιών^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	39	17,1	17,6	17,6
	2,00	140	61,4	63,1	80,6
	3,00	31	13,6	14,0	94,6
	4,00	5	2,2	2,3	96,8
	5,00	7	3,1	3,2	100,0
	Total	222	97,4	100,0	
Missing	System	6	2,6		
Total		228	100,0		

a. GROUP = Γηγενείς

αριθμός παιδιών^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	70	27,2	27,7	27,7
	2,00	126	49,0	49,8	77,5
	3,00	36	14,0	14,2	91,7
	4,00	18	7,0	7,1	98,8
	5,00	3	1,2	1,2	100,0
	Total	253	98,4	100,0	
Missing	System	4	1,6		
Total		257	100,0		

a. GROUP = Παλ-Αλλοδ

Στο σύνολο του δείγματος, η πλειοψηφία των οικογενειών έχει δύο παιδιά, αν και παρατηρείται ικανό ποσοστό οικογενειών με ένα παιδί. Σε μικρότερο ποσοστό παρατηρούνται οικογένειες με περισσότερα από δύο παιδιά, αν και για τις οικογένειες των παλιννοστούντων και αλλοδαπών παρατηρείται συνολικά ποσοστό 21,3 % με τρία ή και τέσσερα παιδιά.

Πίνακας 2.44. Κατανομή συχνότητας της χώρας προέλευσης των Παλινοστούτων και Αλλοδαπών γονέων του δείγματος

Χώρα προέλευσης^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ρωσσία	34	13,2	13,8	13,8
	Αλβανία	80	31,1	32,5	46,3
	Ρουμ-Πολ-Βουλγ	86	33,5	35,0	81,3
	Δυτ.Ευρώπη	6	2,3	2,4	83,7
	Αυστραλία	35	13,6	14,2	98,0
	Αφρική	1	,4	,4	98,4
	Αμερική	4	1,6	1,6	100,0
	Total	246	95,7	100,0	
Missing	System	11	4,3		
Total		257	100,0		

a. GROUP = Παλ-Αλλοδ

Όπως φαίνεται στον Πίνακα, πολλοί συμμετέχοντες έχουν έλθει στην Ελλάδα από την Αλβανία, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία και την Πολωνία. Σε μικρότερο ποσοστό έχουν έλθει στην Ελλάδα από τη Ρωσσία και την Αυστραλία.

Πίνακας 2.45. Κατανομή συχνότητας για το “είδος οικογένειας”

Είδος οικογένειας: Συνολικό δείγμα

			Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μονογονεϊκή	49	10,1	14,2	14,2
	1 γονέας Απών λόγω εργασίας	75	15,5	21,8	36,0
	1 γονέας Δεν είναι έλληνας	11	2,3	3,2	39,2
	Άλλο - Και οι δύο γονείς	209	43,1	60,8	100,0
	Total	344	70,9	100,0	
Missing	System	141	29,1		
Total		485	100,0		

Είδος οικογένειας^a

			Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μονογονεϊκή	24	10,5	17,5	17,5
	1 γονέας Απών λόγω εργασίας	34	14,9	24,8	42,3
	Άλλο - Και οι δύο γονείς	79	34,6	57,7	100,0
	Total	137	60,1	100,0	
Missing	System	91	39,9		
Total		228	100,0		

a. GROUP = Γηγενείς

Πίνακας 2.45. (συνέχεια)**Είδος οικογένειας^a**

			Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μονογονεϊκή	25	9,7	12,1	12,1
	1 γονέας Απών λόγω εργασίας	41	16,0	19,8	31,9
	1 γονέα Δεν είναι έλληνας	11	4,3	5,3	37,2
	Άλλο - Και οι δύο γονείς	130	50,6	62,8	100,0
	Total	207	80,5	100,0	
Missing	System	50	19,5		
Total		257	100,0		

a. GROUP = Παλ-Άλλοδ

Όπως φαίνεται στον Πίνακα, στις περισσότερες οικογένειες και οι δύο γονείς είναι παρόντες, αλλά παρατηρείται ικανό ποσοστό οικογενειών με τον ένα γονέα παρόντα καθώς ο άλλος γονέας είναι σταθερά απών λόγω της εργασίας του. Το ποσοστό αυτό είναι μεγαλύτερο για τις οικογένειες των γηγενών ελλήνων του δείγματος.

Πίνακας 2.46. Κατανομή συχνότητας - έτη εκπαίδευσης**Εκπαίδευση-έτη: συνολικό δείγμα**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	45	9,3	9,3	9,3
	7-9	64	13,2	13,3	22,6
	10-12	240	49,5	49,8	72,4
	12+	133	27,4	27,6	100,0
	Total	482	99,4	100,0	
Missing	System	3	,6		
Total		485	100,0		

Εκπαίδευση-έτη^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	25	11,0	11,1	11,1
	7-9	34	14,9	15,0	26,1
	10-12	103	45,2	45,6	71,7
	12+	64	28,1	28,3	100,0
	Total	226	99,1	100,0	
Missing	System	2	,9		
Total		228	100,0		

a. GROUP = Γηγενείς

Πίνακας 2.46. (συνέχεια)**Εκπαίδευση-έτη^a**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-6	20	7,8	7,8	7,8
	7-9	30	11,7	11,7	19,5
	10-12	137	53,3	53,5	73,0
	12+	69	26,8	27,0	100,0
	Total	256	99,6	100,0	
Missing	System	1	,4		
Total		257	100,0		

a. GROUP = Παλ-Αλλοδ

Ως προς τα έτη εκπαίδευσης, η πλειοψηφία έχει συστηματικά εκπαιδευθεί για 10 ως 12 έτη.

Οι κατανομές συχνότητας για τους γηγενείς έλληνες γονείς και για τους παλιννοστούντες-αλλοδαπούς γονείς δεν είναι διαφορετικές για τις διάφορες βαθμίδες τους.

Πίνακας 2.47. Κατανομή συχνότητας ως προς την κατοχή πτυχίου**Πτυχίο: Συνολικό δείγμα**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	252	52,0	53,1	53,1
	Όχι	223	46,0	46,9	100,0
	Total	475	97,9	100,0	
Missing	System	10	2,1		
Total		485	100,0		

Πτυχίο^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	108	47,4	48,4	48,4
	Όχι	115	50,4	51,6	100,0
	Total	223	97,8	100,0	
Missing	System	5	2,2		
Total		228	100,0		

a. GROUP = Γηγενείς

Πίνακας 2.47. (συνέχεια)**Πτυχίο^a**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	144	56,0	57,1	57,1
	Όχι	108	42,0	42,9	100,0
	Total	252	98,1	100,0	
Missing	System	5	1,9		
Total		257	100,0		

a. GROUP = Παλ-Αλλοδ

Στον Πίνακα παρατηρούμε ότι οι πτυχιούχοι και οι μη-πτυχιούχοι του συνολικού δείγματος ισοκατανέμονται, αλλά αξίζει να σημειωθεί ότι οι παλιννοστούντες και αλλοδαποί γονείς είναι πτυχιούχοι σε ελαφρώς μεγαλύτερο ποσοστό από το αντίστοιχο ποσοστό των γηγενών ελλήνων.

Πίνακας 2.48. Κατανομή συχνότητας ως προς την επαγγελματική κατάσταση**Παρόν-Επαγγελματική Κατάσταση: Συνολικό δείγμα**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	πλήρης	228	47,0	49,0	49,0
	μερική	104	21,4	22,4	71,4
	άνεργος	28	5,8	6,0	77,4
	συνταξιούχος	4	,8	,9	78,3
	οικιακά	62	12,8	13,3	91,6
	δική του εργασία	32	6,6	6,9	98,5
	χωρίς αμοιβή	2	,4	,4	98,9
	σπουδές	2	,4	,4	99,4
	Άλλο	3	,6	,6	100,0
	Total	465	95,9	100,0	
Missing	System	20	4,1		
Total		485	100,0		

Πίνακας 2.48. (συνέχεια)**Παρόν-Επαγγελματική Κατάσταση^a**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	πλήρης	120	52,6	54,3	54,3
	μερική	26	11,4	11,8	66,1
	άνεργος	9	3,9	4,1	70,1
	συνταξιούχος	2	,9	,9	71,0
	οικιακά	38	16,7	17,2	88,2
	δική του εργασία	24	10,5	10,9	99,1
	χωρίς αμοιβή	1	,4	,5	99,5
	Άλλο	1	,4	,5	100,0
	Total	221	96,9	100,0	
Missing	System	7	3,1		
Total		228	100,0		

a. GROUP = Γηγενείς

Παρόν-Επαγγελματική Κατάσταση^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	πλήρης	108	42,0	44,3	44,3
	μερική	78	30,4	32,0	76,2
	άνεργος	19	7,4	7,8	84,0
	συνταξιούχος	2	,8	,8	84,8
	οικιακά	24	9,3	9,8	94,7
	δική του εργασία	8	3,1	3,3	98,0
	χωρίς αμοιβή	1	,4	,4	98,4
	σπουδές	2	,8	,8	99,2
	Άλλο	2	,8	,8	100,0
	Total	244	94,9	100,0	
Missing	System	13	5,1		
Total		257	100,0		

a. GROUP = Παλ-Άλλοδ

Στον Πίνακα φαίνεται ότι οι περισσότεροι γηγενείς έλληνες απασχολούνται πλήρως εργασιακά, ενώ για τους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς γονείς το ποσοστό της μερικής απασχόλησης είναι αυξημένο. Οι γηγενείς έλληνες γονείς, επίσης, σε ικανό ποσοστό εργάζονται σε “δική τους εργασία”, ενώ δεν συμβαίνει το ίδιο με τους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς γονείς.

Πίνακας 2.49. Κατανομή συχνότητας για το επάγγελμα των Παλινοστούντων και Αλλοδαπών γονέων στη χώρα προέλευσης και στην Ελλάδα

Επάγγελμα στη Χώρα Προέλευσης^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ένοπλες δυν.	44	17,1	18,0	18,0
	Ανώτ.Στελέχη	6	2,3	2,4	20,4
	Επιστημ.	54	21,0	22,0	42,4
	τεχνολόγοι	21	8,2	8,6	51,0
	υπάλληλοι	20	7,8	8,2	59,2
	ελεύθ.επαγγ.	31	12,1	12,7	71,8
	γεωργοί...	6	2,3	2,4	74,3
	τεχνίτες	36	14,0	14,7	89,0
	χειριστές μηχ.	4	1,6	1,6	90,6
	ανειδικ.εργάτες	23	8,9	9,4	100,0
	Total	245	95,3	100,0	
Missing	System	12	4,7		
Total		257	100,0		

a. GROUP = Παλ-Αλλοδ

Επάγγελμα στην Ελλάδα^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ένοπλες δυν.	37	14,4	15,5	15,5
	Ανώτ.Στελέχη	4	1,6	1,7	17,2
	Επιστημ.	16	6,2	6,7	23,9
	τεχνολόγοι	2	,8	,8	24,8
	υπάλληλοι	8	3,1	3,4	28,2
	ελεύθ.επαγγ.	26	10,1	10,9	39,1
	γεωργοί...	2	,8	,8	39,9
	τεχνίτες	29	11,3	12,2	52,1
	χειριστές μηχ.	3	1,2	1,3	53,4
	ανειδικ.εργάτες	111	43,2	46,6	100,0
	Total	238	92,6	100,0	
Missing	System	19	7,4		
Total		257	100,0		

a. GROUP = Παλ-Αλλοδ

Από τον Πίνακα γίνεται φανερό ότι οι παλινοστούντες και αλλοδαποί γονείς, ενώ στη χώρα προέλευσης ασκούσαν επαγγέλματα ελεύθερα, επιστημονικά και στρατιωτικά, στην Ελλάδα δεν εξακολουθούν να τα ασκούν, αν και οι ελεύθεροι επαγγελματίες φαίνεται να συνεχίζουν στην ίδια επαγγελματική απασχόληση. Κατά κύριο όμως λόγο, οι παλινοστούντες και αλλοδαποί γονείς του δείγματος, ερχόμενοι στην Ελλάδα, εργάζονται ως ανειδίκευτοι εργάτες.

Ο μέσος όρος του αριθμού των παιδιών στο σύνολο του δείγματος είναι 2,07 ενώ για τους Γηγενείς γονείς είναι 2,10 και για τους Παλιννοστούντες και Αλλοδαπούς γονείς είναι 2,04, δηλαδή οι οικογένειες που συμμετείχαν στο δείγμα έχουν κατά μέσο όρο 2 παιδιά. Ο μέσος όρος ηλικίας του πρώτου παιδιού είναι περίπου 12 έτη (11,72) και ο μέσος όρος για το δεύτερο παιδί είναι περίπου 10½ έτη (10,65) στο σύνολο του δείγματος. Για τους Γηγενείς, αντίστοιχα, για το πρώτο παιδί, περίπου 12 έτη, για το δεύτερο παιδί, 11 έτη. Για τους Παλιννοστούντες και Αλλοδαπούς, για το πρώτο παιδί, περίπου 11½ έτη και για το δεύτερο παιδί περίπου 10 έτη (10,31). Ο μέσος όρος ηλικίας των γονέων που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν τα 38 περίπου έτη. Σχετικά, τέλος, με τα έτη που οι Αλλοδαποί και οι Παλιννοστούντες Γονείς και οι οικογένειές τους βρίσκονται και είναι πιθανόν να παραμείνουν στην Ελλάδα προέκυψαν τα ακόλουθα: έτη παραμονής (μέσος όρος=5,28, τυπική απόκλιση=4,13), έτη πιθανής παραμονής (μέσος όρος=5,06, τυπική απόκλιση=2,60).

2.6 Μέσα συλλογής δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του ερευνητικού ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε αποτελείται από ερωτήματα που αφορούν στα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος (όπως αυτά παρουσιάστηκαν στους προηγούμενους Πίνακες), σε ψυχολογικά χαρακτηριστικά και στην επαφή των Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Γονέων με την ελληνική πραγματικότητα. Η σύγκριση που επιχειρείται, ως προς τα χαρακτηριστικά αυτά γίνεται μέσω της ομάδας ελέγχου των Γηγενών ελλήνων γονέων του δείγματος.

Κεφάλαιο 3

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

3.1. Το θεωρητικό πλαίσιο της διεργασίας της ψυχολογικής προσαρμογής

Σε πρόσφατες δημοσιεύσεις, ο Berry (1994, 1996) διακρίνει δύο επίπεδα διεργασίας του επιπολιτισμού: το ομαδικό επίπεδο και το ατομικό επίπεδο. Με τον όρο *ομαδικό επίπεδο*, εννοείται το επίπεδο θεωρητικής προσέγγισης της κοινωνιολογίας και της ανθρωπολογίας που επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε περιγραφή συνόλων ανθρώπων. Με τον όρο *ατομικό επίπεδο* εννοείται το ενδιαφέρον που χαρακτηρίζει την ψυχολογία για τις ατομικές διαφοροποιήσεις στην αντιμετώπιση κοινωνικών φαινομένων - δηλαδή ότι το κάθε άτομο ενδέχεται να αντιμετωπίζει το ίδιο φαινόμενο διαφορετικά, ανάλογα με τη δική του ψυχοσύνθεση.

3.1.1 Μεταβολές σε ομαδικό επίπεδο

Ποιες είναι λοιπόν οι μεταβολές στο ομαδικό επίπεδο ως συνέπεια της διαδικασίας του επιπολιτισμού;

Ο μετανάστης αντιμετωπίζει μεταβολές σε στοιχεία του *φυσικού περιβάλλοντος*. Η καινούργια χώρα σημαίνει συνήθως τελείως διαφορετικές κλιματολογικές συνθήκες, σημαίνει κατοικίες με διαφορετική μορφή κατασκευής, σημαίνει περισσότερος συνωστισμός στον αστικό χώρο, ατμοσφαιρική ρύπανση, κτλ.

Μεταβολές υπάρχουν στο *βιολογικό* επίπεδο: διαφορετικός τρόπος διαβίωσης και διαφορετικά είδη διατροφής, διαφορετικές ασθένειες, κτλ.

Στο *πολιτικό* επίπεδο ο μετανάστης αντιμετωπίζει μεταβολές όπως: διαφορετικοί νόμοι στην καινούργια χώρα, διαφορετικός τρόπος λειτουργίας του πολιτεύματος, μείωση της πολιτικής δύναμης της μειονότητας.

Στο *οικονομικό* επίπεδο καλείται να αντιμετωπίσει μεταβολές όπως: εκμάθηση καινούργιων δεξιοτήτων (από την αγροτική απασχόληση στην εκμάθηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων του βιομηχανικού εργάτη) αλλά επίσης και το αντίστροφο (γεγονός που συμβαίνει συχνά σε πρόσφυγες) η αναγκαστική απασχόληση σε εργασία που είναι σε χαμηλότερο επίπεδο των ικανοτήτων του (π.χ. χειρουργός στη χώρα του που αναγκαστικά εργάζεται ως νοσοκόμος στη χώρα υποδοχής).

Οι μεγαλύτερες μεταβολές ωστόσο παρατηρούνται στο *πολιτιστικό* επίπεδο. Η πιο σημαντική μεταβολή - επειδή από το στοιχείο αυτό εξαρτάται η επικοινωνία με τα πρόσωπα της πλειονότητας - είναι σαφώς η εκμάθηση της γλώσσας. Για τους νέους η αντιμετώπιση του καινούργιου εκπαιδευτικού συστήματος (τα διαφορετικά μαθήματα ιστορίας, φιλολογίας, κτλ) συνεπάγεται παράλληλη εκμάθηση της γλώσσας που αποτελεί προσαρμογή μείζονος σημασίας. Μεταβολές παρατηρούνται στη χρήση των μέσων μαζικής επικοινωνίας, π.χ. στην ανάγνωση εφημερίδων, στην παρακολούθηση προγραμμάτων στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση. Ο μετανάστης αντιμετωπίζει επίσης αλλαγές στο δικαίωμα άσκησης του θρησκευμάτός του, κ.ά.

Τέλος, παρατηρούνται μεταβολές στον τρόπο επαφής με άλλες ομάδες στην καινούργια χώρα. Το ότι οι περισσότερες μειονότητες στις μεγάλες πόλεις του κόσμου κατοικούν οικειοθελώς σε συγκεκριμένες γειτονιές καταδεικνύει την ανάγκη του μετανάστη - τουλάχιστον σε μια πρώτη φάση της παραμονής του στη ξένη χώρα - για επαφή με συμπατριώτες με τους οποίους μοιράζεται ένα κοινό πολιτισμό. Ίσως το πειστικότερο παράδειγμα της ανάγκης για επαφή με ομόφυλους είναι οι ελληνικές κοινότητες στις μεγάλες πόλεις όλου του κόσμου όπου βρίσκονται Έλληνες μετανάστες.

3.1.2 Μεταβολές σε ατομικό επίπεδο

Όπως επισημάνθηκε προηγουμένως, μία από τις ουσιαστικές διαφορές ανάμεσα στην ψυχολογία και τις άλλες κοινωνικές επιστήμες, π.χ. την κοινωνιολογία, την ανθρωπολογία,

είναι ότι το αντικείμενο της ψυχολογίας είναι οι *ατομικές διαφορές*. Αυτό που διακρίνει την ψυχολογία από τις άλλες κοινωνικές επιστήμες είναι το ενδιαφέρον της για την μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου, ενδιαφέρον που δηλώνει ότι ο κάθε άνθρωπος ενδέχεται να εκλαμβάνει καταστάσεις με το δικό του τρόπο και να συμπεριφέρεται αντίστοιχα.

Παρόλο που υπάρχουν ατομικές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι προαναφερθείσες μεταβολές σε ομαδικό επίπεδο, με την έννοια *ατομικό επίπεδο* ο Berry (1994) εννοεί κυρίως ψυχολογικές μεταβολές ή διαμορφώσεις του *ατόμου*. Αυτή είναι η πρώτη διάσταση σε ψυχολογικό επίπεδο. Το άτομο, δηλαδή, αλλάζει, αποκτά καινούργιες στάσεις, αξίες, ικανότητες αλλά και όλες τις ψυχολογικές ιδιότητες. Όπως θα αναλυθεί παρακάτω ο *εαυτός*, το κεντρικό όργανο της προσωπικότητας, διευρύνεται στο καινούργιο περιβάλλον, η αίσθηση της *εθνικής ταυτότητας* τροποποιείται.

Δεύτερη διάσταση στο ψυχολογικό επίπεδο αποτελεί το φαινόμενο του *επιπολιτιστικού στρες* -δηλαδή, η ψυχοπαθολογική συνέπεια της κοπιώδους προσπάθειας προσαρμογής στο ξένο περιβάλλον. Η έννοια του ψυχοκοινωνικού στρες αναφέρεται στην ψυχολογική αντίδραση και την αντίδραση του φυσιολογικού συστήματος σε μακρόχρονες δυσάρεστες, επικίνδυνες, βλαβερές καταστάσεις (Selye, 1956, Holmes και Rahe, 1967). Δεύτερη θεώρηση αναφορικά με τις ψυχοπαθολογικές επιπτώσεις του στρες είναι των Miller και Dollard (1941). Κατά τη θεωρία των συγκρούσεων, οι συγκρούσεις δημιουργούν *άγχος*. Το υψηλό επίπεδο του *άγχους* ενεργοποιεί τους μηχανισμούς άμυνας οι οποίοι προσπαθούν με διάφορους τρόπους να μειώσουν την ένταση που προκαλείται από το *άγχος*. Οι αντιδράσεις αυτές μπορεί να είναι σε ψυχολογικό επίπεδο ή σε σωματικό επίπεδο. Άρα, όπως θα εξηγήσουμε περαιτέρω, η προσπάθεια προσαρμογής του ατόμου στις απαιτήσεις του καινούργιου και διαφορετικού πολιτισμού αποτελεί στρεσογόνο κατάσταση. Η καινούργια αυτή κατάσταση αποτελεί πρόκληση για ορισμένους και την αντιμετωπίζουν με ενθουσιασμό και ενεργητικότητα. Αντίθετα, για άλλους, η προσαρμογή αυτή εκλαμβάνεται ως

στρεσογόνος κατάσταση η οποία δημιουργεί άγχος και έχει ως συνέπεια τη δημιουργία ψυχοπαθολογικών και ψυχοσωματικών αντιδράσεων.

3.2. Τακτικές ψυχολογικής προσαρμογής

Από τις σημαντικότερες προσφορές στη θεωρία της προσαρμογής των μεταναστών σε ένα ξένο πολιτιστικό περιβάλλον είναι η έννοια των *τακτικών προσαρμογής* του Berry (1984). Η θεώρηση ότι υπάρχουν ατομικές διαφορές στον τρόπο προσαρμογής και επίσης η θεώρηση των Miller και Dollard (1941) οδήγησαν τον Berry στη διαμόρφωση ενός μοντέλου προσαρμογής στο οποίο προτείνει τέσσερα είδη τακτικών προσαρμογής. Οι τακτικές αυτές είναι συνέπεια θεωρητικών απαντήσεων σε δύο βασικά ερωτήματα αναφορικά, από το ένα μέρος, με τη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας και των χαρακτηριστικών της εθνικής του ομάδας και από το άλλο μέρος κατά πόσο σημαντικό είναι να υπάρχουν σχέσεις μεταξύ της ομάδας των ομοεθνών και της χώρας υποδοχής. Ο συνδυασμός των δύο αυτών ερωτημάτων σχηματίζει τέσσερις εναλλακτικές τακτικές προσαρμογής (Σχήμα 1, Πίνακας 12, σελ. 18) την *εναρμόνιση* (integration), την *αφομοίωση* (assimilation), το *διαχωρισμό* (separation) και την *περιθωριοποίηση* (marginalization).

Ο όρος *εναρμόνιση* αναφέρεται στην τακτική προσαρμογής, κατά την οποία το άτομο ή η ομάδα διατηρεί την πολιτιστική ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά της εθνικής του ομάδας, αλλά συγχρόνως αναπτύσσει σχέσεις με άτομα και ομάδες της χώρας υποδοχής και αποκτά την εθνική συνείδηση της καινούργιας χώρας. “Παντρεύει” δηλαδή, πολιτιστικά στοιχεία από τις δύο παραδόσεις. Η δεύτερη τακτική προσαρμογής, η *αφομοίωση* αναφέρεται στις ψυχολογικές διεργασίες με τις οποίες το άτομο ασπάζεται και ενσωματώνει απόλυτα στον *εαυτό* του την πολιτιστική συνείδηση της καινούργιας χώρας και ταυτόχρονα απορρίπτει τα πολιτιστικά στοιχεία της εθνικής του ομάδας. Η τρίτη τακτική είναι ο *διαχωρισμός*. Με την τακτική αυτή, το άτομο ή η ομάδα αντιμετωπίζει τη σύγκρουση ανάμεσα στο πολιτιστικό

πλαίσιο της καινούργιας χώρας και την πολιτιστική παράδοσή του με το να απορρίπτει ό,τι είναι καινούργιο και να διατηρεί επίμονα το γνώριμο και σίγουρο. Απομονώνεται σε ένα κλειστό σύστημα συμπατριωτών, σχηματίζει, δηλαδή, οικειοθελώς ένα γκέτο στην ξένη χώρα σαν αναπαράσταση της χώρας προέλευσης. Η τέταρτη τακτική προσαρμογής - η *περιθωριοποίηση* - αποτελεί μια ψυχολογική απόρριψη και των δύο πολιτιστικών ομάδων. Ουσιαστικά η τακτική αυτή αποτελεί απόσυρση και απομόνωση του ατόμου από την κοινωνική ζωή.

Στην έρευνά μας ζητήθηκε από τους παλινοστούντες και τους αλλοδαπούς να απαντήσουν στην εξής ερώτηση:

<i>Ποια πρόταση εκφράζει τις σχέσεις σου εδώ στην Ελλάδα;</i>	
<p>Εδώ στην Ελλάδα θέλω να έχω σχέσεις και με Έλληνες και με συμπατριώτες μου Βορειοηπειρώτες/ Ελληνοπόντιους// (υπογράμμισε ή συμπλήρωσε στην κενή γραμμή ό,τι σε αφορά)</p> <p style="text-align: right;">☐ Εναρμόνιση 79,8%</p>	<p>Εδώ στην Ελλάδα θέλω να αφήσω πίσω όλες τις σχέσεις μου με τους ανθρώπους της χώρας όπου ζούσα πριν. Θέλω να σχετίζομαι μόνο με Έλληνες.</p> <p style="text-align: right;">☐ Αφομοίωση 12,3%</p>
<p>Εδώ στην Ελλάδα προτιμώ να έχω σχέσεις με συμπατριώτες μου. Δεν με ενδιαφέρουν οι σχέσεις με Έλληνες.</p> <p style="text-align: right;">☐ Διαχωρισμός 5,2%</p>	<p>Εδώ στην Ελλάδα δεν με ενδιαφέρει να σχετιστώ με τους Έλληνες ούτε και με τους συμπατριώτες μου. Θα τα καταφέρω μόνος μου χωρίς τη βοήθειά τους.</p> <p style="text-align: right;">☐ Περιθωριοποίηση 2,6%</p>

Σχήμα 1. Τακτικές Επιπολιτιστικής Προσαρμογής: Σχέσεις στην Ελλάδα.

Τα αποτελέσματα για την ερώτηση αυτή αναλύονται περαιτέρω στον Πίνακα 3.1.

Πίνακας 3.1. Σχέσεις στην Ελλάδα - Αλλοδαποί και Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εναρμόνιση	1037	35,6	79,8	79,8
	Αφομοίωση	160	5,5	12,3	92,1
	Διαχωρισμός	68	2,3	5,2	97,4
	Περιθωριοποίηση	34	1,2	2,6	100,0
	Σύνολο	1299	44,6	100,0	
Missing	System	1613	55,4		
Total		2912	100,0		

Ξεχωριστά για τους Αλλοδαπούς και Παλινοστούντες μαθητές, τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 3.2 και 3.3.

Πίνακας 3.2. Σχέσεις στην Ελλάδα - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εναρμόνιση	234	72,9	78,3	78,3
	Αφομοίωση	42	13,1	14,0	92,3
	Διαχωρισμός	13	4,0	4,3	96,7
	Περιθωριοποίηση	10	3,1	3,3	100,0
	Σύνολο	299	93,1	100,0	
Missing	System	22	6,9		
Total		321	100,0		

Πίνακας 3.3. Σχέσεις στην Ελλάδα - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εναρμόνιση	803	75,0	80,3	80,3
	Αφομοίωση	118	11,0	11,8	92,1
	Διαχωρισμός	55	5,1	5,5	97,6
	Περιθωριοποίηση	24	2,2	2,4	100,0
	Σύνολο	1000	93,5	100,0	
Missing	System	70	6,5		
Total		1070	100,0		

Τα ευρήματα από την έρευνά μας δείχνουν ότι η πρώτη προτίμηση των Παλινοστούντων μαθητών είναι σαφώς η *εναρμόνιση*, με 80,3% των απαντήσεων. Ακολουθούν η *αφομοίωση* με 11,8% και τέλος ο *διαχωρισμός* με 5,5% των προτιμήσεων και η *περιθωριοποίηση* που συγκεντρώνει μόνον το 2,4% των προτιμήσεων.

Τα ευρήματα, επίσης, δείχνουν ότι η πρώτη προτίμηση των Αλλοδαπών μαθητών είναι σαφώς η *εναρμόνιση*, με 78,3% των απαντήσεων. Ακολουθούν η *αφομοίωση* με 14,0% και τέλος ο *διαχωρισμός* με 4,3% των προτιμήσεων και η *περιθωριοποίηση* που συγκεντρώνει μόνον το 3,3% των προτιμήσεων. Εκτός από μια μικρή διαφοροποίηση στην τακτική της *Αφομοίωσης*, δεν φαίνεται να υπάρχουν διαφορές μεταξύ Αλλοδαπών και Παλινοστούντων στις σχέσεις τους στην Ελλάδα, όσον αυτές αφορούν σε επιπολιτιστικές τακτικές προσαρμογής.

Τα ίδια αποτελέσματα βρέθηκαν στις προηγούμενες μελέτες με Πόντιους, Βορειοηπειρώτες (Georgas και Papastylianou, 1992β, 1996. Γεώργας και Παπαστυλιανού, 1993, 1994γ).

Έχει τεκμηριωθεί από τη διεθνή βιβλιογραφία πλέον (Schmitz, 1992,1994, Berry, 1994, 1996, Berry και Kim, 1988) ότι οι μετανάστες οι οποίοι προσαρμόζονται επιτυχώς - δηλαδή με λιγότερα κοινωνικά και ψυχολογικά προβλήματα - είναι όσοι ακολουθούν κατά την προσαρμογή τους την τακτική της *εναρμόνισης*. Έχει επίσης επισημανθεί ότι, το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών-παλινοστούντων ακολουθούν την ίδια τακτική προσαρμογής.

Οι τακτικές προσαρμογής *αφομοίωση* και *διαχωρισμός* βρίσκονται, σύμφωνα με τη προαναφερθείσα βιβλιογραφία, σε δεύτερη θέση ως προς τη συχνότητά τους, ανάλογα με τις συνθήκες στη χώρα υποδοχής. Κάτω από ορισμένες συνθήκες η τάση για *αφομοίωση* στο πολιτιστικό πλαίσιο της χώρας υποδοχής υπερέχει απέναντι στην τακτική του *διαχωρισμού*.

Η συχνότητα της τακτικής προσαρμογής *διαχωρισμός* βρέθηκε να είναι ελάχιστη στους Βορειοηπειρώτες επίσης και στους Πόντιους. Το εύρημα αυτό θεωρήθηκε αναμενόμενο διότι ως πρόσφυγες προερχόμενοι από χώρες με κακές οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, αλλά κυρίως επειδή έχουν ισχυρή ελληνική εθνική συνείδηση, ήταν φυσικό επακόλουθο να επιθυμούν την επαφή με το ελληνικό στοιχείο. Ελάχιστοι θα μπορούσαν να μην επιθυμούν την επαφή με το ελληνικό στοιχείο.

Τέλος, τόσο στη διεθνή βιβλιογραφία όσο και στις δικές μας έρευνες μόνον ελάχιστα άτομα χαρακτηρίζονται από την τάση για *περιθωριοποίηση*.

Σε όλες τις δικές μας μελέτες -με Πόντιους, με Βορειοηπειρώτες, με εφήβους από αγγλόφωνες χώρες - και σε όλες τις ηλικίες βρέθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών υιοθετούν την *εναρμόνιση* ως τακτική προσαρμογής, παρατηρείται, δηλαδή, τάση να συνδυάζουν στοιχεία από τη χώρα προέλευσης με πολιτιστικά στοιχεία της χώρας μας.

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, το ότι η τακτική προσαρμογής *εναρμόνιση* είναι η πιο χαρακτηριστική και έχει παρατηρηθεί σε έρευνες σε πολλές χώρες (Berry, 1994) μας επιτρέπει να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι το εύρημα έχει οικουμενική σημασία. *Δηλαδή, η συνηθέστερη ψυχολογική τακτική προσαρμογής σε μετανάστες είναι η εναρμόνιση - η ανάγκη του μετανάστη να διατηρήσει στοιχεία της εθνικής του συνείδησης και συγχρόνως να αποκτήσει στοιχεία της εθνικής ταυτότητας της χώρας υποδοχής.*

3.2.1 Εθνική ταυτότητα

Εδώ τίθεται ένα θέμα, αυτό της εθνικής ταυτότητας, το οποίο έχει απασχολήσει άλλες κοινωνικές επιστήμες, κυρίως την κοινωνιολογία και την ανθρωπολογία. Το ζήτημα της εθνικής ταυτότητας αποτελεί αντικείμενο εθνικής πολιτικής απέναντι σε μετανάστες στις περισσότερες χώρες του κόσμου. Στις ΗΠΑ, μετά τα μεταναστευτικά κύματα του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ου αιώνα, η επίσημη πολιτική απέναντι στους μετανάστες ήταν η τακτική του “melting pot”. Η μεταφορά αυτή δύσκολα μεταφράζεται στα ελληνικά, αλλά ουσιαστικά σημαίνει την τακτική προσαρμογής *αφομοίωση*. Η επίσημη πολιτική του κράτους δηλαδή, ήταν η απόρριψη της εθνικής συνείδησης της χώρας καταγωγής και η πλήρης ενσωμάτωση και απόκτηση της αμερικανικής εθνικής συνείδησης. Η ίδια πολιτική - της αφομοίωσης - χαρακτήριζε και άλλες πολυεθνικές χώρες, όπως π.χ. την Αυστραλία, τη Σοβιετική Ένωση. Ωστόσο, κατά τη δεκαετία του '70 ο Καναδάς υιοθέτησε μια καινούργια πολιτική απέναντι στους μετανάστες και τις μειονότητες - την πολυ-πολιτισμική πολιτική. Η πολιτική αυτή θεσμοθετεί με νόμους τη διατήρηση των δύο πολιτιστικών συνειδήσεων - της χώρας καταγωγής και του Καναδά. Σε ψυχολογικό επίπεδο δηλαδή, ο Καναδάς, μια πολυεθνική χώρα με σχετικά μικρό πληθυσμό η οποία αναζητεί μετανάστες, αναγνωρίζει τη ανάγκη για συνύπαρξη δύο εθνικών συνειδήσεων, αναγνωρίζει, δηλαδή, την ανάγκη για την τακτική της *εναρμόνισης*. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ψυχολόγος John Berry και άλλοι κοινωνικοί επιστήμονες συνέβαλαν στη θεσμοθέτηση της κρατικής αυτής πολιτικής.

3.2.2 Προσωπικότητα και εθνική ταυτότητα

Σκοπός αυτής της εισήγησης ήταν να τονίσουμε ότι η προσαρμογή του μετανάστη-παλινοστούντα έχει, εκτός από την κοινωνική, οικονομική, εκπαιδευτική πλευρά, την ψυχολογική πλευρά. Επισημάναμε ότι η προσαρμογή του μετανάστη στη χώρα υποδοχής δεν σημαίνει αναγκαστικά την πλήρη αφομοίωση στο πολιτιστικό πλαίσιο της κοινωνίας, ούτε

σημαίνει πλήρη υιοθέτηση της εθνικής συνείδησης της χώρας, αλλά, αντίθετα, υπάρχουν ποικίλες τακτικές ψυχολογικής προσαρμογής: απόκτηση καινούργιας εθνικής συνείδησης με τη ταυτόχρονη απόρριψη της παραδοσιακής εθνικής ταυτότητας, διατήρηση της παραδοσιακής εθνικής συνείδησης με τη ταυτόχρονη απόρριψη της εθνικής συνείδησης της καινούργιας χώρας, συνδυασμός και των δύο εθνικών συνειδήσεων και, τέταρτο, απόρριψη της ίδιας της εθνικής ταυτότητας και της σχέσης με οποιαδήποτε ομάδα.

Θα θέλαμε να μείνουμε στο ψυχολογικό επίπεδο ανάλυσης με σκοπό να συνδυάσουμε τη σχέση της έννοιας της εθνικής ταυτότητας με την προσωπικότητα. Στόχος μας είναι να υποστηρίξουμε ότι από ψυχολογική άποψη, ο δημιουργικότερος τρόπος ανάπτυξης της προσωπικότητας του μετανάστη συνίσταται στην τακτική προσαρμογής *εναρμόνιση*.

Ας ανατρέξουμε λοιπόν στην ψυχολογία της προσωπικότητας και ιδιαίτερα στο κεντρικό όργανό της, που είναι το *εγώ*, ο *εαυτός*. Η ψυχολογική διεργασία της *ταύτισης* προτάθηκε από τον Φρόυντ ως μηχανισμός άμεσα συνδεδεμένος με την ανάπτυξη της προσωπικότητας. Το μικρό αγόρι ταυτίζεται με τον πατέρα κατά τη διάρκεια της ενδοψυχικής “διένεξης” του *οιδιπόδειου συμπλέγματος* δίνοντας έτσι λύση στις ασύνειδές του επιθυμίες για τη μητέρα. Η ψυχολογική αυτή διεργασία έχει συνάμα και δεύτερη λειτουργία - ως μηχανισμός άμυνας - διότι με τη διεργασία της ταύτισής του με τον πατέρα, πετυχαίνει και δεύτερη λύση, τη μείωση της απειλής του πατέρα. Αξίζει να σημειωθεί ότι το κορίτσι ακολουθεί μια αντίστοιχη διεργασία αλλά ταυτιζόμενη με τη μητέρα.

Ο Erikson (1950, 1968) τοποθέτησε τη διεργασία της ταύτισης σε κεντρικό ρόλο στη δική του θεωρία της προσωπικότητας. Για τον Erikson η διεργασία της ταύτισης - με τον πατέρα, με τη μητέρα, με τους φίλους, με τους καθηγητές, αλλά και με άλλα κοινωνικά στοιχεία - αποτελεί μηχανισμό ανάπτυξης της προσωπικότητας και ψυχολογική διεργασία με την οποία διευρύνονται έτσι τα ψυχικά όρια του εαυτού, ενσωματώνοντας μέσα του στοιχεία

της κοινωνίας κατά τα αναπτυξιακά στάδια της ζωής του. Επομένως η έννοια του *εαυτού* συμπεριλαμβάνει την έννοια της *ταυτότητας*.

Η σύγχρονη ψυχολογία της προσωπικότητας έχει επεξεργαστεί και διαφοροποιήσει περισσότερο την έννοια του *εαυτού*. Μπορούμε να μιλήσουμε για διάφορες όψεις ή πλευρές του *εαυτού* όπως, ο *σωματικός εαυτός*, ο *κοινωνικός εαυτός*, ο *προσωπικός χώρος*, αλλά και η *εθνική ταυτότητα*, κ.ά.

Καταλήγουμε λοιπόν σε ορισμένα συμπεράσματα για τη σύγχρονη ψυχολογική θεώρηση αναφορικά με την έννοια του *εαυτού*. Πρώτον, η ψυχολογική διεργασία της ταύτισης συμβάλλει στην εξήγηση για το πώς αναπτύσσεται ο *εαυτός*. Δεύτερον, ο *εαυτός* είναι ευρύτερη έννοια από την έννοια *εγώ* όπως αναπτύχθηκε από τον Φρόντ. Τρίτον, ο *εαυτός* αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια σταδίων της ζωής. Υπάρχει ωστόσο, συνέχεια και συνέπεια στην εξέλιξη αυτή, όπως γίνεται αντιληπτό από τον ίδιο. Τέταρτον, η τάση προς ανάπτυξη σημαίνει πρόσθεση στοιχείων, βιωμάτων, κοινωνικών εμπειριών κ.ά. , έτσι ώστε η έννοια του *εαυτού* να είναι πολύπλευρη.

Η ερώτηση για την έννοια της *εθνικής ταυτότητας* στην έρευνά μας ήταν η εξής:

<i>Ποια πρόταση εκφράζει τη δική σου θέση για την παρουσία σου εδώ στην Ελλάδα;</i>	
<p>Εδώ στην Ελλάδα θέλω να θεωρώ ότι είμαι συγχρόνως και Έλληνας και Ελληνοπόντιος/ Βορειοηπειρώτης// (υπογράμμισε ή συμπλήρωσε στην κενή γραμμή ό,τι σε αφορά)</p> <p style="text-align: right;">☐ Εναρμόνιση 74,0%</p>	<p>Εδώ στην Ελλάδα θέλω να είμαι ό,τι είναι ένας Έλληνας. Θέλω να αφήσω πίσω μου ό,τι είναι ένας συμπατριώτης μου Ελληνοπόντιος/ Βορειοηπειρώτης// (υπογράμμισε ή συμπλήρωσε στην κενή γραμμή ό,τι σε αφορά)</p> <p style="text-align: right;">☐ Αφομοίωση 14,5%</p>
<p>Εδώ στην Ελλάδα μ' ενδιαφέρει να είμαι ό,τι και οι συμπατριώτες μου. Δεν με ενδιαφέρει τι είναι οι Έλληνες.</p> <p style="text-align: right;">☐ Διαχωρισμός 9,0%</p>	<p>Εδώ στην Ελλάδα θα τα καταφέρω μόνος μου - χωρίς τη βοήθεια τόσο των Ελλήνων όσο και των συμπατριωτών μου. Δε νιώθω να είμαι ούτε Έλληνας ούτε Ελληνοπόντιος/ Βορειοηπειρώτης// (υπογράμμισε ή συμπλήρωσε στην κενή γραμμή ό,τι σε αφορά)</p> <p style="text-align: right;">☐ Περιθωριοποίηση 2,6%</p>

Σχήμα 2. Τακτικές Επιπολιτιστικής Προσαρμογής: Εθνική ταυτότητα.

Τα αποτελέσματα για την ερώτηση αυτή αναλύονται περαιτέρω στον Πίνακα 3.4.

Πίνακας 3.4. Ταυτότητα στην Ελλάδα- Αλλοδαποί και Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εναρμόνιση	951	32,7	74,0	74,0
	Αφομοίωση	186	6,4	14,5	88,4
	Διαχωρισμός	116	4,0	9,0	97,4
	Περιθωριοποίηση	33	1,1	2,6	100,0
	Σύνολο	1286	44,2	100,0	
Missing	System	1626	55,8		
Total		2912	100,0		

Ξεχωριστά για τους Αλλοδαπούς και Παλινοστούντες μαθητές, τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 3.5 και 3.6.

Πίνακας 3.5. Ταυτότητα στην Ελλάδα - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εναρμόνιση	205	63,9	68,3	68,3
	Αφομοίωση	53	16,5	17,7	86,0
	Διαχωρισμός	33	10,3	11,0	97,0
	Περιθωριοποίηση	9	2,8	3,0	100,0
	Σύνολο	300	93,5	100,0	
Missing	System	21	6,5		
Total		321	100,0		

Πίνακας 3.6. Ταυτότητα στην Ελλάδα - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εναρμόνιση	746	69,7	75,7	75,7
	Αφομοίωση	133	12,4	13,5	89,1
	Διαχωρισμός	83	7,8	8,4	97,6
	Περιθωριοποίηση	24	2,2	2,4	100,0
	Σύνολο	986	92,1	100,0	
Missing	System	84	7,9		
Total		1070	100,0		

Τα ευρήματα μας έδειξαν ότι το είδος της εθνικής ταυτότητας που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των προτιμήσεων είναι η *εναρμόνιση* με 74,0%. Ακολουθεί ο *διαχωρισμός* με 14,5 και η *αφομοίωση* με 9,0%. Μόνον ένα μικρό ποσοστό, 2,6%, επέλεξε το είδος της εθνικής ταυτότητας που συνδέεται με την *περιθωριοποίηση*.

Τα ευρήματα επίσης δείχνουν ότι η πρώτη προτίμηση των Αλλοδαπών μαθητών είναι σαφώς η *εναρμόνιση*, με 68,3% των απαντήσεων. Ακολουθούν η *αφομοίωση* με 17,7% και τέλος ο *διαχωρισμός* με 11,0% των προτιμήσεων και η *περιθωριοποίηση* που συγκεντρώνει μόνον το 3,0% των προτιμήσεων. Εκτός από μια μικρή διαφοροποίηση στην τακτική της *Αφομοίωσης*, δεν φαίνεται να υπάρχουν διαφορές μεταξύ Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων στις σχέσεις τους στην Ελλάδα, όσον αυτές αφορούν σε επιπολιτιστικές τακτικές προσαρμογής. Τα ευρήματα από την έρευνά μας επίσης δείχνουν ότι η πρώτη προτίμηση των Παλιννοστούντων μαθητών είναι σαφώς η *εναρμόνιση*, με 75,7% των απαντήσεων. Ακολουθούν η *αφομοίωση* με 13,5% και τέλος ο *διαχωρισμός* με 8,4% των προτιμήσεων και η *περιθωριοποίηση* που συγκεντρώνει μόνον το 2,4% των προτιμήσεων.

Αν και δεν υφίστανται μεγάλες διαφορές, η τακτική της *Εναρμόνισης* φαίνεται να υιοθετείται περισσότερο από τους Παλιννοστούντες μαθητές, ενώ οι Αλλοδαποί μαθητές δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην τακτική της *Αφομοίωσης*.

Ο δείκτης συνάφειας (*Pearson r*) μεταξύ των δύο ερωτήσεων για τις τακτικές επιπολιτιστικής προσαρμογής 'Σχέσεις στην Ελλάδα' και 'Ταυτότητα στην Ελλάδα' ήταν 0,52 (1261), $p < 0,001$. Ο αρκετά υψηλός αυτός δείκτης, ο οποίος αντικατοπτρίζει ευθέως ανάλογη σχέση μεταξύ των δύο μετρήσεων, δείχνει ότι οι επιπολιτιστικές τακτικές, σε σταθερή βάση χαρακτηρίζουν την προσπάθεια ένταξης των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στα κοινωνικά πλαίσια της ελληνικής πραγματικότητας.

Επιστρέφοντας στις τέσσερις *τακτικές προσαρμογής* και το πώς συνδυάζονται με την *εθνική ταυτότητα* και τον *εαυτό*, είναι φανερό ότι η ψυχολογικά υγιέστερη τακτική προσαρμογής είναι αυτή της *εναρμόνισης*. Μπορούμε να υποστηρίξουμε την άποψη αυτή θεωρητικά με την εξής επιχειρηματολογία: Όταν το πρόσωπο αντιμετωπίζει το στρες της κοινωνικής και ψυχολογικής προσαρμογής σε ξένο και καινούργιο πολιτιστικό περιβάλλον, ο υγιέστερος τρόπος προσαρμογής του είναι να διατηρήσει τις θετικές και ισχυρές πλευρές του *εαυτού* του και να ταυτιστεί συγχρόνως με τα θετικά πολιτιστικά στοιχεία της χώρας υποδοχής. Αυτή είναι άλλωστε, η φυσική πορεία ανάπτυξης της προσωπικότητας.

Αντίθετα, η τακτική της *αφομοίωσης* σημαίνει ψυχολογικά ότι το πρόσωπο απορρίπτει στοιχεία από το παρελθόν του. Η προσπάθεια κατασκευής μιας καινούργιας εθνικής ταυτότητας, καθώς απορρίπτει συγχρόνως κανείς την υπάρχουσα εθνική ταυτότητα, σημαίνει ότι προσπαθεί να απορρίψει μέρος του εαυτού του. Η απόρριψη ψυχικών στοιχείων του παρελθόντος από τον εαυτό - ο μηχανισμός άμυνας *απόθεση* όπως την περιέγραψε ο Φρόυντ - δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς κάποιο ψυχολογικό κόστος, χωρίς την κατανάλωση ποσότητας ψυχικής ενέργειας, χωρίς την μετατροπή της ψυχικής ενέργειας σε κάποια μορφή ψυχοπαθολογίας - ενέργεια η οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την δημιουργική ανάπτυξη της προσωπικότητας.

Επίσης, η τακτική προσαρμογής *διαχωρισμός* σημαίνει απομόνωση του προσώπου από τα ερεθίσματα του καινούργιου πολιτιστικού περιβάλλον. Σημαίνει απόρριψη πολιτιστικών στοιχείων της εθνικής ταυτότητας, τα οποία είναι συνδεδεμένα με τη δημιουργική ανάπτυξη της προσωπικότητας, σημαίνει και τον περιορισμό των ορίων του εαυτού. Στο ψυχολογικό επίπεδο - χρησιμοποιώντας και πάλι τις έννοιες των μηχανισμών άμυνας του Φρόυντ - *διαχωρισμός* σημαίνει *καθήλωση* ή *παλινδρόμηση* σε προγενέστερο στάδιο. Με την απόρριψη των πολιτιστικών στοιχείων του καινούργιου πολιτιστικού περιβάλλοντος, το πρόσωπο προσπαθεί να διατηρήσει έναν μύθο - το προσωπικό χώρο στην

πατρίδα του. Στο ψυχολογικό επίπεδο αυτό σημαίνει την προσπάθεια διατήρησης παλαιότερων πλευρών του εαυτού. Θεωρητικά, όπως και με την τακτική του *διαχωρισμού*, υπάρχει κάποιο ψυχολογικό τίμημα ως συνέπεια της προσπάθειας αυτής.

Τέλος, η τακτική της *περιθωριοποίησης* σημαίνει την ταυτόχρονη απόρριψη στοιχείων του παρελθόντος και του μέλλοντος - αλλά πιο σημαντικά - σημαίνει την άρνηση του ατόμου να ταυτιστεί με οποιαδήποτε ομάδα και το κλείσιμο στον εαυτό του.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η ανάλυσή μας για τη συνάφεια ανάμεσα στη συγκεκριμένη τακτική προσαρμογής και τις ενδεχόμενες ψυχολογικές επιπτώσεις έγινε σε θεωρητικό επίπεδο. Υπάρχουν ωστόσο, μελέτες οι οποίες έχουν τεκμηριώσει τις συνάφειες αυτές. Οι έρευνες του Schmitz (1992, 1994) μελέτησαν τη σχέση ανάμεσα στην τακτική προσαρμογής και την ψυχοπαθολογική συμπτωματολογία με μετανάστες διαφόρων εθνοτήτων στη Γερμανία. Τα πορίσματά του δείχνουν ότι πράγματι η τακτική της *εναρμόνισης* είναι η υγιέστερη καθώς και ότι υπάρχει συνάφεια μεταξύ ψυχολογικής και ψυχοσωματικής συμπτωματολογίας και των τακτικών, *διαχωρισμός* και *αφομοίωση*.

3.2.3. Η διαδικασία της ψυχολογικής προσαρμογής: το δείγμα γονέων

Το θεωρητικό πλαίσιο της διεργασίας της ψυχολογικής προσαρμογής, ασφαλώς ισχύει και για τους γονείς που συμμετείχαν στο δείγμα της έρευνας, καθώς και οι ίδιοι “προσαρμόζονται” στα υπάρχοντα πλαίσια της χώρας υποδοχής, σύμφωνα με τις ίδιες επιπολιτιστικές διαδικασίες. Στην έρευνά μας ζητήθηκε από τους παλιννοστούντες και τους αλλοδαπούς γονείς να απαντήσουν στην εξής ερώτηση:

Ποια πρόταση εκφράζει τις σχέσεις σου εδώ στην Ελλάδα;

<p>Εδώ στην Ελλάδα θέλω να έχω σχέσεις και με Έλληνες και με συμπατριώτες μου Αλβανούς/Πολωνούς/Ρουμάνους/Βορειοηπειρώτες/Ελληνοπόντιους// υπογράμμισε ή συμπλήρωσε στην κενή γραμμή ό,τι σε αφορά)</p> <p style="text-align: right;">☐ Εναρμόνιση 90,9%</p>	<p>Εδώ στην Ελλάδα θέλω να αφήσω πίσω όλες τις σχέσεις μου με τους ανθρώπους της χώρας όπου ζούσα πριν. Θέλω να σχετίζομαι μόνο με Έλληνες.</p> <p style="text-align: right;">☐ Αφομοίωση 5,0%</p>
<p>Εδώ στην Ελλάδα προτιμώ να έχω σχέσεις με συμπατριώτες μου. Δεν με ενδιαφέρουν οι σχέσεις με Έλληνες.</p> <p style="text-align: right;">☐ Διαχωρισμός 2,5%</p>	<p>Εδώ στην Ελλάδα δεν με ενδιαφέρει να σχετιστώ με τους Έλληνες ούτε και με τους συμπατριώτες μου. Θα τα καταφέρω μόνος μου χωρίς τη βοήθειά τους.</p> <p style="text-align: right;">☐ Περιθωριοποίηση 1,7%</p>

Σχήμα 1α. Τακτικές Επιπολιτιστικής Προσαρμογής: Σχέσεις στην Ελλάδα.

Τα αποτελέσματα για την ερώτηση αυτή αναλύονται περαιτέρω στον Πίνακα 3.7.

Πίνακας 3.7. Σχέσεις στην Ελλάδα - Αλλοδαποί και Παλιννοστούντες Γονείς

		Σχέσεις στην Ελλάδα			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εναρμόνιση	219	45,2	90,9	90,9
	Αφομοίωση	12	2,5	5,0	95,9
	Διαχωρισμός	6	1,2	2,5	98,3
	Περιθωριοποίηση	4	,8	1,7	100,0
	Total	241	49,7	100,0	
Missing	System	244	50,3		
Total		485	100,0		

Τα ευρήματα από την έρευνά μας δείχνουν ότι η πρώτη προτίμηση των Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών γονέων είναι σαφώς η *εναρμόνιση*, με 90,9% των απαντήσεων. Ακολουθούν η *αφομοίωση* με 5,0% και τέλος ο *διαχωρισμός* με 2,5% των προτιμήσεων και η *περιθωριοποίηση* που συγκεντρώνει μόνον το 1,7% των προτιμήσεων.

Για τους θεωρητικούς λόγους που αναπτύχθηκαν και κατά τη συζήτηση των αντίστοιχων ευρημάτων για τους μαθητές του δείγματος, καταλήγουμε στο συμπέρασμα το οποίο ισχύει και για το δείγμα των μαθητών: *Η συνηθέστερη ψυχολογική τακτική προσαρμογής σε μετανάστες είναι η εναρμόνιση - η ανάγκη του μετανάστη να διατηρήσει στοιχεία της εθνικής του συνείδησης και συγχρόνως να αποκτήσει στοιχεία της εθνικής ταυτότητας της χώρας υποδοχής.*

3.2.4 Εθνική ταυτότητα

Η ερώτηση που απευθύναμε στους γονείς συμμετέχοντες για την έννοια της *εθνικής ταυτότητας* στην έρευνά μας ήταν η εξής:

Ποια πρόταση εκφράζει τη δική σου θέση για την παρουσία σου εδώ στην Ελλάδα;

<p>Εδώ στην Ελλάδα θέλω να θεωρώ ότι είμαι συγχρόνως και Έλληνας και Ελληνοπόντιος/Αλβανός/Πολωνός/Ρουμάνος/ Βορειοηπειρώτης// (υπογράμμισε ή συμπλήρωσε στην κενή γραμμή ό,τι σε αφορά)</p> <p style="text-align: right;">☐ Εναρμόνιση 75,4%</p>	<p>Εδώ στην Ελλάδα θέλω να είμαι ό,τι είναι ένας Έλληνας. Θέλω να αφήσω πίσω μου ό,τι είναι ένας συμπατριώτης μου Ελληνοπόντιος/Αλβανός/ Πολωνός/Ρουμάνος/ Βορειοηπειρώτης// (υπογράμμισε ή συμπλήρωσε στην κενή γραμμή ό,τι σε αφορά)</p> <p style="text-align: right;">☐ Αφομοίωση 5,1%</p>
<p>Εδώ στην Ελλάδα μ' ενδιαφέρει να είμαι ό,τι και οι συμπατριώτες μου. Δεν με ενδιαφέρει τι είναι οι Έλληνες.</p> <p style="text-align: right;">☐ Διαχωρισμός 17,8%</p>	<p>Εδώ στην Ελλάδα θα τα καταφέρω μόνος μου - χωρίς τη βοήθεια τόσο των Ελλήνων όσο και των συμπατριωτών μου. Δε νιώθω να είμαι ούτε Έλληνας ούτε Ελληνοπόντιος/Αλβανός/ Πολωνός/ Ρουμάνος/ Βορειοηπειρώτης// (υπογράμμισε ή συμπλήρωσε στην κενή γραμμή ό,τι σε αφορά)</p> <p style="text-align: right;">☐ Περιθωριοποίηση 1,7%</p>

Σχήμα 2α. Τακτικές Επιπολιτιστικής Προσαρμογής: Εθνική ταυτότητα.

Τα αποτελέσματα για την ερώτηση αυτή αναλύονται περαιτέρω στον Πίνακα 3.8.

Πίνακας 3.8. Εθνική Ταυτότητα - Αλλοδαποί και Παλινοστούντες Γονείς

		Ταυτότητα			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εναρμόνιση	178	36,7	75,4	75,4
	Αφομοίωση	12	2,5	5,1	80,5
	Διαχωρισμός	42	8,7	17,8	98,3
	Περιθωριοποίηση	4	,8	1,7	100,0
	Total	236	48,7	100,0	
Missing	System	249	51,3		
Total		485	100,0		

Τα ευρήματα μας έδειξαν ότι το είδος της εθνικής ταυτότητας που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των προτιμήσεων είναι η *εναρμόνιση* με 75,4%. Ακολουθεί ο *διαχωρισμός* με 17,8% και η *αφομοίωση* με 5,1%. Μόνον ένα μικρό ποσοστό, 1,7%, επέλεξε το είδος της εθνικής ταυτότητας που συνδέεται με την *περιθωριοποίηση*.

Ο δείκτης συνάφειας (*Pearson r*) μεταξύ των δύο ερωτήσεων για τις τακτικές επιπολιτιστικής προσαρμογής ‘Σχέσεις στην Ελλάδα’ και ‘Ταυτότητα στην Ελλάδα’ –για το δείγμα των γονέων– ήταν 0,28 (234), $p < 0,001$. Ο σχετικά υψηλός δείκτης, ο οποίος αντικατοπτρίζει ευθέως ανάλογη σχέση μεταξύ των δύο μετρήσεων, δείχνει ότι οι επιπολιτιστικές τακτικές, σε σταθερή βάση χαρακτηρίζουν την προσπάθεια ένταξης των παλινοστούντων και αλλοδαπών γονέων στα κοινωνικά πλαίσια της ελληνικής πραγματικότητας και οδηγούν σε συμπεράσματα και εισηγήσεις παρόμοιες με εκείνες που ήδη έχουν αναπτυχθεί σχετικά με τα αντίστοιχα ευρήματα από το δείγμα των μαθητών.

Επιστρέφοντας στις αρχικές μας παρατηρήσεις, επισημάναμε ότι το θέμα της μετανάστευσης πρέπει να αντιμετωπιστεί σε διάφορα επίπεδα και από διάφορες προσεγγίσεις. Το θέμα της μετανάστευσης είναι πρώτα-πρώτα ζήτημα χάραξης εθνικής πολιτικής. Υπάρχει, ωστόσο, και η οικονομική πολιτική απέναντι στους μετανάστες.

Η εισηγήση αυτή εστιάστηκε στο ψυχολογικό επίπεδο. Πιστεύουμε ότι τα συμπεράσματά μας - ότι η τακτική προσαρμογής του μετανάστη είναι συναφής με τη μορφή

της εθνικής συνείδησής του και την εικόνα του εαυτού ή οποία είναι στη συνέχεια συναφής με την πιθανή εκδήλωση ψυχοπαθολογίας - έχουν άμεσο ενδιαφέρον για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Ο διττός ρόλος της εκπαίδευσης είναι - η μεταβίβαση της γνώσης της κοινωνίας και η κοινωνικοποίηση του παιδιού - να μορφώσει, από τη μια πλευρά τον μαθητή με τα πολιτιστικά στοιχεία του πολιτισμού μας και από την άλλη πλευρά να συμβάλλει στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

Τα πορίσματά μας είναι χρήσιμα για το δάσκαλο, τον γονέα, τον καθηγητή αλλά και για τους συμμαθητές. Η διάκριση του ξένου, η τάση για στερεότυπες αντιλήψεις απέναντι σε όσους φαίνονται και συμπεριφέρονται “διαφορετικά”, είναι οικουμενικό ψυχολογικό φαινόμενο. Η αντίθετη πλευρά του νομίσματος είναι η ψυχολογική τάση για συμμόρφωση - να μας δέχεται η ομάδα μας, να είμαστε αρεστοί στους δικούς μας. Άρα, υπάρχουν στη σχολική τάξη ισχυρές ψυχολογικές πιέσεις - έστω έμμεσες - για τη συμμόρφωση των “ξένου” ή “διαφορετικού” μαθητού - πιέσεις “να γίνει σαν και μας”. Υπάρχουν έμμεσες πιέσεις από την πλευρά των συμμαθητών αλλά και πολλές φορές από το διδάσκοντα να απορρίψει ο μετανάστης μαθητής οποιοδήποτε ξένο στοιχείο τον διακρίνει, να δηλώνει, π.χ. ότι είναι μόνον Έλληνας. Έκδηλο είναι ότι μιλάμε για την προσπάθεια επιβολής στους μετανάστες από μέρους πολιτών της χώρας υποδοχής της τακτικής της αφομοίωσης και τη συναφή μορφή της εθνικής ταυτότητας. Υπάρχουν ωστόσο και εχθρικές στάσεις των πολιτών της χώρας υποδοχής απέναντι στους μετανάστες (ο όρος, π.χ. *ρατσισμός*) οι οποίες εκδηλώνονται ως αντίστοιχο της τακτικής προσαρμογής *διαχωρισμός*.

Πιστεύουμε ότι τα πορίσματά μας θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για εφαρμογή στο χώρο του σχολείου. Πιστεύουμε ότι θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε ειδικά προγράμματα τα οποία θα εφαρμοστούν από διδάσκοντες και από μαθητές με στόχο το σεβασμό στην προσωπικότητα του μετανάστη. Και λέγοντας, “με σεβασμό της προσωπικότητας του μετανάστη”, εννοούμε να ενθαρρύνουμε τις τάσεις ενσωμάτωσης του στη χώρα μας αλλά να

σεβαστούμε συγχρόνως το δικαίωμά του να διατηρήσει τις πλευρές της προσωπικότητας του και της εθνικής συνείδησης της χώρας προέλευσής του.

Κεφάλαιο 4

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η οικογένεια αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς του παιδιού σε όλα τα σημεία της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξής του. Ένας στόχος της έρευνάς μας είναι η μελέτη της σχέσης των παλινοστούτων με την οικογένεια, σε σύγκριση με τους Έλληνες μαθητές.

Η ελληνική παραδοσιακή αγροτική οικογένεια και η σύγχρονη οικογένεια έχει μελετηθεί από πολλούς Έλληνες και αλλοδαπούς κοινωνιολόγους, ανθρωπολόγους, ψυχολόγους και ψυχίατρους, (Βασιλείου, 1966. Campbell, 1964. Cambell & Sherrard, 1968. Cassia, 1992. Δουμάνη, 1983. Du Boulay, 1974. Friedl, 1963. Κατάκη, 1984, 1995. Κανταντζόγλου, 1988. Λαμπίρη-Δημάκη, 1984. Lee, 1966. Μουσούρου, 1976, 1981, 1985. Safiliros-Rothschild, 1970. Triandis & Vassiliou, 1972).

4.1. Οικογενειακές Αξίες

Έρευνες του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών έχουν μελετήσει τις επιδράσεις κοινωνικών μεταβολών, ιδιαίτερα της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας, σε ψυχολογικές μεταβλητές. Στις μελέτες μας (Γεώργας, 1986β. Georgas, 1989. 1991. Georgas & Kalantzi-Azizi, 1992. Μπαρίτη, υπό δημοσίευση) επιλέξαμε αξίες που συνδέονται με την οικογένεια διότι οι αξίες είναι στοιχεία της ψυχοσύνθεσης του ατόμου η οποίες αντικατροπτρίζουν τη συνάφεια ανάμεσα στην προσωπικότητα του ατόμου και τις αξίες της κοινωνίας. Στις έρευνές μας, επιλέξαμε αξίες οι οποίες είναι συναφείς με την παραδοσιακή ελληνική αγροτική εκτεταμένη οικογένεια και χρησιμοποιήσαμε τις παραδοσιακές αυτές οικογενειακές αξίες ως μέτρο σύγκρισης, έτσι ώστε να μετρήσουμε το βαθμό διαφωνίας ή συμφωνίας με τις παραδοσιακές αυτές αξίες. Ο βαθμός συμφωνίας ή διαφωνίας προσδιορίζει τον βαθμό διαφοροποίησης από αυτές τις αξίες.

Οι ερωτήσεις για της οικογενειακές αξίες ήταν οι εξής:

Πίνακας 4.1. Ερωτηματολόγιο Οικογενειακών Αξιών

1. Ο πατέρας πρέπει να είναι ο αρχηγός της οικογένειας.
2. Ο πατέρας πρέπει να είναι ο χρηματοδότης.
3. Η θέση της μητέρας είναι στο σπίτι.
4. Η μητέρα πρέπει να ζει με τα παιδιά της.
5. Η μητέρα πρέπει να δέχεται τις αποφάσεις του πατέρα.
6. Οι γονείς δεν πρέπει να μαλώνουν μπροστά στα παιδιά τους.
7. Τα προβλήματα της οικογένειας λύνονται μέσα στην οικογένεια.
8. Οι γονείς πρέπει να μαθαίνουν στα παιδιά να φέρονται σωστά.
9. Πρέπει να είμαστε φιλότιμοι.
10. Τα παιδιά έχουν την υποχρέωση να φροντίζουν τους γονείς όταν γεράσουν.
11. Τα παιδιά πρέπει να βοηθούν στις δουλειές του σπιτιού.
12. Τα παιδιά πρέπει να σέβονται τους παππούδες τους.
13. Τα παιδιά πρέπει να διατηρούν καλές σχέσεις με τους συγγενείς.
14. Τα παιδιά πρέπει να υπακούουν τους γονείς.
15. Οι σπουδές στο πανεπιστήμιο είναι ένας υψηλός σκοπός.
16. Οι σπουδές στο πανεπιστήμιο καταξιώνουν τον άνθρωπο.
17. Οι σπουδές στο πανεπιστήμιο προσφέρουν την καλύτερη μόρφωση για τον άνθρωπο.
18. Οι σπουδές στο πανεπιστήμιο υπόσχονται μια λαμπρή σταδιοδρομία για το μέλλον.
19. Το σχολείο φροντίζει για το καλό των μαθητών, ακόμη και όταν τους τιμωρεί.
20. Η μέση εκπαίδευση πρέπει να στοχεύει στην πλατιά μόρφωση των νέων.
21. Το αγόρι είναι απαραίτητο να μορφώνεται, για να μπορεί να ανταποκριθεί κάποτε επάξια στα οικογενειακά και κοινωνικά βάρη.
22. Το αγόρι που σπουδάζει στο πανεπιστήμιο δίνει αξία στον εαυτό του και στην οικογένειά του.
23. Το κορίτσι δεν είναι απαραίτητο να μορφώνεται αφού ο προορισμός του είναι να αφοσιωθεί κάποτε στα συζυγικά και οικογενειακά καθήκοντα.
24. Η γυναίκα πρέπει να είναι έτοιμη κάθε στιγμή να θυσιάσει το επάγγελμά της χάριν της οικογένειάς της.
25. Οι γνώσεις είναι θησαυρός.

Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις αυτές αναλύθηκαν με τη στατιστική μέθοδο της ανάλυσης κυρίων συνιστωσών και ανάλυσης παραγόντων με ορθόγωνη περιστροφή των αξόνων (*Principal components analysis, factor analysis and orthogonal rotation solution*). Τα αποτελέσματα της ανάλυσης κατέληξαν σε τέσσερις παράγοντες οι οποίοι εξηγούν 46,5% της διασποράς. Στη συνέχεια, αθροίστηκαν οι βασικές τιμές του κάθε ατόμων στον κάθε παράγοντα. Οι μέσοι όροι σε κάθε παράγοντα αποτέλεσαν τις εξαρτημένες μεταβλητές και οι ανεξάρτητες μεταβλητές ορίστηκαν ως α) την ομάδα στην οποία ανήκει ο μαθητής

(Παλινοστούντες μαθητές, Αλλοδαποί μαθητές και, Γηγενείς έλληνες μαθητές) και β) το φύλο. Τα αποτελέσματα του παραγοντικού σχεδίου ανάλυσης της διασποράς παρουσιάζονται στους Πίνακες 4.2 ως 4.9.

Πίνακας 4.2. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τον Παράγοντα Αξιών “Υποχρεώσεις των παιδιών” κατά Φύλο και κατά ομάδα μαθητών

“Μαθητές”	“Φύλο”	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	Αγόρια	4.5894	.6373	722
	Κορίτσια	4.6323	.5854	725
	Σύνολο	4.6109	.6120	1447
Αλλοδαποί	Αγόρια	4.6142	.7685	147
	Κορίτσια	4.6831	.6353	142
	Σύνολο	4.6480	.7058	289
Παλινοστούντες	Αγόρια	4.6060	.7550	442
	Κορίτσια	4.7717	.4293	552
	Σύνολο	4.6980	.6018	994
Σύνολο	Αγόρια	4.5978	.6938	1311
	Κορίτσια	4.6916	.5395	1419
	Σύνολο	4.6466	.6201	2730

Πίνακας 4.3. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης για τον Παράγοντα Αξιών “Υποχρεώσεις των παιδιών”.

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	12.223 ^a	5	2.445	6.422	.000	.012
Intercept	37625.927	1	37625.927	98834.71	.000	.973
Μαθητές	3.569	2	1.784	4.687	.009	.003
Φύλο	3.724	1	3.724	9.781	.002	.004
Μαθητές * Φύλο	2.243	2	1.121	2.946	.053	.002
Error	1037.014	2724	.381			
Total	59991.673	2730				
Corrected Total	1049.238	2729				

a. R Squared = .012 (Adjusted R Squared = .010)

Πίνακας 4.4. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τον Παράγοντα Αξιών “Ιεραρχικοί ρόλοι πατέρα-μητέρας” κατά Φύλο και κατά ομάδα μαθητών

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	3,1015	1,0834	729
	K	2,6434	1,0880	734
	Total	2,8717	1,1093	1463
Αλλοδαποί	A	3,4127	1,0637	146
	K	3,1817	1,0859	139
	Total	3,3000	1,0789	285
Παλινοστούντες	A	3,4989	1,0680	441
	K	3,2273	1,1276	540
	Total	3,3494	1,1089	981
Total	A	3,2692	1,0917	1316
	K	2,9195	1,1392	1413
	Total	3,0881	1,1299	2729

Πίνακας 4.5. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης για τον Παράγοντα Αξιών “Ιεραρχικοί Ρόλοι Πατέρα-Μητέρας”.

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	246,763 ^a	5	49,353	41,527	,000	,071
Intercept	17394,249	1	17394,249	14636,00	,000	,843
Μαθητές	153,867	2	76,933	64,734	,000	,045
Φύλο	44,165	1	44,165	37,161	,000	,013
Μαθητές * Φύλο	6,564	2	3,282	2,762	,063	,002
Error	3236,168	2723	1,188			
Total	29508,125	2729				
Corrected Total	3482,930	2728				

a. R Squared = ,071 (Adjusted R Squared = ,069)

Πίνακας 4.6. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τον Παράγοντα Αξιών “Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών Σπουδών” κατά Φύλο και κατά ομάδα μαθητών

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	4.1485	.9644	729
	K	4.1782	.8441	728
	Total	4.1633	.9061	1457
Αλλοδαποί	A	4.2935	.8419	138
	K	4.3759	.7899	135
	Total	4.3342	.8162	273
Παλινοστούντες	A	4.3021	.8911	427
	K	4.3292	.7610	521
	Total	4.3170	.8218	948
Total	A	4.2146	.9306	1294
	K	4.2543	.8120	1384
	Total	4.2352	.8714	2678

Πίνακας 4.7. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης για τον Παράγοντα Αξιών “Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών Σπουδών”.

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	17,499 ^a	5	3,500	4,640	,000	,009
Intercept	30320,868	1	30320,868	40202,66	,000	,938
Μαθητές	16,295	2	8,147	10,803	,000	,008
Φύλο	,895	1	,895	1,187	,276	,000
Μαθητές * Φύλο	,178	2	8,903E-02	,118	,889	,000
Error	2015,224	2672	,754			
Total	50066,813	2678				
Corrected Total	2032,722	2677				

a. R Squared = ,009 (Adjusted R Squared = ,007)

Πίνακας 4.8. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τον Παράγοντα Αξιών “Χρησιμότητα Σπουδών και Γνώσης” κατά Φύλο και κατά ομάδα μαθητών

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	4,1924	,8208	720
	K	4,0500	,7761	715
	Total	4,1214	,8017	1435
Αλλοδαποί	A	4,2483	,9291	145
	K	4,2252	,7856	131
	Total	4,2373	,8625	276
Παλιννοστούντες	A	4,3091	,8317	427
	K	4,2751	,7256	518
	Total	4,2905	,7751	945
Total	A	4,2372	,8382	1292
	K	4,1523	,7654	1364
	Total	4,1936	,8026	2656

Πίνακας 4.9. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης για τον Παράγοντα Αξιών “Χρησιμότητα Σπουδών και Γνώσης”.

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	24,449 ^a	5	4,890	7,687	,000	,014
Intercept	29647,586	1	29647,586	46604,78	,000	,946
Μαθητές	17,124	2	8,562	13,459	,000	,010
Φύλο	1,843	1	1,843	2,897	,089	,001
Μαθητές * Φύλο	2,023	2	1,012	1,590	,204	,001
Error	1685,795	2650	,636			
Total	48419,813	2656				
Corrected Total	1710,244	2655				

a. R Squared = ,014 (Adjusted R Squared = ,012)

4.1.1 Ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας

Ονομάσαμε τη διάσταση αυτή ‘Ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας’, η οποία έχει βρεθεί σε όλες τις έρευνές μας (Γεώργας, 1986β. Georgas, 1989. Γεώργας, 1990. Georgas, 1991. Georgas, Berry, Shaw, Christakopoulou, Mylonas, 1996. Georgas, Kalantzi,

1992. Γεώργας, Χριστακοπούλου, Μυλωνάς, Schwartz, 1992. Triandis, et al, 1986. Georgas, 1993).

Η μεταβλητή ‘Ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας’ περιλαμβάνει αξίες (Πίνακας 4.10) που κινούνται σαφώς στα πλαίσια της παραδοσιακής αγροτικής εκτεταμένης οικογένειας, Για παράδειγμα: ‘ο πατέρας πρέπει να είναι ο αρχηγός της οικογένειας’, ... ‘να είναι ο χρηματοδότης’, ... ‘η μητέρα πρέπει να δέχεται τις αποφάσεις του πατέρα’, ... ‘η θέση της μητέρας είναι στο σπίτι’.

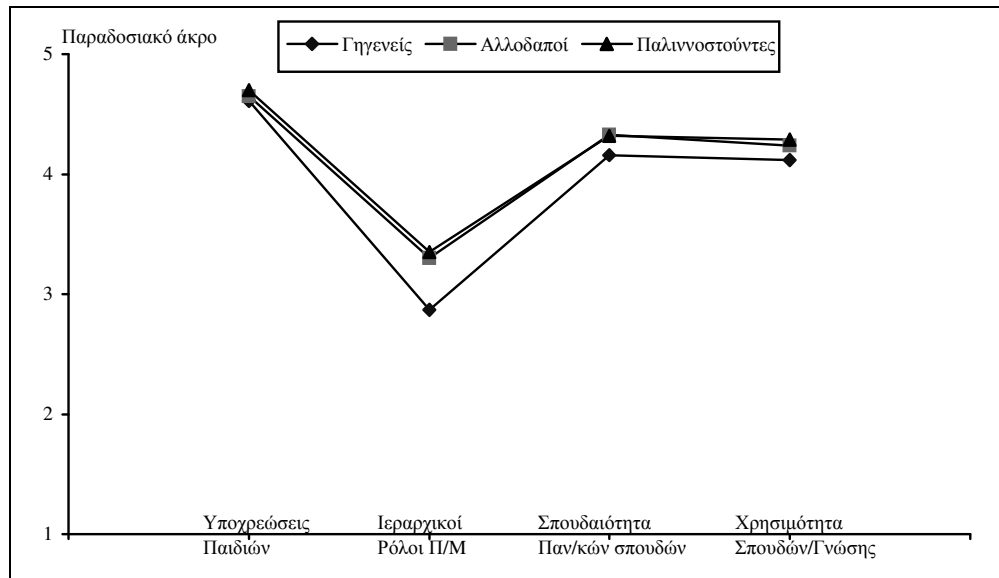
Πίνακας 4.10. Ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας

\bar{X}	Αξίες
3,37	Ο πατέρας πρέπει να είναι ο αρχηγός της οικογένειας
3,08	Ο πατέρας πρέπει να είναι ο χρηματοδότης
2,86	Η μητέρα πρέπει να δέχεται τις αποφάσεις του πατέρα
3,07	Η θέση της μητέρας είναι στο σπίτι

Η κλίμακα την οποία χρησιμοποίησαν οι μαθητές για να απαντήσουν στις ερωτήσεις παραδοσιακών οικογενειακών αξιών ήταν η ακόλουθη:

.....1.....2.....3.....4.....5.....
Διαφωνώ απόλυτα	Μάλλον Διαφωνώ	Δεν ξέρω ή δεν είμαι σίγουρος	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης της διασποράς (Πίνακας 4.5 και Σχήμα 3) δείχνουν ότι, καταρχήν οι Αλλοδαποί και Παλινοστούντες μαθητές βρίσκονται σε μεσαία θέση, δηλαδή “δεν ξέρουν” ή “δεν είναι σίγουροι”. Παρατηρείται μια σχετικά μικρή διαφορά με τους γηγενείς έλληνες μαθητές οι οποίοι και διαφωνούν περισσότερο με τους Ιεραρχικούς ρόλους πατέρα και μητέρας. Ο δείκτης η^2 για τη στατιστικά σημαντική αυτή διαφορά όμως είναι μόλις 0,045. Η στατιστικά σημαντική (οριακά) αλληλεπίδραση καθώς και η στατιστικά σημαντική επίδραση φύλου παρουσιάζουν πολύ χαμηλούς δείκτες η^2 και δεν θα συζητηθούν περαιτέρω. Στο Σχήμα 3 παρουσιάζονται γραφικώς οι αντίστοιχοι μέσοι όροι για τους τέσσερις παράγοντες των παραδοσιακών οικογενειακών αξιών.

Σχήμα 3. Παραδοσιακές οικογενειακές αξίες Ελλήνων και Παλινοστούντων/Αλλοδαπών μαθητών: 4 παράγοντες αξιών.

Το εύρημα αυτό είναι σύμφωνο με τα αποτελέσματα από όλες τις έρευνες μας. Στις έρευνές μας, βρέθηκε ότι οι νέοι (έφηβοι και φοιτητές) - και ιδιαίτερα τα κορίτσια - απορρίπτουν σε μεγαλύτερο βαθμό τις αξίες αυτές συγκριτικά με τους γονείς. Απορρίπτουν δηλαδή τις οικογενειακές αξίες που έχουν σχέση με την αυστηρή ιεράρχηση των ρόλων του πατέρα και της μητέρας, με τον απόλυτο έλεγχο από μέρος του άνδρα των οικονομικών του σπιτιού, τον αυταρχικό ρόλο του πατέρα και την υποδεέστερη θέση της μητέρας, τις σχετικές με την κοινωνική δύναμη του πατέρα-άνδρα σε αγροτικές κοινωνίες να ελέγχει απόλυτα τη μητέρα-γυναίκα και τα παιδιά. Ωστόσο, τα ευρήματα της έρευνάς μας σε παλινοστούντες-αλλοδαπούς και Γηγενείς Έλληνες μαθητές μικρότερης ηλικίας δείχνουν ότι δεν απορρίπτονται πλήρως οι αξίες αυτές από τους εφήβους οι οποίοι τελικά φαίνεται ότι δεν είναι σίγουροι.

4.1.2 Υποχρεώσεις παιδιών προς την οικογένεια και τους συγγενείς

Ένας δεύτερος Παράγων ονομάστηκε, “Υποχρεώσεις παιδιών προς την οικογένεια και τους συγγενείς” (Πίνακας 4.11) και συμπεριλαμβάνει αξίες όπως: τα παιδιά έχουν την

υποχρέωση να φροντίσουν τους γονείς όταν γεράσουν, ...να βοηθούν στις δουλειές του σπιτιού, ...να σέβονται τους παππούδες, ...να διατηρούν καλές σχέσεις με συγγενείς, ...να υπακούουν τους γονείς.

Πίνακας 4.11. Υποχρεώσεις παιδιών προς την οικογένεια και τους συγγενείς

\bar{X}	Αξίες
4,79	Οι γονείς πρέπει να μαθαίνουν στα παιδιά να φέρονται σωστά
4,73	Τα παιδιά πρέπει να σέβονται τους παππούδες τους
4,64	Πρέπει να είμαστε φιλότιμοι
4,63	Τα παιδιά έχουν την υποχρέωση να φροντίζουν τους γονείς όταν γεράσουν
4,62	Τα παιδιά πρέπει να διατηρούν καλές σχέσεις με τους συγγενείς
4,58	Τα παιδιά πρέπει να υπακούουν στους γονείς
4,47	Τα παιδιά πρέπει να βοηθούν στις δουλειές του σπιτιού

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης διασποράς (Πίνακας 4.3 και Σχήμα 3) δείχνουν ότι όλοι οι μαθητές, Γηγενείς έλληνες, Παλινοστούντες και Αλλοδαποί συμφωνούν με τις αξίες αυτές, οι οποίες συνδέονται με τη διατήρηση των στενών σχέσεων ανάμεσα σε μέλη της ευρύτερης οικογένειας, με την υποχρέωση να βοηθούν την οικογένεια και τους γονείς, με το σεβασμό στους παππούδες, κ.τ.λ.. Τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα για τις επιδράσεις Φύλου αλλά και Ομάδας μαθητών δεν αντιστοιχούν σε ικανοποιητικού η^2 δείκτες και επομένως θα διαπράτταμε σφάλμα Τύπου I εάν δεχόμαστε συστηματικές διαφορές μεταξύ των διαφορικών αυτών ομάδων.

4.1.3 Εκπαιδευτικές αξίες

Η μελέτη των εκπαιδευτικών αξιών των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών πραγματοποιήθηκε με ερωτήσεις που αφορούσαν παραδοσιακές αξίες σχετικά με το εκπαιδευτικό σύστημα και τη σχολική ζωή. Συγκεκριμένα, βασιστήκαμε σε εκπαιδευτικές

αξίες που αποδεχόταν η ελληνική παραδοσιακή αγροτική εκτεταμένη οικογένεια και η μικρή κοινότητα. Οι αξίες αυτές αποτελούσαν λειτουργικό μέρος του συστήματος απόψεων του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος πριν από την ανάπτυξη της μεσαιάς τάξης και το κύμα της αστυφιλίας που εμφανίστηκε περί το τέλος του 19ου αιώνα.

Κυρίαρχο συστατικό στοιχείο των παραδοσιακών αξιών είναι η άποψη ότι οι γνώσεις που αποκτά το άτομο μέσω της εκπαίδευσης είναι το μόνο μέσο εξέλιξης τόσο του ίδιου του ατόμου, όσο και της οικογένειάς του, μέσα και έξω από την κοινότητα. Υπέρτατο εκπαιδευτικό αγαθό είναι οι σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, που προσφέρουν κύρος και εξαιρετικά πλεονεκτήματα, σχετικά με την επαγγελματική σταδιοδρομία στο μέλλον, ειδικά στον άνδρα, σε σύγκριση με τη γυναίκα. Προηγούμενες έρευνες (Georgas, 1989, 1991, Γκαρή, 1993, Gari & Kalantzi-Azizi, 1998) έδειξαν ότι οι Έλληνες μαθητές αποδέχονται τις περισσότερες από τις παραδοσιακές αξίες, και ιδιαίτερα όσες αφορούν τη σπουδαιότητα των σπουδών στο Πανεπιστήμιο, τη σημασία της γνώσης/μόρφωσης για τον άνθρωπο και τη βαρύτητα των σπουδών στην κοινωνική και επαγγελματική εξέλιξη του άνδρα, σε σύγκριση με αυτή της γυναίκας. Οι ερωτήσεις που συμπεριελήφθησαν στο ερωτηματολόγιο των μαθητών ήταν: “Οι σπουδές στο πανεπιστήμιο είναι ένας υψηλός σκοπός”, “Οι σπουδές στο πανεπιστήμιο καταξιώνουν τον άνθρωπο”, “Οι σπουδές στο πανεπιστήμιο προσφέρουν την καλύτερη μόρφωση για τον άνθρωπο”, “Οι σπουδές στο πανεπιστήμιο υπόσχονται μια λαμπρή σταδιοδρομία για το μέλλον”, “Το σχολείο φροντίζει για το καλό των μαθητών, ακόμη και όταν τους τιμωρεί”, κ.ά. Οι απαντήσεις των μαθητών δόθηκαν σε μια κλίμακα πέντε βαθμίδων του τύπου του Likert, όπου 1 σήμαινε “διαφωνώ”, 2 “μάλλον διαφωνώ”, 3 “δεν ξέρω ή δεν είμαι σίγουρος”, 4 “μάλλον συμφωνώ”, και 5 “συμφωνώ”.

Μέσω της μεθόδου της ανάλυσης παραγόντων οι ερωτήσεις που περιλαμβάνουν όλο το εύρος των εκπαιδευτικών αξιών τοποθετήθηκαν σε δύο παράγοντες που ερμηνεύουν το 10,3% της συνολικής διασποράς των τιμών. Με τη μέθοδο της ανάλυσης διακύμανσης

μελετήθηκε η επίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών του Φύλου και της Ομάδας παλινοστούντων-αλλοδαπών ή γηγενών ελλήνων, στους δύο συγκεκριμένους παράγοντες των εκπαιδευτικών αξιών που απετέλεσαν τις εξαρτημένες μεταβλητές.

Ο Παράγοντας 3 (“Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών Σπουδών”) περιελάμβανε 4 ερωτήσεις εκπαιδευτικών αξιών.

Πίνακας 4.12. Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών Σπουδών

\bar{X}	Αξίες
4,37	Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο προσφέρουν την καλύτερη μόρφωση
4,37	Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο αποτελούν υψηλό σκοπό στη ζωή του ανθρώπου
4,10	Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο καταξιώνουν τον άνθρωπο
4,08	Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο υπόσχονται λαμπρή σταδιοδρομία

Σύμφωνα με τους μέσους όρους των απαντήσεων των μαθητών διαπιστώνεται ότι όλοι οι μαθητές, Παλινοστούντες, Αλλοδαποί και Γηγενείς έλληνες, και των δύο φύλων, χωρίς ουσιαστικές διαφορές μεταξύ τους, συμφωνούν με τις παραδοσιακές αξίες ότι οι σπουδές στο πανεπιστήμιο προσφέρουν την καλύτερη μόρφωση (\bar{X} 4,37), καταξιώνουν τον άνθρωπο (\bar{X} = 4,10), υπόσχονται λαμπρή σταδιοδρομία για το μέλλον (\bar{X} = 4,08) και, αποτελούν υψηλό σκοπό στη ζωή του ανθρώπου (\bar{X} = 4,37). Παρόμοια σαφή αποδοχή των παραδοσιακών εκπαιδευτικών αξιών που αφορούν στη σπουδαιότητα των σπουδών στο πανεπιστήμιο είχε διαπιστωθεί και σε προηγούμενες έρευνες σε δείγματα μαθητών (Γκαρή, 1993, Gari & Kalanztzi-Azizi, 1998). Ο παράγοντας 4 (“Χρησιμότητα των Σπουδών και Γνώσης”) περιλαμβάνει επίσης 4 ερωτήσεις.

Πίνακας 4.13. Χρησιμότητα Σπουδών και Γνώσης

\bar{X}	Αξίες
4,47	Οι γνώσεις είναι πολύτιμες σαν θησαυρός
4,11	Το αγόρι πρέπει να μορφώνεται για να ανταποκριθεί επάξια στα οικογενειακά βάρη
4,10	Το αγόρι που σπουδάζει δίνει αξία στον εαυτό του και στην οικογένεια
4,09	Ο στόχος της μέσης εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι η πλατιά μόρφωση των νέων

Σύμφωνα με τους μέσους όρους διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές συμφωνούν ότι το αγόρι ιδιαίτερα είναι αυτό που πρέπει να μορφώνεται, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί επάξια κάποτε στα οικογενειακά και κοινωνικά βάρη ($\bar{X} = 4,11$), καθώς και ότι το αγόρι που σπουδάζει στο πανεπιστήμιο δίνει αξία στον εαυτό του και στην οικογένειά του ($\bar{X} = 4,10$). Επίσης συμφωνούν ότι στόχος της μέσης εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι η πλατιά μόρφωση των νέων ατόμων ($\bar{X} = 4,09$) και ότι οι γνώσεις είναι πολύτιμες σα θησαυρός ($\bar{X} = 4,47$). Οι διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών καθώς και μεταξύ Γηγενών, Παλινοστούντων και Αλλοδαπών στις ερωτήσεις του παράγοντα 4 δεν συνοδεύονται από ικανοποιητικούς η^2 δείκτες. Από θεωρητική άποψη, είναι σημαντικό το εύρημα της παρούσας έρευνας ότι τις ίδιες παραδοσιακές εκπαιδευτικές αξίες αποδέχονται τόσο οι παλινοστούντες και αλλοδαποί μαθητές, όσο και οι Γηγενείς Έλληνες μαθητές και των δύο φύλων.

Τα ευρήματα αυτά ουσιαστικά σημαίνουν ότι υπάρχει μία κοινή σύλληψη του επιθυμητού σχετικά με εκπαιδευτικούς σκοπούς και στόχους σε Γηγενείς και Παλινοστούντες-Αλλοδαπούς μαθητές. Επομένως, υπάρχουν κοινοί άξονες στις τρεις αυτές ομάδες μαθητών, που ρυθμίζουν τις μελλοντικές επιλογές τους, τα μέσα δράσης και τα πρότυπα που κατευθύνουν τη συμπεριφορά τους. Αυτοί οι κατευθυντήριοι άξονες είναι κομμάτι ευρύτερων κοινωνικών τοποθετήσεων. Αποτελούν κοινό στοιχείο των κοινωνικών αξιολογικών συστημάτων που έχουν εσωτερικεύσει, κατά τη διαδικασία της μέχρι τώρα

κοινωνικοποίησής τους, οι Γηγενείς και οι Παλινοστούντες-Αλλοδαποί μαθητές. Σε αυτές λοιπόν τις κοινές “βαθύτερες εκπαιδευτικές επιθυμίες” μπορεί να ακουμπήσει η σχεδιαζόμενη πολύ-πολιτισμική εκπαίδευση του σύγχρονου ελληνικού σχολείου.

4.1.4. Πολυμεταβλητή προσέγγιση στους τέσσερις παράγοντες αξιών

Επιχειρώντας την περαιτέρω περιγραφή του συστήματος των τεσσάρων παραγόντων παραδοσιακών οικογενειακών αξιών, επιχειρήθηκε πολυμεταβλητή ανάλυση των παραγόντων αυτών σε διπαραγοντική βάση (κατά Φύλο και Κατά Ομάδα μαθητών). Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται αμέσως παρακάτω.

Πίνακας 4.14. Αποτελέσματα Πολυμεταβλητής Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης

Multivariate Tests ^c							
Effect		Value	F	Hypothesis df	Error df	Sig.	Eta Squared
Intercept	Pillai's Trace	.976	25999.58 ^a	4.000	2550.000	.000	.976
	Wilks' Lambda	.024	25999.58 ^a	4.000	2550.000	.000	.976
	Hotellina's Trace	40.784	25999.58 ^a	4.000	2550.000	.000	.976
	Roy's Largest Root	40.784	25999.58 ^a	4.000	2550.000	.000	.976
Μαθητές	Pillai's Trace	.050	16.263	8.000	5102.000	.000	.025
	Wilks' Lambda	.950	16.453 ^a	8.000	5100.000	.000	.025
	Hotellina's Trace	.052	16.642	8.000	5098.000	.000	.025
	Roy's Largest Root	.051	32.691 ^b	4.000	2551.000	.000	.049
Φύλο	Pillai's Trace	.025	16.302 ^a	4.000	2550.000	.000	.025
	Wilks' Lambda	.975	16.302 ^a	4.000	2550.000	.000	.025
	Hotellina's Trace	.026	16.302 ^a	4.000	2550.000	.000	.025
	Roy's Largest Root	.026	16.302 ^a	4.000	2550.000	.000	.025
Μαθητές * Φύλο	Pillai's Trace	.005	1.484	8.000	5102.000	.157	.002
	Wilks' Lambda	.995	1.484 ^a	8.000	5100.000	.157	.002
	Hotellina's Trace	.005	1.485	8.000	5098.000	.157	.002
	Roy's Largest Root	.004	2.587 ^b	4.000	2551.000	.035	.004

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι στο σύνολό τους (σύστημα τεσσάρων παραγόντων) οι παραδοσιακές αξίες δεν διαφοροποιούνται ούτε μεταξύ των τριών ομάδων μαθητών (Αλλοδαποί, Παλινοστούντες και Γηγενείς έλληνες μαθητές) ούτε μεταξύ των δύο Φύλων, αλλά ούτε και υπό καθεστώς αλληλεπίδρασης των ανεξάρτητων παραγόντων. Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές που παρατηρούνται δεν νομιμοποιούνται λόγω των ιδιαίτερα χαμηλών η^2 δεικτών.

Γενικά συμπεράσματα για τις οικογενειακές αξίες των μαθητών

Τα γενικά συμπεράσματα είναι ότι δεν παρατηρούνται αξιολογές διαφορές ανάμεσα στους Παλινοστούντες, τους Αλλοδαπούς και τους Γηγενείς μαθητές, όσον αφορά στις οικογενειακές αξίες.

Όπως όμως ήδη έχει αναφερθεί, στόχος της έρευνάς μας είναι η μελέτη της σχέσης των παλινοστούντων και αλλοδαπών με την οικογένεια, σε σύγκριση με τους γηγενείς Έλληνες, αναφορικά με τους μαθητές αλλά και με τους γονείς.

4.1.5 Οικογενειακές Αξίες του δείγματος των γονέων

Χρησιμοποιήσαμε και πάλι τις παραδοσιακές οικογενειακές αξίες ως μέτρο σύγκρισης μεταξύ γηγενών και παλινοστούντων-αλλοδαπών γονέων, έτσι ώστε να μετρήσουμε το βαθμό διαφωνίας ή συμφωνίας με τις παραδοσιακές αυτές αξίες. Ο βαθμός συμφωνίας ή διαφωνίας προσδιορίζει τον βαθμό διαφοροποίησης από αυτές τις αξίες.

Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις αυτές αναλύθηκαν με τη στατιστική μέθοδο της ανάλυσης κυρίων συνιστωσών και ανάλυσης παραγόντων με ορθόγωνη περιστροφή των αξόνων (*Principal components analysis, factor analysis and orthogonal rotation solution*). Τα αποτελέσματα της ανάλυσης κατέληξαν σε τέσσερις παράγοντες οι οποίοι εξηγούν 48,07% της διασποράς. Για το δείγμα των γονέων, η σειρά εξαγωγής των παραγόντων ήταν η ακόλουθη: “Σπουδαιότητα πανεπιστημιακών σπουδών”, “Ιεραρχικοί ρόλοι πατέρα και μητέρας”, “Υποχρεώσεις παιδιών προς την οικογένεια και τους συγγενείς” και “Χρησιμότητα σπουδών και γνώσης”. Για λόγους συγκρισιμότητας όμως με τα αποτελέσματα του δείγματος των μαθητών θα διατηρηθεί και εδώ η προηγούμενη σειρά (μαθητές) παρουσίασης κάθε παράγοντα. Για τους παράγοντες αυτούς αθροίστηκαν οι βασικές τιμές του κάθε ατόμων στον κάθε παράγοντα. Οι μέσοι όροι σε κάθε παράγοντα αποτέλεσαν τις εξαρτημένες μεταβλητές και η ανεξάρτητη μεταβλητή ορίστηκε ως η ομάδα

στην οποία ανήκει ο γονέας (Παλινοστούντες ή Αλλοδαποί Γονείς και, Γηγενείς Γονείς). Τα αποτελέσματα του σχεδίου ανάλυσης της διασποράς παρουσιάζονται στους Πίνακες 4.15 ως 4.22.

Πίνακας 4.15. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τον Παράγοντα Αξιών “Υποχρεώσεις των παιδιών” κατά ομάδα γονέων

Descriptives

Υποχρεώσεις παιδιών

	Γηγενείς	Παλ-Αλλοδ	Total
N	221	253	474
Mean	4,7531	4,8216	4,7896
Std. Deviation	,3752	,3075	,3421
Std. Error	2,52E-02	1,933E-02	1,57E-02
95% Confidence Interval for Mean			
Lower Bound	4,7033	4,7835	4,7588
Upper Bound	4,8028	4,8596	4,8205
Minimum	2,43	3,71	2,43
Maximum	5,00	5,00	5,00

Πίνακας 4.16. Αποτελέσματα Ανάλυσης Διακύμανσης για τον Παράγοντα Αξιών “Υποχρεώσεις των παιδιών”.

ANOVA

Υποχρεώσεις παιδιών

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,553	1	,553	4,768	,029
Within Groups	54,796	472	,116		
Total	55,350	473			

Πίνακας 4.17. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τον Παράγοντα Αξιών “Ιεραρχικοί ρόλοι πατέρα-μητέρας” κατά ομάδα γονέων

Descriptives

Ιεραρχικοί Ρόλοι Πατέρα-Μητέρας

	Γηγενείς	Παλ-Αλλοδ	Total
N	220	248	468
Mean	2,5879	3,0780	2,8476
Std. Deviation	,9418	1,1221	1,0686
Std. Error	6,35E-02	7,125E-02	4,94E-02
95% Confidence Interval for Mean			
Lower Bound	2,4627	2,9376	2,7505
Upper Bound	2,7130	3,2183	2,9446
Minimum	1,00	1,00	1,00
Maximum	4,83	5,00	5,00

**Πίνακας 4.18. Αποτελέσματα Ανάλυσης Διακύμανσης για τον Παράγοντα Αξιών
“Ιεραρχικοί Ρόλοι Πατέρα-Μητέρας”.**

ANOVA

Ιεραρχικοί Ρόλοι Πατέρα-Μητέρας

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	28,000	1	28,000	25,826	,000
Within Groups	505,238	466	1,084		
Total	533,238	467			

**Πίνακας 4.19. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τον Παράγοντα Αξιών
“Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών Σπουδών” κατά ομάδα γονέων**

Descriptives

Σπουδαιότητα πανεπιστημιακών Σπουδών

	Γηγενείς	Παλ-Αλλοδ	Total
N	218	250	468
Mean	3,7317	4,2827	4,0260
Std. Deviation	,8812	,7759	,8704
Std. Error	5,97E-02	4,907E-02	4,02E-02
95% Confidence Interval for Mean			
Lower Bound	3,6140	4,1860	3,9469
Upper Bound	3,8493	4,3793	4,1051
Minimum	1,17	1,33	1,17
Maximum	5,00	5,00	5,00

**Πίνακας 4.20. Αποτελέσματα Ανάλυσης Διακύμανσης για τον Παράγοντα Αξιών
“Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών Σπουδών”.**

ANOVA

Σπουδαιότητα πανεπιστημιακών Σπουδών

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	35,357	1	35,357	51,746	,000
Within Groups	318,410	466	,683		
Total	353,767	467			

Πίνακας 4.21. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τον Παράγοντα Αξιών “Χρησιμότητα Σπουδών και Γνώσης” κατά ομάδα γονέων

Descriptives

Χρησιμότητα Σπουδών-Γνώσης

	Γηγενείς	Παλ-Αλλοδ	Total
N	217	251	468
Mean	4,1490	4,4290	4,2991
Std. Deviation	,7895	,6329	,7227
Std. Error	5,36E-02	3,995E-02	3,34E-02
95% Lower Confidence Interval for Mean	4,0434	4,3503	4,2335
95% Upper Confidence Interval for Mean	4,2546	4,5076	4,3648
Minimum	2,33	2,00	2,00
Maximum	5,00	5,00	5,00

Πίνακας 4.22. Αποτελέσματα Ανάλυσης Διακύμανσης για τον Παράγοντα Αξιών “Χρησιμότητα Σπουδών και Γνώσης”.

ANOVA

Χρησιμότητα Σπουδών-Γνώσης

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	9,121	1	9,121	18,104	,000
Within Groups	234,776	466	,504		
Total	243,897	467			

4.1.6 Ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας

Η μεταβλητή ‘Ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας’ για το δείγμα των γονέων, όπως προέκυψε και κατά την ανάλυση των δεδομένων του δείγματος των μαθητών, περιλαμβάνει αξίες (Πίνακας 4.23) που κινούνται σαφώς στα πλαίσια της παραδοσιακής αγροτικής εκτεταμένης οικογένειας.

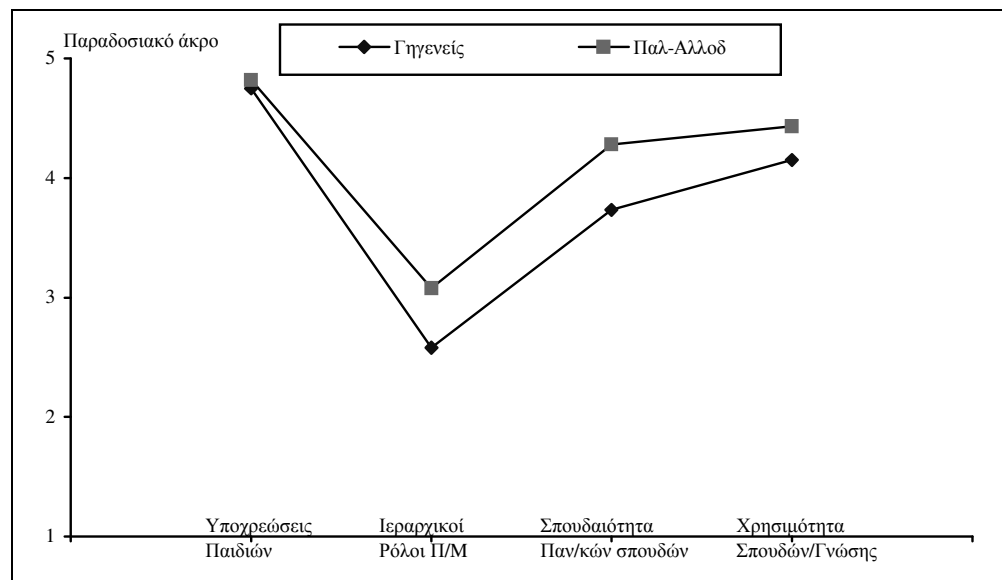
Η κλίμακα την οποία χρησιμοποίησαν οι γονείς για να απαντήσουν στις ερωτήσεις παραδοσιακών οικογενειακών αξιών ήταν η ακόλουθη:

.....1.....2.....3.....4.....5.....
Διαφωνώ απόλυτα	Μάλλον Διαφωνώ	Δεν ξέρω ή δεν είμαι σίγουρος	Μάλλον Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα

Πίνακας 4.23. Ιεραρχικοί ρόλοι του πατέρα και της μητέρας

\bar{X}	Αξίες
3,43	Ο πατέρας πρέπει να είναι ο αρχηγός της οικογένειας
3,34	Ο πατέρας πρέπει να είναι ο χρηματοδότης
3,21	Η γυναίκα πρέπει να είναι έτοιμη κάθε στιγμή να θυσιάσει το επάγγελμά της χάριν της οικογένειάς της.
2,80	Η θέση της μητέρας είναι στο σπίτι
2,75	Η μητέρα πρέπει να δέχεται τις αποφάσεις του πατέρα
1,59	Το κορίτσι δεν είναι απαραίτητο να μορφώνεται αφού ο προορισμός του είναι να αφοσιωθεί κάποτε στα συζυγικά και οικογενειακά καθήκοντα.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης της διασποράς (Πίνακας 4.16 και Σχήμα 4) δείχνουν ότι, καταρχήν οι Αλλοδαποί και Παλινοστούντες γονείς βρίσκονται σε μεσαία θέση, δηλαδή “δεν ξέρουν” ή “δεν είναι σίγουροι”. Παρατηρείται μια σχετικά μικρή διαφορά με τους γηγενείς έλληνες οι οποίοι και διαφωνούν περισσότερο με τους Ιεραρχικούς ρόλους πατέρα και μητέρας. Ο δείκτης η^2 για τη στατιστικά σημαντική αυτή διαφορά είναι 0,055. Στο Σχήμα 4 παρουσιάζονται γραφικώς οι αντίστοιχοι μέσοι όροι για τους τέσσερις παράγοντες των παραδοσιακών οικογενειακών αξιών.

Σχήμα 4. Παραδοσιακές οικογενειακές αξίες Ελλήνων και Παλινοστούντων-Αλλοδαπών Γονέων: 4 παράγοντες αξιών.

4.1.7 Υποχρεώσεις παιδιών προς την οικογένεια και τους συγγενείς

Ο Παράγων “Υποχρεώσεις παιδιών προς την οικογένεια και τους συγγενείς” (Πίνακας 4.25) συμπεριλαμβάνει αξίες όπως: τα παιδιά έχουν την υποχρέωση να φροντίσουν τους γονείς όταν γεράσουν, ...να βοηθούν στις δουλειές του σπιτιού, ...να σέβονται τους παππούδες, ...να διατηρούν καλές σχέσεις με συγγενείς, ...να υπακούουν τους γονείς.

Πίνακας 4.25. Υποχρεώσεις παιδιών προς την οικογένεια και τους συγγενείς

\bar{X}	Αξίες
4,96	Οι γονείς πρέπει να μαθαίνουν στα παιδιά να φέρονται σωστά
4,91	Τα παιδιά πρέπει να σέβονται τους παππούδες τους
4,82	Πρέπει να είμαστε φιλότιμοι
4,80	Τα παιδιά πρέπει να υπακούουν στους γονείς
4,80	Τα παιδιά πρέπει να βοηθούν στις δουλειές του σπιτιού
4,79	Τα παιδιά πρέπει να διατηρούν καλές σχέσεις με τους συγγενείς
4,43	Τα παιδιά έχουν την υποχρέωση να φροντίζουν τους γονείς όταν γεράσουν

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης διασποράς (Πίνακας 4.18 και Σχήμα 4) δείχνουν ότι όλοι οι γονείς του δείγματος, Γηγενείς έλληνες, και Παλιννοστούντες-Αλλοδαποί συμφωνούν με τις αξίες αυτές, οι οποίες συνδέονται με τη διατήρηση των στενών σχέσεων ανάμεσα σε μέλη της ευρύτερης οικογένειας, με την υποχρέωση να βοηθούν την οικογένεια και τους γονείς, με το σεβασμό στους παππούδες, κ.τ.λ.. Τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα για τις επιδράσεις Ομάδας δεν αντιστοιχούν σε ικανοποιητικό η^2 δείκτη (μόλις 0,011) και επομένως θα διαπράτταμε σφάλμα Τύπου I εάν δεχόμαστε συστηματικές διαφορές μεταξύ των διαφορετικών αυτών ομάδων.

4.1.8 Εκπαιδευτικές αξίες

Μέσω της μεθόδου της ανάλυσης παραγόντων για το δείγμα των γονέων, γηγενών ελλήνων και παλιννοστούντων-αλλοδαπών, οι ερωτήσεις που περιλαμβάνουν όλο το εύρος των εκπαιδευτικών αξιών τοποθετήθηκαν σε δύο παράγοντες που ερμηνεύουν το 32,4% της συνολικής διασποράς των τιμών. Με τη μέθοδο της ανάλυσης διακύμανσης μελετήθηκε η επίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών του Φύλου και της Ομάδας παλιννοστούντων-αλλοδαπών ή γηγενών ελλήνων, στους δύο συγκεκριμένους παράγοντες των εκπαιδευτικών αξιών που απετέλεσαν τις εξαρτημένες μεταβλητές.

Ο Παράγοντας “Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών Σπουδών” περιλαμβάνει 6 ερωτήσεις εκπαιδευτικών αξιών.

Πίνακας 4.26. Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών Σπουδών

\bar{X}	Αξίες
4,30	Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο αποτελούν υψηλό σκοπό στη ζωή του ανθρώπου
4,11	Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο προσφέρουν την καλύτερη μόρφωση
4,08	Το αγόρι είναι απαραίτητο να μορφώνεται, για να μπορεί να ανταποκριθεί κάποτε επάξια στα οικογενειακά και κοινωνικά βάρη.
4,06	Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο καταξιώνουν τον άνθρωπο
4,01	Το αγόρι που σπουδάζει στο πανεπιστήμιο δίνει αξία στον εαυτό του και στην οικογένειά του.
3,59	Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο υπόσχονται λαμπρή σταδιοδρομία

Σύμφωνα με τους μέσους όρους των απαντήσεων των μαθητών διαπιστώνεται ότι όλοι οι γονείς, Παλιννοστούντες–Αλλοδαποί και Γηγενείς έλληνες, και των δύο φύλων, χωρίς ουσιαστικές διαφορές μεταξύ τους, συμφωνούν με τις παραδοσιακές αξίες ότι οι σπουδές στο πανεπιστήμιο αποτελούν υψηλό σκοπό στη ζωή του ανθρώπου ($\bar{X} = 4,30$), προσφέρουν την καλύτερη μόρφωση ($\bar{X} = 4,11$), χρησιμεύουν κυρίως στο αγόρι για να ανταποκριθεί κάποτε επάξια στα οικογενειακά και κοινωνικά βάρη ($\bar{X} = 4,08$), καταξιώνουν τον άνθρωπο ($\bar{X} = 4,06$)

και, δίνουν αξία στο αγόρι και στην οικογένειά του ($\bar{X} = 4,01$). Η αποδιδόμενη διασπορά τιμών είναι στην περίπτωση περίπου 10% ($\eta^2=0,099$), ποσοστό αρκετά ικανοποιητικό.

Ο παράγοντας “Χρησιμότητα των Σπουδών και Γνώσης”, όπως προέκυψε για το δείγμα των γονέων, περιλαμβάνει 3 ερωτήσεις.

Πίνακας 4.27. Χρησιμότητα Σπουδών και Γνώσης

\bar{X}	Αξίες
4,70	Οι γνώσεις είναι πολύτιμες σαν θησαυρός
4,53	Ο στόχος της μέσης εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι η πλατιά μόρφωση των νέων
3,63	Το σχολείο φροντίζει για το καλό των μαθητών, ακόμη και όταν τους τιμωρεί

Σύμφωνα με τους μέσους όρους διαπιστώθηκε ότι οι γονείς συμφωνούν κυρίως στο ότι οι γνώσεις είναι πολύτιμες σα θησαυρός ($\bar{X} = 4,70$) και ότι ο στόχος της μέσης εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι η πλατιά μόρφωση των νέων ατόμων ($\bar{X} = 4,53$). Οι διαφορές μεταξύ πατέρων και μητέρων, καθώς και μεταξύ Γηγενών ελλήνων γονέων και Παλινοστούντων-Αλλοδαπών στις ερωτήσεις του παράγοντα “Χρησιμότητα των σπουδών και γνώσης” δεν συνοδεύονται από ικανοποιητικούς η^2 δείκτες. Από θεωρητική άποψη, είναι σημαντικό το εύρημα της παρούσας έρευνας ότι τις ίδιες παραδοσιακές εκπαιδευτικές αξίες αποδέχονται τόσο οι παλινοστούντες-αλλοδαποί γονείς, όσο και οι Γηγενείς Έλληνες γονείς και των δύο φύλων.

Τα ευρήματα αυτά ουσιαστικά σημαίνουν ότι υπάρχει μία κοινή σύλληψη του επιθυμητού σχετικά με εκπαιδευτικούς σκοπούς και στόχους σε Γηγενείς και Παλινοστούντες-Αλλοδαπούς γονείς, όπως επίσης, σύμφωνα με τα ευρήματά μας για τις ίδιες ομάδες μαθητών. Η μόνη, ίσως, διαφορά ανάμεσα στους γονείς και στους μαθητές, είναι ότι στους γονείς –και όχι στους μαθητές– πρωταρχικής σημασίας ζήτημα αποτελεί η φοίτηση

στο Πανεπιστήμιο, ως μέσο καταξίωσης του αγοριού που σπουδάζει και της οικογένειάς του, καθώς και ως μέσο κοινωνικής και επαγγελματικής ανάπτυξης. Εδώ αξίζει να τονιστεί το χαμηλότερο επαγγελματικό επίπεδο απασχόλησης των παλιννοστούντων και αλλοδαπών γονέων στην Ελλάδα, σε σύγκριση με το αντίστοιχο που είχαν στις χώρες προέλευσης. Στο συμπέρασμα αυτό συνάδει και το σχετικά υψηλό (56%) ποσοστό πτυχιούχων ανάμεσα στους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς γονείς. Το στοιχείο αυτό ίσως να αποτελεί τον κυριότερα παράγοντα που επηρεάζει τη συμφωνία των γονέων με τη “σπουδαιότητα των σπουδών στο Πανεπιστήμιο” για τα παιδιά τους, προκειμένου αυτά –στη χώρα υποδοχής– να ξεφύγουν από το κοινωνικο-οικονομικό status στο οποίο βρίσκονται οι γονείς τους.

Για να ελέγξουμε το κατά πόσο οι διαφορές μεταξύ παλιννοστούντων-αλλοδαπών γονέων και γηγενών γονέων ως προς τον παράγοντα “Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών σπουδών” διαμορφώνονται σε αλληλεπίδραση με τον παράγοντα της αλλαγής του εργασιακού status των συμμετεχόντων, αναζητήσαμε μια μεταβλητή που θα συσχετιζόταν με την αλλαγή αυτή και ταυτόχρονα θα αντιπροσώπευε και την εργασιακή κατάσταση των γηγενών γονέων.

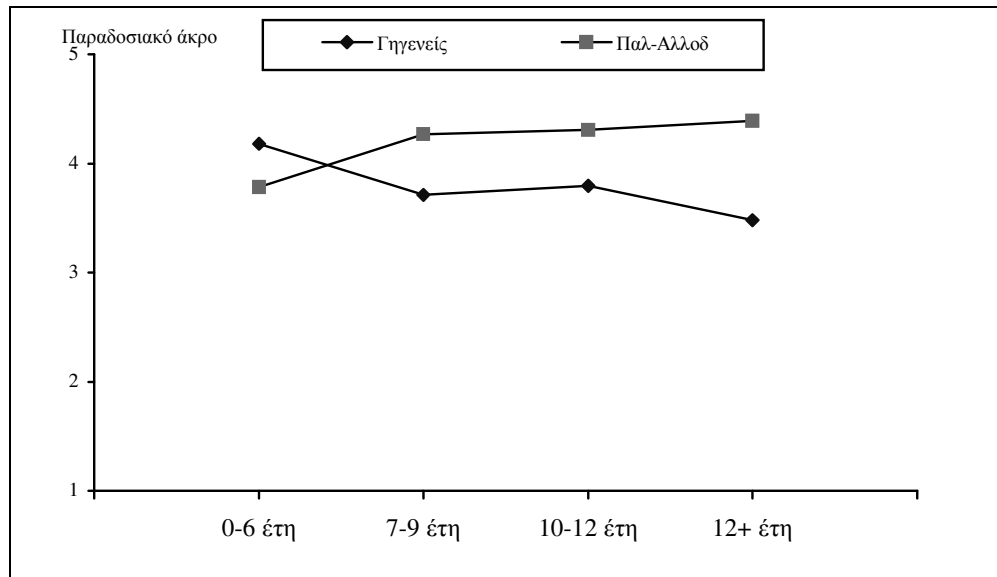
Σε πρώτο στάδιο ομαδοποιήθηκαν τα επαγγελματικά επίπεδα σε τέσσερις κατηγορίες: α) ένοπλες δυνάμεις, β) επιστημονικά επαγγέλματα και ανώτερα διοικητικά στελέχη, γ) τεχνολόγοι-υπάλληλοι-ελεύθεροι επαγγελματίες, και, δ) γεωργοί-τεχνίτες-χειριστές μηχανημάτων-ανειδίκευτοι εργάτες. Ο συγκεκριασμός αυτός θα επέτρεπε την επαρκέστερη, ερμηνευτικά, προσέγγιση στη συσχέτιση της μεταβλητής επάγγελμα με το μορφωτικό επίπεδο, ενώ θα ήταν πιο εύκολα ερμηνεύσιμη και η ίδια η αλλαγή επαγγέλματος από τη χώρα προέλευσης στη χώρα υποδοχής. Για τον έλεγχο της συσχέτισης μεταξύ των επαγγελμάτων στις δύο χώρες χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό κριτήριο χ^2 , το οποίο για 9 βαθμούς ελευθερίας βρέθηκε να είναι ίσο με 37,11 και στατιστικά σημαντικό στο επίπεδο $\alpha=1\%$. Η στατιστικά σημαντική αυτή συσχέτιση, σύμφωνα με τις συνδυαστικές συχνότητες,

φάνηκε να αντιπροσωπεύει μια αλλαγή προς τα επαγγέλματα της τέταρτης κατηγορίας που είναι γεωργοί-τεχνίτες-χειριστές μηχανημάτων-ανειδίκευτοι εργάτες. Συγκεκριμένα, 89 από τους 234 παλιννοστούντες και αλλοδαπούς συμμετέχοντες (37,9%) ασκούσαν στη χώρα προέλευσης τα επαγγέλματα των υπόλοιπων τριών κατηγοριών (ένοπλες δυνάμεις, επιστημονικά επαγγέλματα και ανώτερα διοικητικά στελέχη, τεχνολόγοι-υπάλληλοι-ελεύθεροι επαγγελματίες). Οι αλλαγές αυτές συνοδεύονται από δείκτες συνάφειας (η) : συγκεκριμένα, για τη χώρα προέλευσης, η συνάφεια των ασκούμενων επαγγελμάτων και του μορφωτικού επιπέδου βρέθηκε να είναι ίση με 0,34, ενώ για τη χώρα υποδοχής, η συνάφεια των ασκούμενων επαγγελμάτων και του μορφωτικού επιπέδου βρέθηκε να είναι ίση με 0,24. Στην πρώτη επομένως περίπτωση, τα έτη εκπαίδευσης είχαν υψηλότερη συνάφεια με το είδος του ασκούμενου επαγγέλματος από όσο έχουν στη χώρα υποδοχής. Για να ελεγχθεί περαιτέρω αυτή η συσχέτιση υπολογίστηκε το στατιστικό κριτήριο Kruskal-Wallis H για τις τέσσερις επαγγελματικές ομάδες, ως προς τα έτη εκπαίδευσης, ξεχωριστά για τη χώρα προέλευσης και ξεχωριστά για τη χώρα υποδοχής: Για τη χώρα προέλευσης, Kruskal-Wallis $H \chi^2 (3) = 25,45$, $p < 0,001$ και, για τη χώρα υποδοχής, Kruskal-Wallis $H \chi^2 (3) = 12,13$, $p < 0,01$. Και στις δύο περιπτώσεις, ο μέσος όρος ετών εκπαίδευσης όσων ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα ή είναι διευθυντικά στελέχη, ήταν σαφώς ανώτερος από τις άλλες επαγγελματικές κατηγορίες, όμως στη χώρα υποδοχής οι αντίστοιχοι επαγγελματίες διαφοροποιούνται ακόμη περισσότερο από τους υπόλοιπους ως προς τον μέσο όρο αυτόν.

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, το μορφωτικό επίπεδο επελέγη ως δεύτερος ανεξάρτητος παράγων, πιθανά αλληλεπιδρών με τον παράγοντα γηγενείς vs παλιννοστούντες και αλλοδαποί γονείς, ως προς τη συμφωνία τους με την παραδοσιακή αξία “Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών σπουδών”. Με βάση το συμπέρασμα αυτό προχωρήσαμε σε διπαραγοντική ανάλυση διακύμανσης, η οποία και κατέληξε στα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον επόμενο Πίνακα.

Πίνακας 4.28. Αποτελέσματα διπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης

Πηγή	df	Sum of Squares	Mean Square	F	p	η^2
Γηγενείς vs Παλ-Αλλοδ	1	12,07	12,07	18,29	<0,001	0,038
Μορφωτικό επίπεδο	3	1,14	0,38	0,57	ΣΑ	0,004
Αλληλεπίδραση	3	13,99	4,66	7,07	<0,001	0,044
Σύνολο	459	302,91				

Σχήμα 5. “Σπουδαιότητα Πανεπιστημιακών σπουδών” κατά ομάδα συμμετεχόντων και κατά μορφωτικό επίπεδο.

Στο προηγούμενο Σχήμα παρουσιάζονται οι αντίστοιχοι μέσοι όροι, από τους οποίους προκύπτει ότι η παραδοσιακή αξία υποστηρίζεται περισσότερο από τα χαμηλότερα μορφωτικά επίπεδα για τους γηγενείς έλληνες γονείς. Το αντίθετο περίπου συμβαίνει για τους παλινοστούντες και αλλοδαπούς γονείς. Αποτελεί, εξάλλου, παραδοσιακή ελληνική εκπαιδευτική αξία των χαμηλών κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων (αγροτών, τεχνιτών), που συνήθως διαθέτουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, οι απόγονοι να μορφώνονται για να αλλάξουν την τύχη τους. Αυτή η σχέση αλληλεπίδρασης των δύο παραγόντων αντιπροσωπεύει κυρίως την πεποίθηση των παλινοστούντων και αλλοδαπών γονέων ότι τα

παιδιά τους μπορούν να ξεφύγουν από το υπάρχον κοινωνικο-οικονομικό status μέσω των σπουδών στο Πανεπιστήμιο.

Επομένως, υπάρχουν κοινοί άξονες στις δύο αυτές ομάδες γονέων, που κατευθύνουν τις προσδοκίες, τις φιλοδοξίες και τους τυχόν σχεδιασμούς που έχουν για το εκπαιδευτικό μέλλον των παιδιών τους. Αυτοί οι κατευθυντήριοι άξονες, οι οποίοι ενδέχεται να κατευθύνουν τη συμπεριφορά και δράση στο μέλλον είναι κομμάτι ευρύτερων κοινωνικών τοποθετήσεων, καθώς αποτελούν κοινό συστατικό στοιχείο των ευρύτερων κοινωνικών αξιολογικών συστημάτων που έχουν εσωτερικεύσει, κατά τη διαδικασία της μέχρι τώρα κοινωνικοποίησής τους, οι Γηγενείς και οι Παλινοστούντες-Αλλοδαποί γονείς. Από αυτές λοιπόν τις κοινές “βαθύτερες εκπαιδευτικές επιθυμίες” των γονέων μπορεί να αντλήσει ένα σημαντικό μέρος του περιεχομένου της η εκπαίδευση του σύγχρονου πολυπολιτισμικού ελληνικού σχολείου.

4.1.9 Πολυμεταβλητή προσέγγιση στους τέσσερις παράγοντες αξιών - Γονείς

Επιχειρώντας την περαιτέρω περιγραφή του συστήματος των τεσσάρων παραγόντων παραδοσιακών οικογενειακών αξιών, επιχειρήθηκε πολυμεταβλητή ανάλυση των παραγόντων αυτών κατά Ομάδα γονέων. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται αμέσως παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας 4.29. Αποτελέσματα Πολυμεταβλητής Διαπαγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης

Multivariate Tests ^a							
Effect		Value	F	Hypothesis df	Error df	Sig.	Eta Squared
Intercept	Pillai's Trace	,995	23315,10 ^a	4,000	442,000	,000	,995
	Wilks' Lambda	,005	23315,10 ^a	4,000	442,000	,000	,995
	Hotelling's Trace	210,996	23315,10 ^a	4,000	442,000	,000	,995
	Roy's Largest Root	210,996	23315,10 ^a	4,000	442,000	,000	,995
ΟΜΑΔΑ	Pillai's Trace	,138	17,636 ^a	4,000	442,000	,000	,138
	Wilks' Lambda	,862	17,636 ^a	4,000	442,000	,000	,138
	Hotelling's Trace	,160	17,636 ^a	4,000	442,000	,000	,138
	Roy's Largest Root	,160	17,636 ^a	4,000	442,000	,000	,138

a. Exact statistic

b. Design: Intercept+ΟΜΑΔΑ

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι στο σύνολό τους (σύστημα τεσσάρων παραγόντων) οι παραδοσιακές αξίες διαφοροποιούνται μεταξύ των δύο ομάδων γονέων (Αλλοδαποί–Παλινοστούντες και Γηγενείς έλληνες). Οι στατιστικά σημαντικές διαφορές που παρατηρούνται συνοδεύονται από ένα σχετικά ικανοποιητικό δείκτη $\eta^2 \approx 0,14$ ο οποίος κυρίως οφείλεται στις διαφοροποιήσεις ως προς τους παράγοντες “Ίεραρχικοί ρόλοι πατέρα και μητέρας” και “Σπουδαιότητα πανεπιστημιακών σπουδών”.

4.2 Σχέσεις με πατέρα και μητέρα

Η βοήθεια που προσφέρει ο πατέρας και η μητέρα στα μαθήματα του σχολείου καθώς και η γενικότερη συναισθηματική σχέση του παιδιού μαζί τους μετρήθηκε με τέσσερις αντίστοιχες ερωτήσεις. Οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των μετρήσεων αυτών κατά ομάδα μαθητών και κατά φύλο καθώς και τα αποτελέσματα των αντίστοιχων διπαραγοντικών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στους Πίνακες 4.30 ως 4.37.

Πίνακας 4.30. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς ως προς τη βοήθεια που προσφέρει ο πατέρας στα μαθήματα του σχολείου

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	1.72	.81	646
	K	1.79	.80	622
	Total	1.76	.81	1268
Αλλοδαποί	A	1.40	.67	136
	K	1.60	.82	129
	Total	1.50	.75	265
Παλινοστούντες	A	1.61	.80	411
	K	1.62	.80	467
	Total	1.62	.80	878
Total	A	1.65	.80	1193
	K	1.70	.81	1218
	Total	1.68	.80	2411

Πίνακας 4.31. Αποτελέσματα διπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης - “Βοήθεια που προσφέρει ο πατέρας στα μαθήματα του σχολείου”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	23,857 ^a	5	4,771	7,522	,000	,015
Intercept	4159,871	1	4159,871	6558,402	,000	,732
Μαθητές	19,881	2	9,940	15,672	,000	,013
Φύλο	3,126	1	3,126	4,928	,027	,002
Μαθητές * Φύλο	1,763	2	,882	1,390	,249	,001
Error	1525,446	2405	,634			
Total	8329,000	2411				
Corrected Total	1549,303	2410				

a. R Squared = ,015 (Adjusted R Squared = ,013)

Πίνακας 4.32. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς ως προς τη βοήθεια που προσφέρει η μητέρα στα μαθήματα του σχολείου

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	1,42	,69	706
	K	1,52	,74	688
	Total	1,47	,72	1394
Αλλοδαποί	A	1,65	,78	131
	K	1,75	,80	112
	Total	1,70	,79	243
Παλινοστούντες	A	1,69	,82	378
	K	1,80	,84	439
	Total	1,75	,83	817
Total	A	1,53	,75	1215
	K	1,64	,79	1239
	Total	1,59	,78	2454

Πίνακας 4.33. Αποτελέσματα διπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης - “Βοήθεια που προσφέρει η μητέρα στα μαθήματα του σχολείου”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	48.808 ^a	5	9.762	16.732	.000	.033
Intercept	3972.293	1	3972.293	6808.674	.000	.736
Μαθητές	41.373	2	20.687	35.458	.000	.028
Φύλο	3.820	1	3.820	6.548	.011	.003
Μαθητές * Φύλο	2,489E-03	2	1,244E-03	.002	,998	.000
Error	1428.204	2448	.583			
Total	7656.000	2454				
Corrected Total	1477,012	2453				

a. R Squared = ,033 (Adjusted R Squared = ,031)

Πίνακας 4.34. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς ως προς τις σχέσεις του παιδιού με τον πατέρα

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	1,32	,71	733
	K	1,48	,82	739
	Total	1,40	,77	1472
Αλλοδαποί	A	1,25	,52	150
	K	1,38	,72	143
	Total	1,31	,63	293
Παλινοστούντες	A	1,26	,53	451
	K	1,43	,74	546
	Total	1,35	,66	997
Total	A	1,29	,64	1334
	K	1,45	,78	1428
	Total	1,37	,72	2762

Πίνακας 4.35. Αποτελέσματα διπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης ως προς τις σχέσεις του παιδιού με τον πατέρα

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	19,795 ^a	5	3,959	7,714	,000	,014
Intercept	3225,474	1	3225,474	6285,140	,000	,695
Μαθητές	2,798	2	1,399	2,726	,066	,002
Φύλο	9,995	1	9,995	19,476	,000	,007
Μαθητές * Φύλο	,145	2	7,256E-02	,141	,868	,000
Error	1414,353	2756	,513			
Total	6643,000	2762				
Corrected Total	1434,148	2761				

a. R Squared = ,014 (Adjusted R Squared = ,012)

Πίνακας 4.36. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς ως προς τις σχέσεις του παιδιού με την μητέρα

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	1,24	,56	741
	K	1,33	,65	747
	Total	1,28	,61	1488
Αλλοδαποί	A	1,27	,60	147
	K	1,62	1,02	138
	Total	1,44	,85	285
Παλινοστούντες	A	1,43	,85	442
	K	1,57	,87	539
	Total	1,50	,86	981
Total	A	1,30	,68	1330
	K	1,45	,79	1424
	Total	1,38	,74	2754

Πίνακας 4.37. Αποτελέσματα διπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης ως προς τις σχέσεις του παιδιού με την μητέρα

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	45,589 ^a	5	9,118	17,046	,000	,030
Intercept	3421,675	1	3421,675	6396,797	,000	,700
Μαθητές	27,782	2	13,891	25,969	,000	,019
Φύλο	15,843	1	15,843	29,618	,000	,011
Μαθητές * Φύλο	3,850	2	1,925	3,598	,028	,003
Error	1469,917	2748	,535			
Total	6745,000	2754				
Corrected Total	1515,507	2753				

a. R Squared = ,030 (Adjusted R Squared = ,028)

Συνολικά, οι στατιστικά σημαντικές διαφορές που παρατηρούνται δεν έχουν ιδιαίτερο ψυχολογικό ή παιδαγωγικό νόημα καθώς δεν αποδίδεται στις αντίστοιχες συσχετίσεις ικανοποιητικό ποσοστό της συνολικής διασποράς των τιμών.

4.3 Αριθμός δωματίων σπιτιού και ιδιοχρησία δωματίου

Σε ερώτηση για τον αριθμό δωματίων του σπιτιού, οι μαθητές απάντησαν όπως φαίνεται στους Πίνακες 4.38 και 4.39.

Πίνακας 4.38. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τον αριθμό δωματίων σπιτιού

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	3,77	1,42	701
	K	3,74	1,34	723
	Total	3,75	1,38	1424
Αλλοδαποί	A	3,13	1,45	152
	K	2,88	1,27	145
	Total	3,01	1,37	297
Παλινοστούντες	A	3,14	1,34	448
	K	3,06	1,22	555
	Total	3,09	1,27	1003
Total	A	3,48	1,43	1301
	K	3,39	1,33	1423
	Total	3,43	1,38	2724

Πίνακας 4.39. Αποτελέσματα διπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης για τον αριθμό δωματίων σπιτιού

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	323,143 ^a	5	64,629	36,038	,000	,062
Intercept	19124,412	1	19124,412	10664,07	,000	,797
Μαθητές	312,876	2	156,438	87,232	,000	,060
Φύλο	6,513	1	6,513	3,632	,057	,001
Μαθητές * Φύλο	3,388	2	1,694	,945	,389	,001
Error	4874,324	2718	1,793			
Total	37236,000	2724				
Corrected Total	5197,467	2723				

a. R Squared = ,062 (Adjusted R Squared = ,060)

Η στατιστικά σημαντική επίδραση που οφείλεται στη διαφοροποίηση μεταξύ των ομάδων μαθητών συνοδεύεται από σχετικά ικανοποιητικό η^2 δείκτη (0,06). Κατά συνέπεια, είναι συστηματικό το αποτέλεσμα που δείχνει ότι οι γηγενείς έλληνες μαθητές ζουν σε σπίτια με περισσότερα δωμάτια κατά μέσον όρο από τα αντίστοιχα στα οποία ζουν οι Αλλοδαποί και οι Παλινοστούντες μαθητές.

Ως προς την ιδιοχρησία δωματίου από τους μαθητές, οι Πίνακες 4.40 ως 4.44. παρουσιάζουν τα αντίστοιχα στοιχεία.

Πίνακας 4.40. “Έχεις δικό σου δωμάτιο” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	709	46,6	47,4	47,4
	Μοιράζομαι	676	44,4	45,2	92,6
	ΟΧΙ	111	7,3	7,4	100,0
	Σύνολο	1496	98,4	100,0	
Missing	System	25	1,6		
Total		1521	100,0		

Πίνακας 4.41. “Έχεις δικό σου δωμάτιο” - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	113	35,2	37,2	37,2
	Μοιράζομαι	139	43,3	45,7	82,9
	ΟΧΙ	52	16,2	17,1	100,0
	Σύνολο	304	94,7	100,0	
Missing	System	17	5,3		
Total		321	100,0		

Στους Πίνακες 4.42, 4.43 και 4.44 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της μη-παραμετρικής ανάλυσης ως προς τα στοιχεία που αφορούν στην ιδιοκτησία δωματίου.

Πίνακας 4.42. “Έχεις δικό σου δωμάτιο” - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	391	36,5	38,4	38,4
	Μοιράζομαι	483	45,1	47,4	85,8
	ΟΧΙ	145	13,6	14,2	100,0
	Σύνολο	1019	95,2	100,0	
Missing	System	51	4,8		
Total		1070	100,0		

Πίνακας 4.43. Απόλυτες συνδυαστικές συχνότητες - Ομάδες μαθητών και Ιδιοχρησία δωματίου

Count		Μαθητές			Total
		Γηγενείς	Αλλοδαποί	Παλινοστούντες	
έχεις	ΝΑΙ	709	113	391	1213
δικό σου	Μοιράζομαι	676	139	483	1298
δωμάτιο;	ΟΧΙ	111	52	145	308
Total		1496	304	1019	2819

Πίνακας 4.44. Αποτελέσματα για το στατιστικό κριτήριο χ^2 : Ομάδες μαθητών και Ιδιοχρησία δωματίου

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	52,472 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	52,259	4	,000
Linear-by-Linear Association	37,207	1	,000
N of Valid Cases	2819		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 33,21.

Για τη συσχέτιση ομάδων μαθητών και ιδιοχρησίας δωματίου ο στατιστικός δείκτης χ^2 (4) = 52,47, $p < 0,001$. Οι Έλληνες μαθητές έχουν σε μεγαλύτερο ποσοστό (Πίνακας 4.42) δικό τους δωμάτιο (47,4%) ενώ ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό Παλινοστούντων και Αλλοδαπών μαθητών δεν έχει δικό του δωμάτιο αλλά το μοιράζεται με κάποιον άλλον.

Κεφάλαιο 5

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΕΣ, ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ

Το φαινόμενο *στερεότυπες αντιλήψεις* αποτελεί ένα από πρώτα αντικείμενα μελέτης της κοινωνικής ψυχολογίας. Πρόκειται για γνωστική διεργασία με την οποία ταξινομούμε πρόσωπα, συνήθως ξένα, σε κατηγορίες με βάση εμπειρίες με τα πρόσωπα αυτά ή με βάση πληροφορίες από συγκεκριμένες πηγές, π.χ. η γνώμη άλλων, άρθρα σε περιοδικά, κ.τ.λ. Η εννοιολογική δομή των στερεοτύπων είναι όμοια με αυτή των στάσεων, διότι τα στερεότυπα είναι ουσιαστικά στάσεις - το γνωστικό στοιχείο, το συναισθηματικό στοιχείο και η πραξιακή συμπεριφορά - για συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων, π.χ. εθνότητες, μειονότητες, κ.ά. (Allport, 1954). Ο Allport εξήγησε ότι οι στερεότυπες αντιλήψεις για ομάδες προσώπων αντιπροσωπεύουν μια γνωστική διεργασία η οποία απλοποιεί τα πολλαπλά ερεθίσματα ή πληροφορίες που προέρχονται από το κοινωνικό περιβάλλον.

Η γνωστική διεργασία της κατηγοριοποίησης, σύμφωνα με τη θεωρία του Bruner (1956), λειτουργεί με στόχο την οργάνωση των πολλών ερεθισμάτων στο περιβάλλον σε σύνολα, σε κατηγορίες. Για παράδειγμα, παρόλο που μπορούμε να διακρίνουμε ανάμεσα σε πολλές αποχρώσεις του κόκκινου, τείνουμε να τις τοποθετούμε εννοιολογικά στη γνωστική κατηγορία “κόκκινο” και να αντιλαμβανόμαστε όλες τις αποχρώσεις αυτές ως ένα ενιαίο σύνολο. Η γνωστική διεργασία της κατηγοριοποίησης διευκολύνει την αντίληψη των στοιχείων του περιβάλλοντος, διότι η αντίληψη διαφορετικών ερεθισμάτων ως ενιαίο σύνολο απλοποιεί τις αντιδράσεις του οργανισμού. Ωστόσο, η διεργασία της κατηγοριοποίησης, της απλοποίησης των ερεθισμάτων, έχει το μειονέκτημα ότι τοποθετεί συγχρόνως σε ίδια κατηγορία ερεθίσματα που ενδέχεται να διαφέρουν. Αγνοεί, δηλαδή, τις ατομικές διαφορές, τα *χαρακτηριστικά* της κατηγορίας.

Τα χαρακτηριστικά μιας κατηγορίας αναφέρονται σε συγκεκριμένες ιδιότητες της κατηγορίας. Για παράδειγμα, η κατηγορία *Κινέζοι* έχει πολλά χαρακτηριστικά όπως, “έχουν μαύρα μαλλιά”, “τρώνε ρύζι”, “έχουν στρογγυλά πρόσωπα”, “είναι κοντοί”, “δεν εκδηλώνουν ανοιχτά τα συναισθήματά τους”, “είναι καλοί έμποροι”, κ.ά.

Το μεγάλο σφάλμα όσον αφορά στις στερεότυπες αντιλήψεις για ομάδες είναι ότι εκλαμβάνουμε τα χαρακτηριστικά ως κατηγορίες. Τείνουμε, δηλαδή, να εκλαμβάνουμε κάποιο χαρακτηριστικό, π.χ. “είναι καλοί έμποροι”, στο οποίο υπάρχουν ατομικές διαφορές ως ενιαία κατηγορία, π.χ. “όλοι οι Κινέζοι είναι καλοί έμποροι”.

Είναι φανερό ότι τα χαρακτηριστικά τα οποία δημιουργούν προκαταλήψεις για εθνότητες είναι συνήθως τα αρνητικά, π.χ., “είναι τεμπέληδες”, “κλέβουν”, “είναι επικίνδυνοι”, “μας μισούν”, κ.ά.

Ο Tajfel (1978) συνοψίζει τα χαρακτηριστικά της διεργασίας της προκατάληψης ως:

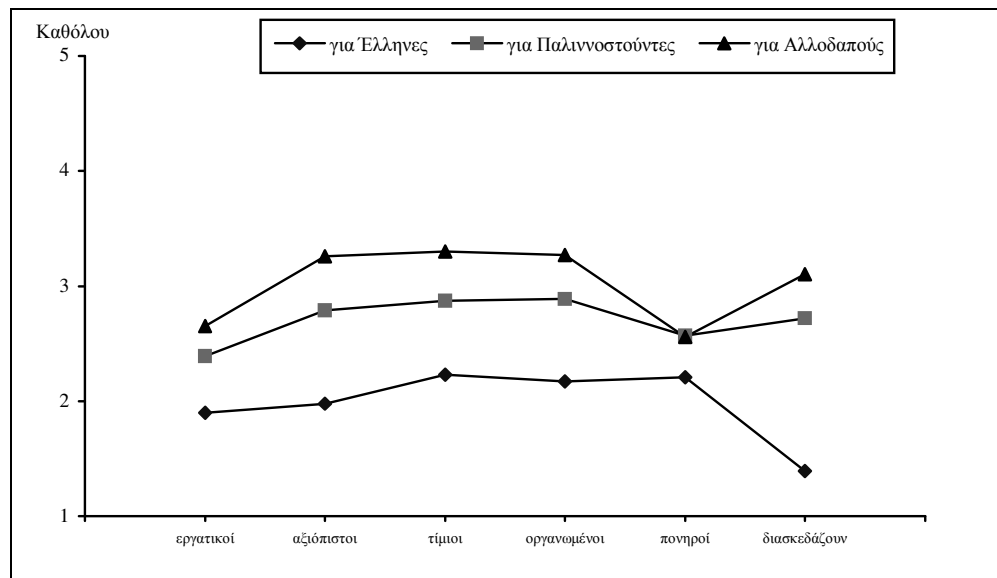
α) ο άνθρωπος εύκολα χαρακτηρίζει ομάδες ανθρώπων με ελάχιστα και χονδροειδή γνωρίσματα, β) οι χαρακτηρισμοί διατηρούνται στο νου του καθενός για μεγάλα χρονικά διαστήματα, γ) αλλάζουν, με δυσκολία όμως, σε συνδυασμό με κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές αλλαγές, δ) επιτείνονται οι αρνητικά φορτισμένες προκαταλήψεις όταν υπάρχουν εχθρότητες ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες, ε) μαθαίνονται σε μικρή ηλικία και χρησιμοποιούνται από παιδιά μέχρι την ηλικία που αρχίζουν να σκέπτονται μόνα τους, στ) δεν δημιουργούν προβλήματα κάτω από ομαλές κοινωνικές συνθήκες αλλά δύσκολα μεταβάλλονται κάτω από εχθρικό κοινωνικό κλίμα.

Χρησιμοποιήσαμε στην έρευνά μας συγκεκριμένα γνωρίσματα, τα οποία έχουν μελετηθεί σε προηγούμενες έρευνες στη χώρα μας αναφορικά με τις στερεότυπες αντιλήψεις για Έλληνες, για παλινοστούντες και για ξένους (Triandis & Vassiliou, 1972. Γεώργας & Παπαστυλιανού, 1993. Georgas & Papastilianou, 1994a, 1996).

Τα γνωρίσματα τα οποία χρησιμοποιήθηκαν είναι τα εξής: “εργατικοί”, “αξιόπιστοι”, “τίμιοι”, “οργανωμένοι”, “πονηροί”, “διασκεδάζουν”. Προστέθηκε στις στερεότερες αντιλήψεις των παλιννοστούτων και αλλοδαπών μαθητών για τους “Έλληνες”, “Παλιννοστούντες” και “Αλλοδαπούς” το γνώρισμα, “πόσο δέχονται οι Έλληνες τους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς”.

5.1 Οι στερεότερες αντιλήψεις των Γηγενών ελλήνων μαθητών για “Έλληνες”, “Παλιννοστούντες” και “Αλλοδαπούς”

Ζητήθηκε από τους Γηγενείς έλληνες μαθητές να χαρακτηρίσουν με τα προαναφερθέντα γνωρίσματα τους “Έλληνες”, “Παλιννοστούντες” και “Αλλοδαπούς” με βάση κλίμακα με 5 βαθμίδες, από συμφωνώ “πάρα πολύ” μέχρι “καθόλου”.

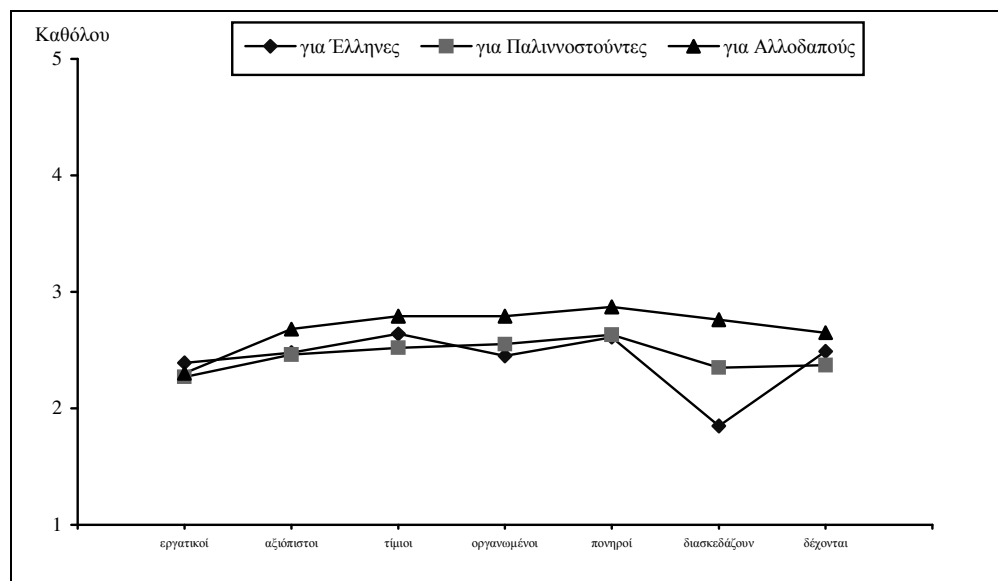
Σχήμα 6. Στερεότερες αντιλήψεις Γηγενών Ελλήνων μαθητών για “Έλληνες”, “Παλιννοστούντες” και “Αλλοδαπούς”.

Τα ευρήματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 5.1 ως 5.21 στις επόμενες σελίδες και στο ανωτέρω Σχήμα 6 και δείχνουν ότι οι Γηγενείς έλληνες μαθητές εκτιμούν ότι οι “Έλληνες” είναι πιο “εργατικοί”, “αξιόπιστοι”, “τίμιοι”, “οργανωμένοι”, “πονηροί”, και ξέρουν να “διασκεδάζουν”, σε σύγκριση με τους Παλιννοστούντες και Αλλοδαπούς μαθητές.

Επίσης, εκτιμούν ότι οι “παλιννοστούντες” είναι πιο “εργατικοί” κ.τ.λ. από τους “αλλοδαπούς”. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων μικτών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στους Πίνακες 5.15 έως και 5.21.

5.2 Οι στερεότερες αντιλήψεις των Αλλοδαπών μαθητών για “Έλληνες”, “Παλιννοστούντες” και “Αλλοδαπούς”

Όπως έγινε με τους Έλληνες μαθητές, ζητήθηκε από τους αλλοδαπούς μαθητές να χαρακτηρίσουν με τα προαναφερθέντα γνωρίσματα τους “Έλληνες”, “Παλιννοστούντες” και “Αλλοδαπούς”. Τα ευρήματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 5.1 έως 5.21 και απεικονίζονται στο Σχήμα 7.

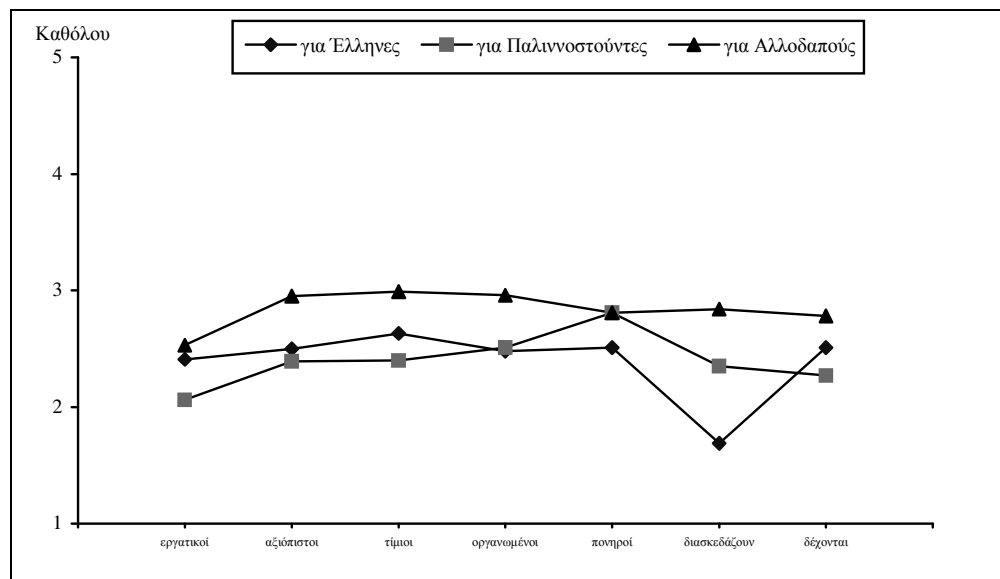
Σχήμα 7. Στερεότερες αντιλήψεις των Αλλοδαπών μαθητών για “Έλληνες”, “Παλιννοστούντες” και “Αλλοδαπούς”.

Η πρώτη παρατήρηση είναι ότι Αλλοδαποί μαθητές τείνουν να διαφοροποιούν ελάχιστα μεταξύ “Ελλήνων”, “Αλλοδαπών” και “Παλιννοστούντων” ως προς τα χαρακτηριστικά “Εργατικοί” και “Τίμιοι” και διαφοροποιούν λίγο τους “Αλλοδαπούς” από τους “Έλληνες” και τους “Παλιννοστούντες” ως προς την “αξιοπιστία”, την “οργάνωση”, την “πονηριά” και την “αποδοχή”. Μεγαλύτερη είναι η διαφοροποίηση ως προς το χαρακτηριστικό “ξέρουν να διασκεδάζουν” όπου στην πρώτη θέση τοποθετούνται από τους

Αλλοδαπούς μαθητές οι “Έλληνες” και στην τελευταία οι “Αλλοδαποί”. Οι τοποθετήσεις αυτές είναι πιθανόν να αντικατροπτρίζουν την προσπάθεια ταύτισης των Αλλοδαπών μαθητών με τους Γηγενείς Έλληνες σε κάποια χαρακτηριστικά που θεωρούν οι ίδιοι απαραίτητα, όπως αυτό της εργατικότητας και της τιμιότητας. Το εύρημα αυτό είναι συναφές με τη τάση των Παλινοστούτων μαθητών να επιλέγουν σε ικανό ποσοστό την τακτική προσαρμογής “αφομοίωση”. Οι μαθητές, όμως, δηλώνουν παράλληλα την διαφοροποίηση των Αλλοδαπών ως προς τα χαρακτηριστικά της διασκέδασης, της πονηριάς και της οργάνωσης. Σε γενικές γραμμές οι Αλλοδαποί μαθητές δείχνουν να θεωρούν ότι οι “Αλλοδαποί” συγκεντρώνουν τα λιγότερο “θετικά” χαρακτηριστικά. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων μικτών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στους Πίνακες 5.15 έως και 5.21.

5.3. Οι στερεότυπες αντιλήψεις των Παλινοστούτων μαθητών για “Έλληνες”, “Παλινοστούτες” και “Αλλοδαπούς”

Στο Σχήμα 8 (καθώς και στους Πίνακες 5.1. ως 5.21) παρουσιάζονται αναλυτικά τα αντίστοιχα αποτελέσματα για τους Παλινοστούτες μαθητές.

Σχήμα 8. Στερεότυπες αντιλήψεις των Παλινοστούτων μαθητών για “Έλληνες”, “Παλινοστούτες” και “Αλλοδαπούς”.

Οι παλιννοστούντες μαθητές επαναλαμβάνουν την ίδια στερεότυπη αντίληψη για τους “Αλλοδαπούς” που παρατηρείται στους Γηγενείς Έλληνες μαθητές, με το να τοποθετούν τους “Αλλοδαπούς” σε υποδεέστερη θέση σε σύγκριση με τους “Έλληνες” και τους “Παλιννοστούντες”, μόνον που σε κάποια χαρακτηριστικά η εικόνα αντιστρέφεται για “Έλληνες” και “Παλιννοστούντες”. Έτσι, ένα ενδιαφέρον εύρημα είναι ότι οι παλιννοστούντες μαθητές θεωρούν ότι οι ίδιοι οι “Παλιννοστούντες” είναι πιο “εργατικοί” και “δέχονται τους άλλους” περισσότερο από τους “Έλληνες” και στη συνέχεια, ότι οι “Έλληνες” είναι πιο “εργατικοί” από τους αλλοδαπούς.

Οι Παλιννοστούντες μαθητές κρίνουν ότι οι “Έλληνες” είναι πιο “πονηροί” από τους “Παλιννοστούντες” και τους “Αλλοδαπούς”. Ωστόσο, και οι ίδιοι οι Έλληνες μαθητές αποδέχονται (βλ. Σχήμα 6) ότι οι ίδιοι οι Γηγενείς Έλληνες είναι περισσότερο πονηροί από τους “Παλιννοστούντες” και τους “Αλλοδαπούς”. Εδώ ίσως αντιμετωπίζουμε μια αντίληψη για την έννοια “πονηρός” από τους Γηγενείς Έλληνες η οποία διαφέρει για τους Παλιννοστούντες μαθητές. Η έννοια “πονηρός” όπως χρησιμοποιείται από τους Γηγενείς υποδηλώνει θετικά γνωρίσματα που χαρακτηρίζει τον Έλληνα, π.χ. είναι “έξυπνος”, “καπάτσος”. Αντίθετα, ίσως η έννοια “πονηρός” υποδηλώνει στους Παλιννοστούντες αρνητικά γνωρίσματα.

Οι Παλιννοστούντες μαθητές τείνουν επίσης να τοποθετούν το στερεότυπο του Παλιννοστούντα, όσον αφορά τα γνωρίσματα “αξιόπιστοι”, “τίμιοι”, “οργανωμένοι”, στο ίδιο επίπεδο με τους Έλληνες. Το εύρημα αυτό μπορεί να δείχνει την τάση των Παλιννοστούντων μαθητών να ταυτίζονται με τους Γηγενείς Έλληνες - “είμαστε και εμείς Έλληνες”, τουλάχιστον όσον αφορά τα “θετικά” αυτά γνωρίσματα. Το εύρημα αυτό είναι συναφές με τη τάση των παλιννοστούντων μαθητών να επιλέγουν την τακτική προσαρμογής “εναρμόνιση”.

Τέλος, τόσο οι Γηγενείς Έλληνες μαθητές όσο και οι Παλιννοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές συμφωνούν ότι οι “Έλληνες” ξέρουν να διασκεδάζουν περισσότερο από

τους “Παλινοστούντες” και επίσης, οι “Αλλοδαποί” ξέρουν να διασκεδάζουν λιγότερο. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων μικτών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στους Πίνακες 5.15 έως και 5.21.

Τα προαναφερθέντα ευρήματα είναι σύμφωνα με τα όσα βρέθηκαν σε έρευνες με έφηβους και ενήλικες παλινοστούντες σε προηγούμενες μελέτες (Georgas & Papastylianou, 1994a, 1996). Αμέσως παρακάτω (στους Πίνακες 5.1 ως 5.14) παρουσιάζονται αναλυτικά οι στατιστικοί δείκτες για τις στερεότυπες αντιλήψεις.

Στερεότυπη αντίληψη 1. Οι Έλληνες - Παλινοστούντες - Αλλοδαποί είναι εργατικοί.

Ο Πίνακας 5.1 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα μαθητών και φύλο. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων διπαραγοντικών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.2.

Πίνακας 5.1. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “Εργατικοί”

Για “Έλληνες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	1.86	.91	712
	K	1.94	.84	739
	Total	1.90	.88	1451
Αλλοδαποί	A	2.42	1.11	137
	K	2.36	1.07	134
	Total	2.39	1.09	271
Παλινοστούντες	A	2.25	1.06	408
	K	2.54	1.06	509
	Total	2.41	1.07	917
Total	A	2.05	1.01	1257
	K	2.20	.99	1382
	Total	2.13	1.00	2639

Πίνακας 5.1. (συνέχεια)

Για "Παλινοστούντες"

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2.32	1.12	702
	K	2.47	1.03	727
	Total	2.39	1.08	1429
Αλλοδαποί	A	2.28	1.20	135
	K	2.26	1.05	130
	Total	2.27	1.13	265
Παλινοστούντες	A	2.04	1.14	404
	K	2.07	1.03	496
	Total	2.06	1.08	900
Total	A	2.23	1.14	1241
	K	2.30	1.05	1353
	Total	2.26	1.10	2594

Για "Αλλοδαπούς"

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2.62	1.28	692
	K	2.68	1.18	717
	Total	2.65	1.23	1409
Αλλοδαποί	A	2.38	1.26	133
	K	2.22	1.13	125
	Total	2.30	1.20	258
Παλινοστούντες	A	2.58	1.32	380
	K	2.49	1.12	455
	Total	2.53	1.22	835
Total	A	2.58	1.29	1205
	K	2.57	1.16	1297
	Total	2.57	1.23	2502

Πίνακας 5.2. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότυπη αντίληψη “Εργατικοί”

Για “Ελληνες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	186,540 ^a	5	37,308	39,880	,000	,070
Intercept	8133,365	1	8133,365	8694,079	,000	,768
Μαθητές	156,930	2	78,465	83,875	,000	,060
Φύλο	4,241	1	4,241	4,533	,033	,002
Μαθητές * Φύλο	9,223	2	4,612	4,930	,007	,004
Error	2463,188	2633	,936			
Total	14584,000	2639				
Corrected Total	2649,728	2638				

a. R Squared = ,070 (Adjusted R Squared = ,069)

Για “Παλινοσούντες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	70,720 ^a	5	14,144	12,034	,000	,023
Intercept	8066,596	1	8066,596	6863,016	,000	,726
Μαθητές	62,375	2	31,188	26,534	,000	,020
Φύλο	,995	1	,995	,846	,358	,000
Μαθητές * Φύλο	2,994	2	1,497	1,273	,280	,001
Error	3041,862	2588	1,175			
Total	16414,000	2594				
Corrected Total	3112,583	2593				

a. R Squared = ,023 (Adjusted R Squared = ,021)

Για “Αλλοδαπούς”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	32,847 ^a	5	6,569	4,386	,001	,009
Intercept	9667,217	1	9667,217	6453,988	,000	,721
Μαθητές	28,375	2	14,188	9,472	,000	,008
Φύλο	1,573	1	1,573	1,050	,306	,000
Μαθητές * Φύλο	4,231	2	2,116	1,412	,244	,001
Error	3738,677	2496	1,498			
Total	20358,000	2502				
Corrected Total	3771,524	2501				

a. R Squared = ,009 (Adjusted R Squared = ,007)

Στερεότυπη αντίληψη 2. Έλληνες - Παλινοστούντες - αλλοδαποί είναι αξιόπιστοι.

Ο Πίνακας 5.3 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα μαθητών και φύλο. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων διπαραγοντικών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.4.

Πίνακας 5.3. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “Αξιόπιστοι”

Για “Έλληνες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	1,95	1,02	706
	K	2,01	,93	733
	Total	1,98	,97	1439
Αλλοδαποί	A	2,39	1,13	139
	K	2,57	1,12	134
	Total	2,48	1,13	273
Παλινοστούντες	A	2,34	1,09	403
	K	2,63	1,11	496
	Total	2,50	1,11	899
Total	A	2,13	1,07	1248
	K	2,29	1,06	1363
	Total	2,21	1,07	2611

Για “Παλινοστούντες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2,79	1,23	698
	K	2,80	1,09	724
	Total	2,79	1,16	1422
Αλλοδαποί	A	2,27	1,14	137
	K	2,66	1,16	130
	Total	2,46	1,16	267
Παλινοστούντες	A	2,28	1,17	394
	K	2,47	1,17	486
	Total	2,39	1,17	880
Total	A	2,57	1,23	1229
	K	2,67	1,13	1340
	Total	2,62	1,18	2569

Πίνακας 5.3. (συνέχεια)

Για "Αλλοδαπούς"

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	3.28	1.26	685
	K	3.24	1.15	718
	Total	3.26	1.21	1403
Αλλοδαποί	A	2.60	1.22	136
	K	2.77	1.23	123
	Total	2.68	1.23	259
Παλινοστούντες	A	2.92	1.26	374
	K	2.98	1.17	444
	Total	2.95	1.21	818
Total	A	3.09	1.28	1195
	K	3.10	1.17	1285
	Total	3.10	1.23	2480

Πίνακας 5.4. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότυπη αντίληψη "Αξιόπιστοι"

Για "Ελληνες"

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	191.832 ^a	5	38.366	35.807	.000	.064
Intercept	8803.450	1	8803.450	8216.186	.000	.759
Μαθητές	161.840	2	80.920	75.522	.000	.055
Φύλο	13.081	1	13.081	12.208	.000	.005
Μαθητές * Φύλο	7.273	2	3.636	3.394	.034	.003
Error	2791.196	2605	1.071			
Total	15765.000	2611				
Corrected Total	2983.028	2610				

a. R Squared = ,064 (Adjusted R Squared = ,063)

Πίνακας 5.4. (συνέχεια)

Για "Παλινοστούντες"

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	116,202 ^a	5	23,240	17,228	,000	,033
Intercept	10409,265	1	10409,265	7716,298	,000	,751
Μαθητές	101,361	2	50,680	37,569	,000	,028
Φύλο	15,425	1	15,425	11,434	,001	,004
Μαθητές * Φύλο	10,217	2	5,109	3,787	,023	,003
Error	3457,480	2563	1,349			
Total	21199,000	2569				
Corrected Total	3573,682	2568				

a. R Squared = ,033 (Adjusted R Squared = ,031)

Για "Αλλοδαπούς"

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	100,819 ^a	5	20,164	13,773	,000	,027
Intercept	13600,176	1	13600,176	9289,689	,000	,790
Μαθητές	97,036	2	48,518	33,141	,000	,026
Φύλο	1,599	1	1,599	1,092	,296	,000
Μαθητές * Φύλο	3,289	2	1,644	1,123	,325	,001
Error	3621,955	2474	1,464			
Total	27506,000	2480				
Corrected Total	3722,774	2479				

a. R Squared = ,027 (Adjusted R Squared = ,025)

Στερεότυπη αντίληψη 3. Έλληνες - Παλινοστούντες - Αλλοδαποί είναι τίμιοι.

Ο Πίνακας 5.5 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα μαθητών και φύλο. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων διπαραγοντικών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.6.

Πίνακας 5.5. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τη στερεότητα αντίληψη “Τίμιοι”

Για “Ελληνες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2.15	1.13	714
	K	2.30	1.11	734
	Total	2.23	1.12	1448
Αλλοδαποί	A	2.47	1.12	140
	K	2.81	1.28	134
	Total	2.64	1.21	274
Παλινοστούντες	A	2.50	1.19	404
	K	2.74	1.18	498
	Total	2.63	1.19	902
Total	A	2.30	1.16	1258
	koritsi	2.51	1.18	1366
	Total	2.41	1.17	2624

Για “Παλινοστούντες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2.86	1.29	702
	K	2.89	1.12	728
	Total	2.87	1.21	1430
Αλλοδαποί	A	2.37	1.23	135
	K	2.67	1.18	129
	Total	2.52	1.21	264
Παλινοστούντες	A	2.33	1.19	399
	K	2.45	1.20	487
	Total	2.40	1.20	886
Total	A	2.64	1.28	1236
	K	2.71	1.17	1344
	Total	2.67	1.22	2580

Για “Αλλοδαπούς”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	3.34	1.29	689
	K	3.26	1.18	722
	Total	3.30	1.24	1411
Αλλοδαποί	A	2.75	1.27	134
	K	2.83	1.23	126
	Total	2.79	1.25	260
Παλινοστούντες	A	2.92	1.23	378
	K	3.06	1.20	441
	Total	2.99	1.22	819
Total	A	3.14	1.29	1201
	K	3.15	1.20	1289
	Total	3.15	1.25	2490

Πίνακας 5.6. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότητα αντίληψη “Τίμοι”

Για “Έλληνες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	137,347 ^a	5	27,469	20,698	,000	,038
Intercept	10257,121	1	10257,121	7728,595	,000	,747
Μαθητές	103,639	2	51,820	39,045	,000	,029
Φύλο	24,582	1	24,582	18,522	,000	,007
Μαθητές * Φύλο	3,070	2	1,535	1,156	,315	,001
Error	3474,518	2618	1,327			
Total	18829,000	2624				
Corrected Total	3611,865	2623				

a. R Squared = ,038 (Adjusted R Squared = ,036)

Για “Παλινοστούντες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	140,295 ^a	5	28,059	19,412	,000	,036
Intercept	10766,145	1	10766,145	7448,347	,000	,743
Μαθητές	133,001	2	66,500	46,007	,000	,035
Φύλο	8,554	1	8,554	5,918	,015	,002
Μαθητές * Φύλο	4,512	2	2,256	1,561	,210	,001
Error	3720,565	2574	1,445			
Total	22309,000	2580				
Corrected Total	3860,860	2579				

a. R Squared = ,036 (Adjusted R Squared = ,034)

Για “Άλλοδαπούς”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	90,758 ^a	5	18,152	11,943	,000	,023
Intercept	14252,402	1	14252,402	9377,466	,000	,791
Μαθητές	85,874	2	42,937	28,251	,000	,022
Φύλο	,970	1	,970	,638	,424	,000
Μαθητές * Φύλο	6,091	2	3,046	2,004	,135	,002
Error	3775,323	2484	1,520			
Total	28507,000	2490				
Corrected Total	3866,081	2489				

a. R Squared = ,023 (Adjusted R Squared = ,022)

Στερεότητα αντίληψη 4. Έλληνες - Παλινοστούντες - Άλλοδαποί είναι οργανωμένοι.

Ο Πίνακας 5.7 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα μαθητών και φύλο. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων διπαραγοντικών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.8.

Πίνακας 5.7. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “Οργανωμένοι”

Για “Ελληνες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2.10	1.15	661
	K	2.24	1,11	708
	Total	2.17	1,13	1369
Αλλοδαποί	A	2.43	1,25	139
	K	2,47	1,23	132
	Total	2.45	1,24	271
Παλινοστούντες	A	2.30	1,17	402
	K	2.63	1,30	504
	Total	2.48	1,26	906
Total	A	2.20	1,17	1202
	K	2,41	1,21	1344
	Total	2.31	1,20	2546

Για “Παλινοστούντες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2,85	1,27	701
	K	2,93	1,14	726
	Total	2,89	1,21	1427
Αλλοδαποί	A	2,43	1,18	134
	K	2,69	1,12	125
	Total	2,55	1,16	259
Παλινοστούντες	A	2,50	1,20	392
	K	2,51	1,20	485
	Total	2,51	1,20	877
Total	A	2,69	1,25	1227
	K	2,75	1,18	1336
	Total	2,72	1,21	2563

Για “Αλλοδαπούς”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	3.26	1.30	691
	K	3.28	1,20	716
	Total	3.27	1,25	1407
Αλλοδαποί	A	2.69	1,27	135
	K	2.89	1,23	123
	Total	2.79	1,25	258
Παλινοστούντες	A	2.88	1,36	369
	K	3.02	1,20	444
	Total	2.96	1,27	813
Total	A	3.08	1,33	1195
	K	3,16	1,21	1283
	Total	3.12	1,27	2478

Πίνακας 5.8. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότητα αντίληψη “Οργανωμένοι”

Για “Έλληνες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	91,338 ^a	5	18,268	13,062	,000	,025
Intercept	9060,900	1	9060,900	6479,051	,000	,718
Μαθητές	53,708	2	26,854	19,202	,000	,015
Φύλο	12,068	1	12,068	8,629	,003	,003
Μαθητές * Φύλο	7,310	2	3,655	2,614	,074	,002
Error	3552,169	2540	1,398			
Total	17265,000	2546				
Corrected Total	3643,507	2545				

a. R Squared = ,025 (Adjusted R Squared = ,023)

Για “Παλινοστούντες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	95,079 ^a	5	19,016	13,240	,000	,025
Intercept	11053,605	1	11053,605	7696,248	,000	,751
Μαθητές	87,654	2	43,827	30,515	,000	,023
Φύλο	5,475	1	5,475	3,812	,051	,001
Μαθητές * Φύλο	3,032	2	1,516	1,056	,348	,001
Error	3672,448	2557	1,436			
Total	22793,000	2563				
Corrected Total	3767,526	2562				

a. R Squared = ,025 (Adjusted R Squared = ,023)

Για “Αλλοδαπούς”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	89,533 ^a	5	17,907	11,327	,000	,022
Intercept	13935,410	1	13935,410	8815,118	,000	,781
Μαθητές	83,374	2	41,687	26,370	,000	,021
Φύλο	5,606	1	5,606	3,546	,060	,001
Μαθητές * Φύλο	3,091	2	1,546	,978	,376	,001
Error	3907,870	2472	1,581			
Total	28117,000	2478				
Corrected Total	3997,403	2477				

a. R Squared = ,022 (Adjusted R Squared = ,020)

Στερεότητα αντίληψη 5: Έλληνες - Παλινοστούντες - Αλλοδαποί είναι πονηροί.

Ο Πίνακας 5.9 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα μαθητών και φύλο. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων διπαραγοντικών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.10.

Πίνακας 5.9. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “Πονηροί”

Για "Ελληνες"

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2,16	1,28	699
	K	2,27	1,25	724
	Total	2,21	1,27	1423
Αλλοδαποί	A	2,58	1,37	141
	K	2,65	1,32	133
	Total	2,61	1,34	274
Παλινοστούντες	A	2,60	1,31	398
	K	2,43	1,28	506
	Total	2,51	1,29	904
Total	A	2,35	1,32	1238
	K	2,37	1,27	1363
	Total	2,36	1,30	2601

Για "Παλινοστούντες"

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2,59	1,23	687
	K	2,56	1,16	720
	Total	2,57	1,19	1407
Αλλοδαποί	A	2,55	1,35	137
	K	2,72	1,20	125
	Total	2,63	1,28	262
Παλινοστούντες	A	2,78	1,35	395
	K	2,84	1,26	484
	Total	2,81	1,30	879
Total	A	2,64	1,29	1219
	K	2,67	1,21	1329
	Total	2,66	1,24	2548

Για "Αλλοδαπούς"

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2,60	1,37	684
	K	2,52	1,24	710
	Total	2,56	1,31	1394
Αλλοδαποί	A	2,94	1,33	137
	K	2,78	1,21	123
	Total	2,87	1,28	260
Παλινοστούντες	A	2,77	1,29	377
	K	2,84	1,28	450
	Total	2,81	1,29	827
Total	A	2,70	1,35	1198
	K	2,66	1,26	1283
	Total	2,68	1,30	2481

Πίνακας 5.10. Αποτελέσματα Διαπαραγοντικής Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότητα αντίληψη “Πονηροί”

Για “Ελληνες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	78,924 ^a	5	15,785	9,565	,000	,018
Intercept	9844,907	1	9844,907	5965,495	,000	,697
Μαθητές	71,002	2	35,501	21,512	,000	,016
Φύλο	5,884E-03	1	5,884E-03	,004	,952	,000
Μαθητές * Φύλο	10,786	2	5,393	3,268	,038	,003
Error	4282,550	2595	1,650			
Total	18818,000	2601				
Corrected Total	4361,474	2600				

a. R Squared = ,018 (Adjusted R Squared = ,016)

Για “Παλινοστούντες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	34,147 ^a	5	6,829	4,438	,001	,009
Intercept	11292,227	1	11292,227	7337,935	,000	,743
Μαθητές	29,912	2	14,956	9,719	,000	,008
Φύλο	1,752	1	1,752	1,138	,286	,000
Μαθητές * Φύλο	2,831	2	1,415	,920	,399	,001
Error	3911,842	2542	1,539			
Total	21971,000	2548				
Corrected Total	3945,989	2547				

a. R Squared = ,009 (Adjusted R Squared = ,007)

Για “Αλλοδαπούς”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	46,523 ^a	5	9,305	5,528	,000	,011
Intercept	11683,052	1	11683,052	6941,456	,000	,737
Μαθητές	40,213	2	20,107	11,946	,000	,010
Φύλο	1,400	1	1,400	,832	,362	,000
Μαθητές * Φύλο	3,787	2	1,893	1,125	,325	,001
Error	4165,632	2475	1,683			
Total	21967,000	2481				
Corrected Total	4212,156	2480				

a. R Squared = ,011 (Adjusted R Squared = ,009)

Στερεότητα αντίληψη 6: Έλληνες - Παλινοστούντες - Αλλοδαποί ξέρουν να διασκεδάζουν.

Ο Πίνακας 5.11 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα μαθητών και φύλο. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων διαπαραγοντικών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.12.

Πίνακας 5.11. Δείκτες κεντρικής τάσης-διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “ξέρουν να διασκεδάζουν”

Για “Ελληνες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	1.40	.86	702
	K	1.37	.80	726
	Total	1.39	.83	1428
Αλλοδαποί	A	1.87	1.15	141
	K	1.83	1.08	129
	Total	1.85	1.11	270
Παλινοστούντες	A	1.69	.99	401
	K	1.70	1.04	513
	Total	1.69	1.02	914
Total	A	1.55	.95	1244
	K	1.54	.94	1368
	Total	1.54	.95	2612

Για “Παλινοστούντες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2.75	1.31	685
	K	2.69	1.23	720
	Total	2.72	1.27	1405
Αλλοδαποί	A	2.31	1.27	136
	K	2.40	1.16	129
	Total	2.35	1.22	265
Παλινοστούντες	A	2.40	1.23	394
	K	2.32	1.23	492
	Total	2.35	1.23	886
Total	A	2.59	1.29	1215
	K	2.53	1.23	1341
	Total	2.55	1.26	2556

Για “Αλλοδαπούς”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	3.10	1.37	677
	K	3.09	1.29	714
	Total	3.10	1.33	1391
Αλλοδαποί	A	2.73	1.31	136
	K	2.80	1.28	123
	Total	2.76	1.29	259
Παλινοστούντες	A	2.85	1.29	380
	K	2.82	1.26	445
	Total	2.84	1.27	825
Total	A	2.98	1.35	1193
	K	2.97	1.28	1282
	Total	2.98	1.31	2475

Πίνακας 5.12. Αποτελέσματα Διαπραγοντικής Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότητα αντίληψη “διασκεδάζον”

Για “Έλληνες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	81,227 ^a	5	16,245	18,756	,000	,035
Intercept	4401,580	1	4401,580	5081,881	,000	,661
Μαθητές	80,008	2	40,004	46,187	,000	,034
Φύλο	,144	1	,144	,167	,683	,000
Μαθητές * Φύλο	,257	2	,129	,149	,862	,000
Error	2257,140	2606	,866			
Total	8550,000	2612				
Corrected Total	2338,368	2611				

a. R Squared = ,035 (Adjusted R Squared = ,033)

Για “Παλινοστούντες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	88,589 ^a	5	17,718	11,344	,000	,022
Intercept	9805,396	1	9805,396	6278,025	,000	,711
Μαθητές	83,731	2	41,866	26,805	,000	,021
Φύλο	,119	1	,119	,076	,782	,000
Μαθητές * Φύλο	1,437	2	,719	,460	,631	,000
Error	3982,743	2550	1,562			
Total	20754,000	2556				
Corrected Total	4071,332	2555				

a. R Squared = ,022 (Adjusted R Squared = ,020)

Για “Αλλοδαπούς”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	49,090 ^a	5	9,818	5,749	,000	,012
Intercept	13028,838	1	13028,838	7629,293	,000	,756
Μαθητές	48,056	2	24,028	14,070	,000	,011
Φύλο	9,186E-02	1	9,186E-02	,054	,817	,000
Μαθητές * Φύλο	,500	2	,250	,146	,864	,000
Error	4216,407	2469	1,708			
Total	26176,000	2475				
Corrected Total	4265,497	2474				

a. R Squared = ,012 (Adjusted R Squared = ,010)

Στερεότητα αντίληψη 7: Έλληνες - Παλινοστούντες - Αλλοδαποί σε δέχονται εύκολα.

Όπως είναι προφανές, η ερώτηση αυτή χορηγήθηκε μόνο στους παλινοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές. Ο Πίνακας 5.13 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα μαθητών και φύλο. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων διαπραγοντικών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.14.

Πίνακας 5.13. Δείκτες κεντρικής τάσης-διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “δέχονται”

Για “Ελληνες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	2,38	1,19	143
	K	2,60	1,21	135
	Total	2,49	1,20	278
Παλινοστούντες	A	2,35	1,16	398
	K	2,64	1,24	507
	Total	2,51	1,21	905
Total	A	2,36	1,17	541
	K	2,63	1,23	642
	Total	2,51	1,21	1183

Για “Παλινοστούντες”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	2,18	1,20	136
	K	2,58	1,21	130
	Total	2,37	1,22	266
Παλινοστούντες	A	2,27	1,23	372
	K	2,27	1,24	487
	Total	2,27	1,23	859
Total	A	2,24	1,22	508
	K	2,34	1,24	617
	Total	2,29	1,23	1125

Για “Αλλοδαπούς”

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	2,54	1,26	137
	K	2,77	1,36	124
	Total	2,65	1,31	261
Παλινοστούντες	A	2,71	1,31	358
	K	2,84	1,31	445
	Total	2,78	1,31	803
Total	A	2,66	1,30	495
	K	2,83	1,32	569
	Total	2,75	1,31	1064

Πίνακας 5.14. Αποτελέσματα Διαπαρογοντικής Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότητα αντίληψη “δέχονται”

Για “Ελληνες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	22,639 ^a	3	7,546	5,218	,001	,013
Intercept	5265,890	1	5265,890	3641,204	,000	,755
Μαθητές	5,234E-04	1	5,234E-04	,000	,985	,000
Φύλο	13,755	1	13,755	9,511	,002	,008
Μαθητές * Φύλο	,330	1	,330	,228	,633	,000
Error	1705,064	1179	1,446			
Total	9159,000	1183				
Corrected Total	1727,702	1182				

a. R Squared = ,013 (Adjusted R Squared = ,011)

Για “Παλινοστούντες”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	12,830 ^a	3	4,277	2,839	,037	,008
Intercept	4362,234	1	4362,234	2896,322	,000	,721
Μαθητές	2,363	1	2,363	1,569	,211	,001
Φύλο	8,305	1	8,305	5,514	,019	,005
Μαθητές * Φύλο	7,907	1	7,907	5,250	,022	,005
Error	1688,370	1121	1,506			
Total	7618,000	1125				
Corrected Total	1701,200	1124				

a. R Squared = ,008 (Adjusted R Squared = ,005)

Για “Άλλοδαπούς”

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	10,701 ^a	3	3,567	2,082	,101	,006
Intercept	5789,493	1	5789,493	3379,710	,000	,761
Μαθητές	2,825	1	2,825	1,649	,199	,002
Φύλο	6,691	1	6,691	3,906	,048	,004
Μαθητές * Φύλο	,476	1	,476	,278	,598	,000
Error	1815,795	1060	1,713			
Total	9884,000	1064				
Corrected Total	1826,496	1063				

a. R Squared = ,006 (Adjusted R Squared = ,003)

Επιχειρώντας ένα σύντομο σχολιασμό των Πινάκων 5.1 ως 5.14, θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε ότι υπάρχουν πολλές στατιστικά σημαντικές διαφορές που οφείλονται σε

επιδράσεις Φύλου ή και Ομάδας μαθητών ή και σε αλληλεπιδράσεις των δύο ανεξάρτητων παραγόντων. Σε δύο όμως περιπτώσεις μόνον, οι διαφορές αυτές φαίνεται να έχουν κάποιο ουσιαστικό νόημα, στις στερεότυπες αντιλήψεις “Εργατικοί” και “Αξιόπιστοι” καθώς οι αντίστοιχες επιδράσεις Ομάδας μαθητών συνοδεύονται από σχετικά υψηλούς η^2 δείκτες. Συγκεκριμένα, οι Γηγενείς έλληνες μαθητές θεωρούν τους “Έλληνες” εργατικούς και αξιόπιστους σε μεγαλύτερο βαθμό από τους Παλινοστούντες και Αλλοδαπούς μαθητές σε στατιστικά σημαντικό βαθμό (αντίστοιχα οι η^2 δείκτες είναι 0,06 και 0,055). Θα λέγαμε ότι οι Παλινοστούντες και οι Αλλοδαποί μαθητές διατηρούν μια περισσότερο επιφυλακτική στάση απέναντι στην εργατικότητα και την αξιοπιστία των γηγενών ελλήνων.

Αμέσως παρακάτω παρατίθενται οι πίνακες με τα αποτελέσματα των μικτών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης με εντός των ομάδων παράγοντα την ερώτηση για τη στερεοτυπική αντίληψη για κάθε ομάδα εθνικότητας, μεταξύ των ομάδων παράγοντα τις ομάδες των μαθητών (γγενείς έλληνες, αλλοδαποί, παλινοστούντες) και εξαρτημένη μεταβλητή τις τρεις, για κάθε στερεοτυπικό χαρακτηριστικό, αντιλήψεις.

Πίνακας 5.15. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτυπική αντίληψη “Εργατικοί”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	56,804	1	56,804	48,273	,000	,019
	Quadratic	13,366	1	13,366	19,547	,000	,008
STEREOTP * ETHNIC	Linear	136,297	2	68,149	57,915	,000	,045
	Quadratic	79,411	2	39,706	58,067	,000	,045
Error(STEREOTP)	Linear	2899,418	2464	1,177			
	Quadratic	1684,865	2464	,684			

Πίνακας 5.16. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτοπική αντίληψη “Αξιόπιστοι”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	332,707	1	332,707	303,715	,000	,111
	Quadratic	6,459	1	6,459	9,192	,002	,004
STEREOTP * ETHNIC	Linear	220,933	2	110,467	100,841	,000	,076
	Quadratic	81,171	2	40,585	57,765	,000	,045
Error(STEREOTP)	Linear	2669,632	2437	1,095			
	Quadratic	1712,236	2437	,703			

Πίνακας 5.17. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτοπική αντίληψη “Τίμιοι”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	227,042	1	227,042	189,611	,000	,072
	Quadratic	20,443	1	20,443	25,792	,000	,010
STEREOTP * ETHNIC	Linear	165,750	2	82,875	69,212	,000	,053
	Quadratic	77,660	2	38,830	48,989	,000	,038
Error(STEREOTP)	Linear	2944,429	2459	1,197			
	Quadratic	1949,071	2459	,793			

Πίνακας 5.18. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτοπική αντίληψη “Οργανωμένοι”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	298,102	1	298,102	243,082	,000	,093
	Quadratic	,555	1	,555	,712	,399	,000
STEREOTP * ETHNIC	Linear	143,238	2	71,619	58,401	,000	,047
	Quadratic	45,021	2	22,511	28,880	,000	,024
Error(STEREOTP)	Linear	2908,885	2372	1,226			
	Quadratic	1848,828	2372	,779			

Πίνακας 5.19. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτυπική αντίληψη “Πονηροί”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	3,035	1	3,035	4,075	,044	,002
	Quadratic	77,134	1	77,134	50,741	,000	,020
STEREOTP * ETHNIC	Linear	6,573	2	3,286	4,412	,012	,004
	Quadratic	5,203	2	2,601	1,711	,181	,001
Error(STEREOTP)	Linear	1813,704	2435	,745			
	Quadratic	3701,603	2435	1,520			

Πίνακας 5.20. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτυπική αντίληψη “Διασκεδάζονν”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	127,371	1	127,371	179,639	,000	,068
	Quadratic	1141,963	1	1141,963	880,633	,000	,265
STEREOTP * ETHNIC	Linear	1,249	2	,624	,881	,415	,001
	Quadratic	179,592	2	89,796	69,247	,000	,054
Error(STEREOTP)	Linear	1735,017	2447	,709			
	Quadratic	3173,156	2447	1,297			

Πίνακας 5.21. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτυπική αντίληψη “Σε δέχονται εύκολα”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

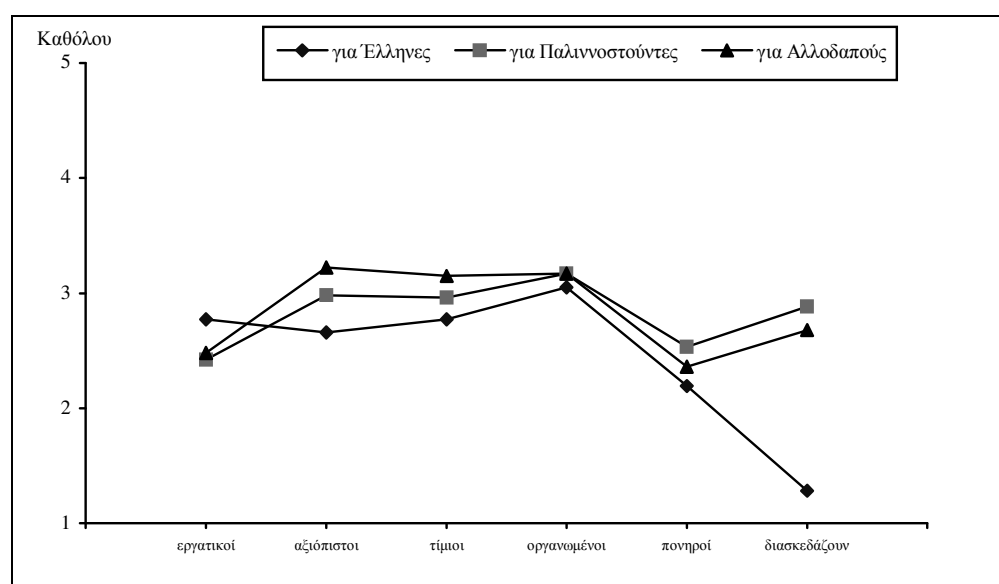
Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	56,921	1	56,921	55,889	,000	,051
	Quadratic	,210	1	,210	,166	,683	,000
STEREOTP * ETHNIC	Linear	4,124	1	4,124	4,049	,044	,004
	Quadratic	,347	1	,347	,275	,600	,000
Error(STEREOTP)	Linear	1054,104	1035	1,018			
	Quadratic	1304,577	1035	1,260			

Τα αποτελέσματα των μικτών σχεδίων (ένας μεταξύ των ομάδων και ένας εντός των ομάδων ανεξάρτητοι παράγοντες) ανάλυσης διακύμανσης επιβεβαίωσαν τις διαφοροποιήσεις ως προς την απόδοση στερεοτυπικών αντιλήψεων στους “Έλληνες”, στους

“Παλινοστούντες” και στους “Αλλοδαπούς” από τους γηγενείς έλληνες μαθητές, τους αλλοδαπούς μαθητές και τους παλινοστούντες μαθητές. Σε αρκετές περιπτώσεις επιβεβαιώθηκαν και οι διαφορετικοί τρόποι απόδοσης των στερεοτυπικών αντιλήψεων από την κάθε ομάδα συμμετεχόντων μαθητών.

5.4 Οι στερεότυπες αντιλήψεις των Γηγενών ελλήνων γονέων για “Έλληνες”, “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς”

Ζητήθηκε από τους Γηγενείς έλληνες γονείς να χαρακτηρίσουν με τα προαναφερθέντα γνωρίσματα τους “Έλληνες”, “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς” με βάση κλίμακα με 5 βαθμίδες, από συμφωνώ “πάρα πολύ” μέχρι “καθόλου”.

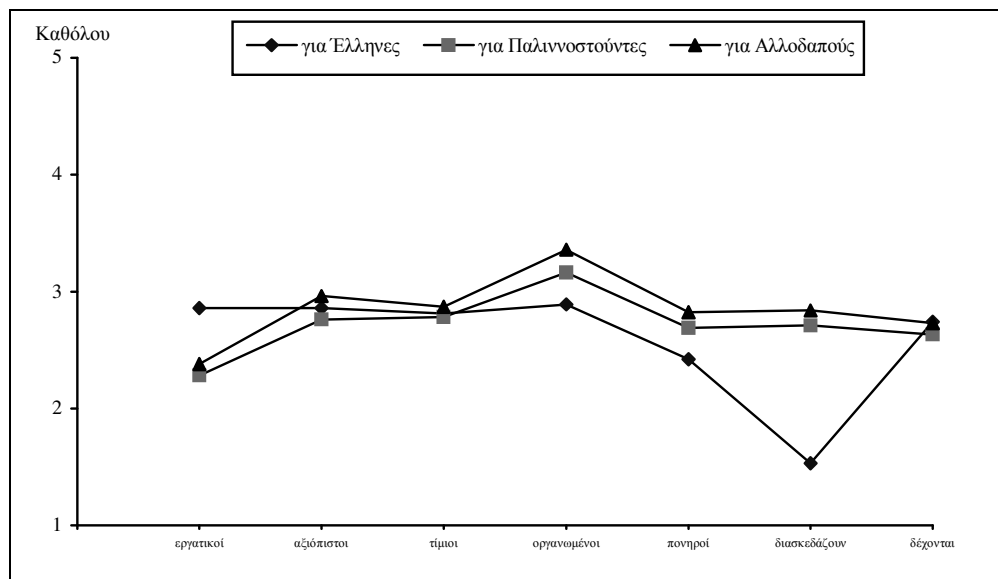

Σχήμα 9. Στερεότυπες αντιλήψεις Γηγενών Ελλήνων γονέων για “Έλληνες”, “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς”.

Τα ευρήματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 5.22 ως 5.34 στις επόμενες σελίδες και στο ανωτέρω Σχήμα 9 και δείχνουν ότι οι Γηγενείς έλληνες εκτιμούν ότι οι “Έλληνες” είναι πιο “αξιόπιστοι”, “τίμιοι”, “οργανωμένοι”, και ξέρουν να “διασκεδάζουν”, σε σύγκριση με τους “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς”. Επίσης, εκτιμούν ότι οι “Παλινοστούντες” και οι “Αλλοδαποί” είναι πιο “εργατικοί” από τους “Έλληνες”.

5.5 Οι στερεότυπες αντιλήψεις των Παλινοστούντων και Αλλοδαπών γονέων για “Έλληνες”, “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς”

Όπως έγινε με τους γηγενείς Έλληνες, ζητήθηκε από τους Αλλοδαπούς και Παλινοστούντες να χαρακτηρίσουν με τα προαναφερθέντα γνωρίσματα τους “Έλληνες”, “Παλινοστούντες” και “Αλλοδαπούς”. Τα ευρήματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 5.22 έως 5.41 και απεικονίζονται στο Σχήμα 10.

Σχήμα 10. Στερεότυπες αντιλήψεις των Παλινοστούντων-Αλλοδαπών γονέων για ‘Έλληνες’, ‘Παλινοστούντες’ και ‘Αλλοδαπούς’.

Η πρώτη παρατήρηση είναι ότι Παλινοστούντες-Αλλοδαποί γονείς τείνουν να διαφοροποιούν ελάχιστα μεταξύ “Ελλήνων”, “Αλλοδαπών” και “Παλινοστούντων” ως προς τα χαρακτηριστικά “Αξιόπιστοι” και “Τίμιοι” και ως προς την “αποδοχή”. Επίσης, διαφοροποιούν λίγο τους “Έλληνες” από τους “Αλλοδαπούς” και τους “Παλινοστούντες” ως προς την “οργάνωση” και την “πονηριά”, ενώ μεγαλύτερη είναι η διαφοροποίηση ως προς το χαρακτηριστικό “ξέρουν να διασκεδάζουν” όπου στην πρώτη θέση τοποθετούνται από τους Αλλοδαπούς γονείς οι “Έλληνες” και στην τελευταία οι “Αλλοδαποί” αν και η διαφοροποίηση με τους “Παλινοστούντες” είναι ελάχιστη. Οι τοποθετήσεις αυτές είναι πιθανόν να αντικατροπτρίζουν την προσπάθεια ταύτισης των Αλλοδαπών γονέων με τους

Γηγενείς έλληνες σε κάποια χαρακτηριστικά που θεωρούν οι ίδιοι απαραίτητα, όπως αυτό της αξιοπιστίας και της τιμότητας. Το εύρημα αυτό είναι συναφές με τη τάση των Παλινοστούτων–Αλλοδαπών να επιλέγουν σε ικανό ποσοστό την τακτική προσαρμογής “αφομοίωση”. Οι παλινοστούτες και αλλοδαποί γονείς, όμως, δηλώνουν παράλληλα την διαφοροποίηση των Παλινοστούτων και των Αλλοδαπών ως προς τα χαρακτηριστικά της διασκέδασης, της πονηριάς και της οργάνωσης από τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά των ελλήνων, θεωρώντας τους “Έλληνες” πιο οργανωμένους, πιο πονηρούς και ότι ξέρουν να διασκεδάζουν περισσότερο.

Αμέσως παρακάτω (στους Πίνακες 5.22 ως 5.41) παρουσιάζονται αναλυτικά οι στατιστικοί δείκτες για τις στερεότυπες αντιλήψεις.

Στερεότυπη αντίληψη 1. Οι Έλληνες - Παλινοστούτες - Αλλοδαποί είναι εργατικοί.

Ο Πίνακας 5.22 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα γονέων. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.23.

Πίνακας 5.22. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “Εργατικοί”**Descriptives**

Έλληνες εργατικοί

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	5% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	217	2,7696	,9777	5,64E-02	2,6388	2,9004	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	250	2,8600	,9529	5,03E-02	2,7413	2,9787	1,00	5,00
Total	467	2,8180	,9645	4,46E-02	2,7303	2,9057	1,00	5,00

Descriptives

Παλινοστούντες εργατικοί

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	211	2,4218	,8493	5,85E-02	2,3065	2,5371	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	239	2,2845	,7633	4,94E-02	2,1873	2,3818	1,00	4,00
Total	450	2,3489	,8067	3,80E-02	2,2741	2,4236	1,00	5,00

Descriptives

Αλλοδαποί εργατικοί

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	213	2,4789	,9038	6,19E-02	2,3568	2,6009	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	228	2,3860	,8501	5,63E-02	2,2750	2,4969	1,00	5,00
Total	441	2,4308	,8766	4,17E-02	2,3488	2,5129	1,00	5,00

Πίνακας 5.23. Αποτελέσματα Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότυπη αντίληψη “Εργατικοί”**ANOVA**

Έλληνες εργατικοί

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,950	1	,950	1,021	,313
Within Groups	432,579	465	,930		
Total	433,529	466			

ANOVA

Παλινοστούντες εργατικοί

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,112	1	2,112	3,261	,072
Within Groups	290,112	448	,648		
Total	292,224	449			

Πίνακας 5.23. (συνέχεια)**ANOVA**

Αλλοδαποί εργατικοί

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,951	1	,951	1,238	,267
Within Groups	337,190	439	,768		
Total	338,141	440			

Στερεότυπη αντίληψη 2. Έλληνες - Παλινοστούντες - αλλοδαποί είναι αξιόπιστοι.

Ο Πίνακας 5.24 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα γονέων. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.25.

Πίνακας 5.24. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “Αξιόπιστοι”**Descriptives**

Έλληνες αξιόπιστοι

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	5% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	217	2,6590	,8519	5,78E-02	2,5450	2,7730	1,00	4,00
Παλ-Αλλοδ	249	2,8635	,9362	5,93E-02	2,7466	2,9803	1,00	5,00
Total	466	2,7682	,9028	4,18E-02	2,6861	2,8504	1,00	5,00

Descriptives

Παλινοστούντες αξιόπιστοι

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	212	2,9764	,7936	5,45E-02	2,8690	3,0839	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	233	2,7639	,8408	5,51E-02	2,6554	2,8725	1,00	5,00
Total	445	2,8652	,8246	3,91E-02	2,7883	2,9420	1,00	5,00

Descriptives

Αλλοδαποί αξιόπιστοι

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	213	3,2160	,9267	6,35E-02	3,0908	3,3411	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	231	2,9654	,8437	5,55E-02	2,8560	3,0747	1,00	5,00
Total	444	3,0856	,8923	4,23E-02	3,0024	3,1688	1,00	5,00

Πίνακας 5.25. Αποτελέσματα Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότητα αντίληψη “Αξιόπιστοι”**ANOVA**

Έλληνες αξιόπιστοι

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	4,848	1	4,848	6,012	,015
Within Groups	374,122	464	,806		
Total	378,970	465			

ANOVA

Παλινοστούντες αξιόπιστοι

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	5,011	1	5,011	7,477	,007
Within Groups	296,899	443	,670		
Total	301,910	444			

ANOVA

Άλλοδαποί αξιόπιστοι

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	6,959	1	6,959	8,895	,003
Within Groups	345,789	442	,782		
Total	352,748	443			

Στερεότητα αντίληψη 3. Έλληνες - Παλινοστούντες - Άλλοδαποί είναι τίμιοι.

Ο Πίνακας 5.26 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα γονέων. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.27.

Πίνακας 5.26. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τη στερεότητα αντίληψη “Τίμιοι”**Descriptives**

Έλληνες τίμιοι

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	5% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	217	2,7650	,8526	5,79E-02	2,6509	2,8791	1,00	5,00
Παλ-Άλλοδ	249	2,8072	,8346	5,29E-02	2,7031	2,9114	1,00	5,00
Total	466	2,7876	,8424	5,90E-02	2,7109	2,8642	1,00	5,00

Πίνακας 5.26. (συνέχεια)**Descriptives**

Παλινοστούντες τίμιοι

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	211	2,9621	,8329	5,73E-02	2,8490	3,0751	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	232	2,7759	,8067	5,30E-02	2,6715	2,8802	1,00	5,00
Total	443	2,8646	,8237	3,91E-02	2,7876	2,9415	1,00	5,00

Descriptives

Αλλοδαποί τίμιοι

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	214	3,1542	,9241	6,32E-02	3,0297	3,2787	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	230	2,8739	,8289	5,47E-02	2,7662	2,9816	1,00	5,00
Total	444	3,0090	,8863	4,21E-02	2,9263	3,0917	1,00	5,00

Πίνακας 5.27. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότητα αντίληψη "Τίμιοι"**ANOVA**

Έλληνες τίμιοι

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,207	1	,207	,291	,590
Within Groups	329,761	464	,711		
Total	329,968	465			

ANOVA

Παλινοστούντες τίμιοι

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,832	1	3,832	5,708	,017
Within Groups	296,042	441	,671		
Total	299,874	442			

ANOVA

Αλλοδαποί τίμιοι

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	8,709	1	8,709	11,347	,001
Within Groups	339,255	442	,768		
Total	347,964	443			

Στερεότητα αντίληψη 4. Έλληνες - Παλινοστούντες - Αλλοδαποί είναι οργανωμένοι.

Ο Πίνακας 5.28 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα γονέων. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.29.

Πίνακας 5.28. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “Οργανωμένοι”

Descriptives

Έλληνες οργανωμένοι

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	5% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	215	3,0512	,9822	5,70E-02	2,9191	3,1832	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	247	2,8988	1,0563	5,72E-02	2,7664	3,0312	1,00	5,00
Total	462	2,9697	1,0242	4,76E-02	2,8761	3,0633	1,00	5,00

Descriptives

Παλινοστούτες οργανωμένοι

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	210	3,1667	1,0194	7,03E-02	3,0280	3,3053	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	232	3,1595	1,0426	6,84E-02	3,0246	3,2943	1,00	5,00
Total	442	3,1629	1,0305	4,90E-02	3,0666	3,2592	1,00	5,00

Descriptives

Αλλοδαποί οργανωμένοι

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	213	3,1737	1,1422	7,83E-02	3,0194	3,3280	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	228	3,3596	1,0378	6,87E-02	3,2242	3,4951	1,00	5,00
Total	441	3,2698	1,0922	5,20E-02	3,1676	3,3721	1,00	5,00

Πίνακας 5.29. Αποτελέσματα Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότυπη αντίληψη “Οργανωμένοι”

ANOVA

Έλληνες οργανωμένοι

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,669	1	2,669	2,553	,111
Within Groups	480,907	460	1,045		
Total	483,576	461			

Πίνακας 5.29. (συνέχεια)**ANOVA**

Παλινοστούντες οργανωμένοι

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	5,689E-03	1	5,689E-03	,005	,942
Within Groups	468,266	440	1,064		
Total	468,271	441			

ANOVA

Αλλοδαποί οργανωμένοι

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,807	1	3,807	3,208	,074
Within Groups	521,082	439	1,187		
Total	524,889	440			

Στερεότυπη αντίληψη 5: Έλληνες - Παλινοστούντες - Αλλοδαποί είναι πονηροί.

Ο Πίνακας 5.30 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα γονέων. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.31.

Πίνακας 5.30. Δείκτες κεντρικής τάσης και διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “Πονηροί”**Descriptives**

Έλληνες πονηροί

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	5% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	216	2,1898	,7384	5,02E-02	2,0908	2,2888	1,00	4,00
Παλ-Αλλοδ	247	2,4211	1,0973	6,98E-02	2,2835	2,5586	1,00	5,00
Total	463	2,3132	,9530	4,43E-02	2,2261	2,4002	1,00	5,00

Descriptives

Παλινοστούντες πονηροί

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	210	2,5333	,8757	6,04E-02	2,4142	2,6525	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	232	2,6983	,8946	5,87E-02	2,5826	2,8140	1,00	5,00
Total	442	2,6199	,8885	4,23E-02	2,5368	2,7030	1,00	5,00

Πίνακας 5.30. (συνέχεια)

Descriptives

Αλλοδαποί πονηροί

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	213	2,3568	,9538	6,54E-02	2,2280	2,4856	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	229	2,8210	,8975	5,93E-02	2,7041	2,9378	1,00	5,00
Total	442	2,5973	,9528	4,53E-02	2,5082	2,6864	1,00	5,00

Πίνακας 5.31. Αποτελέσματα Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότυπη αντίληψη “Πονηροί”**ANOVA**

Έλληνες πονηροί

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	6,162	1	6,162	6,871	,009
Within Groups	413,428	461	,897		
Total	419,590	462			

ANOVA

Παλιννοστούντες πονηροί

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,999	1	2,999	3,823	,051
Within Groups	345,146	440	,784		
Total	348,145	441			

ANOVA

Αλλοδαποί πονηροί

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	23,775	1	23,775	27,781	,000
Within Groups	376,542	440	,856		
Total	400,317	441			

Στερεότυπη αντίληψη 6: Έλληνες - Παλιννοστούντες - Αλλοδαποί ξέρουν να διασκεδάζουν.

Ο Πίνακας 5.32 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις κατά ομάδα γονέων. Τα αποτελέσματα των αντίστοιχων σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.33.

Πίνακας 5.32. Δείκτες κεντρικής τάσης-διασποράς για τη στερεότητα αντίληψη “ξέρουν να διασκεδάζουν”

Descriptives

Έλληνες διασκεδάζουν

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	5% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	216	1,2870	,5795	3,94E-02	1,2093	1,3648	1,00	4,00
Παλ-Αλλοδ	250	1,5280	,8415	5,32E-02	1,4232	1,6328	1,00	4,00
Total	466	1,4163	,7409	3,43E-02	1,3489	1,4838	1,00	4,00

Descriptives

Παλινοστούντες διασκεδάζουν

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	210	2,8810	1,1282	7,79E-02	2,7275	3,0344	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	231	2,7143	1,0858	7,14E-02	2,5735	2,8550	1,00	5,00
Total	441	2,7937	1,1081	5,28E-02	2,6899	2,8974	1,00	5,00

Descriptives

Αλλοδαποί διασκεδάζουν

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Γηγενείς	215	2,6837	1,4183	9,67E-02	2,4931	2,8744	1,00	5,00
Παλ-Αλλοδ	229	2,8428	1,1890	7,86E-02	2,6880	2,9976	1,00	5,00
Total	444	2,7658	1,3060	6,20E-02	2,6440	2,8876	1,00	5,00

Πίνακας 5.33. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεότητα αντίληψη “διασκεδάζουν”

ANOVA

Έλληνες διασκεδάζουν

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	6,728	1	6,728	12,563	,000
Within Groups	248,508	464	,536		
Total	255,236	465			

ANOVA

Παλινοστούντες διασκεδάζουν

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,056	1	3,056	2,497	,115
Within Groups	537,167	439	1,224		
Total	540,222	440			

Πίνακας 5.33. (συνέχεια)**ANOVA**

Αλλοδαποί διασκεδάζουν

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,806	1	2,806	1,647	,200
Within Groups	752,834	442	1,703		
Total	755,640	443			

Στερεότυπη αντίληψη 7: Έλληνες - Παλινοστούντες - Αλλοδαποί σε δέχονται εύκολα.

Όπως είναι προφανές, η ερώτηση αυτή χορηγήθηκε μόνο στους παλινοστούντες και αλλοδαπούς γονείς. Ο Πίνακας 5.34 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις.

Πίνακας 5.34. Δείκτες κεντρικής τάσης-διασποράς για τη στερεότυπη αντίληψη “δέχονται”**Descriptive Statistics**

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Έλληνες δέχονται εύκολα	250	1,00	5,00	2,7440	,8909
Παλινοστούντες δέχονται εύκολα	232	1,00	5,00	2,6379	,9295
Αλλοδαποί δέχονται εύκολα	230	1,00	5,00	2,7391	1,0073
Valid N (listwise)	214				

Επιχειρώντας ένα σύντομο σχολιασμό των Πινάκων 5.22 ως 5.34, θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε ότι υπάρχουν πολλές στατιστικά σημαντικές διαφορές που οφείλονται σε επιδράσεις Ομάδας. Σε τρεις όμως περιπτώσεις μόνον, οι διαφορές αυτές φαίνεται να έχουν κάποιο ουσιαστικό νόημα, στις στερεότυπες αντιλήψεις “Τίμιοι”, “Πονηροί” και “Αξιοπίστοι” καθώς οι αντίστοιχες επιδράσεις Ομάδας μαθητών συνοδεύονται από σχετικά ικανοποιητικούς η^2 δείκτες. Συγκεκριμένα, οι Γηγενείς έλληνες μαθητές θεωρούν τους “Αλλοδαπούς” λιγότερο τίμιους, αξιόπιστους καθώς και περισσότερο πονηρούς από τους

Παλινοστούντες–Αλλοδαπούς γονείς σε στατιστικά σημαντικό βαθμό (αντίστοιχα οι η^2 δείκτες είναι 0,032, 0,03 και 0,057). Θα λέγαμε ότι οι γηγενείς έλληνες γονείς διατηρούν μια περισσότερο επιφυλακτική στάση απέναντι στην αξιοπιστία, τιμότητα και πονηριά των “Αλλοδαπών”.

Αμέσως παρακάτω παρατίθενται οι πίνακες με τα αποτελέσματα των μικτών σχεδίων ανάλυσης διακύμανσης με εντός των ομάδων παράγοντα την ερώτηση για τη στερεοτυπική αντίληψη για κάθε ομάδα εθνικότητας, μεταξύ των ομάδων παράγοντα τις ομάδες των γονέων (γγγενείς έλληνες, αλλοδαποί & παλινοστούντες) και εξαρτημένη μεταβλητή τις τρεις, για κάθε στερεοτυπικό χαρακτηριστικό, αντιλήψεις.

Πίνακας 5.35. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτυπική αντίληψη “Εργατικοί”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	,925	1	,925	3,482	,063	,008
	Quadratic	54,416	1	54,416	48,980	,000	,104
STEREOTP * GROUP	Linear	3,292E-04	1	3,292E-04	,001	,972	,000
	Quadratic	3,850	1	3,850	3,465	,063	,008
Error(STEREOTP)	Linear	112,075	422	,266			
	Quadratic	468,834	422	1,111			

Πίνακας 5.36. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτυπική αντίληψη “Αξιόπιστοι”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	19,906	1	19,906	26,706	,000	,060
	Quadratic	,429	1	,429	1,476	,225	,003
STEREOTP * GROUP	Linear	13,821	1	13,821	18,542	,000	,042
	Quadratic	1,392	1	1,392	4,786	,029	,011
Error(STEREOTP)	Linear	313,812	421	,745			
	Quadratic	122,486	421	,291			

Πίνακας 5.37. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτοπική αντίληψη “Τίμιοι”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	9,347	1	9,347	14,967	,000	,034
	Quadratic	,446	1	,446	1,864	,173	,004
STEREOTP * GROUP	Linear	6,328	1	6,328	10,132	,002	,023
	Quadratic	,182	1	,182	,760	,384	,002
Error(STEREOTP)	Linear	263,540	422	,625			
	Quadratic	101,030	422	,239			

Πίνακας 5.38. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτοπική αντίληψη “Οργανωμένοι”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	15,768	1	15,768	13,966	,000	,032
	Quadratic	,456	1	,456	,890	,346	,002
STEREOTP * GROUP	Linear	4,960	1	4,960	4,394	,037	,010
	Quadratic	5,121E-03	1	5,121E-03	,010	,920	,000
Error(STEREOTP)	Linear	473,059	419	1,129			
	Quadratic	214,871	419	,513			

Πίνακας 5.39. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτοπική αντίληψη “Πονηροί”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	,565	1	,565	1,981	,160	,005
	Quadratic	22,492	1	22,492	33,492	,000	,074
STEREOTP * GROUP	Linear	4,167	1	4,167	14,608	,000	,034
	Quadratic	,220	1	,220	,328	,567	,001
Error(STEREOTP)	Linear	119,810	420	,285			
	Quadratic	282,054	420	,672			

Πίνακας 5.40. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτοπική αντίληψη “Διασκεδάζουν”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	,165	1	,165	,272	,602	,001
	Quadratic	529,655	1	529,655	534,561	,000	,562
STEREOTP * GROUP	Linear	5,063	1	5,063	8,335	,004	,020
	Quadratic	2,858	1	2,858	2,885	,090	,007
Error(STEREOTP)	Linear	253,293	417	,607			
	Quadratic	413,173	417	,991			

Πίνακας 5.41. Αποτελέσματα μικτού σχεδίου ανάλυσης διακύμανσης για τη στερεοτυπική αντίληψη “Σε δέχονται εύκολα”

Tests of Within-Subjects Contrasts

Measure: MEASURE_1

Source	STEREOTP	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
STEREOTP	Linear	8,411E-02	1	8,411E-02	,123	,726	,001
	Quadratic	1,246	1	1,246	3,036	,083	,014
Error(STEREOTP)	Linear	145,916	213	,685			
	Quadratic	87,421	213	,410			

Τα αποτελέσματα των μικτών σχεδίων (ένας μεταξύ των ομάδων και ένας εντός των ομάδων ανεξάρτητοι παράγοντες) ανάλυσης διακύμανσης επιβεβαίωσαν τις διαφοροποιήσεις ως προς την απόδοση στερεοτυπικών αντιλήψεων στους “Έλληνες”, στους “Παλινοστούντες” και στους “Αλλοδαπούς” από τους γηγενείς έλληνες γονείς και τους αλλοδαπούς & παλινοστούντες γονείς. Σε αρκετές περιπτώσεις επιβεβαιώθηκαν και οι διαφορετικοί τρόποι απόδοσης των στερεοτυπικών αντιλήψεων από την κάθε ομάδα συμμετεχόντων γονέων.

Κεφάλαιο 6

ΑΓΧΟΓΟΝΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥΣ

Στη ζωή μας αντιμετωπίζουμε πολλά γεγονότα και συχνά βρισκόμαστε στο επίκεντρο καταστάσεων που αξιολογούνται ως δυσάρεστες. Παρόλα αυτά είναι ανάγκη να ξεπερνούμε τα εμπόδια αυτά και να συνεχίζουμε τη ζωή μας με όσο το δυνατό μικρότερες “απώλειες” και με στόχο τη βελτίωση της διαβίωσής μας. Η ίδια η συνύπαρξή μας με άλλους ανθρώπους συνεπάγεται, ορισμένες φορές, τριβές και ενοχλήσεις, εφόσον ερχόμαστε συνεχώς σε επαφή με άτομα που έχουν διαφορετικά γνωρίσματα, επιθυμίες, δυνατότητες, κίνητρα. Η προσπάθεια για συνεννόηση με τα άτομα αυτά, δημιουργεί κάποιες φορές τις προϋποθέσεις ενός αρνητικού κλίματος.

Πέρα όμως από την κοινωνική αυτή πηγή εντάσεων, και άλλα, όπως το φυσικό περιβάλλον, ο χώρος εργασίας και διαβίωσης, ο ίδιος μας ο εαυτός, μας προκαλούν δυσκολίες.

Όλα αυτά, τα οποία στη βιβλιογραφία συναντούμε υπό τον όρο “αγχογόνοι παράγοντες” (stress), είναι καταστάσεις που τις υφίστανται όλοι οι άνθρωποι, καθ’ όλη τη διάρκεια της ζωής τους: από την παιδική ως την ύστερη γεροντική ηλικία. Βέβαια, κάθε ηλικία, κάθε κοινωνική ομάδα, αντιμετωπίζει, πέρα από κάποιους κοινούς και τους δικούς της ιδιαίτερους, αγχογόνους παράγοντες. Οι ιδιαίτεροι αυτοί παράγοντες ενέχουν ξεχωριστή σημασία στην περίπτωση παιδιών που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα, διαφορετικά από την Ελληνική πραγματικότητα. Τέτοια περίπτωση αποτελούν τα παιδιά ελλήνων παλιννοστούντων και αλλοδαπών.

Στόχος αυτού του ερευνητικού μέρους είναι να εξετάσει τους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά αυτού του πληθυσμού αντιμετωπίζουν προβλήματα που τους παρουσιάζονται. Η αντιμετώπιση αυτή γίνεται μέσω κάποιων, συνήθως συγκεκριμένων,

τρόπων που θα τους αποκαλούμε “στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων” και, για συντομία, “στρατηγικές αντιμετώπισης”.

Η επιλογή των στρατηγικών αυτών για την αντιμετώπιση κάθε προβλήματος είναι ένα θέμα που αφορά το κάθε άτομο. Ποικίλες, όμως, έρευνες έδειξαν ότι σημαντικό ρόλο στην επιλογή και εφαρμογή των στρατηγικών αντιμετώπισης των αγχογόνων καταστάσεων παίζουν κυρίως στοιχεία της προσωπικότητας του ατόμου, αλλά και στοιχεία της ίδιας της κατάστασης στην οποία το άτομο βρίσκεται. Η διακρίβωση και η απόδοση του “μεριδίου ευθύνης” σε κάθε έναν από τους δύο αυτούς ρυθμιστικούς παράγοντες είναι ένα θέμα που απασχόλησε και απασχολεί πολλούς ερευνητές.

Πιστεύουμε ότι οι προσπάθειες διαφώτισης των εννοιών: “αντιμετώπιση αγχογόνων καταστάσεων” και “στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων”, όπως και του ρόλου της προσωπικότητας και του περιβάλλοντος στη διαμόρφωση τους, ιδίως στα παιδιά (που χαρακτηρίζονται από μία σειρά ιδιαιτέρων αναπτυξιακών και άλλων χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων), θα μας βοηθήσει στο σχηματισμό μιας πληρέστερης εικόνας για το πώς τα παιδιά αντιμετωπίζουν τα προβλήματά τους. Στόχος τελικός είναι να κατανοήσουμε τη φύση αυτών των πραγμάτων. Έτσι, θα μπορέσουμε να βοηθήσουμε τα παιδιά (και όχι μόνο) να αντεπεξέλθουν ευκολότερα και με τις μικρότερες δυνατές αρνητικές συνέπειες τα εμπόδια που προκύπτουν. Επίσης, θα μπορέσουμε να συμβάλουμε θετικά στην αποδοτικότερη προσαρμογή των παιδιών στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον τους. Ο στόχος αυτός είναι ιδιαίτερα κρίσιμος στην περίπτωση παιδιών παλιννοστούντων-αλλοδαπών που αντιμετωπίζουν ειδικά προβλήματα στην προσαρμογή τους.

6.1 Στρες και στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων

Ευθύς εξαρχής θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ειδική θεωρία που να αναφέρεται στο είδος και τη σοβαρότητα των αγχογόνων καταστάσεων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και στον τρόπο αντίδρασής τους, δεν υπάρχει. Οι περισσότερες αναφορές είτε είναι βασισμένες στην αντίστοιχη θεωρία που δομήθηκε για τον ενήλικο πληθυσμό, είτε δεν στηρίζονται σε καμμία συγκεκριμένη θεωρία (Ryan-Wenger, 1992). Γι'αυτό και πολλοί ερευνητές συμφωνούν ότι πρέπει να γίνεται χρήση της θεωρίας για τους ενήλικες, εφόσον πολλά ευρήματα συνηγορούν στο ότι οι διαδικασίες αντιμετώπισης προβλημάτων, τις οποίες τα παιδιά χρησιμοποιούν, δεν διαφέρουν σε σημαντικό βαθμό από εκείνες των ενηλίκων (Atkins, 1991. Compas, 1987. Spirito, Stark, Grace, & Stamoulis, 1991). Βεβαίως, ερευνητές όπως η Ryan - Wenger (1992), τονίζουν τις ιδιαιτερότητες της παιδικής ηλικίας που σαφώς παίζουν ρόλο στο υπό συζήτηση θέμα, όπως ότι: α) τα παιδιά είναι πιθανό να αντιμετωπίζουν άλλες πηγές άγχους από ό,τι οι ενήλικες, β) πολλές πηγές άγχους για τα παιδιά σχετίζονται με τους ενήλικες και για το λόγο αυτό κρίνονται και ως ανεξέλεγκτες από τα ίδια τα παιδιά, γ) οι γνωστικές και οι κοινωνικές ικανότητες των παιδιών δεν είναι πλήρως ανεπτυγμένες, όπως συμβαίνει με τους ενήλικες και, συνεπώς, αντιλαμβάνονται και διαχειρίζονται τον κόσμο διαφορετικά.

Η ύπαρξη και η μελέτη των στρατηγικών αντιμετώπισης των αγχογόνων ερεθισμάτων, προϋποθέτει την ύπαρξη αγχογόνων ερεθισμάτων. Έτσι, η μελέτη και διατύπωση θεωριών και ερμηνειών για το καθένα από τα δύο θέματα χωριστά είναι πρακτικά αδύνατη. Για το λόγο αυτό, οι μεγάλοι θεωρητικοί στο χώρο ασχολήθηκαν και με τα δύο (Lazarus & Folkman, 1984a).

Η διατύπωση ενός ορισμού για το “στρες” δεν είναι εύκολη υπόθεση. Κατά τους Cox (1978) και Stotland (1987), το στρες ορίζεται στην ως τώρα βιβλιογραφία κατά τρεις

τρόπους: Η πρώτη κατεύθυνση θεωρεί το στρες ως την αντίδραση του ατόμου σε ένα αρνητικό ερέθισμα. Η δεύτερη, θεωρεί το στρες ως τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος που διαταράσσουν τα άτομα έτσι, στρες είναι τα γεγονότα ή οι καταστάσεις που μας συμβαίνουν. Η τρίτη άποψη περιγράφει το στρες ως μια διαδικασία που περιλαμβάνει τόσο τα ερεθίσματα, όσο και τις αντιδράσεις των ατόμων σ' αυτά.

Κύριο χαρακτηριστικό της τελευταίας προσέγγισης είναι η αποδοχή της έννοιας της αλληλεπίδρασης μεταξύ ατόμου και περιβάλλοντος (Cox, 1978 Lazarus & Folkman, 1984a). Μεταξύ των δύο αυτών μερών αναπτύσσεται μια συνεχής “συναλλαγή” επιδράσεων και προσαρμογών. Το στρες δεν είναι μόνο ερέθισμα, ή μόνο η αντίδραση, αλλά μάλλον το αποτέλεσμα μιας ενεργητικής επαφής του ατόμου με το περιβάλλον. Το περιβάλλον (φυσικό και κοινωνικό) “προμηθεύει” με ερεθίσματα, που το άτομο, ως πλήρως ανεπτυγμένος γνωστικός μηχανισμός, τα επεξεργάζεται και απαντά με τον τρόπο που θεωρεί ορθό. Οι Lazarus και Folkman εκτιμούν ότι στρες είναι: “... απαιτήσεις (εσωτερικές ή εξωτερικές) που σύμφωνα με την εκτίμηση του ατόμου, θέτουν σε δοκιμασία ή/και ξεπερνούν τις διαθέσιμες δυνατότητες του”.

Από τον παραπάνω ορισμό προκύπτει ότι ενέχει ιδιαίτερη σημασία ο τρόπος με τον οποίο το ίδιο το άτομο αντιμετωπίζει τα πράγματα και άρα κρίνει τι είναι αγχογόνο και τι όχι. Ως αγχογόνο κρίνεται εκείνο το γεγονός ή η κατάσταση που θέτει σε δοκιμασία (ή ξεπερνά) τις ικανότητες (σωματικές, ψυχικές, κοινωνικές), που το ίδιο το άτομο θεωρεί ότι κατέχει. Κατά τους ίδιους θεωρητικούς η αξιολόγηση αυτή του ατόμου επηρεάζεται από δύο ομάδες παραγόντων: ατομικούς και περιβαλλοντικούς.

Σύμφωνα με τον Lazarus και τους συνεργάτες του, για να βιώσει ένα άτομο άγχος, πρέπει να κρίνεται πρώτα: (α) ότι κάτι επιδρά επάνω στο ίδιο ή σε ό,τι θεωρεί σημαντικό και, (β) ότι αυτό που συμβαίνει είναι αρνητικό, ή απειλητικό, ή μια πρόκληση, μια πιθανότητα, δηλαδή, κέρδους (Lazarus & Folkman, 1984a).

Δηλαδή, το άτομο βιώνει άγχος όταν υπάρχει: α) αντίληψη ζημίας, που αναφέρεται σε ζημιές ή απώλειες τετελεσμένες, β) αντίληψη απειλής, που αναφέρεται στην πιθανότητα πρόκληση ζημίας και γ) αντίληψη πρόκλησης, που αφορά την πιθανότητα άντλησης κέρδους έστω και υπό δυσχερείς συνθήκες. Οι διαφορές αυτές είναι σημαντικές, εφόσον καθορίζουν τον τρόπο αντίδρασης των ατόμων στην κατάσταση. Αυτή η διαδικασία αξιολόγησης του περιβάλλοντος καλείται “γνωστική αξιολόγηση” (ή εκτίμηση)” (Coyne & Lazarus, 1980. Lazarus, Averil & Opton, 1970).

Η αναγνώριση της ύπαρξης ενός γεγονότος που προκαλεί άγχος, συνεπάγεται την κινητοποίηση του ατόμου για να μειώσει το άγχος (Cohen & Lazarus, 1983). Η προσπάθεια αυτή θα γίνει μέσω διαδικασιών - στρατηγικών (Στρατηγικές Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων - ΣΑΑΚ) (coping strategies) που παίρνουν διάφορες μορφές. Οι Folkman, Lazarus, Dunkel-Schetter, DeLongis και Gruen (1986), όρισαν τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων ως έννοια που “αναφέρεται στις προσπάθειες του ατόμου, γνωστικές και σε επίπεδο συμπεριφοράς, να διευθετήσει (μειώσει, ελαχιστοποιήσει, επιβληθεί ή αντέξει) (σ)τις εσωτερικές και εξωτερικές απαιτήσεις της αλληλεπίδρασης προσώπου - περιβάλλοντος που εκτιμώνται ότι θέτουν σε δοκιμασία ή ξεπερνούν τις δυνατότητές του”. Άλλοι ερευνητές ορίζουν τις στρατηγικές ως τις γνωστικές και σε επίπεδο συμπεριφοράς προσπάθειες που χρησιμοποιούνται από ένα άτομο για να μειώσουν την επίδραση του στρες. Όπως και να έχει, προκύπτει ότι οι ΣΑΑΚ είναι ο τρόπος αντίδρασης του ατόμου σε ό,τι του συμβαίνει. Πάντως, σύμφωνα με τους Lazarus και Folkman, οι στρατηγικές αντιμετώπισης προβλημάτων δεν πρέπει να ταυτίζονται με την έννοια της προσαρμογής. Η τελευταία αναφέρεται σε κάθε ενέργεια που αποσκοπεί στη μείωση του κινδύνου ή του άγχους, ακόμα και στα απλά αντανακλαστικά. Οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων είναι προϊόντα της γνωστικής αξιολόγησης των συνθηκών.

Οι Cohen και Lazarus (1979) συνθέτοντας τις απόψεις άλλων ερευνητών και τις δικές τους, περιέγραψαν πέντε (5) κύριες λειτουργίες που οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων καλούνται να επιτελέσουν: α) να μειώσουν τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιρροές και να βελτιώσουν τις προοπτικές ανάνηψης του προσώπου μετά από ένα σοβαρό γεγονός, β) να καταστήσουν το άτομο ικανό να αντέξει ή να προσαρμοστεί στα αρνητικά γεγονότα ή τις καταστάσεις, γ) να διατηρήσουν, παρά τις δυσκολίες, μια θετική αυτοεικόνα, δ) να διατηρήσουν τη συναισθηματική ισορροπία και, ε) να εξασφαλίσουν τη συνέχεια των καλών σχέσεων με τα άλλα πρόσωπα.

Οι Cohen και Lazarus (1979) αναφέρουν τη ύπαρξη δύο κύριων ομάδων στρατηγικών αντιμετώπισης: Εκείνες που είναι “εστιασμένες στο πρόβλημα” (problem focused) και εκείνες που είναι “εστιασμένες στο συναίσθημα” (emotion focused). Οι πρώτες αναφέρονται σε προσπάθειες κατευθυνόμενες προς την ίδια την κατάσταση, το πρόβλημα. Οι δεύτερες, στη ρύθμιση του παραγόμενου συναισθήματος με επίκεντρο την συμπεριφορά, την έκφραση, το υποκειμενικό άγχος κ.ά. Έχει φανεί πως οι άνθρωποι χρησιμοποιούν ταυτόχρονα στρατηγικές και των δύο ομάδων, όταν καλούνται να αντιμετωπίσουν μια δυσχέρεια (Folkman & Lazarus, 1980). Άλλοι ερευνητές χωρίζουν τις στρατηγικές αντιμετώπισης σε αντίστοιχες ομάδες, που αναφέρονται κατ’ ουσία σε παρόμοιες διαδικασίες, δίδοντάς τους όμως άλλα ονόματα. Έτσι, οι Herman και McHale (1993) αναφέρονται σε “στρατηγικές προσέγγισης” (approach oriented strategies) και σε “στρατηγικές αποφυγής” (avoidance oriented strategies). Οι McCrae και Costa (1986) μιλούν για “νευρωτικές στρατηγικές” (neurotic coping strategies) και για “ώριμες στρατηγικές” (mature coping). Οι Billings και Moos (1981) διακρίνουν μεταξύ “ενεργητικών στρατηγικών” (active coping) και στρατηγικών “αποφυγής” (avoidance). Σε κάθε περίπτωση όμως, η πρώτη ομάδα αναφέρεται σε στρατηγικές που στοχεύουν το πρόβλημα (π.χ. αναζήτηση βοήθειας ή πληροφοριών, εφαρμογή τεχνικών επίλυσης προβλημάτων κ.ά.), ενώ η δεύτερη ομάδα αφορά σε

στρατηγικές που ρυθμίζουν το συναίσθημα: αντί, δηλαδή, να καταβληθεί προσπάθεια αλλαγής των εξωτερικών συνθηκών, μεταβάλλεται το συναίσθημα και η αντίληψη του ατόμου (π.χ. αποφυγή του ερεθίσματος, γνωστική επαναξιολόγηση, απομόνωση κ.α.).

Ένα θέμα που προκύπτει, όμως, είναι κατά πόσο οι ΣΑΑΚ είναι μια διαδικασία που μεταβάλλεται, ή ένας μονιμότερος τρόπος συμπεριφοράς (style). Ο Lazarus, αλλά και άλλοι, αντιμετωπίζουν τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων ως μια διαδικασία, ως μεταβαλλόμενες, δηλαδή, και εξελισσόμενες αναλόγως της χρονικής στιγμής, των δεδομένων, των συνθηκών, αλλά και των διαθέσεων του ατόμου (Lazarus & Folkman, 1984). Αντίθετα, άλλοι ερευνητές αντιμετωπίζουν τις στρατηγικές περισσότερο ως τρόπο ζωής (style), ως, δηλαδή, σχετικά μόνιμων, σε διαχρονικό και περιστασιακό επίπεδο, τρόπων αντιμετώπισης των προβλημάτων. Κατ'αυτούς οι στρατηγικές σχετίζονται πρωτίστως με την προσωπικότητα του ατόμου.

6.2 Στρατηγικές αντιμετώπισης άγχους και υγεία

Ήδη από το 1966 ο Lazarus είχε συνδέσει τις επιτυχείς ή ανεπιτυχείς προσπάθειες αντιμετώπισης των αγχογόνων καταστάσεων με την υγεία. Μαζί με την Folkman υποστήριξαν ότι, όταν το άτομο χρησιμοποιεί στρατηγικές εστιασμένες στο συναίσθημα, τότε παγιδεύεται σε ένα φαύλο κύκλο: βραχυπρόθεσμα μειώνει το άγχος, αφήνει, όμως, την πηγή του ανεπηρέαστη. Κάποια στιγμή η συνεχιζόμενη παρουσία αυτής της πηγής προκαλεί ακόμα μεγαλύτερο άγχος που διογκώνεται συνεχώς. Αποτέλεσμα είναι να καταλήξει το άτομο σε μια κατάσταση “αδυναμίας” (asthenia) που περιλαμβάνει συμπτώματα χρόνιου άγχους, κατάθλιψης και αναίτιας κόπωσης.

Οι Forsythe και Compas (1987) υποστήριξαν τη θέση περί “κατάλληλου ταιριάσματος” μεταξύ γεγονότων και των στρατηγικών αντιμετώπισής τους. Η έρευνά τους έδειξε ότι προκειμένου να αντιμετωπισθεί επαρκώς μια κατάσταση, με τις μικρότερες δυνατές

απώλειες, απαιτείται αντιστοιχία ανάμεσα στη δυνατότητα για έλεγχο της κατάστασης, όπως αυτό κρίνεται από το άτομο, και στο είδος των στρατηγικών. Στην περίπτωση ελέγχιμου γεγονότος, καλύτερες αποδεικνύονται οι επικεντρωμένες στο συναίσθημα στρατηγικές. Όταν δεν υπάρξει τέτοια αντιστοιχία (“ανεπαρκές ταίριασμα”), τότε παρουσιάζεται αύξηση της συμπτωματολογίας σε ψυχολογικό, τουλάχιστον, επίπεδο.

Άλλες έρευνες έδειξαν, επίσης, ότι διαφορετικές στρατηγικές, οδηγούν σε έκκριση διαφορετικών ορμονών από τον ανθρώπινο οργανισμό. Έτσι, έχουμε μεγάλη έκκριση κορτιζόλης (ορμόνης που διατηρεί την οργανική και συναισθηματική διέγερση για πολύ) στις περιπτώσεις χαμηλής δραστηριοποίησης του ατόμου και ταυτόχρονης χρήσης ισχυρών ψυχολογικών αμυνών κάτω από συνθήκες έντονου στρες.

Οι Folkman, Lazarus, Gruen και DeLongis (1986) αναφέρουν τρεις τρόπους, μέσα από τους οποίους το στρες και κάποιες στρατηγικές αντιμετώπισης του στρες επιδρούν αρνητικά στην υγεία: α) όταν μεταβάλλουν τη συχνότητα, διάρκεια, ένταση και τις διαδικασίες των οργανικών αντιδράσεων, β) όταν γίνεται χρήση βλαπτικών ουσιών (αλκοόλ, καπνός, ναρκωτικά) ή επικίνδυνων τρόπων ζωής (π.χ. επικίνδυνος τρόπος οδήγησης) ως αντίδραση στο στρες και γ) όταν οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που εφαρμόζονται, εμποδίζουν συμπεριφορές που διευκολύνουν την προσαρμογή στο πρόβλημα (π.χ. “άρνηση” της πραγματικότητας).

Όπως και στους ενήλικες, οι έρευνες στα παιδιά και στους εφήβους επιβεβαιώνουν ότι οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που εστιάζονται στο συναίσθημα συνδέονται με αύξηση των ψυχολογικών δυσχερειών, όπως άγχος και κατάθλιψη (Herman & McHale, 1993), ή ότι λειτουργούν ως ενδιάμεση μεταβλητή μεταξύ στρες και προβλημάτων συμπεριφοράς και σχολικής επίδοσης.

6.3 Πηγές άγχους και αντιμετώπισή του στα παιδιά

Κατά τον Sarafino (1990) σε κάθε άτομο, άσχετα από την ηλικία του, τρεις είναι οι κύριες πηγές άγχους: α) το ίδιο το άτομο, π.χ. μια ασθένεια ή μια “σύγκρουση” ανάμεσα σε αντίθετες επιθυμίες, β) η οικογένεια, π.χ. η συμπεριφορά των γονέων προς τα παιδιά, οι σχέσεις μεταξύ των γονέων, η υγεία των μελών της οικογένειας, οι σχέσεις με τα αδέρφια κ.ά. και γ) η κοινότητα και η κοινωνία, π.χ. η επίδοση στο σχολείο, οι σχέσεις με τους ενήλικες, οι σχέσεις με τα άλλα παιδιά κ.λ.π. Άλλοι ερευνητές αποδίδουν το στρες στους ρόλους που ο καθένας κατέχει, ή στους ρόλους-ταυτότητες, αλλά αυτά αφορούν μάλλον τις λειτουργίες και υποχρεώσεις των ενηλίκων και όχι των παιδιών.

Οι Stark, Spirito και Guevremont (1989) αναφέρουν πως οι έφηβοι παραδέχονται ως πιο συχνούς αγχογόνους παράγοντες το σχολείο και τη σχολική επίδοση, τις σχέσεις με τους γονείς, τις σχέσεις με τους φίλους και τις σχέσεις με το άλλο φύλλο. Ο Atkins (1991) κάνοντας μια ανάλυση 14 ερευνών που δημοσιεύτηκαν από το 1980 ως το 1989, βρήκε ότι στις ηλικίες 8-12 ετών όλοι οι ερευνητές θεώρησαν ως αγχογόνα ερεθίσματα το φόβο αρνητικής εκτίμησης (από ενήλικο ή συνομήλικο), τη γονεϊκή σύγκρουση ή απώλεια και τη σύγκρουση με κάποιον ενήλικα. Έχει επίσης βρεθεί ότι στην ηλικία των 12 χρόνων τα πιο συχνά αγχογόνα ερεθίσματα, σύμφωνα με τις δηλώσεις των ίδιων των παιδιών, ήταν τα προβλήματα με το σχολείο, τους γονείς, τους φίλους και τα αδέρφια.

Επίσης, αρκετοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί και με το θέμα των συγκεκριμένων στρατηγικών που τα παιδιά χρησιμοποιούν. Έτσι, αναφέρονται πέντε (5) ομάδες στρατηγικών: θυμό, αναγνώριση των πηγών άγχους, απόσπαση προσοχής από την πηγή άγχους, αυτοκαταστροφή και αντοχή. Ο Atkins (1991) ανέφερε 16 ΣΑΑΚ, όπως: αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης, φυσικές δραστηριότητες (π.χ. παιγνίδι), απομόνωση, απόσπαση προσοχής από την πηγή άγχους, γνωστική ή συμπεριφοριολογική αποφυγή, χαλάρωση, κατανάλωση φαγητού, θυμός, αναζήτηση πληροφοριών. Η Ryan-Wenger (1992) σε μια μετα-

ανάλυση 16 ερευνών σε παιδιά και εφήβους, βρήκε ότι υφίστανται 15 στρατηγικές, όμοιες περίπου με αυτές που ο Atkins αναφέρει. Ο Besevegis (1995 και Μπεζεβέγκης, 1996), σε δείγμα παιδιών από ελληνικά σχολεία, βρήκε επτά παράγοντες - στρατηγικές: αναζήτηση οικογενειακής στήριξης, προσωπική επίλυση προβλήματος, γνωστική αποφυγή, παραίτηση, αναζήτηση κοινωνικής στήριξης, απομόνωση και απόθεση.

Όλες αυτές οι ΣΑΑΚ μπορούν να χωρισθούν σχηματικά σε εστιασμένες στο πρόβλημα και σε εστιασμένες στο συναίσθημα, έστω και αν αυτό αποτελεί υπεραπλούστευση.

6.4. Παράγοντες που επιδρούν στην επιλογή των στρατηγικών αντιμετώπισης

Το είδος των στρατηγικών που θα επιλεγεί και ο τρόπος εφαρμογής τους καθορίζεται από μια ποικιλία παραγόντων που αναφέρονται είτε στην ίδια την περίσταση και το είδος του προβλήματος, είτε σε χαρακτηριστικά του προσώπου. Οι παράγοντες αυτοί αναφέρονται (α) σε δημογραφικά στοιχεία (ηλικία, φύλο, μόρφωση και κοινωνικοοικονομικό επίπεδο), (β) σε χαρακτηριστικά της αγχογόνου κατάστασης και (γ) σε χαρακτηριστικά της ατομικής προσωπικότητας.

6.4.1 Στρατηγικές αντιμετώπισης και δημογραφικά στοιχεία

Οι έρευνες που διεξήχθησαν μεταξύ παιδιών - εφήβων ως προς την επίδραση του φύλου και της ηλικίας στις ΣΑΑΚ, έδειξαν τα εξής : Οι Band και Weitz (1988) βρήκαν ότι όσο μεγαλύτερη είναι η ηλικία των παιδιών, τόσο συχνότερη είναι η χρήση στρατηγικών εστιασμένων στο συναίσθημα. Από την άλλη όμως πλευρά, άλλες έρευνες αναφέρουν ότι όσο μεγαλύτερα είναι τα παιδιά, τόσο πιο συχνά χρησιμοποιούν γνωσιακές στρατηγικές (π.χ. γνωστική αποφυγή, επαναδιατύπωση της κατάστασης, αποτροπή σκέψης), και ότι η ηλικία συσχετίζεται θετικά με τη χρήση στρατηγικών εστιασμένων στο πρόβλημα.

Όσον αφορά το φύλο των παιδιών, οι Stark κ.ά. (1989) υποστήριξαν ότι τα αγόρια καταφεύγουν συχνότερα σε ευχητική και ονειροπόλο σκέψη (wishful thinking) σε σύγκριση με τα κορίτσια, ενώ τα τελευταία χρησιμοποιούν πιο συχνά στρατηγικές αναζήτησης και αξιοποίησης της κοινωνικής υποστήριξης. Οι Brodzinsky, Elias, Steiger, Simon, Gill και Hitt (1992) συμπέραναν ότι τα αγόρια μετέρχονται περισσότερο τεχνικών, γνωστικών ή σε επίπεδο συμπεριφοράς, επίλυσης προβλημάτων, ενώ τα κορίτσια τεχνικών αναζήτησης βοήθειας και κοινωνικής υποστήριξης. Ο Besevegis (1995) βρήκε ότι τα κορίτσια κάνουν πιο συχνή χρήση τεχνικών επίλυσης προβλημάτων, γνωστικής αποφυγής, κοινωνικής υποστήριξης, απομόνωσης και παραίτησης, σε σύγκριση με τα αγόρια. Άλλοι ερευνητές βρήκαν ότι τα κορίτσια χρησιμοποιούν περισσότερο στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων και αναζήτησης βοήθειας ή ότι τα κορίτσια είναι πιο πιθανό να δώσουν ή να λάβουν κοινωνική υποστήριξη, αλλά ότι είναι και πιο μοιρολατρικά και ότι χρησιμοποιούν περισσότερο την ονειροπόληση. Αντίθετα τα αγόρια βρέθηκαν πιο επιθετικά. Αναφέρουν, μάλιστα ότι οι διαφορές που βρήκαν αφορούν τις εστιασμένες στο συναίσθημα στρατηγικές. Για τις στρατηγικές που εστιάζονται στο πρόβλημα δεν βρέθηκε καμμία σημαντική διαφορά.

Ο Compas (1987) αναφέρει πως η ανάπτυξη τεχνικών επίλυσης προβλημάτων (κυρίως στο διαπροσωπικό χώρο) είναι κάτι που σχετίζεται άμεσα με τη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Η ικανότητα για παραγωγή εναλλακτικών λύσεων εμφανίζεται στα 4 ή 5 χρόνια, ενώ η ικανότητα για σχεδιασμό των βημάτων ένα προς ένα, ώστε να φτάσει το άτομο σε μια συγκεκριμένη λύση, αναπτύσσεται πλήρως στα 8-10 έτη και βέβαια παραμένει για το υπόλοιπο της ζωής.

Γενικά, μπορούμε να πούμε πως όσον αφορά την επίδραση του φύλου και της ηλικίας στην επιλογή και εφαρμογή των στρατηγικών, τα ευρήματα είναι ποικίλλα και δεν επιτρέπουν την εξαγωγή σαφών συμπερασμάτων.

Αντίθετα, όσον αφορά το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, οι έρευνες συμφωνούν στην ύπαρξη μιας σημαντικής θετικής συνάφειας μεταξύ αυτού και στρατηγικών εστιασμένων στο πρόβλημα.

6.4.2 Στρατηγικές αντιμετώπισης και περιβάλλον

Το είδος ή η μορφή της κατάστασης ή του γεγονότος που αξιολογούνται από το άτομο ως αγχογόνα και χρήζουν αντιμετώπισης, είναι ένας σημαντικός παράγοντας διαμόρφωσης και εφαρμογής των ακολουθούμενων ΣΑΑΚ.

Κατά τους Lazarus και Folkman (1984) ένα τέτοιο χαρακτηριστικό είναι η “ασάφεια” των συνθηκών (ambiguity). Η ασάφεια δεν είναι μόνο ενός τύπου: Υπάρχει η “ασάφεια ρόλου”, που αναφέρεται στην ανεπάρκεια των πληροφοριών που διαθέτει ένα άτομο για το τι πρέπει ή δεν πρέπει να κάνει. Έτσι, τα άτομα δεν γνωρίζουν την ορθότητα των πράξεών τους, οπότε δεν υπάρχει επαρκής ή / και ορθή επανατροφοδότηση, γεγονός που επιτείνει το άγχος τους. Οι Paterson και Neufeld (1987), επίσης, περιέγραψαν μια “ασάφεια κινδύνου” όπου οι πιθανότητες να συμβεί κάτι ανεπιθύμητο ή οδυνηρό είναι ακαθόριστες. Όταν η ασάφεια (οποιοδήποτε τύπου) είναι αρκετά μεγάλη, τότε το άτομο τείνει να αξιολογεί την κατάσταση με μόνο ουσιαστικά κριτήριο την ίδια την προσωπικότητά του, τις πεποιθήσεις και την εμπειρία του (Lazarus & Folkman, 1984). Για παράδειγμα, οι αισιόδοξοι τείνουν να αντιμετωπίζουν τις ασαφείς καταστάσεις ως πιο θετικές σε σύγκριση με τους απαισιόδοξους. Και, επειδή οι περισσότερες καταστάσεις χαρακτηρίζονται μάλλον από κάποιο βαθμό ασάφειας, κατανοούμε πόσο σημαντικό είναι το “κενό” που η προσωπικότητα καλείται να καλύψει.

Άλλο ένα χαρακτηριστικό της κατάστασης που φαίνεται να σχετίζεται ιδιαίτερα με την επιλογή των ΣΑΑΚ είναι η “ελεγχιμότητα” του γεγονότος ή της κατάστασης, όπως αυτό γίνεται αντιληπτό από το άτομο. Η βιβλιογραφία στο χώρο των ενηλίκων έχει δείξει ότι τα

ερεθίσματα που γίνονται αντιληπτά ως δύσκολα να ελεγχθούν, κρίνονται ως πολύ πιο αγχογόνα, ενώ οι Forsythe και Compas (1987) όπως είδαμε και παραπάνω, συσχετίζουν τα ερεθίσματα αυτά με στρατηγικές αντίδρασης εστιασμένες στο συναίσθημα.

Ερχόμενοι στο χώρο των ερευνών που διεξήχθησαν μεταξύ παιδιών, διαπιστώνουμε μια ομοφωνία μεταξύ των επιστημόνων: Οι Brodzinsky κ.ά. (1992) και άλλοι ερευνητές θεωρούν ότι τα παιδιά κρίνουν ως περισσότερο ελέγξιμα γεγονότα που έχουν να κάνουν με τις σχέσεις με τους συνομηλίκους τους και με την επίδοση στο σχολείο, ενώ τα γεγονότα που έχουν να κάνουν με τις σχέσεις με τους ενήλικες και κυρίως με τους δασκάλους και τους γονείς, ως πλέον ανεξέλεγκτα. Εξάλλου, η Ryan-Wenger (1992), εντοπίζει σε αυτό ακριβώς το σημείο μια σημαντική διαφορά μεταξύ ενηλίκων και παιδιών: τα παιδιά βρίσκονται σε σχέση εξάρτησης από τους ενήλικες και, συνεπώς, είναι εύλογο να αντιμετωπίζουν πολύ περισσότερα γεγονότα ως ανεξέλεγκτα. Αυτό σαφώς επηρεάζει και το είδος των στρατηγικών που τα παιδιά υιοθετούν.

Οι Band και Weitz (1988) σε έρευνα με παιδιά ηλικίας 12 ετών, βρήκαν ότι στις περιπτώσεις σύγκρουσης με έναν ενήλικο που κατείχε κάποια μορφή “εξουσίας” (δάσκαλος, γονέας), τα παιδιά χρησιμοποίησαν στρατηγικές που μεγέθυναν την προσαρμογή τους στη θέληση των “μεγάλων”. Αντίθετα, για τα προβλήματα με την επίδοση στο σχολείο, χρησιμοποίησαν στρατηγικές που στόχο είχαν να μεταβάλουν την ίδια κατάσταση. Οι Brodzinsky κ.ά. (1992) βρήκαν ότι τα παιδιά χρησιμοποιούν πιο πολλές στρατηγικές εστιασμένες στο πρόβλημα, όταν έχουν να κάνουν με προβλήματα που αφορούν συνομηλίκους ή το σχολείο και πιο πολλές εστιασμένες στο συναίσθημα, όταν αντιμετωπίζουν κάποια σύγκρουση με μορφές εξουσίας, όπως ένας δάσκαλος ή ένας γονέας. Κατά παρόμοιο τρόπο, έχει βρεθεί ότι τα παιδιά 4^{ης} και 6^{ης} Δημοτικού χρησιμοποιούν περισσότερο τεχνικές επίλυσης προβλημάτων και κοινωνικής υποστήριξης, όταν αντιμετωπίζουν μια άσχημη επίδοση στο σχολείο. Τέλος, έχει βρεθεί ότι οι ανεξέλεγκτες

καταστάσεις και οι καταστάσεις που προκαλούσαν περισσότερο άγχος, συσχετιζόνταν με μεγαλύτερη χρήση στρατηγικών επικεντρωμένων στο συναίσθημα.

Πέρα, όμως, από το βαθμό ελεγχιμότητας μιας κατάστασης, σε έρευνα με παιδιά που επρόκειτο να εγχειρισθούν, βρέθηκε ότι όσο περισσότερες πληροφορίες διέθεταν τα παιδιά γύρω από το πρόβλημα που τα απασχολούσε, τόσο συχνότερη ήταν η χρήση ενεργητικών στρατηγικών. Επίσης, βρέθηκε ότι ενεργητικές στρατηγικές χρησιμοποιούσαν όσοι φοιτητές κατείχαν υψηλό βαθμό αυτοαποτελεσματικότητας για το θέμα που τους απασχολούσε, όσοι, δηλαδή, πίστευαν πως κατείχαν τις αναγκαίες ικανότητες για να αντιμετωπίσουν επιτυχώς την κατάσταση.

Κλείνουμε την αναφορά στα χαρακτηριστικά της κατάστασης, σημειώνοντας τη σημασία του ρόλου της “κοινωνικής υποστήριξης” (social support), που για το θέμα αυτό δεν υπάρχει, δυστυχώς, αξιόλογη έρευνα για τα άτομα παιδικής ηλικίας.

Ως κοινωνική υποστήριξη ορίζεται η προσφερόμενη φροντίδα, εκτίμηση, ή βοήθεια που το άτομο αντιλαμβάνεται πως του διατίθεται από διάφορες πηγές (Καραδήμας, 1995). Τέτοιες πηγές μπορεί να είναι η οικογένεια, οι συνάδελφοι/συμμαθητές, οι φίλοι κ.ά. Μπορεί να λάβει τη μορφή συναισθηματικής ή υλικής υποστήριξης ή να έχει τη μορφή. Η παροχή τέτοιας υποστήριξης και η ικανότητα αξιοποίησής της σημαίνει για το άτομο την ύπαρξη περισσότερων μέσων, από ό,τι διαθέτει εκείνη τη στιγμή. Το γεγονός αυτό μπορεί να επηρεάσει το άτομο, ώστε να αξιολογήσει την κατάσταση ως λιγότερο αγχογόνο και περισσότερο ελέγξιμη και άρα να καταφύγει στην χρήση στρατηγικών περισσότερο εστιασμένων στο πρόβλημα, παρά σε στρατηγικές αποφυγής (Billings & Moos, 1981).

Τέλος, σύμφωνα με τους Lazarus και Folkman (1984), το κίνητρο που το άτομο έχει για να εμπλακεί σε μια κατάσταση ή ο βαθμός της δέσμευσής του (commitment) σ’ αυτή, καθορίζει το βαθμό άγχους που το άτομο θα βιώσει, καθώς και τις στρατηγικές που θα χρησιμοποιήσει για την επίλυση του προβλήματος.

Από την παραπάνω διαπραγμάτευση είναι φανερό ότι: 1) η παιδική και εφηβική ηλικία περιλαμβάνουν, εκτός από ευχάριστα, και πολλά γεγονότα που μπορούν να προκαλούν άγχος, φόβο, ανησυχία, αναστάτωση. Τα γεγονότα αυτά ποικίλλουν ως συνάρτηση του φύλου των παιδιών, της ηλικίας των και άλλων παραγόντων, όπως π.χ. το μορφωτικο-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας. 2) Ο τρόπος (ή οι τρόποι) που τα παιδιά και οι έφηβοι χρησιμοποιούν για την αντιμετώπιση αγχογόνων γεγονότων ή καταστάσεων αφενός είναι ενδεικτικός των δυνατοτήτων τους να επιλύουν προβλήματα της καθημερινής ζωής και αφετέρου συνδέεται με την ψυχική τους υγεία και προσαρμογή. 3) Οι στρατηγικές coping αξιολογούνται με ειδικά ερωτηματολόγια, ένα από τα οποία είναι το ερωτηματολόγιο “Στρατηγικές Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων” (Μπεζεβέγκης, 1996).

6.5 Η παρούσα έρευνα

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από τρία μέρη: Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει ερωτήσεις για τα δημογραφικά στοιχεία του μαθητή, ενώ στο δεύτερο ζητείται από τον μαθητή/τρια να περιγράψει ένα συμβάν, γεγονός ή κατάσταση που του/της προκάλεσε φόβο, ανησυχία ή αναστάτωση. Τέλος, δόθηκαν στους μαθητές 10 ερωτήσεις (από τις 35 συνολικά του ερωτηματολογίου) που αντιπροσωπεύουν ποικίλους τρόπους αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων.

Οι ερωτήσεις αυτές είναι:

1. Με ενθάρρυναν και με καθησύχασαν οι γονείς μου 2. Δεν έκανα τίποτα 3. Σκέφθηκα ότι θα έπρεπε εγώ να κάνω κάτι για το πρόβλημα 4. Συζήτησα με άλλους που αντιμετώπιζαν παρόμοιο πρόβλημα 5. Αποφάσισα ότι δεν μπορώ να κάνω τίποτα 6. Προσπάθησα ακόμη περισσότερο, για να λύσω το πρόβλημα 7. Απομονώθηκα, κλείστηκα στο δωμάτιό μου 8. Άρχισα να σκέφτομαι άλλα πράγματα, περισσότερο ευχάριστα 9. Συζήτησα το πρόβλημα με φίλους μου 10. Σκέφτηκα ότι υπάρχουν και χειρότερα και δεν ωφελεί να στεναχωριέσαι

Οι μαθητές δήλωναν, κυκλώνοντας τον αντίστοιχο αριθμό, πόσο συχνά (1=ποτέ, 2=σπάνια, 3=αρκετές φορές, 4=συχνά) χρησιμοποίησαν κάθε μία από τις 10 στρατηγικές, για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα που περιέγραψαν παραπάνω.

Το τμήμα αυτό του ερευνητικού προγράμματος είχε ως στόχο να διερευνήσει δύο συναφή ερωτήματα: Πρώτον, ποια είναι τα θέματα που απασχολούν τους μαθητές και, δεύτερον, ποιους τρόπους χρησιμοποιούν για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα αυτά. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα δύο αυτά θέματα εξετάζονται ως προς την πιθανή διαφοροποίησή τους ανάλογα με την προέλευση των μαθητών, δηλαδή αν είναι Γηγενείς Έλληνες ή παλιννοστούντες/αλλοδαποί.

6.6. Ευρήματα - Ερμηνεία

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα δύο θέματα που εξετάστηκαν στο τμήμα αυτό είναι το είδος των προβλημάτων που καταγράφουν οι μαθητές ως αχχογόνα γεγονότα και ο τρόπος αντιμετώπισής τους.

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα ερωτήματα-απαντήσεις στα δύο ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν και επιχειρείται, αντίστοιχα, μια ερμηνευτική τους προσέγγιση.

6.6.1 Είδος προβλήματος

Οι Πίνακες 6.1 ως 6.6 παρουσιάζουν την κατανομή συχνότητας (σε ποσοστό %) των 9 ειδών προβλήματος που κατέγραψαν οι μαθητές, χωριστά για τους Γηγενείς έλληνες, τους Αλλοδαπούς και τους Παλιννοστούντες μαθητές και χωριστά για τα δύο φύλα στις τρεις παραπάνω ομάδες.

Πίνακας 6.1. Κατανομή συχνότητας για το είδος προβλήματος - Γηγενείς έλληνες μαθητές

		Είδος Προβλήματος			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Χαμηλή Επίδοση	239	15,7	16,9	16,9
	Προσωπικό Πρόβλημα Υγείας	46	3,0	3,3	20,2
	Πρόβλημα Υγείας άλλου	248	16,3	17,6	37,7
	Κακές σχέσεις με φίλους	139	9,1	9,8	47,6
	Οικονομικό πρόβλημα	49	3,2	3,5	51,0
	Κακές σχέσεις με οικογένεια	147	9,7	10,4	61,4
	Προσαρμογή	10	,7	,7	62,1
	Θέμα Κοινωνικής φύσης	65	4,3	4,6	66,7
	Ατυχές περιστατικό	212	13,9	15,0	81,7
	“δεν έχω πρόβλημα”	156	10,3	11,0	92,8
	Δεν απάντησε	102	6,7	7,2	100,0
	Total	1413	92,9	100,0	
Missing	System	108	7,1		
Total		1521	100,0		

Πίνακας 6.2. Κατανομή συχνότητας για το είδος προβλήματος - Αλλοδαποί μαθητές

		Είδος Προβλήματος			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Χαμηλή Επίδοση	26	8,1	8,8	8,8
	Προσωπικό Πρόβλημα Υγείας	9	2,8	3,0	11,8
	Πρόβλημα Υγείας άλλου	19	5,9	6,4	18,2
	Κακές σχέσεις με φίλους	17	5,3	5,7	24,0
	Οικονομικό πρόβλημα	22	6,9	7,4	31,4
	Κακές σχέσεις με οικογένεια	35	10,9	11,8	43,2
	Προσαρμογή	14	4,4	4,7	48,0
	Θέμα Κοινωνικής φύσης	25	7,8	8,4	56,4
	Ατυχές περιστατικό	18	5,6	6,1	62,5
	"δεν έχω πρόβλημα"	42	13,1	14,2	76,7
	Δεν απάντησε	69	21,5	23,3	100,0
	Total	296	92,2	100,0	
Missing	System	25	7,8		
Total		321	100,0		

Πίνακας 6.3. Κατανομή συχνότητας για το είδος προβλήματος - Παλινοστούντες μαθητές

		Είδος Προβλήματος			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Χαμηλή Επίδοση	146	13,6	15,4	15,4
	Προσωπικό Πρόβλημα Υγείας	19	1,8	2,0	17,4
	Πρόβλημα Υγείας άλλου	90	8,4	9,5	26,9
	Κακές σχέσεις με φίλους	82	7,7	8,7	35,6
	Οικονομικό πρόβλημα	73	6,8	7,7	43,3
	Κακές σχέσεις με οικογένεια	81	7,6	8,6	51,8
	Προσαρμογή	27	2,5	2,9	54,7
	Θέμα Κοινωνικής φύσης	54	5,0	5,7	60,4
	Ατυχές περιστατικό	75	7,0	7,9	68,3
	"δεν έχω πρόβλημα"	119	11,1	12,6	80,9
	Δεν απάντησε	181	16,9	19,1	100,0
	Total	947	88,5	100,0	
Missing	System	123	11,5		
Total		1070	100,0		

Πίνακας 6.4. Αγχωγόνο πρόβλημα - Γηγενείς έλληνες μαθητές

	Φύλο			
	Αγόρια		Κορίτσια	
	Είδος προβλ.		Είδος Προβλ.	
	N	%	N	%
Χαμηλή Επίδοση	109	15,8%	129	18,2%
Προσωπικό Πρόβλημα Υγείας	26	3,8%	20	2,8%
Πρόβλημα Υγείας άλλου	121	17,5%	125	17,6%
Κακές σχέσεις με φίλους	50	7,2%	88	12,4%
Οικονομικό πρόβλημα	21	3,0%	28	3,9%
Κακές σχέσεις με οικογένεια	63	9,1%	83	11,7%
Προσαρμογή	4	,6%	6	,8%
Θέμα Κοινωνικής φύσης	34	4,9%	31	4,4%
Ατυχές περιστατικό	122	17,7%	86	12,1%
“δεν έχω πρόβλημα”	81	11,7%	75	10,6%
Δεν απάντησε	59	8,6%	38	5,4%

Πίνακας 6.5. Αγχωγόνο πρόβλημα - Αλλοδαποί μαθητές

	Φύλο			
	Α		Κ	
	Είδος Πρ.		Είδος Πρ.	
	N	%	N	%
Χαμηλή Επίδοση	14	9,7%	9	6,5%
Προσωπικό Πρόβλημα Υγείας	4	2,8%	4	2,9%
Πρόβλημα Υγείας άλλου	5	3,5%	14	10,1%
Κακές σχέσεις με φίλους	7	4,9%	9	6,5%
Οικονομικό πρόβλημα	7	4,9%	15	10,9%
Κακές σχέσεις με οικογένεια	13	9,0%	22	15,9%
Προσαρμογή	2	1,4%	12	8,7%
Θέμα Κοινωνικής φύσης	15	10,4%	9	6,5%
Ατυχές περιστατικό	14	9,7%	3	2,2%
“δεν έχω πρόβλημα”	20	13,9%	20	14,5%
Δεν απάντησε	43	29,9%	21	15,2%

Πίνακας 6.6. Αγχογόνο πρόβλημα - Παλινοστούντες μαθητές

	Φύλο			
	Α		Κ	
	Είδος Πρ.		Είδος Πρ.	
	N	%	N	%
Χαμηλή Επίδοση	56	14,1%	90	17,0%
Προσωπικό Πρόβλημα Υγείας	8	2,0%	11	2,1%
Πρόβλημα Υγείας άλλου	27	6,8%	61	11,5%
Κακές σχέσεις με φίλους	18	4,5%	61	11,5%
Οικονομικό πρόβλημα	21	5,3%	47	8,9%
Κακές σχέσεις με οικογένεια	27	6,8%	52	9,8%
Προσαρμογή	11	2,8%	16	3,0%
Θέμα Κοινωνικής φύσης	24	6,0%	29	5,5%
Ατυχές περιστατικό	42	10,6%	33	6,2%
“δεν έχω πρόβλημα”	59	14,8%	59	11,1%
Δεν απάντησε	105	26,4%	71	13,4%

Από τα πιο συχνά προβλήματα που δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν τα παιδιά των τριών ομάδων είναι η **χαμηλή επίδοση** στο σχολείο. Τα σχετικά ποσοστά είναι περίπου ίσα για τους Γηγενείς Έλληνες και τους Παλινοστούντες, ίσως για διαφορετικούς λόγους: Στην περίπτωση των Γηγενών, μπορεί να οφείλεται σε υψηλά κριτήρια που θέτουν για καλή σχολική επίδοση, ενώ το σχετικά υψηλό ποσοστό στους **Παλινοστούντες** ίσως αντανακλά **πραγματικά προβλήματα** στο σχολείο. Εκπλήσσει, πάντως, το σχετικά χαμηλό ποσοστό στους Αλλοδαπούς μαθητές, το οποίο, αν δεν είναι ένδειξη χαμηλών κριτηρίων (standards) φανερώνει μια ικανοποιητική πορεία των παιδιών αυτών στο σχολείο.

Από τα υπόλοιπα προβλήματα σε τρεις περιπτώσεις: **Προβλήματα υγείας άλλου, κακές σχέσεις με φίλους και ατυχές περιστατικό**, οι Παλινοστούντες δηλώνουν συχνότερα προβλήματα από τους Αλλοδαπούς μαθητές. Αντίθετα, σε τρεις άλλες περιπτώσεις: **κακές οικογενειακές σχέσεις, προβλήματα προσαρμογής και προβλήματα κοινωνικής φύσεως**, οι Αλλοδαποί μαθητές είναι εκείνοι που δηλώνουν περισσότερα προβλήματα. Επειδή είναι φανερό ότι τα τρία τελευταία θέματα είναι σοβαρότερα, μπορεί κανείς να υποθέσει ότι οι

Αλλοδαποί μαθητές αντιμετωπίζουν **σοβαρά προβλήματα κοινωνικών σχέσεων και προσαρμογής** σε σημαντικότερο βαθμό από ό,τι οι Παλινοστούντες. Είναι χαρακτηριστικό, πάντως, ότι τόσο τα προβλήματα προσαρμογής, όσο και τα οικονομικά σε Αλλοδαπούς και Παλινοστούντες μαθητές είναι πολλαπλάσια των αντίστοιχων προβλημάτων των Γηγενών Ελλήνων. Αντίθετα, το πρόβλημα **ατυχές περιστατικό**, έχει μειωμένη συχνότητα στους Παλινοστούντες και Αλλοδαπούς (σε σύγκριση με τους Έλληνες) μαθητές, κάτι που ίσως αντανακλά τη μικρότερη ελευθερία, τα στενότερα περιθώρια δράσης και τη μικρότερη ποικιλία δραστηριοτήτων στη ζωή ενός παιδιού Παλινοστούντα ή/και Αλλοδαπού.

Μια γενική, τελική παρατήρηση είναι ότι η συχνότητα των αναφερομένων προβλημάτων στους Παλινοστούντες παρουσιάζει παρόμοιες τάσεις με εκείνες των Γηγενών Ελλήνων μαθητών.

Όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων (Πιν. 6.4, 6.5 και 6.6), είναι φανερό ότι τα παραπάνω προβλήματα βιώνονται συχνότερα από τα **κορίτσια** παρά από τα αγόρια. Αυτή είναι η περίπτωση στα προβλήματα “**υγεία άλλου**”, “**κακές σχέσεις με φίλους**”, “**οικονομικά προβλήματα**”, “**κακές οικογενειακές σχέσεις**” και “**προσαρμογή**”, πράγμα που πιθανότατα σημαίνει ότι το **κορίτσι** βιώνει πιο έντονα τα προβλήματα αυτά, ιδιαίτερα όσο αναφέρονται σε **συναισθηματικές και διαπροσωπικές σχέσεις**. Η πιθανή αιτία αυτής της διαφοράς είναι ίσως η μεγαλύτερη ευαισθησία των κοριτσιών στα θέματα αυτά είναι η μεγαλύτερη ωριμότητά τους σε σχέση με τα **αγόρια**. Τα τελευταία δηλώνουν περισσότερα προβλήματα με “**ατυχή περιστατικά**”, πράγμα που επιβεβαιώνει την προηγούμενη υπόθεση για την περισσότερη ελευθερία –περισσότερο “ζωτικό χώρο”, που συνδέονται με μεγαλύτερη πιθανότητα “ατυχημάτων”.

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι οι αντίστοιχες διαφορές μεταξύ των δύο φύλων στους Γηγενείς Έλληνες είναι λιγότερες τόσο σε αριθμό όσο και σε βαθμό.

6.6.2 Τρόποι αντιμετώπισης του άγχους

Ο Πίνακας 6.7 παρουσιάζει τους μέσους όρους που αντιστοιχούν στη μέση συχνότητα με την οποία οι μαθητές/τριες δήλωναν ότι χρησιμοποίησαν καθέναν από τους 10 τρόπους/προτάσεις αντιμετώπισης του αγχογόνου γεγονότος.

Πίνακας 6.7. Μέσοι όροι συχνότητας στρατηγικών coping κατά προέλευση παιδιών

	Γηγενείς Έλληνες μαθητές		Αλλοδαποί μαθητές		Παλινοστούντες μαθητές	
	M.O	T.A.	M.O	T.A	M.O	T.A
1. Ενθάρρυνση γονέων*	3,45	0,88	3,14	1,07	3,04	1,11
2. Τίποτε*	2,37	1,13	2,16	1,11	2,34	1,10
3. Σκέφτηκα ότι έπρεπε <u>εγώ</u> να κάνω κάτι*	3,16	0,93	3,07	0,97	2,97	1,01
4. Συζήτησα με άλλους	2,54	1,11	2,46	1,11	2,48	1,13
5. Αποφάσισα ότι δεν μπορούσα να κάνω τίποτε*	2,41	1,13	2,22	1,12	2,30	1,09
6. Προσπάθησα ακόμη περισσότερο*	3,19	0,97	3,05	1,07	3,01	1,08
7. Απομονώθηκα/κλείστηκα στο δωμάτιο	2,35	1,19	2,29	1,27	2,24	1,21
8. Αρχισα να σκέφτομαι άλλα πιο ευχάριστα πράγματα	2,58	1,11	2,65	1,16	2,68	1,12
9. Συζήτησα με φίλους*	2,72	1,13	2,58	1,15	2,59	1,14
10. Σκέφτηκα ότι υπάρχουν και χειρότερα, δεν ωφελεί να στεναχωριέσαι*	2,57	1,13	2,62	1,15	2,52	1,13

* Για τα ερωτήματα αυτά παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των όρων μεταξύ παιδιών Ελλήνων, παιδιών Παλινοστούντων και παιδιών Αλλοδαπών αν και οι δείκτες επιμερισμού διασποράς δεν ήταν ικανοποιητικοί.

Είναι φανερό ότι στις περισσότερες περιπτώσεις (7 στις 10) οι Γηγενείς Έλληνες μαθητές χρησιμοποιούν πιο συχνά τις αντίστοιχες στρατηγικές αντιμετώπισης ενός αγχογόνου γεγονότος (από τα παιδιά παλινοστούντων-αλλοδαπών), πράγμα που δείχνει ότι τα παιδιά αυτά έχουν ένα πλουσιότερο ρεπερτόριο αντίδρασης σε μια δύσκολη κατάσταση. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφορές σε ορισμένες από τις στρατηγικές αντιμετώπισης που συνοψίζουν δύο βασικές διαστάσεις του coping, όπως έχει καταγραφεί στη διεθνή βιβλιογραφία, τη διάσταση της διαπροσωπικής λύσης προβλήματος και τη διάσταση της προσωπικής λύσης προβλήματος. Στην πρώτη διάσταση περιλαμβάνονται οι προτάσεις “Με ενθάρρυναν και με καθησύχασαν οι γονείς μου”, “Συζήτησα με άλλους που αντιμετώπιζαν

παρόμοιο πρόβλημα”, και “Συζήτησα το πρόβλημα με φίλους μου”. Η σχετική υστέρηση των παιδιών Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών στις στρατηγικές αυτές δείχνει ότι είτε τα παιδιά αυτά δεν έχουν τις απαραίτητες ψυχοκοινωνικές δεξιότητες για να αναζητήσουν βοήθεια σε συγγενικά ή φιλικά τους πρόσωπα, είτε τα πρόσωπα αυτά, για κάποιους λόγους, δεν είναι διαθέσιμα να συνεργαστούν στην αντιμετώπιση ενός αγχογόνου γεγονότος.

Από το άλλο μέρος, τα παιδιά Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών υστερούν συστηματικά και στην “**προσωπική λύση προβλήματος**” (“σκέφτηκα ότι θα έπρεπε εγώ να κάνω κάτι” και “προσπάθησα ακόμη περισσότερο για να λύσω το πρόβλημα”). Το εύρημα αυτό σημαίνει ότι τα παιδιά αυτά υιοθετούν την άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος λιγότερο συχνά από τα παιδιά γηγενών Ελλήνων α) είτε διότι πιθανώς αισθάνονται ότι το πρόβλημα είναι ανεξέλεγκτο, β) είτε διότι νιώθουν λίγη αυτοπεποίθηση και σιγουριά, γ) είτε διότι προτιμούν άλλους τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων τους.

Ας σημειωθεί ότι η μη άμεση αντιμετώπιση ενός αγχογόνου γεγονότος θεωρείται ότι δεν συμβάλλει στην προσαρμογή και ψυχική υγεία του ατόμου. Αυτό σημαίνει ότι τα παιδιά Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών έχουν περισσότερες πιθανότητες -από τα παιδιά γηγενών Ελλήνων- να εμφανίσουν προβλήματα δυσπροσαρμογής και ψυχικής υγείας, πράγμα, εξάλλου, που διεφάνη και στο προηγούμενο κεφάλαιο (σχετικά με το είδος των προβλημάτων). Η παραίτηση των “ξένων μαθητών” από οποιαδήποτε ενέργεια για την αντιμετώπιση ενός προβλήματος ίσως είναι ενδεικτική της στάσης μιας παθητικής στάσης εκ μέρους αυτών των παιδιών, όταν τους συμβαίνει ένα αρνητικό γεγονός.

Κεφάλαιο 7

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΓΗΓΕΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ-ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΟΥΣ

Η επιστημονική διερεύνηση της έννοιας της Προσωπικότητας συναντά εμπόδια, τα οποία σχετίζονται τόσο με την πολυειδία που χαρακτηρίζει το χώρο της Ψυχολογίας, όσο και με την ηθική-αξιολογική φόρτιση που συνοδεύει τη λέξη αυτή στην καθημερινή χρήση. Οι αναφορές σε “άτομα με προσωπικότητα” ή σε “προσωπικότητες των γραμμάτων και των τεχνών” δεν βοηθούν στην επιστημονική προσέγγιση της έννοιας. Από το άλλο μέρος, ήδη από το 1937, ο Gordon Allport αναφέρει 50 διαφορετικούς ορισμούς που χρησιμοποιούνται από θεωρητικούς και ερευνητές Ψυχολόγους. Μία προσεκτική εξέταση αυτών των στοιχείων, καθώς και των μεταγενέστερων που προστέθηκαν στις επόμενες δεκαετίες, δείχνει ότι οι ορισμοί και οι θεωρίες από τις οποίες συνήθως εκπορεύονται, δεν είναι αντίθετοι μεταξύ τους, ούτε αμοιβαία αποκλειόμενοι. Περισσότερο εκφράζουν τις ανησυχίες και τα ενδιαφέροντα των συγκεκριμένων ερευνητών, με αποτέλεσμα να δίνουν την εντύπωση ότι μάλλον αποτελούν απόπειρες θεώρησης των πραγμάτων από διαφορετική οπτική γωνία, οι οποίες φωτίζουν μερικώς μόνο το αντικείμενο που προσεγγίζουν. Ορισμένοι ψυχολόγοι (π.χ. Bandura, 1986) δίνουν έμφαση στην κοινωνική προέλευση της προσωπικότητας και στις γνωστικές νοητικές λειτουργίες που την επηρεάζουν. Άλλοι (π.χ. Rogers, 1961) υιοθετούν μία ανθρωπιστική θεώρηση μελετώντας το φαινομενολογικό πεδίο των αντιλήψεων του ατόμου. Ενώ μερικοί επικεντρώνονται στην εμφανή εξωτερική συμπεριφορά (π.χ. Skinner, 1974), άλλοι αναζητούν τις ασύνειδες διεργασίες που συνάγονται με έμμεσο τρόπο και επηρεάζουν την ψυχοδυναμική οργάνωση της προσωπικότητας (π.χ. Freud, 1953). Θα λέγαμε, λοιπόν, ότι δεν υπάρχουν σωστές ή λανθασμένες θεωρήσεις της προσωπικότητας, αλλά περισσότερο ή λιγότερο χρήσιμες προσπάθειες για την καλύτερη κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Pervin, 1989).

Ένα γενικό ορισμό για την προσωπικότητα αναφέρει ο Eysenck (Eysenck & Eysenck, 1985), συνεχίζοντας το έργο θεωρητικών, όπως οι Allport (1937) και McKinnon (1965): “Προσωπικότητα είναι η σχετικά σταθερή και διαρκής οργάνωση του χαρακτήρα, της ιδιοσυγκρασίας, της νόησης και της φυσιολογίας, η οποία καθορίζει το μοναδικό τρόπο με τον οποίο το άτομο προσαρμόζεται στο περιβάλλον”. Δηλαδή, υπάρχει λογική συνοχή στην προσωπικότητα, η οποία μπορεί να γίνει αντιληπτή μέσα από μία συνολική θεώρηση. Παρόμοιος είναι ο ορισμός που προτείνει ο Παρασκευόπουλος (1992, σελ. 70): “Προσωπικότητα είναι το σύνολο των ψυχοσωματικών χαρακτηριστικών του ατόμου, και, κυρίως, ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο τα χαρακτηριστικά αυτά συνδέονται και οργανώνονται σε ένα ενιαίο δυναμικό σύνολο”.

Η θεωρία της Προσωπικότητας υποθέτει ότι οι ψυχολογικές ιδιότητες των ανθρώπων έχουν σχετικά σταθερό και μόνιμο χαρακτήρα, έτσι ώστε να είναι δυνατό να κατανοήσουμε και να προβλέψουμε τη συμπεριφορά τους σε ένα μεγάλο εύρος περιστάσεων. Σε αυτή την υπόθεση εξάλλου βασίζεται και η έννοια του “γνωρίσματος” (Allport & Odbert, 1936), που αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη αντικείμενα έρευνας του κλάδου αυτού της Ψυχολογίας. Από την άλλη πλευρά, δεν μπορεί κανείς παρά να δεχτεί ότι οι άνθρωποι προσαρμόζονται, με μικρότερη ή μεγαλύτερη ευελιξία, στις μεταβολές των οικολογικών και κοινωνικών συνθηκών, με αποτέλεσμα η συμπεριφορά τους να ποικίλλει αξιοσημείωτα, ανάλογα με τις περιστάσεις. Η έντονη συναισθηματική φόρτιση, για παράδειγμα, μπορεί να κάνει ένα άτομο να συμπεριφερθεί με διαφορετικό τρόπο από ό,τι θα περίμενε κάποιος που γνωρίζει το άτομο αυτό από το παρελθόν. Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι η μελέτη της ανθρώπινης προσωπικότητας ενσωματώνει τα πορίσματα άλλων συγγενών κλάδων, και κυρίως της Κοινωνικής Ψυχολογίας.

Η αναγνώριση της σημασίας της αλληλεπίδρασης μεταξύ ατόμου και περιβάλλοντος για την ερμηνεία της ανθρώπινης συμπεριφοράς δεν είναι νέα. Ήδη αρκετά ενωρίς, ο Lewin (1936) είχε διατυπώσει την εξίσωση: Συμπεριφορά = f (άτομο, περιβάλλον). Η μελέτη, λοιπόν, της δομής και λειτουργίας κοινωνικών σχημάτων, όπως π.χ. η οικογένεια, θα μπορούσε να προσφέρει πολλά στην προσπάθεια για κατανόηση της εξελικτικής πορείας προς τη διαμόρφωση των ψυχολογικών ιδιοτήτων των ανθρώπων. Μεταξύ των ερευνητών υπάρχει η αυξανόμενη συμφωνία ότι η Ψυχολογία της Προσωπικότητας και η Κοινωνική Ψυχολογία τείνουν προς μία πιο ουσιαστική προσέγγιση τα τελευταία χρόνια (Ajzen, 1987).

Ένα από τα σημαντικότερα ερωτήματα που καλείται να ερμηνεύσει η μελέτη της Προσωπικότητας αφορά στην ανάπτυξη, δηλαδή τις δομικές ή/και λειτουργικές αλλαγές που συντελούνται στο χαρακτήρα από τη βρεφική έως την ώριμη ηλικία, καθώς και τις διεργασίες που αναπτύσσονται κατά τα εξελικτικά στάδια. Μάλιστα, οι στόχοι της ψυχολογικής έρευνας δεν περιορίζονται στην απλή καταγραφή των αλλαγών, αλλά επιπλέον στην ανεύρεση των παραγόντων που τις προκαλούν και τις επηρεάζουν, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική παρέμβαση για την απρόσκοπτη ολοκλήρωση της διαδικασίας της ανάπτυξης. Για παράδειγμα, το οικολογικό και πολιτιστικό πλαίσιο επιδρά ποικιλοτρόπως στις ανάγκες του ατόμου, αλλά και στα μέσα για την ικανοποίησή τους (Segall, Dasen, Berry, & Poortinga, 1993), στην αντίληψη του εαυτού, στις αξίες και στις στάσεις. Σε ό,τι αφορά το παιδί, ειδικότερα, ο ρόλος της οικογένειας είναι καθοριστικός. Οι γονείς, με τη συμπεριφορά τους, επηρεάζουν τα παιδιά τουλάχιστον με τρεις τρόπους (Pervin, 1989): (α) Μέσα από τη δική τους συμπεριφορά παρουσιάζουν καταστάσεις οι οποίες οδηγούν τα παιδιά σε συγκεκριμένες συμπεριφορές (π.χ. η ματαιώση μπορεί να οδηγήσει σε επιθετικότητα). (β) Χρησιμεύουν ως υποδείγματα ρόλων για ταύτιση. (γ) Ανταμείβουν επιλεκτικά συμπεριφορές.

Μια ανασκόπηση των μελετών που διερευνούν θέματα της προσωπικότητας του παιδιού και του εφήβου οδηγεί σε δύο διαπιστώσεις: Πρώτον, αν εξαιρέσει κανείς παλαιότερες θεωρητικές αναζητήσεις που, ούτως ή άλλως, δεν αφορούσαν αποκλειστικά το αναπτυσσόμενο άτομο, η σύγχρονη έρευνα στην παιδική και εφηβική προσωπικότητα δεν έχει να επιδείξει μια συνολική θεώρηση του θέματος που να επιδέχεται άμεσης εμπειρικής τεκμηρίωσης. Δεύτερον, οι όποιες προσπάθειες εμπειρικής διερεύνησης της αναπτυξιακής πορείας της ανθρώπινης προσωπικότητας είναι αποσπασματικές, δεν εγγίζουν το κρίσιμο πρόβλημα της δομής της προσωπικότητας και ασχολούνται με την περιγραφή, κάθε φορά, επιμέρους πλευρών της προσωπικότητας του αναπτυσσόμενου ατόμου, κατά κανόνα σε επίπεδο εξωτερικής/εμφανούς συμπεριφοράς (π.χ. παιδική επιθετικότητα, φόβοι, παιδικές φιλίες, κ.τ.ό.). Έτσι, δεν φαίνεται αστήρικτος ο ισχυρισμός ότι η έρευνα στην Ψυχολογία της Προσωπικότητας δίνει την εντύπωση ότι ο άνθρωπος δεν υπήρξε ποτέ παιδί, αλλά γεννιέται ενήλικος! (Kohnstamm, Mervielde, Besevegis, & Halverson, 1995).

Από τα λίγα ίσως αξιοσημείωτα παραδείγματα στον επιστημονικό αυτό χώρο είναι οι έρευνες των A. Thomas και S. Chess (Thomas & Chess, 1977). Η συμβολή τους υπήρξε διττή: Πρώτον, πρότειναν ένα θεωρητικό μοντέλο που περιγράφει τη δομή της παιδικής προσωπικότητας με εννέα (9) διαστάσεις και, δεύτερον, με βάση το μοντέλο αυτό, κατασκεύασαν ερωτηματολόγια για την αξιολόγησή της. Μάλιστα, οι ψυχομετρικές εφαρμογές αυτού του μοντέλου βρήκαν έκφραση και σε άλλα ερωτηματολόγια (π.χ. Carey & McDevitt, 1978 · Windle & Lerner, 1986). Στατιστικές αναλύσεις των ποσοτικών δεδομένων που συνέλεξαν με τα ερωτηματολόγια αυτά (ανάλυση παραγόντων) έδειξαν ότι η παιδική προσωπικότητα μπορεί να περιγραφεί με τρεις κατηγορίες/όρους: Το *εύκολο*, το *δύσκολο* και το *βραδυψυχικό* παιδί. Ωστόσο, όταν οι παραγοντικές αναλύσεις γίνονται στο επίπεδο των μεμονωμένων ερωτήσεων (items) και όχι μεταξύ των 9 διαστάσεων, οι παράγοντες που προκύπτουν είναι λιγότεροι από τις εννέα διαστάσεις των Thomas και Chess (π.χ. Hagekull,

1994 · Presley & Martin, 1994). Έτσι, εξακολουθεί να παραμένει ως ζητούμενο μια πλήρης και ευρύτερα αποδεκτή περιγραφή της δομής της παιδικής προσωπικότητας.

Ένας τρόπος για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα αυτό είναι η προσφυγή στο χώρο της προσωπικότητας του ενήλικου. Συγκεκριμένα, τα τελευταία 30 περίπου χρόνια οι σχετικές έρευνες καταλήγουν στο κοινό εύρημα ότι η ενήλικη προσωπικότητα μπορεί αξιόπιστα να περιγραφεί με πέντε βασικές διαστάσεις/παράγοντες, που είναι: Η εξωστρέφεια, η προσήνεια, η ευσυνειδησία, η συναισθηματική σταθερότητα και η δεκτικότητα σε εμπειρίες. Το θεωρητικό αυτό πρότυπο, το οποίο παρουσιάζεται εκτενώς παρακάτω, είναι πολύ πιθανό ότι μπορεί να περιγράψει και την προσωπικότητα του αναπτυσσόμενου ατόμου για τουλάχιστον δύο λόγους: Πρώτον, περιγράφει θεμελιώδεις διαστάσεις της ανθρώπινης προσωπικότητας, που είναι δύσκολο να θεωρήσει κανείς ότι εμφανίζονται ξαφνικά, μετά την ηλικία των 20 ετών. Αντίθετα, μπορεί βάσιμα να προταθεί η υπόθεση ότι το ΜΠΠ έχει ως “προάγγελους” βασικές διαστάσεις ακόμα και της βρεφικής ιδιοσυγκρασίας (Costa & McCrae, 1994), ιδιαίτερα αν υιοθετηθεί η θέση για τη συνέχεια της ανθρώπινης ανάπτυξης (βλ. Besevegis, υπό δημοσίευση). Δεύτερον, υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις από την εμπειρική έρευνα ότι το ΜΠΠ ανευρίσκεται σε παραγοντικές αναλύσεις ερωτηματολογίων παιδικής προσωπικότητας συμπληρωμένων από δασκάλους (Digman & Inouye, 1986 · Mervielde, 1994).

7.1. Το Μοντέλο των Πέντε Παραγόντων της Προσωπικότητας

Η μέθοδος περιγραφής των ατομικών διαφορών στην προσωπικότητα που άσκησε τη σοβαρότερη επίδραση στο χώρο σε επίπεδο τόσο θεωρητικό όσο και ερευνητικό, είναι αναμφίβολα η μέθοδος των *γνωρισμάτων*. Πρόκειται για μία παλαιά όσο και παραγωγική προσέγγιση για τη μελέτη της προσωπικότητας, που προτάθηκε και καλλιεργήθηκε από

εξέχοντες ερευνητές όπως οι Allport (Allport & Odbert, 1936), Cattell (1946), Guilford (1959) και Eysenck (1967).

Η έννοια του γνωρίσματος δεν ορίζεται με τον ίδιο τρόπο από διαφορετικά θεωρητικά μοντέλα. Κατά μία άποψη, τα γνωρίσματα χρησιμεύουν για να συνοψίζουν παρόμοιες συμπεριφορές κάτω από ένα κοινό τίτλο, έτσι ώστε να διευκολύνεται η κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Δηλαδή, τα γνωρίσματα χρησιμοποιούνται κυρίως για περιγραφικούς σκοπούς (Mischel, 1973). Ωστόσο, ευρύτερης αποδοχής είναι η θεώρηση των γνωρισμάτων ως υποθετικών νοητικών δομών/σχημάτων για την ερμηνεία και την πρόβλεψη κανονικοτήτων στη συμπεριφορά. Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, τα γνωρίσματα δεν είναι δυνατόν να εντοπιστούν άμεσα, με τη μέθοδο της απλής παρατήρησης της συμπεριφοράς. Θεωρούνται, αντίθετα, ως λανθάνουσες τάσεις που προδιαθέτουν το άτομο να συμπεριφερθεί με ένα συγκεκριμένο τρόπο “εάν συναντήσει καταστάσεις που ενεργοποιούν την αντίστοιχη προδιάθεση” (Allport, 1937, σελ. 48). Από εκεί και πέρα, το ζητούμενο είναι να καθοριστεί ο αριθμός και το είδος των γνωρισμάτων τα οποία θεωρούνται επαρκή για την περιγραφή της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία συνεχώς αυξανόμενη συμφωνία των ερευνητών ότι οι ατομικές διαφορές στην προσωπικότητα είναι δυνατόν να περιγραφούν επαρκώς από πέντε παράγοντες (π.χ. Digman, 1989 · Goldberg, 1990 · John, 1990 · McCrae & Costa, 1985 · McCrae & John, 1992): Ο πρώτος παράγοντας ονομάζεται **Εξωστρέφεια** (Extraversion) και περιλαμβάνει γνωρίσματα όπως: κοινωνικότητα, ισχύς, αυτοέκφραση, επιβεβαίωση. Ο δεύτερος παράγοντας είναι η **Προσήνεια** (Agreeableness) που αναφέρεται γενικά στη φιλική διάθεση και στη διαπροσωπική ευαισθησία. Ο τρίτος παράγοντας έχει επικρατήσει να λέγεται **Ευσυνειδησία** (Conscientiousness) και περιέχει χαρακτηριστικά όπως: αξιοπιστία, εργατικότητα, κίνητρα για επιτυχία. Ο τέταρτος παράγοντας αναφέρεται

στη **Συναισθηματική Σταθερότητα** (Emotional Stability), δηλαδή στην ικανοποίηση και το συναίσθημα ή, αντίθετα, στο νευρωτισμό. Ο πέμπτος παράγοντας είναι αυτός για τον οποίο υπάρχει μεγαλύτερη ασυμφωνία ως προς την ονομασία. Τείνει να επικρατήσει ο όρος **Δεκτικότητα σε Εμπειρίες** (Openness to Experience), εναλλακτικά όμως χρησιμοποιούνται και οι όροι **Νόηση** (Intellect) και **Πνευματική Καλλιέργεια** (Culture). Οι πέντε αυτές διαστάσεις συναπαρτίζουν το **Μοντέλο των Πέντε Παραγόντων** (ΜΠΠ) της προσωπικότητας (Five-Factor Model, FFM) ή αλλιώς τους **“Μεγάλους Πέντε”** (“Big Five”).

Παρά το γεγονός ότι έχουν αρχίσει να διατυπώνονται και θεωρητικά σχήματα που το υποστηρίζουν, το Μοντέλο των Πέντε Παραγόντων της Προσωπικότητας χρωστά τη δυναμική του κυρίως στην δυνατότητα επαναβεβαίωσης των εμπειρικών ευρημάτων, παρά σε ένα σύνολο γενικά αποδεκτών αξιωματικών προτάσεων για τη δομή της προσωπικότητας. Έχουν χρησιμοποιηθεί διάφορες μέθοδοι συλλογής των δεδομένων, διαφορετικά ψυχομετρικά μέσα σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Η ανάδυση των Πέντε Παραγόντων κάτω από αυτές τις συνθήκες παρουσιάζει μία εντυπωσιακή σταθερότητα και κανονικότητα που δεν είναι δυνατό να αγνοηθεί.

Επιχειρήματα για την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των πέντε “μεγάλων” παραγόντων προέρχονται από τρεις διαφορετικές μεθοδολογίες: (α) τις ταξινομίες περιγραφικών της προσωπικότητας όρων από λεξικά, (β) τη μελέτη της καθημερινής γλώσσας, και (γ) την παραγοντική ανάλυση ερωτηματολογίων προσωπικότητας. Οι δύο πρώτες μέθοδοι ακολουθούν μία λεξιλογική προσέγγιση για τη μελέτη της ανθρώπινης προσωπικότητας. Η υπόθεση αυτή διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον Klages (1932) και διασαφηνίστηκε διαδοχικά από τους Allport (1937), Cattell (1946), Norman (1963) και Goldberg (1981). “Εκείνες οι ατομικές διαφορές που είναι πιο σημαντικές στην καθημερινή αλληλεπίδραση των ανθρώπων, τελικά θα κωδικοποιηθούν στη γλώσσα τους. Όσο πιο

σημαντική είναι μία τέτοια διαφορά, τόσο περισσότερο οι άνθρωποι την εντοπίζουν και επιθυμούν να μιλήσουν γι' αυτήν, με αποτέλεσμα να επινοήσουν μία λέξη” (Goldberg, 1981, σελ. 141-142). Επομένως, η ανάλυση του λεξιλογίου της προσωπικότητας, όπως αποτυπώνεται στη φυσική γλώσσα, θα μπορούσε να οδηγήσει σε ένα πεπερασμένο σύνολο γνωρισμάτων τα οποία οι άνθρωποι μίας γλωσσικής κοινότητας αποδέχονται γενικά ως πιο σημαντικά. Η τρίτη μέθοδος -η παραγοντική ανάλυση ερωτηματολογίων προσωπικότητας- αναφέρεται σε ψυχοτεχνικά μέσα που κατασκευάστηκαν με βάση διαφορετικές ψυχολογικές θεωρίες, αλλά παρόλα αυτά η δομή τους φαίνεται ότι αντιστοιχεί στο Μοντέλο των Πέντε Παραγόντων.

Πρέπει να επισημανθεί ότι στις περισσότερες έρευνες, οι διαφορετικές γλώσσες ταυτίζονται με διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια, έτσι ώστε να είναι δύσκολο να ερμηνεύσει κανείς τα ευρήματα: οι τυχόν ομοιότητες ή διαφορές που παρατηρούνται οφείλονται σε γλωσσικά σχήματα (π.χ. δομή και λεξιλόγιο) ή σε κοινωνικές-οικολογικές μεταβλητές; Το πρόβλημα της ερμηνείας είναι ουσιώδες στη διαπολιτιστική έρευνα, δεδομένου ότι η έννοια του πολιτισμού είναι μάλλον αφηρημένη, με αποτέλεσμα τυχόν διαφορές συχνά να εξηγούνται εκ των υστέρων και μάλιστα χωρίς να έχει προηγηθεί συστηματικός έλεγχος των ανεξάρτητων (πολιτιστικών) μεταβλητών. Για το λόγο αυτό, οι Georgas και Berry (1995) έχουν προτείνει μία ταξινόμια 121 χωρών για την ανεύρεση πολιτιστικών ενοτήτων με κοινά οικολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποίησαν έξι δείκτες: οικολογικά στοιχεία, μορφωτικό επίπεδο, οικονομία, μέσα μαζικής επικοινωνίας, δημογραφικά χαρακτηριστικά και θρησκεία. Η συστηματική αυτή ταξινόμηση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη τόσο κατά το σχεδιασμό μίας διαπολιτιστικής έρευνας (επιλογή χωρών με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά), όσο και κατά τη φάση της ερμηνείας των ευρημάτων (συσχέτιση των ψυχολογικών ιδιοτήτων, π.χ. των γνωρισμάτων της προσωπικότητας, με οικολογικούς και κοινωνικούς δείκτες). Επιπλέον, η ενδεχόμενη

ύπαρξη παγκόσμια κοινών διαστάσεων της προσωπικότητας μπορεί να προσφέρει ένα πλαίσιο για την καλύτερη κατανόηση των πολιτιστικών διαφορών.

Σε όλες τις έρευνες που αφορούν την αναπτυσσόμενη προσωπικότητα, ένα από τα κεντρικά ζητήματα αφορά την πηγή άντλησης των δεδομένων. Ως τέτοια στην πλειοψηφία των περιπτώσεων χρησιμοποιούνται οι **γονείς**, οι οποίοι αποτελούν “κατά τεκμήριο” τα σπουδαιότερα πρόσωπα στην πορεία της κοινωνικοποίησης, τουλάχιστον μέχρι τις αρχές της εφηβικής ηλικίας. Η μεθοδολογική αυτή επιλογή δικαιολογείται επίσης από το γεγονός ότι η αξιοπιστία της αξιολόγησης της παιδικής προσωπικότητας από τα ίδια τα παιδιά αμφισβητείται σοβαρά (Costa & McCrae, 1994), επειδή ακριβώς τα παιδιά δεν διαθέτουν το αναγκαίο επίπεδο ωριμότητας, ούτε ένα πλήρες λεξιλόγιο, απαραίτητο για μια τέτοια ενδελεχή περιγραφή.

Από το άλλο μέρος, η άντληση πληροφοριών από δευτερογενείς πηγές -τους γονείς- σχετικά με τα παιδιά μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα εγκυρότητας της μέτρησης. Υπάρχουν υποκειμενικοί παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάζουν τις γονεϊκές αντιλήψεις για την παιδική προσωπικότητα. Αρκετοί από αυτούς έχουν εντοπιστεί και αναφέρονται στη σχετική βιβλιογραφία (π.χ., Bates & Bayles, 1984 · Goodnow & Collins, 1990): η προσωπικότητα των γονέων, οι προσδοκίες που έχουν από το παιδί και για το παιδί, οι εμπειρίες που μοιράζονται μαζί του ή οι “προσωπικές θεωρίες” τους για την πορεία της ανάπτυξης. Έτσι, στις αξιολογήσεις τους, ενδέχεται να υποβαθμίσουν χαρακτηριστικά του παιδιού που σχετίζονται με προηγούμενους, ήδη κατακτημένους, αναπτυξιακούς στόχους, ή/και να αξιολογήσουν αρνητικά την απουσία χαρακτηριστικών που θα περίμεναν να έχουν εμφανιστεί. Επιπλέον, υπάρχουν υπόνοιες (Wylie, 1990) για την ύπαρξη προκατάληψης εκ μέρους των γονέων προς ευνοϊκότερη αξιολόγηση των παιδιών. Αυτό δεν θα ήταν παράξενο, αν λάβουμε υπόψη και τη συναισθηματική εμπλοκή τους με το παιδί. Μάλιστα, οι Goodnow

και συνεργάτες (1984) βρήκαν ότι οι μητέρες θεώρησαν τις επιθυμητές συμπεριφορές του παιδιού ως σταθερά γνωρίσματα, ενώ εξέλαβαν τις μη επιθυμητές συμπεριφορές του ως προσωρινές. Από το άλλο μέρος, οι Dix και Grusec (1985) επισημαίνουν ότι η προκατάληψη των γονεϊκών αντιλήψεων μπορεί να είναι είτε προς θετική είτε προς αρνητική κατεύθυνση, σε αντιστοιχία με τις επιπτώσεις που έχει κάθε φορά η συμπεριφορά του παιδιού στους γονείς.

Πληρέστερη γνώμη για την εγκυρότητα των γονεϊκών περιγραφών μπορούμε να σχηματίσουμε εάν τις συγκρίνουμε με αξιολογήσεις των παιδιών που προέρχονται από άλλες πηγές, όπως π.χ. οι δάσκαλοι. Ως προς το θέμα αυτό, έχει βρεθεί ότι οι δάσκαλοι παρέχουν λιγότερο ευρείς, αλλά περισσότερο σταθερούς παράγοντες για την παιδική ιδιοσυγκρασία (Martin, Wisenbaker, & Huttunen, 1994) και την προσωπικότητα (Peterson, Quay, & Tiffany, 1961). Αλλά και σε ελληνικό δείγμα (Μπεζεβέγκης & Γιαννίτσας, 1991), η συνάφεια μεταξύ των αξιολογήσεων δασκάλου και γονέων για την προβληματική συμπεριφορά των παιδιών κυμάνθηκε από μέτρια έως ανύπαρκτη. Αντίθετα, ιδιαίτερο υψηλό επίπεδο συμφωνίας έχει διαπιστωθεί μεταξύ πατέρα και μητέρας σε ό,τι αφορά την αξιολόγηση της προσωπικότητας των παιδιών με βάση το ΜΠΠ (Παυλόπουλος, 1998). Μάλιστα, οι Μπεζεβέγκης και Παυλόπουλος (1998) συμπεραίνουν ότι για την αξιολόγηση της προσωπικότητας ενός παιδιού με το ερωτηματολόγιο που παρουσίασαν, μπορεί να “χρησιμοποιηθεί” η άποψη του ενός από τους δύο γονείς, αφού δεν αναμένεται να διαφέρει ουσιαστικά από την άποψη του άλλου.

7.2 Προσωπικότητα και μετανάστευση-παλιννόστηση

Η μετακίνηση -μετανάστευση ή παλιννόστηση- πληθυσμιακών ομάδων είναι ένα χαρακτηριστικό το οποίο διατρέχει την ιστορία της ανθρωπότητας με δραματικές επιπτώσεις, τόσο για τους ίδιους τους μετανάστες/παλιννοστούντες όσο και για τις χώρες προέλευσης και υποδοχής. Οι αρνητικές συνέπειες μάλιστα πολλαπλασιάζονται όταν η μετακίνηση δεν είναι εκούσια επιλογή των ατόμων, αλλά προϊόν εθνικού/θρησκευτικού διωγμού ή του χαμηλού βιοτικού επιπέδου της χώρας προέλευσης -οπότε συνδέεται με τον ίδιο τον αγώνα για επιβίωση. Η πορεία προσαρμογής που ακολουθείται από τα άτομα κατά τη μετανάστευση συνιστά τον επιπολιτισμό τους, δηλαδή “την πολιτιστική αλλαγή που εμφανίζεται μετά την συνάντηση δύο ή περισσότερων αυτόνομων πολιτιστικά συστημάτων, ...είτε λόγω πολιτιστικών μεταβολών είτε ως αποτέλεσμα οικολογικών ή δημογραφικών τροποποιήσεων επιβεβλημένων από ένα κυρίαρχο πολιτισμό” (Social Science Research Council, 1954, σελ. 974).

Η κοινωνιολογία είναι η επιστήμη που έχει μελετήσει συστηματικά τα θέματα που σχετίζονται με το φαινόμενο της μετανάστευσης. Ωστόσο, η εγκατάλειψη ενός τόπου και η προσαρμογή σε ξένο περιβάλλον με διαφορετικά έθιμα, νόμους, κοινωνικές δομές, ακόμα και κλίμα, είναι μια διαδικασία καθαρά ψυχολογική (Γεώργας & Παπαστυλιανού, 1993). Η μετακίνηση σε άλλο πολιτισμικό πλαίσιο συνεπάγεται την αναθεώρηση της εθνικής ταυτότητας, της ψυχολογικής σημασίας της γλώσσας, των στερεότυπων αντιλήψεων, των αξιών, των στάσεων. Όλες αυτές οι ψυχολογικές διεργασίες περιστρέφονται γύρω από τον πυρήνα της προσωπικότητας: τον εαυτό.

Είναι γνωστό ότι οι μετανάστες δεν αποτελούν μια ομοιόμορφη και ομοιογενή ομάδα στον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίνονται στις παραπάνω απαιτήσεις. Η θεωρία του επιπολιτισμού του Berry (1980), για παράδειγμα, προβλέπει τέσσερις διαφορετικές τακτικές

προσαρμογής: *περιθωριοποίηση, διαχωρισμό, αφομοίωση και εναρμόνιση*. Δηλαδή, οι ψυχολογικές διεργασίες που απαιτούνται ενδέχεται να ισοδυναμούν με ψυχικό κόστος και φθορά ή με ανάπτυξη και ωρίμανση. Το ποια τακτική θα επιλέξει κάθε φορά το άτομο εξαρτάται ασφαλώς από πολλούς παράγοντες, ιστορικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς και άλλους. Δεν είναι δυνατόν όμως από τους παράγοντες αυτούς να απουσιάζει η ίδια η προσωπικότητα, υπεύθυνη για τις ατομικές διαφορές. Μάλιστα, ο Berry (1980) διαπίστωσε ότι τα άτομα που παρουσιάζουν δυσκολίες προσαρμογής ενδέχεται να είχαν παρόμοιες δυσκολίες επικοινωνίας με άλλα άτομα ή ομάδες στη χώρα τους, εύρημα που παραπέμπει σε χαρακτηριστικά της προσωπικότητας.

Χρησιμοποιώντας την ονοματολογία των “μεγάλων” πέντε παραγόντων της προσωπικότητας, θα μπορούσε να υποθέσει κανείς ότι άτομα με αυξημένη Δεκτικότητα σε Εμπειρίες αναμένεται να επιτύχουν αποτελεσματικότερη προσαρμογή, ενώ άτομα με μειωμένες διαπροσωπικές δεξιότητες (ενδεικτικές χαμηλής Εξωστρέφειας και Προσήνειας) θα είναι ευκολότερο να περιθωριοποιηθούν. Σε κάθε περίπτωση, το λεγόμενο “στρες του επιπολιτισμού” θα αλληλεπιδράσει με τη γενική συναισθηματική σταθερότητα (αυτοπεποίθηση, ηρεμία, σιγουριά) ή αστάθεια (ανασφάλεια, άγχος, νευρικότητα) του ατόμου, η οποία συνιστά τον τέταρτο παράγοντα του ΜΠΠ.

Αλλά η επίδραση της προσωπικότητας στη διαδικασία του επιπολιτισμού δεν είναι πάντα άμεσα ορατή και αντιληπτή. Μπορεί να λειτουργήσει ως ενδιάμεση, παρεμβαλλόμενη μεταβλητή, η οποία επηρεάζει άλλες παραμέτρους που σχετίζονται με την προσαρμογή των μεταναστών. Ειδικότερα σε ό,τι αφορά το αναπτυσσόμενο άτομο, είναι γνωστό ότι η σχολική επιτυχία συμβάλλει σημαντικά στην ομαλή κοινωνικοποίηση του παιδιού. Ο χώρος του **σχολείου** μπορεί να είναι ιδιαίτερα κρίσιμος για ένα παιδί μετανάστη, αφού οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει είναι πολλές, όπως επίσης και οι δυσκολίες: η

ανεπαρκής γνώση της γλώσσας, η διαφορετική οργάνωση και δομή του εκπαιδευτικού συστήματος (σε σχέση με τη χώρα προέλευσης), οι συχνά αρνητικές στερεότυπες αντιλήψεις και στάσεις των συμμαθητών-συνομηλίκων προς το πρόσωπό του. Έρευνες, τόσο διεθνώς (π.χ. Costa & McCrae, 1992) όσο και στην Ελλάδα (Παυλόπουλος, 1998), έχουν δείξει ότι η σχολική επιτυχία, η τόσο σημαντική για την προσαρμογή των παιδιών μεταναστών-παλινοστούτων, δεν σχετίζεται μόνο με το νοητικό πηλίκο, αλλά και με διαστάσεις της προσωπικότητας. Και μάλιστα, δεν είναι μόνο η ευσυνειδησία και η ευφυΐα των “καλών” μαθητών που αξιολογείται θετικότερα από τους γονείς, όπως θα περίμενε κανείς, αλλά και άλλα γνωρίσματα, όπως η προσήγεια και η συναισθηματική αντιδραστικότητα.

Μία άλλη μεταβλητή η οποία έχει συνδεθεί, τόσο θεωρητικά όσο και εμπειρικά, με την τακτική προσαρμογής των μεταναστών/παλινοστούτων αφορά τις αξίες. Η Διαπολιτιστική Ψυχολογία έχει δείξει ότι οι κοινωνίες διαφοροποιούνται ως προς τη διπολική διάσταση “ατομισμός-συλλογικότητα” (Kağitçibaşı & Berry, 1989). Το σχήμα αυτό σχετίζεται με την πυρηνική ή εκτεταμένη δομή της οικογένειας, η οποία οδηγεί στην έμφαση σε διαφορετικές πλευρές της παιδικής προσωπικότητας. Για παράδειγμα, η εκδηλούμενη τάση του παιδιού για αυτονομία συνδέεται με ατομιστικές αξίες (Kağitçibaşı, 1996), οι οποίες με τη σειρά τους απαντώνται σε βιομηχανικά ανεπτυγμένες κοινωνίες και σε πλαίσια πυρηνικής οικογένειας. Από το άλλο μέρος, οι συλλογικές αξίες, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, συνδέονται με την εκτεταμένη μορφή οικογένειας σε παραδοσιακές αγροτικές κοινωνίες και διαμορφώνουν στο παιδί την ανάγκη για μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση. Στην Ελλάδα, έχει βρεθεί ότι οι γονείς εκτεταμένων οικογενειών δίνουν έμφαση σε διαστάσεις της παιδικής προσωπικότητας με έντονα διαπροσωπικά στοιχεία, όπως η προσήγεια και η κοινωνικότητα, ενώ τα παιδιά πυρηνικών οικογενειών χαρακτηρίζονται από αυξημένο ατομισμό/εγωισμό (Παυλόπουλος, 1998). Η μετάδοση των κυρίαρχων αξιών γίνεται από τους γονείς με τρόπο

συστηματικό, μέσα από τις διαδικασίες της κοινωνικοποίησης και της διαπαιδαγώγησης, αλλά και έμμεσα, μέσω του επιπολιτισμού, αφού είναι γνωστό ότι τα μέλη της οικογένειας αποτελούν τους πιο σημαντικούς αποδέκτες θαυμασμού των νεαρών ατόμων (Besevegis, Stalikas, & Giannitsas, 1993). Όσον αφορά στη μετανάστευση, θα περίμενε κανείς ότι όταν οι κοινωνίες προέλευσης και υποδοχής διαφέρουν σημαντικά σε θέματα αξιών δυσχεραίνεται η διαδικασία της προσαρμογής, ακριβώς επειδή δίνεται έμφαση σε διαφορετικά γνωρίσματα της προσωπικότητας.

Παρά τη σημασία της προσωπικότητας στην ψυχολογική προσαρμογή μεταναστών/παλιννοστούντων, το θέμα δεν έχει ερευνηθεί επαρκώς και ορισμένες από τις συσχετίσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω μένει να επαληθευτούν -ή να διαμυευσθούν- εμπειρικά αφού δεν ξεπερνούν τα όρια της υπόθεσης. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η αξιολόγηση της προσωπικότητας θα μπορούσε να αποτελέσει ένα χρήσιμο δείκτη πρόβλεψης για τον επιπολιτισμό του ατόμου. Επιπλέον, όταν αυτό γίνει εγκαίρως στην πορεία της ανάπτυξης, δίνεται η δυνατότητα για σχεδιασμό παρεμβάσεων που θα συμβάλουν στην αποτελεσματική προσαρμογή. Τα παραπάνω συνιστούν βασικούς άξονες της παρούσας έρευνας, η οποία μάλιστα χρησιμοποιεί για το σκοπό αυτό ψυχομετρικά μέσα (ερωτηματολόγια) τα οποία έχουν κατασκευαστεί εξ αρχής στα μέτρα της ελληνικής πραγματικότητας, αυξάνοντας έτσι την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των ευρημάτων.

7.3. Αποτελέσματα

Στους γονείς (βλ. Δείγμα) δόθηκε για συμπλήρωση το Ερωτηματολόγιο “Διαστάσεις Προσωπικότητας Παιδιών και Εφήβων” (Ε-ΔΠΡΟΠΕ) σε μια συντομευμένη του μορφή. Συγκεκριμένα, το ερωτηματολόγιο περιείχε 25 ερωτήσεις (από τις 99, που περιλαμβάνει η πλήρης μορφή) προερχόμενες από τους πέντε παράγοντες προσωπικότητας (βλ. Εισαγωγή), ως εξής: Έξι (6) ερωτήσεις ανήκουν στη διάσταση **“Συναισθηματική αντιδραστικότητα”** και είναι χαρακτηριστικά που συνθέτουν την εικόνα ενός δύσκολου παιδιού. Πέντε (5) ερωτήσεις εκπροσωπούν τον παράγοντα **“Ευσυνειδησία”** και αποτελούν γνωρίσματα που σχετίζονται με τον τρόπο οργάνωσης του παιδιού και τη στάση του κυρίως προς το σχολείο και τη σχολική εργασία. Τέσσερις (4) ερωτήσεις αντιπροσωπεύουν τη διάσταση **“Πνευματική καλλιέργεια”** με χαρακτηριστικά που αναφέρονται στη δημιουργικότητα του παιδιού. Πέντε (5) ερωτήσεις προέρχονται από τη διάσταση **“Προσήγεια”** και συνθέτουν την εικόνα ενός παιδιού με διαπροσωπικές ευαισθησίες και ενδιαφέροντα. Τέλος, άλλες πέντε (5) ερωτήσεις ανήκουν στον παράγοντα **“Εξωστρέφεια-εσωστρέφεια”** και δείχνουν την τάση του παιδιού να στρέφεται προς τον εξωτερικό ή τον εσωτερικό του κόσμο.

Πίνακας 7.1. Μέσοι όροι των παραγόντων της προσωπικότητας των παιδιών ως προς την ομάδα προέλευσης και το φύλο του γονέα

	Γηγενείς Έλληνες			Αλλοδαποί/μετανάστες		
	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Συναισθ. Αντιδραστικότητα	2,29	2,20	2,23	2,24	2,14	2,19
Ευσυνειδησία	4,08	4,08	4,08	3,99	3,98	3,98
Πνευματική καλλιέργεια	3,89	3,71	3,76	3,57	3,95	3,77
Προσήγεια	3,74	3,58	3,62	3,52	3,68	3,60
Εξωστρέφεια	3,80	3,84	3,83	3,51	3,92	3,72

Ο Πίνακας 7.1 παρουσιάζει τους μέσους όρους για κάθε παράγοντα προσωπικότητας στις δύο ομάδες του δείγματος (γηγενείς και παλιννοστούντες/αλλοδαποί) χωριστά για άνδρες και γυναίκες. Η παρουσίαση και ο σχολιασμός των δεδομένων αυτών γίνεται με

άξονα τη σύγκριση των δύο αυτών ομάδων, για να δειχθεί δηλαδή κατά πόσο οι γονείς των δύο ομάδων περιγράφουν τα παιδιά τους κατά τρόπο παρόμοιο ή διαφορετικό. Επιπλέον, για να διαπιστωθούν τυχόν διαφορές σε επίπεδο μεμονωμένων ερωτήσεων, παρατίθενται και οι μέσοι όροι των χαρακτηριστικών προσωπικότητας για κάθε χαρακτηριστικό ξεχωριστά, στον Πίνακα 7.2.

Πίνακας 7.2. Μέσοι όροι των γνωρισμάτων των πέντε παραγόντων προσωπικότητας των παιδιών ως προς την ομάδα προέλευσης

Γνώρισμα	Ομάδα προέλευσης	
	Γηγενείς Έλληνες	Αλλοδαποί/μετανάστες
<i>Συναισθηματική αντιδραστικότητα</i>		
Ξεροκέφαλο	2,07	2,23
Ατομιστής	1,69	1,65
Εγωιστής	1,94	1,94
Θέλει να περνάει το δικό του	2,59	2,56
Αντιδρά έντονα όταν το μαλώσουν	2,74	2,47
Αντιδραστικό	2,26	2,42
<i>Ευσυνειδησία</i>		
Αδιάφορο	1,64	1,96
Οργανωμένο	4,00	3,35
Τεμπέλικο	1,87	1,78
Ακατάστατο	1,90	1,81
Αφηρημένο	1,71	1,86
<i>Πνευματική καλλιέργεια</i>		
Δημιουργικό	3,61	3,51
Ενδιαφέρεται για καθετί καινούργιο	3,87	4,01
Συμμετέχει σε συζητήσεις	3,87	3,89
Έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό του	3,61	3,48
<i>Προσήγεια</i>		
Δέχεται συμβουλές	3,53	3,44
Προσφέρει πρόθυμα τη βοήθειά του	3,78	3,82
Καλόκαρδο	4,12	4,01
Σέβεται τους μεγαλύτερους	3,95	3,90
Πληγώνεται εύκολα	2,57	2,63
<i>Εξωστρέφεια-εσωστρέφεια</i>		
Έχει πολλούς φίλους	3,66	3,49
Χαρούμενο παιδί	3,92	3,93
Δύσκολα κάνει φίλιες	1,79	1,76
Κοινωνικό παιδί	3,89	3,88
Ενδιαφέρεται για το άλλο φύλο	3,18	2,83

Επισκόπηση των πινάκων αυτών δείχνει τα ακόλουθα ως προς κάθε διάσταση προσωπικότητας:

Συναισθηματική αντιδραστικότητα. Δεν παρατηρήθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές στη διάσταση αυτή μεταξύ γηγενών και αλλοδαπών/μεταναστών, ούτε μεταξύ ανδρών και γυναικών. Από το μέγεθος των μέσων όρων είναι σαφές ότι οι γονείς και των δύο ομάδων ελάχιστα ασχολούνται με τη συναισθηματική πλευρά της συμπεριφοράς των παιδιών τους, κάτι που έχει δείξει και προηγούμενη σχετική έρευνα (Μπεζεβέγκης & Γιαννίτσας, 1991).

Σε επίπεδο μεμονωμένων χαρακτηριστικών, υπάρχει η τάση οι αλλοδαποί/μετανάστες γονείς να περιγράφουν τα παιδιά τους ως “ξεροκέφαλο, πεισματάρικο” και “αντιδραστικό” σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι οι γηγενείς, οι οποίοι ασχολούνται περισσότερο με το χαρακτηριστικό “αντιδρά έντονα όταν το μαλώσουν”. Το εύρημα αυτό ίσως σημαίνει ότι οι αλλοδαποί/μετανάστες γονείς **προσδίδουν ιδιαίτερη σημασία και απαιτούν περισσότερη συμμόρφωση από τα παιδιά τους**, ίσως διότι τη θεωρούν ένα σημαντικό στοιχείο της συμπεριφοράς του παιδιού τους στις νέες συνθήκες ζωής.

Ευσυνειδησία. Και στη διάσταση αυτή οι γονείς των δύο υπο-ομάδων δεν διαφέρουν συστηματικά στον τρόπο περιγραφής των παιδιών τους. Υπάρχει, ωστόσο, μία τάση για τους αλλοδαπούς/μετανάστες να περιγράφουν τα παιδιά τους ως λιγότερο ευσυνείδητα από ότι οι γηγενείς Έλληνες γονείς. Είναι πιθανό ότι το εύρημα αυτό δεν αντανακλά ένα μειωμένο ενδιαφέρον των γονέων (αλλοδαπών/μεταναστών) για καλή σχολική πορεία και πρόοδο των παιδιών τους. Αντίθετα, οι γονείς αυτοί “κατηγορούν” - περισσότερο από τους Έλληνες- τα παιδιά τους ότι δεν έχουν θετική στάση προς το σχολείο. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι γονείς αυτής της ομάδας -περισσότερο από τους Έλληνες γονείς- περιγράφουν τα παιδιά τους ως “**αδιάφορα για το σχολείο**” και ως “**αφηρημένα**”.

Πνευματική καλλιέργεια. Οι δύο ομάδες (γηγενείς και αλλοδαποί/μετανάστες) δεν διαφέρουν ως προς τον τρόπο περιγραφής των παιδιών τους σε χαρακτηριστικά που αναφέρονται σε πνευματικά ενδιαφέροντα και δραστηριότητες των παιδιών τους. Υπάρχει, ωστόσο, μία στατιστικώς σημαντική αλληλεπίδραση ομάδας-φύλου: Στους Έλληνες γονείς η διάσταση αυτή αναφέρεται ως εντονότερη από τον **πατέρα**, ενώ στους **αλλοδαπούς/μετανάστες** είναι η **μητέρα** εκείνη που περιγράφει το παιδί ως περισσότερο πνευματικά καλλιεργημένο από ό,τι ο πατέρας. Ο λόγος για τη διαφορά αυτή ίσως πρέπει να αναζητηθεί, όχι σε πολιτισμικές διαφορές, αλλά στις συνθήκες ζωής των δύο ομάδων. Το ενδιαφέρον για την πνευματική καλλιέργεια του παιδιού -συναφές προς τη μελλοντική του πρόοδο στη ζωή- ίσως εκφράζεται περισσότερο από τις μητέρες στην ομάδα των αλλοδαπών/μεταναστών διότι οι πατέρες, έχοντας επωμιστεί το κύριο βάρος της εξεύρεσης πόρων για τη νέα ζωή, δεν έχουν πιθανώς το χρόνο να “προσέξουν” μια τέτοια πτυχή της προσωπικότητάς του.

Προσήγεια. Παρόμοια αποτελέσματα προέκυψαν και σχετικά με αυτή τη διάσταση της προσωπικότητας. Συγκεκριμένα, οι **μητέρες** της ομάδας αλλοδαπών/μεταναστών ασχολούνται περισσότερο από τους πατέρες, με διαπροσωπικά χαρακτηριστικά των παιδιών τους, κάτι που δείχνει τον **κεντρικό ρόλο των μητέρων στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού**.

Εξωστρέφεια-εσωστρέφεια. Η διαπροσωπική διάσταση και η στροφή του παιδιού προς τον έξω κόσμο φαίνεται πως είναι αντικείμενο προσοχής των μητέρων, ανεξάρτητα από την ομάδα στην οποία ανήκουν, όπως δείχνει η διαφορά φύλου που προέκυψε στον πέμπτο παράγοντα της προσωπικότητας. Η διαφορά αυτή οφείλεται, σχεδόν αποκλειστικά, στις **μητέρες** της ομάδας των αλλοδαπών/μεταναστών.

Κεφάλαιο 8

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ

Δύο ενότητες του ερωτηματολογίου των γονέων προσέγγισαν τις σχέσεις των συμμετεχόντων με τους γείτονες στην ίδια πολυκατοικία και στο απέναντι σπίτι καθώς και με τους συγγενείς ως προς την εγγύτητα κατοικίας και την συχνότητα επικοινωνίας. Συγκεκριμένα, οι σχέσεις των συμμετεχόντων Γηγενών ελλήνων και Παλινοστούντων-Αλλοδαπών γονέων με τους γείτονες διερευνήθηκαν ως προς τους τομείς της συζήτησης προσωπικών προβλημάτων και προβλημάτων της γειτονιάς, την ανταλλαγή πραγμάτων και επισκέψεων και τις εξόδους με έλληνες γείτονες (στην πολυκατοικία ή σε απέναντι σπίτι). Για τους ίδιους τομείς διερευνήθηκαν οι σχέσεις με “συμπατριώτες” γείτονες. Οι στατιστικοί δείκτες που αφορούν στις ερωτήσεις αυτές παρουσιάζονται στον Πίνακα 8.1. Τα αποτελέσματα των αντιστοιχών αναλύσεων διακύμανσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 8.2.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ισχυρές διαφοροποιήσεις μεταξύ των Γηγενών ελλήνων και των Παλινοστούντων-Αλλοδαπών γονέων ως προς τις ακόλουθες σχέσεις με γείτονες:

α) Συζήτηση προβλημάτων γειτονιάς με έλληνες γείτονες στην Πολυκατοικία, β) Συζήτηση προβλημάτων γειτονιάς με έλληνες γείτονες στο απέναντι σπίτι, γ) Συζήτηση προσωπικών προβλημάτων με συμπατριώτες στο απέναντι σπίτι¹, δ) Ανταλλαγή πραγμάτων με συμπατριώτες στο απέναντι σπίτι, ε) Ανταλλαγή επισκέψεων με συμπατριώτες στο απέναντι σπίτι, στ) Έξοδοι με συμπατριώτες γείτονες της πολυκατοικίας και, ζ) Έξοδοι με συμπατριώτες γείτονες του απέναντι σπιτιού.

¹ Το αντίστοιχο σύνολο ερωτημάτων για τους Γηγενείς έλληνες γονείς αναφερόταν στις σχέσεις με **Αλλοδαπούς** γείτονες.

Πίνακας 8.1. Σχέσεις με γείτονες: Περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες

Descriptive Statistics				
	GROUP	Mean	Std. Deviation	N
Συζήτηση για προσωπικά με Έλληνες γείτονες στην Πολυκατοικία (Π)	Γηγενείς	3,7838	1,0566	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,8534	1,3072	116
	Total	3,8194	1,1892	227
Συζήτηση για προσωπικά με Έλληνες γείτονες στο Απέναντι Σπίτι (ΑΣ)	Γηγενείς	4,0901	1,1082	111
	Παλ-Αλλοοῦ	4,0431	1,3015	116
	Total	4,0661	1,2084	227
Συζήτηση-προβλήματα γειτονιάς-ΈλληνεςΠ	Γηγενείς	2,8559	1,1743	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,8362	1,1938	116
	Total	3,3568	1,2797	227
Συζήτηση-προβλήματα γειτονιάς-ΈλληνεςΑΣ	Γηγενείς	3,2973	1,1249	111
	Παλ-Αλλοοῦ	4,0690	1,1246	116
	Total	3,6916	1,1870	227
Ανταλλαγή πραγμάτων-Έλληνες γείτονεςΠ	Γηγενείς	3,4414	1,3597	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,9914	1,2336	116
	Total	3,7225	1,3229	227
Ανταλλαγή πραγμάτων-Έλληνες γείτονεςΑΣ	Γηγενείς	4,1532	1,1053	111
	Παλ-Αλλοοῦ	4,3190	1,0181	116
	Total	4,2379	1,0625	227
Ανταλλαγή επισκέψεων-Έλληνες γείτονεςΠ	Γηγενείς	3,0901	1,2472	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,7931	1,3287	116
	Total	3,4493	1,3340	227
Ανταλλαγή επισκέψεων-Έλληνες γείτονεςΑΣ	Γηγενείς	3,6847	1,1118	111
	Παλ-Αλλοοῦ	4,1810	1,1617	116
	Total	3,9383	1,1620	227
Έξοδοι με Έλληνες γείτονεςΠ	Γηγενείς	3,9910	1,1241	111
	Παλ-Αλλοοῦ	4,3448	1,0476	116
	Total	4,1718	1,0977	227
Έξοδοι με Έλληνες γείτονεςΑΣ	Γηγενείς	4,1892	,9196	111
	Παλ-Αλλοοῦ	4,4655	,9549	116
	Total	4,3304	,9459	227
Συζ-προσ-ΣυμπατριώτεςΠ	Γηγενείς	4,0090	1,4110	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,4483	1,4467	116
	Total	3,7225	1,4536	227
Συζήτηση-προσωπικά-ΣυμπατριώτεςΑΣ	Γηγενείς	4,0991	1,3481	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,3448	1,4392	116
	Total	3,7137	1,4427	227
Συζήτηση-προβλήματα γειτονιάς-ΣυμπατριώτεςΠ	Γηγενείς	3,6667	1,4291	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,3966	1,3570	116
	Total	3,5286	1,3962	227
Συζήτηση-προβλήματα γειτονιάς-ΣυμπατριώτεςΑΣ	Γηγενείς	3,7928	1,3693	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,3534	1,3335	116
	Total	3,5683	1,3660	227
Ανταλλαγή πραγμάτων-ΣυμπατριώτεςΠ	Γηγενείς	4,2432	1,0721	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,6552	1,3520	116
	Total	3,9427	1,2555	227
Ανταλλαγή πραγμάτων-ΣυμπατριώτεςΑΣ	Γηγενείς	4,4324	,8488	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,8707	1,1231	116
	Total	4,1454	1,0352	227
Ανταλλαγή επισκέψεων-ΣυμπατριώτεςΠ	Γηγενείς	3,9550	1,4231	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,3793	1,4546	116
	Total	3,6608	1,4647	227
Ανταλλαγή επισκέψεων-ΣυμπατριώτεςΑΣ	Γηγενείς	4,0901	1,3181	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,1379	1,2981	116
	Total	3,6035	1,3895	227
Έξοδοι με συμπατριώτες γείτονεςΠ	Γηγενείς	4,5405	,8066	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,9483	1,1784	116
	Total	4,2379	1,0542	227
Έξοδοι με Συμπατριώτες γείτονεςΑΣ	Γηγενείς	4,6036	,7043	111
	Παλ-Αλλοοῦ	3,7069	1,2372	116
	Total	4,1454	1,1055	227

Πίνακας 8.2. Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης: Σχέσεις με γείτονες

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Συζήτ-προσωπ-Ελληνες γείτονες-Πολυκατ	Between Groups	4,156	1	4,156	2,732	,099
	Within Groups	599,447	394	1,521		
	Total	603,604	395			
Συζήτ-προσωπ-Ελληνες γείτ-ΑπέναντιΣπίτι	Between Groups	9,694E-02	1	9,694E-02	,066	,797
	Within Groups	547,903	373	1,469		
	Total	548,000	374			
Συζήτηση-προβλήματα γειονιάς-ΕλληνεςΠ	Between Groups	21,087	1	21,087	13,352	,000
	Within Groups	620,650	393	1,579		
	Total	641,737	394			
Συζήτηση-προβλήματα γειονιάς-ΕλληνεςΑΣ	Between Groups	41,398	1	41,398	29,671	,000
	Within Groups	517,636	371	1,395		
	Total	559,035	372			
Ανταλλαγή πραγμάτων-Ελληνες γείτονεςΠ	Between Groups	17,856	1	17,856	10,893	,001
	Within Groups	629,422	384	1,639		
	Total	647,277	385			
Ανταλλαγή πραγμάτων-Ελληνες γείτονεςΑΣ	Between Groups	8,132	1	8,132	6,496	,011
	Within Groups	454,443	363	1,252		
	Total	462,575	364			
Ανταλλαγή επισκέψεων-Ελληνες γείτονεςΠ	Between Groups	39,957	1	39,957	24,424	,000
	Within Groups	636,386	389	1,636		
	Total	676,343	390			
Ανταλλαγή επισκέψεων-Ελληνες γείτονεςΑΣ	Between Groups	37,986	1	37,986	26,205	,000
	Within Groups	536,345	370	1,450		
	Total	574,331	371			
Έξοδοι με Έλληνες γείτονεςΠ	Between Groups	8,112	1	8,112	6,657	,010
	Within Groups	473,996	389	1,218		
	Total	482,107	390			
Έξοδοι με Έλληνες γείτονεςΑΣ	Between Groups	20,269	1	20,269	19,162	,000
	Within Groups	395,601	374	1,058		
	Total	415,870	375			
Συζ-προσ-ΣυμπατριώτεςΠ('Άλλο δαπούς', για Γηγενείς)	Between Groups	16,559	1	16,559	7,524	,006
	Within Groups	713,024	324	2,201		
	Total	729,583	325			
Συζήτηση-προσωπικά-ΣυμπατριώτεςΑΣ	Between Groups	24,298	1	24,298	12,200	,001
	Within Groups	786,725	395	1,992		
	Total	811,023	396			
Συζήτηση-προβλήματα γειονιάς-ΣυμπατριώτεςΠ	Between Groups	10,357	1	10,357	5,570	,019
	Within Groups	570,873	307	1,860		
	Total	581,230	308			
Συζήτηση-προβλήματα γειονιάς-ΣυμπατριώτεςΑΣ	Between Groups	18,971	1	18,971	11,951	,001
	Within Groups	590,505	372	1,587		
	Total	609,476	373			
Ανταλλαγή πραγμάτων-ΣυμπατριώτεςΠ	Between Groups	27,966	1	27,966	18,129	,000
	Within Groups	481,295	312	1,543		
	Total	509,261	313			
Ανταλλαγή πραγμάτων-ΣυμπατριώτεςΑΣ	Between Groups	34,045	1	34,045	35,745	,000
	Within Groups	370,497	389	,952		
	Total	404,542	390			
Ανταλλαγή επισκέψεων-ΣυμπατριώτεςΠ	Between Groups	23,604	1	23,604	10,858	,001
	Within Groups	678,272	312	2,174		
	Total	701,876	313			
Ανταλλαγή επισκέψεων-ΣυμπατριώτεςΑΣ	Between Groups	46,089	1	46,089	26,043	,000
	Within Groups	697,264	394	1,770		
	Total	743,354	395			
Έξοδοι με συμπατριώτες γείτονεςΠ	Between Groups	18,776	1	18,776	16,214	,000
	Within Groups	357,822	309	1,158		
	Total	376,598	310			
Έξοδοι με Συμπατριώτες γείτονεςΑΣ	Between Groups	44,847	1	44,847	33,385	,000
	Within Groups	527,928	393	1,343		
	Total	572,775	394			

Για τις στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στις αντίστοιχες απαντήσεις των δύο ομάδων ισχύουν αρκετά ικανοποιητικοί ως υψηλοί η^2 δείκτες (0,147, 0,106, 0,069, 0,074, 0,118, 0,079 και 0,165, αντίστοιχα). Για τις δύο πρώτες διαφοροποιήσεις είναι οι γηγενείς έλληνες που έχουν πιο συχνές σχέσεις με τους αντίστοιχους γείτονες, ενώ στις υπόλοιπες περιπτώσεις οι παλιννοστούντες-αλλοδαποί δηλώνουν συχνότερες σχέσεις με τους αντίστοιχους γείτονες.

Οι σχέσεις με τους συγγενείς διερευνήθηκαν ως προς την εγγύτητα κατοικίας, τη συχνότητα συναντήσεων και τη συχνότητα επικοινωνίας. Οι συγγενείς των συμμετεχόντων για τους οποίους διερευνήθηκαν οι πιο πάνω σχέσεις είναι η μητέρα και ο πατέρας, ο παππούς και η γιαγιά, ο θείος και η θεία, τα αδέρφια και τα εξαδέρφια. Οι στατιστικοί δείκτες για κάθε ομάδα συμμετεχόντων παρουσιάζονται στον Πίνακα 8.3 και τα αντίστοιχα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης στον Πίνακα 8.4.

Παρατηρούμε ότι για τέσσερις περιπτώσεις οι γηγενείς έλληνες γονείς δηλώνουν συχνότερη επικοινωνία (δεν παρατηρούνται διαφορές στην εγγύτητα κατοικίας): α) Συχνότητα συναντήσεων με παπού-γιαγιά, β) Συχνότητα συναντήσεων με αδέρφια, γ) Συχνότητα συναντήσεων με θείους-θείες, και δ) Τηλεφωνική επικοινωνία με μητέρα-πατέρα. Για τις στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στις αντίστοιχες απαντήσεις των δύο ομάδων ισχύουν αρκετά ικανοποιητικοί η^2 δείκτες (0,059, 0,096, 0,060, και 0,640, αντίστοιχα).

Πίνακας 8.3. Σχέσεις με γείτονες: Περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες

Descriptive Statistics				
	GROUP	Mean	Std. Deviation	N
Εγγύτητα κατοικίας με μητέρα-πατέρα	Γηγενείς	3,9333	2,2503	45
	Παλ-Αλλοδ	4,3824	2,1180	34
	Total	4,1266	2,1919	79
Εγγύτητα κατοικίας με παππού-γιαγιά	Γηγενείς	4,8444	1,7704	45
	Παλ-Αλλοδ	5,1471	1,7775	34
	Total	4,9747	1,7685	79
Εγγύτητα κατοικίας με αδέρφια	Γηγενείς	4,6444	1,8605	45
	Παλ-Αλλοδ	4,7941	1,9350	34
	Total	4,7089	1,8821	79
Εγγύτητα κατοικίας με εξαδέλφια	Γηγενείς	5,2444	1,2641	45
	Παλ-Αλλοδ	5,2353	1,3040	34
	Total	5,2405	1,2731	79
Εγγύτητα κατοικίας με θείους-θείες	Γηγενείς	5,3778	1,1340	45
	Παλ-Αλλοδ	5,4706	,9919	34
	Total	5,4177	1,0695	79
Συχνότητα συναντήσεων με μητέρα-πατέρα	Γηγενείς	2,0222	1,1578	45
	Παλ-Αλλοδ	3,0000	1,7922	34
	Total	2,4430	1,5338	79
Συχνότητα συναντήσεων με παππού-γιαγιά	Γηγενείς	2,8889	1,4495	45
	Παλ-Αλλοδ	3,6471	1,5932	34
	Total	3,2152	1,5498	79
Συχνότητα συναντήσεων με αδέρφια	Γηγενείς	2,2889	1,1798	45
	Παλ-Αλλοδ	3,1765	1,5854	34
	Total	2,6709	1,4297	79
Συχνότητα συναντήσεων με εξαδέλφια	Γηγενείς	3,0222	1,2521	45
	Παλ-Αλλοδ	3,3235	1,5319	34
	Total	3,1519	1,3783	79
Συχνότητα συναντήσεων με θείους-θείες	Γηγενείς	3,1333	1,2173	45
	Παλ-Αλλοδ	3,7647	1,3040	34
	Total	3,4051	1,2862	79
Τηλεφωνική επικοινωνία με μητέρα-πατέρα	Γηγενείς	1,7778	1,1055	45
	Παλ-Αλλοδ	2,4706	1,5809	34
	Total	2,0759	1,3660	79
Τηλεφωνική επικοινωνία με παππού-γιαγιά	Γηγενείς	2,7778	1,6361	45
	Παλ-Αλλοδ	3,4412	1,7266	34
	Total	3,0633	1,6972	79
Τηλεφωνική επικοινωνία με αδέρφια	Γηγενείς	2,0222	1,1772	45
	Παλ-Αλλοδ	3,0000	1,5374	34
	Total	2,4430	1,4210	79
Τηλεφωνική επικοινωνία με εξαδέλφια	Γηγενείς	3,4889	1,5169	45
	Παλ-Αλλοδ	3,8529	1,6539	34
	Total	3,6456	1,5774	79
Τηλεφωνική επικοινωνία με θείους-θείες	Γηγενείς	3,7778	1,4443	45
	Παλ-Αλλοδ	3,9412	1,6132	34
	Total	3,8481	1,5114	79

Πίνακας 8.4. Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης: Σχέσεις με συγγενείς

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Εγγύτητα κατοικίας με μητέρα-πατέρα	Between Groups	1,229	1	1,229	,255	,614
	Within Groups	1298,365	269	4,827		
	Total	1299,594	270			
Εγγύτητα κατοικίας με παππού-γιαγιά	Between Groups	1,573	1	1,573	,439	,509
	Within Groups	537,368	150	3,582		
	Total	538,941	151			
Εγγύτητα κατοικίας με αδέρφια	Between Groups	1,482	1	1,482	,388	,534
	Within Groups	1191,474	312	3,819		
	Total	1192,955	313			
Εγγύτητα κατοικίας με εξαδέρφια	Between Groups	4,752	1	4,752	2,398	,123
	Within Groups	529,010	267	1,981		
	Total	533,762	268			
Εγγύτητα κατοικίας με θείους-θείες	Between Groups	,380	1	,380	,236	,627
	Within Groups	394,672	245	1,611		
	Total	395,053	246			
Συχνότητα συναντήσεων με μητέρα-πατέρα	Between Groups	27,189	1	27,189	13,475	,000
	Within Groups	536,703	266	2,018		
	Total	563,892	267			
Συχνότητα συναντήσεων με παππού-γιαγιά	Between Groups	24,998	1	24,998	10,511	,001
	Within Groups	375,746	158	2,378		
	Total	400,744	159			
Συχνότητα συναντήσεων με αδέρφια	Between Groups	3,419	1	3,419	2,114	,147
	Within Groups	510,949	316	1,617		
	Total	514,368	317			
Συχνότητα συναντήσεων με εξαδέρφια	Between Groups	,104	1	,104	,062	,804
	Within Groups	469,914	280	1,678		
	Total	470,018	281			
Συχνότητα συναντήσεων με θείους-θείες	Between Groups	5,645	1	5,645	3,625	,058
	Within Groups	400,185	257	1,557		
	Total	405,830	258			

Κεφάλαιο 9

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Οι ερωτήσεις που αφορούν στο πρώτο τμήμα της ενότητας αυτής (αναγνωστικές συνήθειες) είχαν διαφορετική μορφή για τους Γηγενείς έλληνες **μαθητές**, όπου προσπαθήσαμε να πληροφορηθούμε εάν διαβάζουν α) εξωσχολικά βιβλία και, β) περιοδικά, ενώ για το δείγμα των Παλινοστούτων και Αλλοδαπών μαθητών προσπαθήσαμε να συλλέξουμε τις ίδιες πληροφορίες αλλά για τη χώρα προέλευσής τους και για την Ελλάδα ξεχωριστά. Τέλος, για το δεύτερο μέρος της ενότητας (χρησιμότητα ελληνικής γλώσσας) οι ερωτήσεις χορηγήθηκαν μόνο στο δείγμα Παλινοστούτων και Αλλοδαπών μαθητών, όπως είναι φυσικό. Οι ερωτήσεις αυτές αφορούν α) στη γλώσσα προτίμησης στην Ελλάδα, β) στη γλώσσα προτίμησης στη χώρα προέλευσης, γ) στη σημασία της γνώσης των ελληνικών και, δ) στο ποια είναι η γλώσσα επικοινωνίας με τους συγγενείς. Τα ευρήματα και για τα δύο τμήματα της ενότητας αυτής παρουσιάζονται στους Πίνακες 9.1 έως 9.14.

Πίνακας 9.1. Αναγνωστική συνήθεια: εξωσχολικά βιβλία στην Ελλάδα

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2,6203	1,1922	740
	K	2,2981	1,1077	748
	Total	2,4583	1,1613	1488
Αλλοδαποί	A	3,1027	1,3783	146
	K	3,1594	1,5151	138
	Total	3,1303	1,4441	284
Παλινοστούντες	A	3,3174	1,4921	438
	K	3,3708	1,5647	542
	Total	3,3469	1,5321	980
Total	A	2,9041	1,3577	1324
	K	2,7885	1,4349	1428
	Total	2,8441	1,3992	2752

Είναι προφανές, όπως φαίνεται στον πιο πάνω πίνακα, ότι οι Γηγενείς έλληνες μαθητές δηλώνουν ότι διαβάζουν περισσότερο εξωσχολικά βιβλία από όσο δηλώνουν οι Αλλοδαποί και οι Παλιννοστούντες μαθητές. Οι Γηγενείς έλληνες μαθητές, στο σύνολό τους, δηλώνουν ότι διαβάζουν σχετικά συχνά εξωσχολικά βιβλία με μέσο όρο που βρίσκεται μεταξύ του ‘κάπου κάπου’ και του ‘συχνά’.

Πίνακας 9.2. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης: εξωσχολικά βιβλία στην Ελλάδα

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	532,012 ^a	5	106,402	60,192	,000	,099
Intercept	15268,341	1	15268,341	8637,390	,000	,759
Μαθητές	486,034	2	243,017	137,476	,000	,091
Φύλο	2,148	1	2,148	1,215	,270	,000
Μαθητές * Φύλο	24,085	2	12,043	6,813	,001	,005
Error	4854,113	2746	1,768			
Total	27647,000	2752				
Corrected Total	5386,125	2751				

a. R Squared = ,099 (Adjusted R Squared = ,097)

Την πιο πάνω διαπίστωση ισχυροποιεί το αποτέλεσμα που προκύπτει από την διπαραγοντική ανάλυση διακύμανσης της οποίας τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 9.2. Η επίδραση που οφείλεται στις ομάδες των μαθητών είναι ιδιαίτερα ισχυρή και συνοδεύεται από έναν ικανοποιητικό η^2 δείκτη (0,091). Η στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση παραγόντων δεν έχει ιδιαίτερο ψυχο-παιδαγωγικό νόημα καθώς ο αντίστοιχος δείκτης επιμερισμού της διασποράς είναι απειροελάχιστος.

Πίνακας 9.3. Αναγνωστική συνήθεια: περιοδικά στην Ελλάδα

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Γηγενείς	A	2,3090	1,2402	741
	K	2,3842	1,1524	747
	Total	2,3468	1,1971	1488
Αλλοδαποί	A	3,6027	1,3467	146
	K	3,6567	1,4515	134
	Total	3,6286	1,3956	280
Παλινοστούντες	A	3,7529	1,4058	435
	K	3,9446	1,3544	542
	Total	3,8593	1,3801	977
Total	A	2,9270	1,4830	1322
	K	3,0984	1,4703	1423
	Total	3,0158	1,4787	2745

Πίνακας 9.4. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης: περιοδικά στην Ελλάδα

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	1477,406 ^a	5	295,481	178,969	,000	,246
Intercept	18261,906	1	18261,906	11060,96	,000	,802
Μαθητές	1441,242	2	720,621	436,469	,000	,242
Φύλο	4,871	1	4,871	2,950	,086	,001
Μαθητές * Φύλο	2,273	2	1,136	,688	,503	,001
Error	4522,154	2739	1,651			
Total	30966,250	2745				
Corrected Total	5999,561	2744				

a. R Squared = ,246 (Adjusted R Squared = ,245)

Είναι προφανές, όπως φαίνεται στον πιο πάνω Πίνακα (9.3), ότι οι Γηγενείς έλληνες μαθητές δηλώνουν ότι διαβάζουν περισσότερο περιοδικά από όσο δηλώνουν οι Αλλοδαποί και οι Παλινοστούντες μαθητές. Οι Γηγενείς έλληνες μαθητές, στο σύνολό τους, δηλώνουν ότι διαβάζουν περιοδικά συχνά με μέσο όρο που βρίσκεται μεταξύ του 'κάπου κάπου' και του 'συχνά'.

Την πιο πάνω διαπίστωση ισχυροποιεί το αποτέλεσμα που προκύπτει από την διπαραγοντική ανάλυση διακύμανσης της οποίας τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 9.4. Η επίδραση που οφείλεται στις ομάδες των μαθητών είναι πολύ ισχυρή και συνοδεύεται από έναν πολύ ικανοποιητικό η^2 δείκτη (0,241).

Πίνακας 9.5. Αναγνωστική συνήθεια: εξωσχολικά βιβλία στη Χώρα προέλευσης

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	3,10	1,38	146
	K	3,16	1,52	138
	Total	3,13	1,44	284
Παλινοστούντες	A	3,32	1,49	438
	K	3,37	1,56	542
	Total	3,35	1,53	980
Total	A	3,26	1,47	584
	K	3,33	1,56	680
	Total	3,30	1,51	1264

Πίνακας 9.6. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης: εξωσχολικά βιβλία στη χώρα προέλευσης

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	11,257 ^a	3	3,752	1,637	,179	,004
Intercept	9202,894	1	9202,894	4016,087	,000	,761
Μαθητές	9,960	1	9,960	4,347	,037	,003
Φύλο	,666	1	,666	,291	,590	,000
Μαθητές * Φύλο	5,561E-04	1	5,561E-04	,000	,988	,000
Error	2887,299	1260	2,292			
Total	16649,000	1264				
Corrected Total	2898,556	1263				

a. R Squared = ,004 (Adjusted R Squared = ,002)

Πίνακας 9.7. Αναγνωστική συνήθεια: περιοδικά στη Χώρα προέλευσης

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	3,60	1,35	146
	K	3,66	1,45	134
	Total	3,63	1,40	280
Παλινοστούντες	A	3,75	1,41	435
	K	3,94	1,35	542
	Total	3,86	1,38	977
Total	A	3,72	1,39	581
	K	3,89	1,38	676
	Total	3,81	1,39	1257

Πίνακας 9.8. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης: περιοδικά στη χώρα προέλευσης

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	20,661 ^a	3	6,887	3,606	,013	,009
Intercept	12121,413	1	12121,413	6346,392	,000	,835
Μαθητές	10,398	1	10,398	5,444	,020	,004
Φύλο	3,272	1	3,272	1,713	,191	,001
Μαθητές * Φύλο	1,029	1	1,029	,539	,463	,000
Error	2393,191	1253	1,910			
Total	20640,250	1257				
Corrected Total	2413,852	1256				

a. R Squared = ,009 (Adjusted R Squared = ,006)

Για την αναγνωστική συνήθεια ‘εξωσχολικά βιβλία’ και για την αναγνωστική συνήθεια ‘περιοδικά’ οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές διάβαζαν “κάπου-κάπου” ως “σπάνια” εξωσχολικά βιβλία και περιοδικά στη χώρα προέλευσής τους, ενώ φαίνεται να διαφέρουν ως προς τους δείκτες αυτούς σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο μεταξύ τους, αλλά ο σχετικός δείκτης η^2 είναι πολύ μικρός.

Πίνακας 9.9. Γλώσσα προτίμησης στη χώρα προέλευσης - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελληνικά	86	26,8	28,5	28,5
	Γλώσσα Χ. Πρ.	99	30,8	32,8	61,3
	Και τις δύο	117	36,4	38,7	100,0
	Total	302	94,1	100,0	
Missing	System	19	5,9		
Total		321	100,0		

Είναι προφανές ότι στη χώρα προέλευσής τους, οι αλλοδαποί μαθητές προτιμούσαν να διαβάζουν στη γλώσσα της χώρας αυτής (αν και σε όμοιο ποσοστό προτιμούσαν να διαβάζουν και στις δύο γλώσσες) και λιγότερο στην ελληνική γλώσσα.

Πίνακας 9.10. Γλώσσα προτίμησης στην Ελλάδα- Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελληνικά	130	40,5	42,2	42,2
	Γλώσσα Χ.Πρ.	26	8,1	8,4	50,6
	Και τις δύο	150	46,7	48,7	99,9
	Total	308	96,0	100,0	
Missing	System	15	4,0		
Total		321	100,0		

Το αντίθετο συμβαίνει κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα. 40,5% προτιμά να διαβάζει περιοδικά και εξωσχολικά βιβλία στα ελληνικά, αν και 46,7% προτιμά και τις δύο γλώσσες, ενώ μόνο 8,1% εξακολουθεί να προτιμά τη γλώσσα της χώρας προέλευσης. Τα αντίστοιχα αποτελέσματα για τους Παλιννοστούντες μαθητές παρουσιάζονται στους Πίνακες 9.11 και 9.12.

Πίνακας 9.11. Γλώσσα προτίμησης στη χώρα προέλευσης - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελληνικά	313	29,3	30,9	30,9
	Γλώσσα Χ. Πρ.	331	30,9	32,7	63,6
	Και τις δύο	365	34,1	36,0	99,9
	Total	1013	94,7	100,0	
Missing	System	61	5,3		
Total		1070	100,0		

Πίνακας 9.12. Γλώσσα προτίμησης στην Ελλάδα- Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελληνικά	538	50,3	51,8	51,8
	Γλώσσα Χ.Πρ.	70	6,5	6,7	58,6
	Και τις δύο	425	39,7	40,9	99,9
	Total	1038	97,0	100,0	
Missing	System	37	3,0		
Total		1070	100,0		

Οι Παλινοστούντες μαθητές παρουσιάζονται αδιαφοροποίητοι ως προς τη γλώσσα προτίμησης στη Χώρα προέλευσης, αλλά προτιμούν σε πολύ μεγάλο ποσοστό τα Ελληνικά, τώρα που βρίσκονται στην Ελλάδα (50,3%), αν και συνεχίζουν να χρησιμοποιούν (και μάλιστα περισσότερο από όσο πριν) και τις δύο γλώσσες.

Σχετικά με τη σημασία γνώσης των Ελληνικών, οι Αλλοδαποί και οι Παλινοστούντες μαθητές του δείγματος απάντησαν όπως φαίνεται στον Πίνακα 9.13 και στον Πίνακα 9.14.

Πίνακας 9.13. Σημασία γνώσης ελληνικών - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	198	61,7	64,5	64,5
	Πολύ	76	23,7	24,8	89,3
	Μέτρια	21	6,5	6,8	96,1
	Λίγο	9	2,8	2,9	99,0
	Καθόλου	3	,9	1,0	100,0
	Total	307	95,6	100,0	
Missing	System	14	4,4		
Total		321	100,0		

Πίνακας 9.14. Σημασία γνώσης ελληνικών - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα Πολύ	797	74,5	76,3	76,3
	Πολύ	169	15,8	16,2	92,4
	Μέτρια	56	5,2	5,4	97,8
	Λίγο	14	1,3	1,3	99,1
	Καθόλου	9	,8	,9	100,0
	Total	1045	97,7	100,0	
Missing	System	25	2,3		
Total		1070	100,0		

Κατά μέσον όρο οι παλινοστούντες και αλλοδαποί μαθητές θεωρούν πολύ σημαντική τη γνώση της ελληνικής γλώσσας ενώ μόνο περίπου το 1,0% και για τις δύο ομάδες τη θεωρεί άνευ σημασίας. Η σημασία των ελληνικών τονίζεται και στους επόμενους δύο Πίνακες (9.15 και 9.16) που αναφέρονται στη γλώσσα που οι Αλλοδαποί και οι Παλινοστούντες μαθητές χρησιμοποιούν στην επικοινωνία με συγγενείς.

Πίνακας 9.15. Γλώσσα Επικοινωνίας με συγγενείς - Αλλοδαποί μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελληνικά	99	30,8	35,0	35,0
	Ρωσικά	69	21,5	24,4	59,4
	Ποντιακά	26	8,1	9,2	68,6
	Αλβανικά	38	11,8	13,4	82,0
	Ελλην&Ρωσικά	19	5,9	6,7	88,7
	Ελλην%Ποντ.	17	5,3	6,0	94,7
	Ελλην&Αλβαν	15	4,7	5,3	100,0
	Total	283	88,2	100,0	
Missing	System	38	11,8		
Total		321	100,0		

Πίνακας 9.16. Γλώσσα Επικοινωνίας με συγγενείς - Παλινοστούντες μαθητές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελληνικά	493	46,1	48,9	48,9
	Ρωσικά	167	15,6	16,6	65,4
	Ποντιακά	168	15,7	16,7	82,1
	Αλβανικά	26	2,4	2,6	84,6
	Ελλην&Ρωσικά	58	5,4	5,7	90,4
	Ελλην&Ποντ.	65	6,1	6,4	96,8
	Ελλην&Αλβαν	32	3,0	3,2	100,0
	Total	1009	94,3	100,0	
Missing	System	61	5,7		
Total		1070	100,0		

Κεφάλαιο 10

ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΕΛΛΗΝΕΣ

Η ενότητα αυτή αποτελείται από 14 ερωτήσεις που χορηγήθηκαν, όπως είναι φυσικό, μόνον στους παλινοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές. Η πρώτη ερώτηση αφορά στο ποια ήταν τα αποτελέσματα φοίτησης που είχαν οι παλινοστούντες και αλλοδαποί μαθητές στη χώρα προέλευσής τους. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 10.1 και 10.2.

Πίνακας 10.1. Στατιστικοί δείκτες - Αποτελέσματα σχολικής φοίτησης στη χώρα προέλευσης

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαπο	A	1,98	1,22	113
	K	1,76	1,18	106
	Total	1,88	1,20	219
Παλινοστούντες	A	2,01	1,30	324
	K	1,91	1,35	386
	Total	1,95	1,33	710
Total	A	2,00	1,28	437
	K	1,88	1,32	492
	Total	1,94	1,30	929

Πίνακας 10.2. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης - σχολική φοίτηση στη χώρα προέλευσης

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	5,192 ^a	3	1,731	1,023	,381	,003
Intercept	2451,740	1	2451,740	1449,981	,000	,611
Μαθητές	1,230	1	1,230	,727	,394	,001
Φύλο	4,073	1	4,073	2,409	,121	,003
Μαθητές * Φύλο	,641	1	,641	,379	,538	,000
Error	1564,061	925	1,691			
Total	5053,000	929				
Corrected Total	1569,253	928				

a. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,000)

Όπως φαίνεται στους πιο πάνω Πίνακες, οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές υποστηρίζουν ότι είχαν καλά ως άριστα αποτελέσματα φοίτησης στη χώρα προέλευσής τους.

Η δεύτερη ερώτηση αφορά στο ποια είναι τα αποτελέσματα φοίτησης που είχαν οι παλινοστούντες και αλλοδαποί μαθητές στην Ελλάδα. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 10.3 και 10.4.

Πίνακας 10.3. Στατιστικοί δείκτες - Αποτελέσματα σχολικής φοίτησης στην Ελλάδα

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	1,93	,97	146
	K	2,10	,89	135
	Total	2,01	,93	281
Παλινοστούντες	A	2,06	,92	427
	K	2,03	,91	535
	Total	2,04	,91	962
Total	A	2,02	,93	573
	K	2,04	,91	670
	Total	2,04	,92	1243

Πίνακας 10.4. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης - σχολική φοίτηση στην Ελλάδα

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: apotelesmata stin ellada

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	2,407 ^a	3	,802	,950	,416	,002
Intercept	3571,399	1	3571,399	4230,222	,000	,773
Μαθητές	,140	1	,140	,166	,684	,000
Φύλο	1,153	1	1,153	1,365	,243	,001
Μαθητές * Φύλο	2,133	1	2,133	2,527	,112	,002
Error	1046,036	1239	,844			
Total	6198,000	1243				
Corrected Total	1048,442	1242				

a. R Squared = ,002 (Adjusted R Squared = ,000)

Όπως φαίνεται στους πιο πάνω Πίνακες, οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές υποστηρίζουν ότι είχαν καλά ως άριστα αποτελέσματα φοίτησης στην Ελλάδα.

Η τρίτη ερώτηση αφορά στο ποιες είναι οι συνθήκες ζωής της οικογένειάς τους στην Ελλάδα. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 10.5 και 10.6.

Πίνακας 10.5. Στατιστικοί δείκτες - συνθήκες ζωής οικογένειας στην Ελλάδα

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	1.95	.97	148
	K	1.93	.91	137
	Total	1.94	.94	285
Παλινοστούντες	A	1.92	.99	431
	K	2.10	1.12	537
	Total	2.02	1.07	968
Total	A	1.92	.98	579
	K	2.07	1.08	674
	Total	2.00	1.04	1253

Πίνακας 10.6. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης - συνθήκες ζωής οικογένειας στην Ελλάδα

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	9.661 ^a	3	3.220	3.001	.030	.007
Intercept	3421.160	1	3421.160	3188.028	.000	.719
Μαθητές	1.054	1	1.054	.982	.322	.001
Φύλο	1.666	1	1.666	1.552	.213	.001
Μαθητές * Φύλο	2.141	1	2.141	1.995	.158	.002
Error	1340.336	1249	1.073			
Total	6370.000	1253				
Corrected Total	1349.997	1252				

a. R Squared = .007 (Adjusted R Squared = .005)

Όπως φαίνεται στους πιο πάνω Πίνακες, οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές δηλώνουν ότι η οικογένειά τους ζει σε ικανοποιητικές συνθήκες στην Ελλάδα.

Η τέταρτη ερώτηση αφορά στο ποιες ήταν οι συνθήκες ζωής της οικογένειάς τους στη χώρα προέλευσης. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 10.7 και 10.8.

Πίνακας 10.7. Στατιστικοί δείκτες - συνθήκες ζωής οικογένειας στη Χώρα Προέλευσης

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	1,88	1,03	146
	K	1,96	1,07	132
	Total	1,92	1,05	278
Παλινοστούντες	A	1,85	1,04	420
	K	1,81	1,02	526
	Total	1,83	1,03	946
Total	A	1,86	1,03	566
	K	1,84	1,03	658
	Total	1,85	1,03	1224

Πίνακας 10.8. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης - συνθήκες ζωής οικογένειας στη Χώρα Προέλευσης

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	2,783 ^a	3	,928	,873	,455	,002
Intercept	3006,612	1	3006,612	2828,220	,000	,699
Μαθητές	1,693	1	1,693	1,593	,207	,001
Φύλο	7,212E-02	1	7,212E-02	,068	,795	,000
Μαθητές * Φύλο	,961	1	,961	,904	,342	,001
Error	1296,952	1220	1,063			
Total	5480,000	1224				
Corrected Total	1299,735	1223				

a. R Squared = ,002 (Adjusted R Squared = ,000)

Όπως φαίνεται στους πιο πάνω Πίνακες, οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές δηλώνουν ότι η οικογένειά τους ζούσε σε πολύ ικανοποιητικές συνθήκες στη χώρα προέλευσης.

Η πέμπτη ερώτηση αφορά στο αν η φοίτηση στην Ελλάδα αρέσει στους Παλινοστούντες και Αλλοδαπούς μαθητές. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 10.9 και 10.10.

Πίνακας 10.9. Στατιστικοί δείκτες - φοίτηση στην Ελλάδα

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	1.84	.99	147
	K	1.81	1.00	135
	Total	1.82	1.00	282
Παλινοστούντες	A	1.86	1.10	439
	K	1.85	1.00	538
	Total	1.86	1.05	977
Total	A	1.85	1.08	586
	K	1.84	1.00	673
	Total	1.85	1.04	1259

Πίνακας 10.10. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης - φοίτηση στην Ελλάδα

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	.329 ^a	3	.110	.102	.959	.000
Intercept	2951.218	1	2951.218	2741.513	.000	.686
Μαθητές	.268	1	.268	.249	.618	.000
Φύλο	7.549E-02	1	7.549E-02	.070	.791	.000
Μαθητές * Φύλο	2.505E-02	1	2.505E-02	.023	.879	.000
Error	1350.998	1255	1.076			
Total	5656.000	1259				
Corrected Total	1351.326	1258				

a. R Squared = ,000 (Adjusted R Squared = -,002)

Όπως φαίνεται στους Πίνακες, οι Παλιννοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές δηλώνουν ότι η φοίτηση στην Ελλάδα τους αρέσει σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Η έκτη ερώτηση αφορά στο αν η φοίτηση στη χώρα προέλευσης θα άρεσε στους Παλιννοστούντες και Αλλοδαπούς μαθητές. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 10.11 και 10.12.

Πίνακας 10.11. Στατιστικοί δείκτες - φοίτηση στη χώρα προέλευσης

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	2,56	1,34	146
	K	2,34	1,36	137
	Total	2,46	1,36	283
Παλιννοστούντες	A	2,58	1,42	431
	K	2,54	1,41	527
	Total	2,56	1,41	958
Total	A	2,58	1,40	577
	K	2,50	1,40	664
	Total	2,53	1,40	1241

Πίνακας 10.12. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης - φοίτηση στη χώρα προέλευσης

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	6,214 ^a	3	2,071	1,058	,366	,003
Intercept	5471,466	1	5471,466	2793,799	,000	,693
Μαθητές	2,519	1	2,519	1,286	,257	,001
Φύλο	3,915	1	3,915	1,999	,158	,002
Μαθητές * Φύλο	1,555	1	1,555	,794	,373	,001
Error	2422,581	1237	1,958			
Total	10399,000	1241				
Corrected Total	2428,795	1240				

a. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,000)

Όπως φαίνεται στους πιο πάνω Πίνακες, οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές δηλώνουν ότι η φοίτηση στη χώρα προέλευσης θα τους άρεσε αρκετά ως πολύ.

Η έβδομη ερώτηση αφορά στο αν το συγκεκριμένο σχολείο φοίτησης βοηθάει τους Παλινοστούντες και Αλλοδαπούς μαθητές στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 10.13.

Πίνακας 10.13. Στατιστικοί δείκτες - Σχολείο βοηθάει στην αντιμετώπιση προβλημάτων

	Αλλοδαποί	Παλινοστούντες
Ναι	51,2%	50,7%
Όχι	7,9%	9,6%
Δεν ξέρω	40,9%	39,7%

Όπως φαίνεται στον πιο πάνω Πίνακα, οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές δηλώνουν ότι το σχολείο φοίτησής τους, τούς βοηθάει σε μεγάλο βαθμό, αλλά υπάρχει και ικανό ποσοστό μαθητών που δηλώνουν ότι ‘δεν ξέρουν’, ίσως διότι δεν έχει τύχει στους μαθητές αυτούς να αντιμετωπίσουν ένα πρακτικό πρόβλημα στο οποίο το σχολείο τους θα μπορούσε ίσως να βοηθήσει. Επίσης, ένα σχετικά μικρό ποσοστό της τάξης του 7% με 9% “τολμά” να υποστηρίξει ότι το συγκεκριμένο σχολείο στο οποίο τα παιδιά αυτά φοιτούν δεν βοηθάει στη λύση των προβλημάτων τους.

Η όγδοη και η ένατη ερώτηση αφορούν στο αν οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές θέλουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο Λύκειο και στο Πανεπιστήμιο αντίστοιχα. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στους Πίνακες 10.14 και 10.15 και στους Πίνακες 10.16 και 10.17, αντίστοιχα.

Πίνακας 10.14. Στατιστικοί δείκτες - συνέχιση σπουδών στο Λύκειο

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	1,68	,92	146
	K	1,60	,92	139
	Total	1,64	,92	285
Παλινοστούντες	A	1,88	1,08	435
	K	1,70	1,01	541
	Total	1,78	1,05	976
Total	A	1,83	1,04	581
	K	1,68	1,00	680
	Total	1,75	1,02	1261

Πίνακας 10.15. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης - συνέχιση σπουδών στο Λύκειο

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	12,897 ^a	3	4,299	4,156	,006	,010
Intercept	2588,514	1	2588,514	2502,100	,000	,666
Μαθητές	4,856	1	4,856	4,694	,030	,004
Φύλο	3,707	1	3,707	3,583	,059	,003
Μαθητές * Φύλο	,691	1	,691	,668	,414	,001
Error	1300,413	1257	1,035			
Total	5169,000	1261				
Corrected Total	1313,310	1260				

a. R Squared = ,010 (Adjusted R Squared = ,007)

Όπως φαίνεται στους πιο πάνω Πίνακες, οι Αλλοδαποί μαθητές δηλώνουν ότι θέλουν πολύ να συνεχίσουν στο Λύκειο, λίγο μάλιστα περισσότερο από τους

Παλινοστούντες μαθητές (η διαφορά είναι στατιστικά σημαντική αν και δεν αντικατοπτρίζει ισχυρές διαφοροποιήσεις).

Πίνακας 10.16. Στατιστικοί δείκτες - συνέχιση σπουδών στο Πανεπιστήμιο

Μαθητές	Φύλο	Mean	Std. Deviation	N
Αλλοδαποί	A	2,05	1,35	147
	K	1,89	1,19	137
	Total	1,97	1,28	284
Παλινοστούντες	A	2,24	1,38	434
	K	2,11	1,38	535
	Total	2,17	1,38	969
Total	A	2,19	1,38	581
	K	2,06	1,35	672
	Total	2,12	1,36	1253

Πίνακας 10.17. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης Διακύμανσης - συνέχιση σπουδών στο Πανεπιστήμιο

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	14,493 ^a	3	4,831	2,617	,050	,006
Intercept	3759,110	1	3759,110	2036,637	,000	,620
Μαθητές	9,298	1	9,298	5,038	,025	,004
Φύλο	4,622	1	4,622	2,504	,114	,002
Μαθητές * Φύλο	3,043E-02	1	3,043E-02	,016	,898	,000
Error	2305,333	1249	1,846			
Total	7971,000	1253				
Corrected Total	2319,826	1252				

a. R Squared = ,006 (Adjusted R Squared = ,004)

Όπως φαίνεται στους Πίνακες, οι Παλινοστούντες και οι Αλλοδαποί μαθητές είναι πολύ θετικοί ως προς τη συνέχιση των σπουδών τους στο πανεπιστήμιο, αν και οι Αλλοδαποί μαθητές είναι λίγο περισσότερο θετικοί (η διαφορά είναι στατιστικά σημαντική αν και δεν αντικατοπτρίζει ισχυρές διαφοροποιήσεις).

Για τις ερωτήσεις 10 ως 14 (στο ερωτηματολόγιο, Κ 16), η κλίμακα μέτρησης ήταν 7βάθμια *Likert*. Για τον λόγο αυτόν παρουσιάζονται στον Πίνακα 10.18 οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις για τις αντίστοιχες κατανομές συχνότητας.

Πίνακας 10.18. Αντίδραση σε καταστάσεις

Μεταβλητή	Αλλοδαποί			Παλινοστούντες		
	Μ.Ο.	Τ.Α.	N	Μ.Ο.	Τ.Α.	N
Με πειράζει η περιφρόνηση (7=πάρα πολύ)	4,22	2,50	276	4,38	2,54	936
Αισθάνομαι αμηχανία (7=πάρα πολύ)	4,07	2,53	277	4,16	2,50	946
Αισθάνομαι απόρριψη (7=πάρα πολύ)	3,98	2,56	276	3,89	2,50	936
Υπερασπίζομαι συμπατριώτη (7=Καθόλου)	3,29	2,33	278	3,44	2,37	941
Δεν καταλαβαίνω το μάθημα (7=Ανησυχώ πολύ)	4,41	2,44	274	4,62	2,28	930

Η δέκατη ερώτηση αναφέρεται στο κατά πόσο οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές προσβάλλονται αν οι Έλληνες συμμαθητές τους τους περιφρονούν. Η ενδέκατη ερώτηση αναφέρεται στο κατά πόσο οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές αισθάνονται αμήχανα αν οι Έλληνες συμμαθητές τους γελούν μαζί τους όταν εκφράζονται εσφαλμένα στην ελληνική γλώσσα. Η δωδέκατη ερώτηση αναφέρεται στο κατά πόσο οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές νιώθουν απόρριψη αν οι Έλληνες συμμαθητές τους τους αγνοούν και δεν κάνουν παρέα μαζί τους. Η δέκατη τρίτη ερώτηση αναφέρεται στο κατά πόσο οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί μαθητές υπερασπίζονται τους συμπατριώτες τους αν οι Έλληνες συμμαθητές τους μιλούν αρνητικά γι'αυτούς. Τέλος, η δέκατη τέταρτη ερώτηση αναφέρεται στο κατά πόσο οι παλινοστούντες και αλλοδαποί μαθητές ανησυχούν αν δεν καταλαβαίνουν το μάθημα λόγω γλωσσικών προβλημάτων. Καθώς οι ερωτήσεις αυτές αποτελούν ένα πολυδιάστατο σύστημα πληροφοριών, επιχειρήθηκε διπαραγοντική πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης, της οποίας τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 10.19.

Πίνακας 10.19. Αποτελέσματα Διπαραγοντικής Ανάλυσης διακύμανσης για τις 5 ερωτήσεις “Αντιδράσεων σε καταστάσεις”

Multivariate Tests ^b							
Effect		Value	F	Hypothesis df	Error df	Sig.	Eta Squared
Intercept	Pillai's Trace	.840	1189.952 ^a	5.000	1135.000	.000	.840
	Wilks' Lambda	.160	1189.952 ^a	5.000	1135.000	.000	.840
	Hotellina's Trace	5.242	1189.952 ^a	5.000	1135.000	.000	.840
	Roy's Largest Root	5.242	1189.952 ^a	5.000	1135.000	.000	.840
Μαθητές	Pillai's Trace	.004	.900 ^a	5.000	1135.000	.480	.004
	Wilks' Lambda	.996	.900 ^a	5.000	1135.000	.480	.004
	Hotellina's Trace	.004	.900 ^a	5.000	1135.000	.480	.004
	Roy's Largest Root	.004	.900 ^a	5.000	1135.000	.480	.004
Φύλο	Pillai's Trace	.033	7.719 ^a	5.000	1135.000	.000	.033
	Wilks' Lambda	.967	7.719 ^a	5.000	1135.000	.000	.033
	Hotellina's Trace	.034	7.719 ^a	5.000	1135.000	.000	.033
	Roy's Largest Root	.034	7.719 ^a	5.000	1135.000	.000	.033
Μαθητές * Φύλο	Pillai's Trace	.004	.989 ^a	5.000	1135.000	.423	.004
	Wilks' Lambda	.996	.989 ^a	5.000	1135.000	.423	.004
	Hotellina's Trace	.004	.989 ^a	5.000	1135.000	.423	.004
	Roy's Largest Root	.004	.989 ^a	5.000	1135.000	.423	.004

Εκτός από την στατιστικά σημαντική επίδραση Φύλου, η οποία όμως συνοδεύεται από πολυμεταβλητό η^2 δείκτη που δεν πληρεί τα κριτήρια (0,033, Wilks' $\Lambda = 0,967$), δεν παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις στον τρόπο με τον οποίον αντιδρούν οι Παλινοστούντες και οι Αλλοδαποί μαθητές στις καταστάσεις στις οποίες αναφέρονται οι ερωτήσεις. Σε γενικές γραμμές, και οι Αλλοδαποί και οι Παλινοστούντες μαθητές βρίσκονται περίπου στη μέση της κλίμακας μέτρησης, δηλαδή αντιμετωπίζουν τις διάφορες καταστάσεις με μετριοπαθή τρόπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**Ξενόγλωσση**

- Ajzen, I. (1987). Attitudes, traits, and actions: Dispositional prediction of behavior in personality and social psychology. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 2, pp. 1-63). San Diego, CA: Academic Press.
- Allport, G. W. & Odbert, H. (1936). Trait names: A psycho-lexical study. *Psychological monographs*, 47(1, whole No 211).
- Allport, G. W. (1937). *Personality: A psychological interpretation*. New York: Holt.
- Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley.
- Atkins, F.D. (1991) Children's perspective of stress and coping: an integrative review. *Issues in Mental Health Nursing*, 12, 171-178.
- Band, E.B., & Weiss, J.R. (1988) How to feel better when it feels bad: Children's perspectives on coping with everyday stress. *Developmental Psychology*, 24, 247-253.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bates, J. E. & Bayles, K. (1984). Objective and subjective components in mothers' perceptions of their children from age 6 months to 3 years. *Merrill-Palmer Quarterly*, 30, 11-130.
- Berry, J. W. (1980). Ecological analyses for cross-cultural psychology. In N. Warren (Ed.), *Studies in cross-cultural psychology* (Vol. 2, pp. 157-189). London: Academic Press.

- Berry, J.W. και Kim, U. (1988). Acculturation and mental Health. Στο σύγγραμμα υπό την επιμέλεια των P. Dasen, J.W. Berry και N. Sartorius. Health and cross-cultural psychology (σελ. 207-236). London: Sage.
- Berry, J.W. (1994). Acculturation and psychological adaptation: An overview. Σύγγραμμα υπό την επιμέλεια των Bouvy, A.-M. , van de Vijver, F.J.R., Boski, P., και Schmitz, P. Journeys into cross-cultural psychology. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- Besevegis, E. (1995, Αύγουστος) Adolescents' coping strategies as a function of age and gender. Παρουσίαση στο VIIth *European Conference on Developmental Psychology*, κρακοβία, Πολωνία.
- Besevegis, E., Stalikas, A., & Giannitsas, N. (1993, June). Adolescents' values and models of admiration in relation to sports. Paper presented at the 8th World Congress of Sport Psychology, Lisbon, Portugal.
- Billings, A.G., & Moos, R.H. (1981) The role of coping responses and social resources in attenuating the stress of life events. *Journal of Behavioral Medicine*, 4, 139-157.
- Brodzinsky, D.M., Elias, M.J., Steiger, C., Simon, J., Gill, M., Hitt, J.C. (1992) Coping scale for children and youth: scale development and validation. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 59, 525-537.
- Bruner, J., Goodnow, J. J., & Austin, G. A. (1956). *A study of thinking*. New York: Wiley.
- Campbell, J.K. (1964). *Honour, family and patronage: A study of institutions and moral values in a Greek mountain community*. Oxford: Clarendon.
- Campbell, J.K., Sherrard, P. (1968). *Modern Greece*. London: Ernest Bern.

- Carey, W. B. & McDevitt, S. C. (1978). Revision of the Infant Temperament Questionnaire. *Pediatrics*, 61, 735-739.
- Cassia, P. S. (1992). *The Making of the Modern Greek Famil.*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Cattell, R. B. (1946). Description and measurement of personality. Yonkers-on-Hudson, NY: World Book Company.
- Cohen, F., & Lazarus, R.S. (1979) Coping with the stresses of illness. Στον τόμο των G.C. Stone, F. Cohen, & N.E. Adler (Eds): *Health Psychology*. San Fransisco, Jossey-Bass.
- Compas, B.E. (1987) Coping with stress during childhood and adolescence. *Psychological Bulletin*, 101, 393-403.
- Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1992). Four ways Five Factors are basic. *Personality and Individual Differences*, 13, 653-665.
- Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1994). Stability and change in personality from adolescence through adulthood. In C. F. Halverson, G. A. Kohnstamm, & R. Martin (Eds.), *The developing structure of temperament and personality from infancy to adulthood* (pp. 139-150). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cox, T. (1978) *Stress*. Baltimore: University Park Press.
- Digman, J. M. & Inouye, J. (1986). Further specification of the five robust factors of personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 116-123.
- Digman, J. M. (1989). Five robust trait dimensions: Development, stability and utility. *Journal of Personality*, 57, 195-214.

- Dix, T. & Grusec, J. (1985). Parent attribution process in the socialization of children. In I. E. Sigel (Ed.), *Parental belief systems: The psychological consequences for children* (pp. 201-233). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Doumanis, M. (1983). *Mothering in Greece: From collectivism to individualism*. New York: Academic.
- Du Boulay, J. (1974). *Portrait of a Greek mountain village*. Oxford: Clarendon.
- Erikson, E.H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: youth and crisis*. New York: Norton.
- Eysenck, H. J. & Eysenck, M. W. (1985). *Personality and individual differences: A natural science approach*. New York: Plenum.
- Eysenck, H. J. (1967). *The biological basis of personality*. Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- Folkman, S., & Compas, B.E. (1980) Interaction of cognitive appraisal events and coping: Testing the goodness of fit hypothesis. *Cognitive Therapy and Research, 11*, 473-485.
- Folkman, S., & Lazarus, R.S. (1980) An analysis of coping in a middle-aged community sample. *Journal of Health and Social Behavior, 21*, 219-239.
- Folkman, S., Lazarus, R.S., Dunkel-Schetter, C., DeLongis, A., & Gruen, R.J. (1986) Dynamics of a stressful encounter: Cognitive appraisal, coping and encounter outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology, 50*, 992-1003.
- Freud, S. (1953). *A general introduction to psychoanalysis*. New York: Perma-books.
- Friedl, E. (1963). *Vassilika: A Village in Modern Greece*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

- Gari, A., & Kalantzi-Azizi, A. (1998) The influence of traditional values of education on Greek students' real and ideal self-concepts. *Journal of Social Psychology*, 138(1), 5-13.
- Georgas, J. & Berry, J. W. (1995). An ecocultural taxonomy for Cross-Cultural Psychology. *Cross-Cultural Research*, 29, 121-157.
- Georgas, J. & Papastylianiou, D. (1992β). Acculturation to Greece of Greek migrants from the Soviet Union and Albania. Στο συμπόσιο των J.W. Berry και D. Sinha. *Psychological acculturation: The generalizability of theories and findings*. XXV International Congress of Psychology, Brussels, Belgium.
- Georgas, J. & Papastylianiou, D. (1996). Acculturation and ethnic identity: The remigration of Ethnic Greeks to Greece. Στο H. Grad., A. Blanco, J. Georgas (επ.) *Key Issues in Cross-Cultural Psychology* (σελ. 114-128). Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Georgas, J. (1988). An ecological and social cross-cultural model: The case of Greece. Στο J. W. Berry, S. H. Irvine, E. B. Hunt (επ.), *Indigenous cognition: Functioning in cultural context* (σελ. 105-123). Dordrecht, The Netherlands: Martinus Nijhoff.
- Georgas, J. (1989). Changing family values in Greece: From collectivist to individualist. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 20, 80-91.
- Georgas, J. (1989, Ιούν.). *Acculturation of family values of Greeks in Germany and the Netherlands: From collectivist to individualist*. 2nd Regional Conference of the International Association for Cross-Cultural Psychology. 'Αμστερνταμ, Ολλανδία.
- Georgas, J. (1991). Intrafamily acculturation of values in Greece. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 22, 445-457.

- Georgas, J. (1993). An ecological-social model for indigenous psychology: The example of Greece. Στο U. Kim, & J. W. BERRY (επ.), *Indigenous Psychologies: Theory, Method and Experience in Cultural Context* (pp. 56-78). Newbury Park, CA: Sage.
- Georgas, J. (1993α). Acculturation of immigrants and national identity. In E. Sousa (Chair). *National identities in Europe*. Σε συμπόσιο του Συνεδρίου General Meeting of the European Association of Experimental Social Psychology. Lisbon.
- Georgas, J., & Kalantzi-Azizi, A. (1992). Value acculturation and response tendencies of biethnic adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 23, 228-239.
- Georgas, J., & Papastylianou, D. (1992α). Re-acculturation of children of returning migrants to Greece. Στο συμπόσιο των P. Schmitz και J.W. Berry. *Acculturation: Psychological adaptation*. XIth Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology, Liege, Belgium.
- Georgas, J., & Papastylianou, D. (1994α). The effect of time on stereotypes: Acculturation of children of returning immigrants to Greece. Κεφάλαιο στο βιβλίο υπό την επιμέλεια των A. M. Bouvy, F.J.R. van de Vijver, P. Boski & P. Schmitz. *Journeys into cross-cultural psychology*. (pp. 158-166). Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- Georgas, J., & Papastylianou, D. (July, 1994β). Acculturation, stress and ethnic identity: The immigration of ethnic Greeks to Greece. Στο συμπόσιο των P. Schmitz & J. Georgas. *Adaptation processes of immigrants*. XII International Congress of Cross-Cultural Psychology, Pamplona, Spain.
- Georgas, J., Berry, J. W., Shaw, A., Christakopoulou, S., Mylonas, K. (1996). Acculturation of Greek family values. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 27, 329-338.

- Georgas, J., Christakopoulou, S., Poortinga, Y. A., Goodwin, R., Angleitner, A., Charalambous, N. (υπό δημοσίευση). The relationship of family bonds to family structure and function across cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*.
- Goldberg, L. R. (1981). Language and individual differences: The search for universals in personality lexicons. In L. Wheeler (Ed.), *Review of Personality and Social Psychology* (Vol. 2, pp. 141-165). Beverly Hills: Sage.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative “description of personality”: The Big-Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216-1229.
- Goodnow, J. J. & Collins, A. (Eds.) (1990). *Development according to parents: The nature, sources, and consequences of parents' ideas*. Hove, UK: Lawrence Erlbaum Associates.
- Goodnow, J. J., Cashmore, J., Cotton, S., & Knight, R. (1984). Mothers' developmental timetables in two cultural groups. *International Journal of Psychology*, 19, 193-205.
- Guilford, J. P. (1959). *Personality*. New York: McGraw-Hill.
- Hagekull, B. (1994). Infant temperament and early childhood functioning: Possible relations to the Five-Factor Model. In C. F. Halverson, G. A. Kohnstamm, & R. P. Martin (Eds.), *The developing structure of temperament and personality from infancy to adulthood* (pp. 227-240). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Herman, M.A., & McHale, S.M. (1993) Coping with parental negativity: Links with parental warmth and child adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 14, 121-136.
- Holmes, T.H. και Rahe, R.H. (1967). The Social Readjustment Rating Scale. *Journal of Psychosomatic Research*, 11, 213-218.

- Howell, D. C. (1987) *Statistical Methods in Psychology*, 2η έκδοση, Duxbury Press, Boston.
- John, O. P. (1990). The “Big Five” factor taxonomy: Dimensions of personality in the natural language and in questionnaires. In L. A. Pervin (Ed.). *Handbook of personality: Theory and research* (pp. 66-101). New York: Guilford.
- Kağitçibaşı, H. & Berry, J. W. (1989). Cross-cultural psychology: Current research and trends. *Annual Review of Psychology*, 40, 493-531.
- Kağitçibaşı, H. (1996). *Family and human development across cultures*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Klages, L. (1932). *The science of character*. London: George Allen Unwin.
- Kohnstamm, G. A., Mervielde, I., Besevegis, E., & Halverson, C. F. (1995). Tracing the Big Five in parents’ free descriptions of their children. *European Journal of Personality*, 9, 283-304.
- Lazarus, R.S., & Folkman, S. (1984) *Stress, Appraisal and, Coping*. New York: Springer.
- Lee, D. (1966). *Rural Greece*. Athens: Institute of Child Health.
- Lewin, K. (1936). *Principles of Topological Psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Martin, R. P., Wisenbaker, J., & Huttunen, M. (1994). Review of factor analytic studies of temperament measures based on the Thomas-Chess structural model: Implications for the Big Five. In C. F. Halverson, G. A. Kohnstamm, & R. P. Martin (Eds.), *The developing structure of temperament and personality from infancy to adulthood* (pp. 157-172). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- McCrae, R. R. & Costa, P. T. (1985). Updating Norman’s “adequate taxonomy”: Intelligence and personality dimensions in natural language and in questionnaires. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 710-721.

- McCrae, R. R. & John, O. (1992). An introduction to the Five-Factor model and its applications. *Journal of Personality*, 60, 195-215.
- McCrae, R.R., & Costa, P.T. Jr. (1985) Updating Norman's "Adequate Taxonomy": Intelligence and Personality dimensions in natural languages and in questionnaires, *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 710-721.
- McKinnon, D. W. (1965). Personality and the realization of creative potential. *American Psychologist*, 20, 273-281.
- Mervielde, I. (1994). A five-factor model classification of teachers' constructs on individual differences among children ages 4 to 12. In C. F. Halverson, G. A. Kohnstamm, & R. P. Martin (Eds.), *The developing structure of temperament and personality from infancy to adulthood* (pp. 387-397). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Miller, N.E. και Dollard, J. (1941). *Social learning and imitation*. New Haven: Yale U.
- Mischel, W. (1973). Toward a cognitive social learning reconceptualization of personality. *Psychological Review*, 81, 252-283.
- Mylonas, K. (1991) *Value profiles, Value attributions and their Multiple Contingencies with Social Cognition effects*. Master's Thesis, University College London, The University of London.
- Norman, W. T. (1963). Toward an adequate taxonomy of personality attributes: Replicated factor structure in peer nomination personality ratings. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 6, 574-583.
- Paterson, R.S., & Neufeld, R.J.W. (1987) Clear danger: situational determinants of the appraisal of threat. *Psychological Bulletin*, 101, 404-416.

- Peristiany, J.G. (1965). *Honour and shame: the values of Mediterranean society*. London: Weidenfels and Wicolson.
- Pervin, L. A. (1989). *Personality: Theory and research*. New York: Wiley.
- Peterson, D. R., Quay, H. C., & Tiffany, T. L. (1961). Personality factors related to juvenile delinquency. *Child Development*, 32, 355-372.
- Presley, R. & Martin, R. P. (1994). Toward a structure of preschool temperament: Factor structure of the Temperament Assessment Battery for Children. *Journal of Personality*, 62, 415-447.
- Redfield,, R., Linton, R., και Herskovits, M.H. (1936). Memorandum on the study of acculturation. *American Anthropologist*, 38, 149-152.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person*. Boston: Houghton Mifflin.
- Safilios-Rothschild, K. (1970). The study of family power structure: A review of 1960-69. *Journal of Marriage and the Family*, 32, 539-552.
- Sarafino, E.P. (1990) *Health Psychology: Biopsychosocial Interactions*. New York: Wiley.
- Schmitz, P.G. (1992). Acculturation styles and health. Στο σύγγραμμα υπό την επιμέλεια των S. Iwawaki, Y. Kashima και K. Leung. *Innovations in cross-cultural psychology* (σελ. 360-370). Lisse: Swets & Zeitinger.
- Schmitz, P.G. (1994). Acculturation and adaptation processes among immigrants in Germany. Στο σύγγραμμα υπό την επιμέλεια των A. M. Bouvy, F.J.R. van de Vijver, P. Boski & P. Schmitz . *Journeys into cross-cultural psychology*. (σελ. 142-157). Amsterdam: Swets & Zeitlinger.

- Segall, M., Dasen, P., Berry, J., & Poortinga, Y. (Eds.). (1993). Διαπολιτιστική Ψυχολογία (Δ. Γεώργας, επόπτης Ελληνικής έκδοσης). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα (έτος πρωτότυπης έκδοσης: 1990).
- Selye, H. (1956). *The stress of life*. New York: McGraw-Hill.
- Skinner, B. F. (1974). *About behaviorism*. New York: Knopf.
- Social Science Research Council (1954). Acculturation: An explanatory formulation. *American Anthropologist*, 56, 973-1002.
- Spirito, A., Stark, L.J., Crace, N., & Stamoulis, D. (1991) Common problems and coping strategies reported in childhood and early adolescence. *Journal of Youth and adolescence*, 20, 531-544.
- Stark, L.J., Spirito, A., Williams, C., & Guevremont, D. (1989) Common problems and coping strategies: I. Findings with normal adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 17, 203-212.
- Stotland, E. (1987) Stress. Κεφάλαιο στο βιβλίο του R. Corsini (Ed): *Concise Encyclopedia of Psychology*. New York: Wiley.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (1989) *Using Multivariate Statistics*, 2η έκδοση, Harper & Row, N.Y.
- Tajfel, H. (1978). Intergroup behaviour: II. Group perspective. Στο H. Tajfel & C. Fraser. *Introducing social psychology*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin.
- Thomas, A. & Chess, S. (1977). *Temperament and development*. New York: Brunner/Mazel.
- Triandis, H. C., Vassiliou, V. (1972). An analysis of subjective culture. Στο H. C. Triandis (επ.) *The analysis of subjective culture*. New York: Wiley.

- Triandis, H.C., Bontempo, R., Betancourt, H., Bond, M., Leung, K., Brenes, A., Georgas, J., Hui, C.H., Marin, G., Setiadi, B., Sinha, J.B.P., Verma, J., Spangenberg, J., Tousard, H., De Montmollin, G. (1986). The measurement of the etic aspects of individualism and collectivism across cultures. *Australian Journal of Psychology*, 38, 257-267.
- Windle, M. & Lerner, R. M. (1986). Reassessing the dimensions of temperament individuality across the life span: The Revised Dimensions of Temperament Survey (DOTS-R). *Journal of Adolescent Research*, 1, 213-230.
- Wylie, R. C. (1990). Mothers' attributions to their young children: The verbal environment as a resource for children's self-concept acquisition. *Journal of Personality*, 58, 419-441.
- Zakynthinos, D. (1976). *The making of modern Greece from Byzantium to independence*. Oxford: Oxford University Press.

Ελληνική

- Βασιλείου, Γ. (1966). *Διερευνήσεις μεταβλητών υπεισερχομένων εις την ψυχοδυναμικήν της ελληνικής οικογένειας*. Αθήνα: Αθηναϊκόν Ινστιτούτον του Ανθρώπου.
- Γεώργας, Δ. & Παπαστυλιανού, Α. (1993). *Επιπολιτισμός Ποντίων και Βορειοηπειρωτών στην Ελλάδα: Ψυχολογικές διεργασίες προσαρμογής*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού.
- Γεώργας, Δ. (1986α). Οικολογική ψυχολογία: Ελληνική πραγματικότητα. *Νέα Παιδεία*, 39, 53-71 και 40, 49-65.
- Γεώργας, Δ. (1986β). Οι οικογενειακές αξίες των φοιτητών. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 61, 3-29.

- Γεώργας, Δ. (1990). Οικογενειακές αξίες στη σύγχρονη εποχή. Στο Α. Καλαντζή-Αζίζι, Ν. Παρίτση (επ.) *Οικογένεια: Ψυχοκοινωνικές-ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις* (σελ. 17-41). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γεώργας, Δ. (1992, Οκτ.). *Ψυχολογική προσαρμογή Ποντίων και Βορειοηπειρωτών*. Στο Σεμινάριο Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε αλλοδαπούς μαθητές. Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Γεώργας, Δ. (1993β) *Η ψυχολογική προσαρμογή παιδιών παλιννοστούντων*. Σεμινάριο της Υγειονομικής Σχολής Αθηνών: Αγωγή Υγείας.
- Γεώργας, Δ. (1995). Αξίες και διαφυλικές σχέσεις. Στο Ι. Ν. Παρασκευοπούλου, Η. Μπεξεβέγκη, Ν. Γιαννίτσα, Α. Καραθανάση (επ.) *Διαφυλικές Σχέσεις* (σελ 273-293), Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γεώργας, Δ., & Παπαστυλιανού, Α. (1993, Μάϊος). *Επιπολιτισμός Ποντίων και Βορειοηπειρωτών στην Ελλάδα: Ψυχολογικές διεργασίες προσαρμογής*. 40 Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας. Θεσσαλονίκη.
- Γεώργας, Δ., Γκαρή, Κ., Χριστακοπούλου, Σ., Μυλωνάς, Κ., Παπαλόη, Β. (υπό δημοσίευση). Οικογενειακές σχέσεις των Ελλήνων φοιτητών στο παρόν και στο μέλλον.
- Γεώργας, Δ., και Παπαστυλιανού, Α. (1994γ). *Επιπολιτισμός Ποντίων και Βορειοηπειρωτών στην Ελλάδα: Ψυχολογικές διεργασίες προσαρμογής*. Κεφάλαιο στο βιβλίο *Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε αλλοδαπούς μαθητές* (σελ. 59-78). Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.
- Γεώργας, Δ., και Παπαστυλιανού, Ν. (1993). *Επιπολιτισμός Ποντίων και Βορειοηπειρωτών στην Ελλάδα: Ψυχολογικές διεργασίες προσαρμογής*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού.

- Γεώργας, Δ., Χριστακοπούλου, Σ., Μυλωνάς, Κ., Schwartz, S. (1992). Οικουμενικές αξίες: Ελληνική πραγματικότητα. *Ψυχολογικά Θέματα*, 5, 7-25.
- Γκαρή, Α. (1993) Οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των μαθητών στην Ελλάδα: αξίες-στάσεις παραδοσιακές και σύγχρονες. *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, Αθήνα 1993, 204-217.
- Δουμάνη, Μ. (1983). *Η Ελληνίδα μητέρα άλλοτε και σήμερα*. Αθήνα: Κέδρος.
- Εμμανουήλ, Α., Παπανούτσος, Ε., Αγουρίδης, Σ., Σκορίνη, Φ. Χριστοδούλου, Γ. (1976). Η οικογένεια σήμερα και αύριο. *Ελληνική Ιατρική*, 45, 203-229.
- Καραδήμας, Ε.Χ. (1995) Στρατηγικές πρόληψης των αρνητικών επιπτώσεων αγχογόνων ερεθισμάτων. Στις σημειώσεις του μαθήματος “Κλινική Ψυχολογία”, Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Κατάκη, Χ. (1984). *Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογένειας*. Αθήνα: Κέδρος.
- Κατάκη, Χ. (1995). *Το μωβ υγρό*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Καυταντζόγλου, Ρ. (1988). Η ιστορία της οικογένειας στην Ελλάδα *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 69, 225-242.
- Λαμπίρη-Δημάκη, Ι. (1984). Η κοινωνική έρευνα στον αγροτικό χώρο. *Σύγχρονα Θέματα*, 61-67.
- Μαράτου-Αλιπράτη, Λ. (1993). Πρότυπα οικογένειας και συζυγικές κατανομές των οικιακών εργασιών: Η περίπτωση των οικογενειών της Αθήνας. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 12, 133-151.
- Μουσούρου, Λ.Μ. (1976). *Η Σύγχρονη Ελληνίδα: Βασικά στοιχεία*. Αθήνα.
- Μουσούρου, Λ.Μ. (1981). *Βασικά στοιχεία για την ελληνική οικογένεια*. Αθήνα: Gutenberg
- Μουσούρου, Λ.Μ. (1983). *Κύκλος της οικογενειακής ζωής και γυναικεία απασχόληση*. Αθήνα.

- Μουσούρου, Λ.Μ. (1985). *Οικογένεια και παιδί στην αθήνα*. Αθήνα: Εστία.
- Μουσούρου, Λ.Μ. (1989). *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαφίτη, Τ. (υπό δημοσίευση). *Διαπροσωπικές σχέσεις στην οικογένεια και ψυχοσωματική υγεία*. Διδακτορική διατριβή, Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.
- Μπεζεβέγκης, Η. & Παυλόπουλος, Β. (1998). Αξιολόγηση της προσωπικότητας παιδιών και εφήβων από τους γονείς: Κατασκευή και ψυχομετρικά χαρακτηριστικά ενός ερωτηματολογίου. *Ψυχολογία*, 5, ειδικό τεύχος, 165-178.
- Μπεζεβέγκης, Η. & Γιαννίτσας, Ν. (1991). Προβληματική συμπεριφορά των παιδιών, όπως αξιολογείται από το δάσκαλο, τον πατέρα και τη μητέρα. Στο ανθολόγιο: Δανασσής-Αφεντάκης, Α. Κ. (Επιμελητής έκδοσης), ΧΑΡΙΣ: Αφιέρωμα στον καθηγητή Νικόλαον Μελανίτη (σελ. 311-328). Αθήνα: Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Τομέας Παιδαγωγικής Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Μπεζεβέγκης, Η. (1996, Μάιος) Αντιμετωπίζοντας καθημερινές αγχογόνες καταστάσεις: Η κατασκευή μιας νέας κλίμακας Coping. Παρουσίαση στο *5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας*, Πάτρα.
- Μυλωνάς, Κ. (1994) Συστήματα Αξιών και Επαγγελματική Ταυτότητα: Μεθοδολογική και Ψυχομετρική Αναπροσαρμογή του “Study of Values Test”. Διδακτορική Διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή, Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Μυλωνάς, Κ. (1998) *Πανεπιστημιακές σημειώσεις για το μάθημα της Ψυχομετρίας Β΄*. Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, Τομέας Ψυχολογίας, Αθήνα.
- Πανταζόπουλος Ν. (1967). *Κοινοτικός βίος εις την Θετταλομαγνησίαν επί τουρκοκρατίας*. Θεσσαλονίκη.
- Πανταζόπουλος, Ν. (1958). *Ελλήνων συσσωμάτωσις κατά την τουρκοκρατίαν*. Αθήνα.

- Παπαδήμου, Α. (υπό δημοσίευση). *Κοινωνική και ψυχολογική ανάλυση της οικογένειας*.
Διδακτορική διατριβή, Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.
- Παπαστυλιανού, Α. (1992). Η ψυχολογική προσαρμογή των μαθητών-παιδιών
παλιννοστούντων. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Παρασκευόπουλος, Ι. Ν. (1992). Ψυχολογία ατομικών διαφορών. Αθήνα: Βιβλιοπωλείο
Γρηγόρη.
- Παρασκευόπουλος, Ι.Ν. (1990) *Στατιστική εφαρμοσμένη στις επιστήμες της*
συμπεριφοράς, Τόμοι Α΄ και Β΄, Αθήνα.
- Παρασκευόπουλος, Ι.Ν. (1993) *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας*, Τόμοι Α΄ και Β΄,
Αθήνα.
- Παυλόπουλος, Β. (1998). Αντιλήψεις γονέων για τη δομή και τα χαρακτηριστικά της
προσωπικότητας παιδιών σχολικής ηλικίας: Συμβολή στη θεωρία των Πέντε
Παραγόντων. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Τμήμα Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής και
Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Τσαούσης, Δ.Γ. (1983). *Η κοινωνία του ανθρώπου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσαούσης, Δ.Γ. (1984). *Χρηστικό λεξικό Κοινωνιολογίας*. Αθήνα: Gutenberg.77
- Τσοποτός, Δ.Κ. (1912). *Γη και γεωργοί της Θεσσαλίας κατά την τουρκοκρατίαν*. (2η έκδοση,
1974). Αθήνα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Στην ευρύτερη προσπάθεια της παρούσας ερευνητικής εργασίας περιλαμβάνονται και μεταβλητές-τομείς που μετρήθηκαν με ερωτήσεις βασισμένες σε προηγούμενες ερευνητικές προσεγγίσεις (Γκότοβος, Α. & Μάρκου, Γ. (1984) Σχολική Επανάταξη Παλιννοστούντων μαθητών: Προβλήματα και Προοπτικές, (επιμ.). ΥΠΕΠΘ, Αθήνα. Γκότοβος, Α. (1996) Ρατσισμός: Κοινωνικές, Ψυχολογικές και Παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής. ΓΓΛΕ, Αθήνα). Με βάση τις ερωτήσεις αυτές προσεγγίστηκαν έννοιες όπως ο ελεύθερος χρόνος των μαθητών, οι σχέσεις με τους συνομηλίκους, οι στάσεις απέναντι στο κράτος και τον νόμο, οι φιλοδοξίες των μαθητών από το σχολείο, οι συναισθηματικές σχέσεις με συγγενείς και φίλους, κ.ο.κ. Για τις μετρήσεις αυτές, στις επόμενες σελίδες παρουσιάζονται οι αντίστοιχοι στατιστικοί δείκτες, όπως προέκυψαν από την ανάλυση των δεδομένων, επί της ίδιας βάσεως που ακολουθήθηκε μέχρι στιγμής (δείκτες κατά ομάδα μαθητών και διπαραγοντική ανάλυση διακύμανσης, κατά ομάδα μαθητών και φύλο, όπου ήταν δυνατό να υπολογισθούν, λόγω της φύσεως των μεταβλητών, οι αντίστοιχες ποσότητες).

Βαθμοί μέχρι τώρα - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	poli kaloi	642	42.2	42.7	42.7
	kaloi	516	33.9	34.3	76.9
	metrioi	296	19.5	19.7	96.6
	xamiloι	51	3.4	3.4	100.0
	Total	1505	98.9	100.0	
Missing	System	16	1.1		
Total		1521	100.0		

a.

Βαθμοί μέχρι τώρα - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	poli kaloi	80	24.9	26.2	26.2
	kaloi	111	34.6	36.4	62.6
	metrioi	97	30.2	31.8	94.4
	xamiloι	17	5.3	5.6	100.0
	Total	305	95.0	100.0	
Missing	System	16	5.0		
Total		321	100.0		

a.

Βαθμοί μέχρι τώρα - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	poli kaloi	248	23.2	24.1	24.1
	kaloi	319	29.8	31.0	55.2
	metrioi	366	34.2	35.6	90.8
	xamiloι	95	8.9	9.2	100.0
	Total	1028	96.1	100.0	
Missing	System	42	3.9		
Total		1070	100.0		

a.

“Θεωρώ τον εαυτό μου ...” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	poli kalo mathiti	578	38,0	38,6	38,6
	mesaio mathiti	837	55,0	55,9	94,5
	adinato mathiti	83	5,5	5,5	100,0
	Total	1498	98,5	100,0	
Missing	System	23	1,5		
Total		1521	100,0		

a.

“Θεωρώ τον εαυτό μου ...” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	poli kalo mathiti	80	24,9	25,9	25,9
	mesaio mathiti	202	62,9	65,4	91,3
	adinato mathiti	27	8,4	8,7	100,0
	Total	309	96,3	100,0	
Missing	System	12	3,7		
Total		321	100,0		

a.

“Θεωρώ τον εαυτό μου ...” Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	poli kalo mathiti	219	20,5	21,9	21,9
	mesaio mathiti	654	61,1	65,3	87,1
	adinato mathiti	129	12,1	12,9	100,0
	Total	1002	93,6	100,0	
Missing	System	68	6,4		
Total		1070	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από παιδιά ίδιας ηλικίας” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	1159	76,2	76,8	76,8
	oxi	351	23,1	23,2	100,0
	Total	1510	99,3	100,0	
Missing	System	11	.7		
Total		1521	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από παιδιά ίδιας ηλικίας” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	198	61,7	62,9	62,9
	oxi	117	36,4	37,1	100,0
	Total	315	98,1	100,0	
Missing	System	6	1,9		
Total		321	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από παιδιά ίδιας ηλικίας” - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	685	64,0	64,8	64,8
	oxi	372	34,8	35,2	100,0
	Total	1057	98,8	100,0	
Missing	System	13	1,2		
Total		1070	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από μεγαλύτερα παιδιά” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	597	39,3	39,4	39,4
	oxi	920	60,5	60,6	100,0
	Total	1517	99,7	100,0	
Missing	System	4	,3		
Total		1521	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από μεγαλύτερα παιδιά” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	148	46,1	47,7	47,7
	oxi	162	50,5	52,3	100,0
	Total	310	96,6	100,0	
Missing	System	11	3,4		
Total		321	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από μεγαλύτερα παιδιά” - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	480	44,9	45,8	45,8
	oxi	569	53,2	54,2	100,0
	Total	1049	98,0	100,0	
Missing	System	21	2,0		
Total		1070	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από μικρότερα παιδιά” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	560	36,8	37,0	37,0
	oxi	953	62,7	63,0	100,0
	Total	1513	99,5	100,0	
Missing	System	8	.5		
Total		1521	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από μικρότερα παιδιά” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	159	49,5	51,3	51,3
	oxi	151	47,0	48,7	100,0
	Total	310	96,6	100,0	
Missing	System	11	3,4		
Total		321	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από μικρότερα παιδιά” - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	488	45,6	46,7	46,7
	oxi	556	52,0	53,3	100,0
	Total	1044	97,6	100,0	
Missing	System	26	2,4		
Total		1070	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από αγόρια και κορίτσια” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	1026	67,5	67,9	67,9
	oxi	486	32,0	32,1	100,0
	Total	1512	99,4	100,0	
Missing	System	9	.6		
Total		1521	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από αγόρια και κορίτσια” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	199	62,0	64,0	64,0
	oxi	112	34,9	36,0	100,0
	Total	311	96,9	100,0	
Missing	System	10	3,1		
Total		321	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από αγόρια και κορίτσια” - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	652	60,9	62,5	62,5
	oxi	392	36,6	37,5	100,0
	Total	1044	97,6	100,0	
Missing	System	26	2,4		
Total		1070	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από κορίτσια” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	215	14,1	14,2	14,2
	oxi	1300	85,5	85,8	100,0
	Total	1515	99,6	100,0	
Missing	System	6	.4		
Total		1521	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από κορίτσια” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	50	15,6	16,1	16,1
	oxi	260	81,0	83,9	100,0
	Total	310	96,6	100,0	
Missing	System	11	3,4		
Total		321	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από κορίτσια” - Παλιννοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	201	18,8	19,3	19,3
	oxi	839	78,4	80,7	100,0
	Total	1040	97,2	100,0	
Missing	System	30	2,8		
Total		1070	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από αγόρια” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	392	25,8	26,0	26,0
	oxi	1116	73,4	74,0	100,0
	Total	1508	99,1	100,0	
Missing	System	13	.9		
Total		1521	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από αγόρια” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	106	33,0	33,9	33,9
	oxi	207	64,5	66,1	100,0
	Total	313	97,5	100,0	
Missing	System	8	2,5		
Total		321	100,0		

a.

“Η παρέα μου αποτελείται από αγόρια” - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	323	30,2	30,9	30,9
	oxi	722	67,5	69,1	100,0
	Total	1045	97,7	100,0	
Missing	System	25	2,3		
Total		1070	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από διάφορες περιοχές” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	861	56,6	56,9	56,9
	oxi	651	42,8	43,1	100,0
	Total	1512	99,4	100,0	
Missing	System	9	.6		
Total		1521	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από διάφορες περιοχές” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	187	58,3	61,3	61,3
	oxi	118	36,8	38,7	100,0
	Total	305	95,0	100,0	
Missing	System	16	5,0		
Total		321	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από διάφορες περιοχές” - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	629	58,8	60,2	60,2
	oxi	415	38,8	39,8	100,0
	Total	1044	97,6	100,0	
Missing	System	26	2,4		
Total		1070	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από διάφορες χώρες” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	672	44,2	44,9	44,9
	oxi	825	54,2	55,1	100,0
	Total	1497	98,4	100,0	
Missing	System	24	1,6		
Total		1521	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από διάφορες χώρες” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	146	45,5	49,7	49,7
	oxi	148	46,1	50,3	100,0
	Total	294	91,6	100,0	
Missing	System	27	8,4		
Total		321	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από διάφορες χώρες” - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	528	49,3	53,5	53,5
	oxi	459	42,9	46,5	100,0
	Total	987	92,2	100,0	
Missing	System	83	7,8		
Total		1070	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από τη χώρα μου” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	1192	78,4	79,2	79,2
	oxi	314	20,6	20,8	100,0
	Total	1506	99,0	100,0	
Missing	System	15	1,0		
Total		1521	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από τη χώρα μου” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	143	44,5	46,0	46,0
	oxi	168	52,3	54,0	100,0
	Total	311	96,9	100,0	
Missing	System	10	3,1		
Total		321	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από τη χώρα μου” - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	530	49,5	50,9	50,9
	oxi	511	47,8	49,1	100,0
	Total	1041	97,3	100,0	
Missing	System	29	2,7		
Total		1070	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από τη γειτονιά μου” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	674	44,3	45,0	45,0
	oxi	824	54,2	55,0	100,0
	Total	1498	98,5	100,0	
Missing	System	23	1,5		
Total		1521	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από τη γειτονιά μου” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	156	48,6	51,1	51,1
	oxi	149	46,4	48,9	100,0
	Total	305	95,0	100,0	
Missing	System	16	5,0		
Total		321	100,0		

a.

“Η παρέα μου προέρχεται από τη γειτονιά μου” - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	509	47,6	49,3	49,3
	oxi	524	49,0	50,7	100,0
	Total	1033	96,5	100,0	
Missing	System	37	3,5		
Total		1070	100,0		

a.

“Η Ελλάδα ανοιχτή σε εθνότητες” - Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	539	35,4	36,6	36,6
	oxi	579	38,1	39,3	76,0
	adiaforo	354	23,3	24,0	100,0
	Total	1472	96,8	100,0	
Missing	System	49	3,2		
Total		1521	100,0		

a.

“Η Ελλάδα ανοιχτή σε εθνότητες” - Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	77	24,0	63,6	63,6
	oxi	20	6,2	16,5	80,2
	adiaforo	24	7,5	19,8	100,0
	Total	121	37,7	100,0	
Missing	System	200	62,3		
Total		321	100,0		

a.

“Η Ελλάδα ανοιχτή σε εθνότητες” - Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	251	23,5	59,2	59,2
	oxi	69	6,4	16,3	75,5
	adiaforo	104	9,7	24,5	100,0
	Total	424	39,6	100,0	
Missing	System	646	60,4		
Total		1070	100,0		

a.

“Πολιτικό άσυλο στην Ελλάδα”- Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	804	52,9	54,3	54,3
	oxi	394	25,9	26,6	80,8
	adiaforo	284	18,7	19,2	100,0
	Total	1482	97,4	100,0	
Missing	System	39	2,6		
Total		1521	100,0		

a.

“Πολιτικό άσυλο στην Ελλάδα”- Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	182	56,7	63,9	63,9
	oxi	38	11,8	13,3	77,2
	adiaforo	65	20,2	22,8	100,0
	Total	285	88,8	100,0	
Missing	System	36	11,2		
Total		321	100,0		

a.

“Πολιτικό άσυλο στην Ελλάδα”- Παλιννοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	627	58,6	64,0	64,0
	oxi	161	15,0	16,4	80,4
	adiaforo	192	17,9	19,6	100,0
	Total	980	91,6	100,0	
Missing	System	90	8,4		
Total		1070	100,0		

a.

“Παλινοστούντες στο τμήμα;”- Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	562	36,9	62,0	62,0
	oxi	151	9,9	16,6	78,6
	adiaforo	194	12,8	21,4	100,0
	Total	907	59,6	100,0	
Missing	System	614	40,4		
Total		1521	100,0		

a.

“Παλινοστούντες στο τμήμα;”- Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	129	40,2	77,2	77,2
	oxi	18	5,6	10,8	88,0
	adiaforo	20	6,2	12,0	100,0
	Total	167	52,0	100,0	
Missing	System	154	48,0		
Total		321	100,0		

a.

“Παλινοστούντες στο τμήμα;”- Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	390	36,4	70,9	70,9
	oxi	47	4,4	8,5	79,5
	adiaforo	113	10,6	20,5	100,0
	Total	550	51,4	100,0	
Missing	System	520	48,6		
Total		1070	100,0		

a.

“Αλλοδαποί στο τμήμα;”- Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	367	24,1	41,5	41,5
	oxi	264	17,4	29,9	71,4
	adiaforo	253	16,6	28,6	100,0
	Total	884	58,1	100,0	
Missing	System	637	41,9		
Total		1521	100,0		

a.

“Αλλοδαποί στο τμήμα;”- Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	104	32,4	63,4	63,4
	oxi	24	7,5	14,6	78,0
	adiaforo	36	11,2	22,0	100,0
	Total	164	51,1	100,0	
Missing	System	157	48,9		
Total		321	100,0		

a.

“Αλλοδαποί στο τμήμα;”- Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	285	26,6	54,8	54,8
	oxi	92	8,6	17,7	72,5
	adiaforo	143	13,4	27,5	100,0
	Total	520	48,6	100,0	
Missing	System	550	51,4		
Total		1070	100,0		

a.

“Βρίσκεις ενδιαφέρον με παλινοστούντες;”- Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	114	35,5	68,7	68,7
	oxi	21	6,5	12,7	81,3
	adiaforo	31	9,7	18,7	100,0
	Total	166	51,7	100,0	
Missing	System	155	48,3		
Total		321	100,0		

a.

“Βρίσκεις ενδιαφέρον με παλινοστούντες;”- Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	376	35,1	68,2	68,2
	oxi	68	6,4	12,3	80,6
	adiaforo	107	10,0	19,4	100,0
	Total	551	51,5	100,0	
Missing	System	519	48,5		
Total		1070	100,0		

a.

“Βρίσκεις ενδιαφέρον με αλλοδαπούς;”- Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	88	27,4	54,0	54,0
	oxi	34	10,6	20,9	74,8
	adiaforo	41	12,8	25,2	100,0
	Total	163	50,8	100,0	
Missing	System	158	49,2		
Total		321	100,0		

a.

“Βρίσκεις ενδιαφέρον με αλλοδαπούς;”- Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	253	23,6	48,7	48,7
	oxi	132	12,3	25,4	74,0
	adiaforo	135	12,6	26,0	100,0
	Total	520	48,6	100,0	
Missing	System	550	51,4		
Total		1070	100,0		

a.

“Φίλοι παλινοστούντες;”- Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	530	34,8	57,9	57,9
	oxi	193	12,7	21,1	78,9
	adiaforo	193	12,7	21,1	100,0
	Total	916	60,2	100,0	
Missing	System	605	39,8		
Total		1521	100,0		

a.

“Φίλοι παλινοστούντες;”- Αλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	121	37,7	72,0	72,0
	oxi	19	5,9	11,3	83,3
	adiaforo	28	8,7	16,7	100,0
	Total	168	52,3	100,0	
Missing	System	153	47,7		
Total		321	100,0		

a.

“Φίλοι παλινοστούντες;”- Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	392	36,6	71,5	71,5
	oxi	49	4,6	8,9	80,5
	adiaforo	107	10,0	19,5	100,0
	Total	548	51,2	100,0	
Missing	System	522	48,8		
Total		1070	100,0		

a.

“Φίλοι αλλοδαποί;”- Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	411	27,0	46,0	46,0
	oxi	246	16,2	27,5	73,5
	adiaforo	237	15,6	26,5	100,0
	Total	894	58,8	100,0	
Missing	System	627	41,2		
Total		1521	100,0		

a.

“Φίλοι αλλοδαποί;”- Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	91	28,3	56,2	56,2
	oxi	30	9,3	18,5	74,7
	adiaforo	41	12,8	25,3	100,0
	Total	162	50,5	100,0	
Missing	System	159	49,5		
Total		321	100,0		

a.

“Φίλοι αλλοδαποί;”- Παλινοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	278	26,0	52,7	52,7
	oxi	119	11,1	22,5	75,2
	adiaforo	131	12,2	24,8	100,0
	Total	528	49,3	100,0	
Missing	System	542	50,7		
Total		1070	100,0		

a.

“Πρέπει να πηγαίνουν σχολείο οι άλλες εθνότητες;”- Γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	1228	80,7	83,7	83,7
	oxi	113	7,4	7,7	91,4
	adiaforo	126	8,3	8,6	100,0
	Total	1467	96,4	100,0	
Missing	System	54	3,6		
Total		1521	100,0		

a.

“Πρέπει να πηγαίνουν σχολείο οι άλλες εθνότητες;”- Αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	247	76,9	84,6	84,6
	oxi	22	6,9	7,5	92,1
	adiaforo	23	7,2	7,9	100,0
	Total	292	91,0	100,0	
Missing	System	29	9,0		
Total		321	100,0		

a.

“Πρέπει να πηγαίνουν σχολείο οι άλλες εθνότητες;”- Παλινοστούντες αθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nai	887	82,9	88,8	88,8
	oxi	60	5,6	6,0	94,8
	adiaforo	52	4,9	5,2	100,0
	Total	999	93,4	100,0	
Missing	System	71	6,6		
Total		1070	100,0		

a.

Συμπεριφορά άλλων στο σχολείο

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1.91	.71	743
	koritsi	1.97	.62	752
	Total	1.94	.66	1495
Allodapoi	agori	1.65	.76	147
	koritsi	1.76	.79	145
	Total	1.70	.78	292
Palinnotountes	agori	1.69	.80	449
	koritsi	1.83	.76	551
	Total	1.77	.78	1000
Total	agori	1.81	.75	1339
	koritsi	1.90	.70	1448
	Total	1.85	.73	2787

(1= Δίκαιη Συμπεριφορά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	31.337 ^a	5	6.267	12.125	.000	.021
Intercept	5726.129	1	5726.129	11077.68	.000	.799
ETHNIC	25.349	2	12.674	24.520	.000	.017
GENDER	4.725	1	4.725	9.141	.003	.003
ETHNIC * GENDER	1.024	2	.512	.991	.372	.001
Error	1437.519	2781	.517			
Total	11052.000	2787				
Corrected Total	1468.855	2786				

a. R Squared = .021 (Adjusted R Squared = .020)

Συμπεριφορά άλλων στην οικογένεια

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,33	,66	742
	koritsi	1,35	,61	750
	Total	1,34	,64	1492
Allodapoi	agori	1,40	,76	147
	koritsi	1,32	,70	144
	Total	1,36	,73	291
Palinnostountes	agori	1,37	,70	446
	koritsi	1,37	,65	548
	Total	1,37	,67	994
Total	agori	1,35	,69	1335
	koritsi	1,36	,63	1442
	Total	1,35	,66	2777

(1= Δίκαιη Συμπεριφορά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	1,073 ^a	5	,215	,494	,781	,001
Intercept	3238,177	1	3238,177	7449,257	,000	,729
ETHNIC	,433	2	,217	,498	,608	,000
GENDER	,150	1	,150	,346	,556	,000
ETHNIC * GENDER	,613	2	,306	,705	,494	,001
Error	1204,548	2771	,435			
Total	6302,000	2777				
Corrected Total	1205,621	2776				

a. R Squared = ,001 (Adjusted R Squared = -,001)

Συμπεριφορά άλλων γενικά στη ζωή

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2.08	.75	742
	koritsi	2,14	,70	749
	Total	2.11	.72	1491
Allodapoi	agori	2.05	.91	147
	koritsi	2.03	.86	143
	Total	2.04	.89	290
Palinnostountes	agori	2.03	.82	445
	koritsi	2.01	.79	547
	Total	2.02	.80	992
Total	agori	2.06	.79	1334
	koritsi	2.08	.75	1439
	Total	2.07	.77	2773

(1= Δίκαιη Συμπεριφορά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	6,538 ^a	5	1,308	2,200	,052	,004
Intercept	7395,089	1	7395,089	12443,25	,000	,818
ETHNIC	5,159	2	2,579	4,340	,013	,003
GENDER	1,550E-02	1	1,550E-02	,026	,872	,000
ETHNIC * GENDER	,929	2	,464	,781	,458	,001
Error	1644,443	2767	,594			
Total	13516,000	2773				
Corrected Total	1650,982	2772				

a. R Squared = ,004 (Adjusted R Squared = ,002)

*Συμπεριφορά μαθητή: πειράζει τον καθηγητή***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,01	1,06	745
	koritsi	3,10	1,04	751
	Total	3,05	1,05	1496
Allodapoi	agori	3,18	1,11	148
	koritsi	3,21	1,09	143
	Total	3,20	1,10	291
Palinnostountes	agori	3,03	1,10	448
	koritsi	3,10	1,09	552
	Total	3,07	1,10	1000
Total	agori	3,03	1,08	1341
	koritsi	3,11	1,06	1446
	Total	3,07	1,07	2787

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	9,423 ^a	5	1,885	1,638	,147	,003
Intercept	16946,372	1	16946,372	14733,02	,000	,841
ETHNIC	5,093	2	2,547	2,214	,110	,002
GENDER	1,718	1	1,718	1,493	,222	,001
ETHNIC * GENDER	,302	2	,151	,131	,877	,000
Error	3198,791	2781	1,150			
Total	29524,000	2787				
Corrected Total	3208,214	2786				

a. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,001)

Συμπεριφορά μαθητή: καταστρέφει πράγματα**Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,18	,95	744
	koritsi	3,29	1,00	751
	Total	3,24	,98	1495
Allodapoi	agori	3,10	1,07	147
	koritsi	3,28	,97	143
	Total	3,19	1,03	290
Palinnostountes	agori	3,29	,96	447
	koritsi	3,33	,93	553
	Total	3,31	,95	1000
Total	agori	3,21	,97	1338
	koritsi	3,31	,97	1447
	Total	3,26	,97	2785

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	12,016 ^a	5	2,403	2,546	,026	,005
Intercept	18487,484	1	18487,484	19588,43	,000	,876
ETHNIC	4,714	2	2,357	2,497	,083	,002
GENDER	5,330	1	5,330	5,647	,018	,002
ETHNIC * GENDER	1,068	2	,534	,566	,568	,000
Error	2622,809	2779	,944			
Total	32219,000	2785				
Corrected Total	2634,824	2784				

a. R Squared = ,005 (Adjusted R Squared = ,003)

Συμπεριφορά μαθητή: χτυπά τους πιο αδύνατους

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2.82	1,11	744
	koritsi	3,30	1,00	749
	Total	3,06	1,08	1493
Allodapoi	agori	2,89	1,19	148
	koritsi	3,16	1,11	144
	Total	3,02	1,16	292
Palinnostountes	agori	3,01	1,10	451
	koritsi	3,20	1,12	551
	Total	3,11	1,11	1002
Total	agori	2,89	1,12	1343
	koritsi	3,24	1,06	1444
	Total	3,07	1,10	2787

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	101,094 ^a	5	20,219	17,159	,000	,030
Intercept	16522,250	1	16522,250	14022,22	,000	,834
ETHNIC	1,939	2	,969	,823	,439	,001
GENDER	43,001	1	43,001	36,495	,000	,013
ETHNIC * GENDER	12,840	2	6,420	5,448	,004	,004
Error	3276,827	2781	1,178			
Total	29706,000	2787				
Corrected Total	3377,921	2786				

a. R Squared = ,030 (Adjusted R Squared = ,028)

Συμπεριφορά μαθητή: κοροϊδεύει τους άλλους**Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2,67	1,12	746
	koritsi	2,71	1,07	750
	Total	2,69	1,10	1496
Allodapoi	agori	2,89	1,14	148
	koritsi	2,76	1,06	143
	Total	2,83	1,10	291
Palinnostountes	agori	2,83	1,12	449
	koritsi	2,75	1,10	552
	Total	2,78	1,11	1001
Total	agori	2,75	1,12	1343
	koritsi	2,73	1,08	1445
	Total	2,74	1,10	2788

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	11,678 ^a	5	2,336	1,926	,087	,003
Intercept	13474,110	1	13474,110	11112,98	,000	,800
ETHNIC	8,502	2	4,251	3,506	,030	,003
GENDER	1,435	1	1,435	1,183	,277	,000
ETHNIC * GENDER	3,196	2	1,598	1,318	,268	,001
Error	3373,081	2782	1,212			
Total	24266,000	2788				
Corrected Total	3384,759	2787				

a. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,002)

*Συμπεριφορά μαθητή: δέρνεται με τους άλλους***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2.54	1.06	746
	koritsi	3,00	1,11	749
	Total	2.77	1.11	1495
Allodapoi	agori	2.64	1,10	146
	koritsi	2,99	1,14	142
	Total	2.81	1,13	288
Palinnostountes	agori	2.55	1.07	450
	koritsi	2,76	1,15	548
	Total	2.67	1.12	998
Total	agori	2.56	1.07	1342
	koritsi	2,91	1,13	1439
	Total	2.74	1.11	2781

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	106.010 ^a	5	21.202	17.582	.000	.031
Intercept	13169.982	1	13169.982	10921.30	.000	.797
ETHNIC	9.727	2	4.864	4.033	.018	.003
GENDER	49.796	1	49.796	41.294	.000	.015
ETHNIC * GENDER	9.501	2	4.750	3.939	.020	.003
Error	3346.368	2775	1.206			
Total	24293.000	2781				
Corrected Total	3452.378	2780				

a. R Squared = ,031 (Adjusted R Squared = ,029)

*Συμπεριφορά μαθητή: κοροϊδεύει φανερά τους άλλους***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2,66	1,05	745
	koritsi	2,87	1,08	749
	Total	2,76	1,07	1494
Allodapoi	agori	2,79	1,14	145
	koritsi	2,87	1,06	142
	Total	2,83	1,10	287
Palinnostountes	agori	2,79	1,08	444
	koritsi	2,91	1,08	548
	Total	2,86	1,08	992
Total	agori	2,72	1,07	1334
	koritsi	2,88	1,08	1439
	Total	2,80	1,08	2773

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	24,797 ^a	5	4,959	4,289	,001	,008
Intercept	13784,489	1	13784,489	11919,74	,000	,812
ETHNIC	4,699	2	2,349	2,031	,131	,001
GENDER	8,034	1	8,034	6,947	,008	,003
ETHNIC * GENDER	1,605	2	,802	,694	,500	,001
Error	3199,874	2767	1,156			
Total	25030,000	2773				
Corrected Total	3224,671	2772				

a. R Squared = ,008 (Adjusted R Squared = ,006)

Συμπεριφορά μαθητή: έχει θράσος απέναντι στον καθηγητή

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,13	1,04	744
	koritsi	3,24	1,05	749
	Total	3,19	1,04	1493
Allodapoi	agori	3,11	1,15	144
	koritsi	3,15	1,07	142
	Total	3,13	1,11	286
Palinnostountes	agori	3,07	1,12	449
	koritsi	3,19	1,07	553
	Total	3,14	1,10	1002
Total	agori	3,11	1,08	1337
	koritsi	3,21	1,06	1444
	Total	3,16	1,07	2781

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	8,997 ^a	5	1,799	1,576	,164	,003
Intercept	17239,454	1	17239,454	15096,73	,000	,845
ETHNIC	2,073	2	1,036	,908	,404	,001
GENDER	3,098	1	3,098	2,713	,100	,001
ETHNIC * GENDER	,340	2	,170	,149	,862	,000
Error	3168,864	2775	1,142			
Total	30986,000	2781				
Corrected Total	3177,860	2780				

a. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,001)

*Συμπεριφορά καθηγητή: δίνουν ευκαιρίες***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,94	1,05	736
	koritsi	1,99	1,06	751
	Total	1,96	1,05	1487
Allodapoi	agori	1,85	1,11	152
	koritsi	1,93	1,04	144
	Total	1,89	1,08	296
Palinnostountes	agori	1,82	1,06	452
	koritsi	2,00	1,08	551
	Total	1,92	1,07	1003
Total	agori	1,89	1,06	1340
	koritsi	1,99	1,06	1446
	Total	1,94	1,06	2786

(1= Ναι)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	12,124 ^a	5	2,425	2,151	,057	,004
Intercept	6562,954	1	6562,954	5822,110	,000	,677
ETHNIC	2,529	2	1,264	1,122	,326	,001
GENDER	4,990	1	4,990	4,427	,035	,002
ETHNIC * GENDER	2,745	2	1,373	1,218	,296	,001
Error	3133,746	2780	1,127			
Total	13628,000	2786				
Corrected Total	3145,869	2785				

a. R Squared = ,004 (Adjusted R Squared = ,002)

*Συμπεριφορά καθηγητή: συμπεριφέρονται δίκαια***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,91	,94	737
	koritsi	2,03	,94	751
	Total	1,97	,94	1488
Allodapoi	agori	1,82	1,02	148
	koritsi	1,83	,93	144
	Total	1,83	,98	292
Palinnostountes	agori	1,76	,92	449
	koritsi	1,93	,98	547
	Total	1,86	,95	996
Total	agori	1,85	,94	1334
	koritsi	1,97	,96	1442
	Total	1,91	,95	2776

(1= Ναι)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	23,150 ^a	5	4,630	5,149	,000	,009
Intercept	6233,428	1	6233,428	6932,185	,000	,714
ETHNIC	11,456	2	5,728	6,370	,002	,005
GENDER	4,210	1	4,210	4,682	,031	,002
ETHNIC * GENDER	1,673	2	,837	,930	,395	,001
Error	2490,787	2770	,899			
Total	12694,000	2776				
Corrected Total	2513,937	2775				

a. R Squared = ,009 (Adjusted R Squared = ,007)

Συμπεριφορά καθηγητή: δέχονται τα λάθη τους

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2,24	1,10	736
	koritsi	2,36	1,12	750
	Total	2,30	1,12	1486
Allodapoi	agori	2,21	1,21	147
	koritsi	2,42	1,19	144
	Total	2,31	1,20	291
Palinnostountes	agori	2,09	1,14	445
	koritsi	2,26	1,16	541
	Total	2,18	1,15	986
Total	agori	2,18	1,13	1328
	koritsi	2,33	1,15	1435
	Total	2,26	1,14	2763

(1= Ναι)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	25,932 ^a	5	5,186	4,015	,001	,007
Intercept	8972,070	1	8972,070	6946,350	,000	,716
ETHNIC	10,841	2	5,421	4,197	,015	,003
GENDER	12,439	1	12,439	9,630	,002	,003
ETHNIC * GENDER	,569	2	,284	,220	,802	,000
Error	3561,006	2757	1,292			
Total	17693,000	2763				
Corrected Total	3586,938	2762				

a. R Squared = ,007 (Adjusted R Squared = ,005)

Συμπεριφορά καθηγητή: ενδιαφέρονται μόνον για τους καλούς μαθητές

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3.05	1.10	735
	koritsi	3.00	1,10	749
	Total	3.02	1.10	1484
Allodapoi	agori	2.70	.95	136
	koritsi	2,83	.84	122
	Total	2.76	.90	258
Palinnostountes	agori	2.75	.92	428
	koritsi	2,80	.91	530
	Total	2.78	.91	958
Total	agori	2,92	1,04	1299
	koritsi	2,91	1,01	1401
	Total	2,91	1,03	2700

(1= Ναι)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	44,942 ^a	5	8,988	8,666	.000	.016
Intercept	13059.884	1	13059.884	12592.10	.000	.824
ETHNIC	42,414	2	21,207	20,448	.000	.015
GENDER	.559	1	.559	.539	.463	.000
ETHNIC * GENDER	2,745	2	1,372	1,323	.267	.001
Error	2794.079	2694	1,037			
Total	25732.000	2700				
Corrected Total	2839.021	2699				

a. R Squared = ,016 (Adjusted R Squared = ,014)

Συμπεριφορά καθηγητή: δεν συζητούν, φεύγουν αμέσως

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,07	1,11	734
	koritsi	3,07	1,09	747
	Total	3,07	1,10	1481
Allodapoi	agori	3,13	1,11	142
	koritsi	3,16	1,11	140
	Total	3,14	1,11	282
Palinnostountes	agori	3,05	1,15	440
	koritsi	3,03	1,15	543
	Total	3,04	1,15	983
Total	agori	3,07	1,12	1316
	koritsi	3,06	1,12	1430
	Total	3,07	1,12	2746

(1= Ναι)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	2,561 ^a	5	,512	,409	,843	,001
Intercept	16301,625	1	16301,625	13008,49	,000	,826
ETHNIC	2,237	2	1,119	,893	,410	,001
GENDER	1,522E-04	1	1,522E-04	,000	,991	,000
ETHNIC * GENDER	,193	2	9,628E-02	,077	,926	,000
Error	3433,640	2740	1,253			
Total	29242,000	2746				
Corrected Total	3436,201	2745				

a. R Squared = ,001 (Adjusted R Squared = -,001)

*Βαθμός προηγούμενου έτους***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
gigenis	agori	15.9699	3.8996	672
	koritsi	16.2687	3.8376	702
	Total	16.1226	3.8695	1374
Allodapoi	agori	14.6932	4.4981	117
	koritsi	14.7513	4.4048	113
	Total	14.7217	4.4429	230
Palinnostountes	agori	14.0641	4.4004	395
	koritsi	14.4407	4.1042	491
	Total	14.2728	4.2405	886
Total	agori	15.2079	4.2251	1184
	koritsi	15.4502	4.0850	1306
	Total	15.3350	4.1531	2490

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	2000,268 ^a	5	400,054	24,278	,000	,047
Intercept	326956.62	1	326956.62	19842.32	,000	,889
ETHNIC	1957,295	2	978,648	59,392	,000	,046
GENDER	21,631	1	21,631	1,313	,252	,001
ETHNIC * GENDER	4,640	2	2,320	,141	,869	,000
Error	40930,715	2484	16,478			
Total	628483,39	2490				
Corrected Total	42930,983	2489				

a. R Squared = ,047 (Adjusted R Squared = ,045)

*Ελεύθερος χρόνος: Κολυμβητήριο***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,66	,82	743
	koritsi	3,65	,84	751
	Total	3,65	,83	1494
Allodapoi	agori	3,46	1,03	148
	koritsi	3,71	,77	143
	Total	3,58	,91	291
Palinnostountes	agori	3,65	,82	447
	koritsi	3,75	,74	548
	Total	3,70	,78	995
Total	agori	3,63	,85	1338
	koritsi	3,69	,80	1442
	Total	3,66	,82	2780

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	10,527 ^a	5	2,105	3,120	,008	,006
Intercept	23360,127	1	23360,127	34621,91	,000	,926
ETHNIC	3,201	2	1,601	2,372	,094	,002
GENDER	5,596	1	5,596	8,294	,004	,003
ETHNIC * GENDER	4,730	2	2,365	3,505	,030	,003
Error	1871,676	2774	,675			
Total	39204,000	2780				
Corrected Total	1882,203	2779				

a. R Squared = ,006 (Adjusted R Squared = ,004)

*Ελεύθερος χρόνος: βιβλιοθήκη***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3.09	1.03	742
	koritsi	3.06	1.02	751
	Total	3.08	1.03	1493
Allodapoi	agori	2.72	1.18	148
	koritsi	3.08	1.08	142
	Total	2.89	1.14	290
Palinnostountes	agori	3.15	1.01	450
	koritsi	3.09	1.08	554
	Total	3.12	1.05	1004
Total	agori	3.07	1.05	1340
	koritsi	3.07	1.05	1447
	Total	3.07	1.05	2787

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	22,359 ^a	5	4,472	4,083	,001	,007
Intercept	16134,693	1	16134,693	14730,29	,000	,841
ETHNIC	11,454	2	5,727	5,229	,005	,004
GENDER	3,474	1	3,474	3,172	,075	,001
ETHNIC * GENDER	10,795	2	5,397	4,928	,007	,004
Error	3046,144	2781	1,095			
Total	29372,000	2787				
Corrected Total	3068,504	2786				

a. R Squared = ,007 (Adjusted R Squared = ,006)

*Ελεύθερος χρόνος: Επισκέψεις σε φίλους***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,73	,85	742
	koritsi	1,71	,83	752
	Total	1,72	,84	1494
Allodapoi	agori	1,66	,86	151
	koritsi	1,84	,97	144
	Total	1,75	,92	295
Palinnostountes	agori	1,66	,88	457
	koritsi	1,78	,92	558
	Total	1,73	,90	1015
Total	agori	1,70	,86	1350
	koritsi	1,75	,88	1454
	Total	1,73	,87	2804

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	6,639 ^a	5	1,328	1,751	,120	,003
Intercept	5333,311	1	5333,311	7031,984	,000	,715
ETHNIC	,181	2	9,033E-02	,119	,888	,000
GENDER	3,938	1	3,938	5,192	,023	,002
ETHNIC * GENDER	4,702	2	2,351	3,100	,045	,002
Error	2122,104	2798	,758			
Total	10490,000	2804				
Corrected Total	2128,743	2803				

a. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,001)

*Ελεύθερος χρόνος: με φίλους στα μαγαζιά***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2.53	1,15	744
	koritsi	2,43	1,15	752
	Total	2,48	1,15	1496
Allodapoi	agori	2,37	1,19	149
	koritsi	2,56	1,16	144
	Total	2,46	1,18	293
Palinnostountes	agori	2,42	1,17	451
	koritsi	2,42	1,14	556
	Total	2,42	1,15	1007
Total	agori	2,47	1,16	1344
	koritsi	2,44	1,15	1452
	Total	2,46	1,15	2796

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	8,083 ^a	5	1,617	1,214	,300	,002
Intercept	10654.013	1	10654.013	8000.556	,000	,741
ETHNIC	1,715	2	,858	,644	,525	,000
GENDER	,383	1	,383	,287	,592	,000
ETHNIC * GENDER	5,599	2	2,799	2,102	,122	,002
Error	3715,329	2790	1,332			
Total	20579.000	2796				
Corrected Total	3723.412	2795				

a. R Squared = ,002 (Adjusted R Squared = ,000)

*Ελεύθερος χρόνος: στο στέκι της παρέας***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2,37	1,24	742
	koritsi	2,62	1,23	751
	Total	2,49	1,24	1493
Allodapoi	agori	2,56	1,20	148
	koritsi	2,94	1,19	143
	Total	2,75	1,20	291
Palinnostountes	agori	2,37	1,29	448
	koritsi	2,82	1,19	548
	Total	2,61	1,25	996
Total	agori	2,39	1,25	1338
	koritsi	2,73	1,21	1442
	Total	2,56	1,24	2780

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	102,951 ^a	5	20,590	13,611	,000	,024
Intercept	11997,372	1	11997,372	7930,543	,000	,741
ETHNIC	18,200	2	9,100	6,015	,002	,004
GENDER	56,993	1	56,993	37,674	,000	,013
ETHNIC * GENDER	5,985	2	2,993	1,978	,139	,001
Error	4196,523	2774	1,513			
Total	22581,000	2780				
Corrected Total	4299,474	2779				

a. R Squared = ,024 (Adjusted R Squared = ,022)

*Ελεύθερος χρόνος: ντισκοτέκ***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,43	,96	744
	koritsi	3,55	,82	750
	Total	3,49	,89	1494
Allodapoi	agori	3,58	,86	145
	koritsi	3,75	,65	142
	Total	3,67	,77	287
Palinnostountes	agori	3,38	1,02	448
	koritsi	3,58	,81	551
	Total	3,49	,91	999
Total	agori	3,43	,97	1337
	koritsi	3,58	,81	1443
	Total	3,51	,89	2780

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	25,866 ^a	5	5,173	6,580	,000	,012
Intercept	21890,292	1	21890,292	27842,64	,000	,909
ETHNIC	8,593	2	4,297	5,465	,004	,004
GENDER	12,055	1	12,055	15,333	,000	,005
ETHNIC * GENDER	,878	2	,439	,558	,572	,000
Error	2180,960	2774	,786			
Total	36416,000	2780				
Corrected Total	2206,826	2779				

a. R Squared = ,012 (Adjusted R Squared = ,010)

*Ελεύθερος χρόνος: στα μέρη που υπάρχει δράση***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,79	1,03	745
	koritsi	2,47	1,15	750
	Total	2,13	1,14	1495
Allodapoi	agori	2,17	1,17	145
	koritsi	2,74	1,12	141
	Total	2,45	1,18	286
Palinnostountes	agori	2,07	1,19	451
	koritsi	2,75	1,16	551
	Total	2,44	1,22	1002
Total	agori	1,92	1,11	1341
	koritsi	2,61	1,16	1442
	Total	2,28	1,18	2783

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	381,351 ^a	5	76,270	60,121	,000	,098
Intercept	9462,380	1	9462,380	7458,830	,000	,729
ETHNIC	57,662	2	28,831	22,726	,000	,016
GENDER	182,695	1	182,695	144,011	,000	,049
ETHNIC * GENDER	,687	2	,344	,271	,763	,000
Error	3522,943	2777	1,269			
Total	18343,000	2783				
Corrected Total	3904,293	2782				

a. R Squared = ,098 (Adjusted R Squared = ,096)

*Ελεύθερος χρόνος: Καφετερία***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2,95	1,15	741
	koritsi	2,94	1,18	751
	Total	2,95	1,17	1492
Allodapoi	agori	3,41	1,00	147
	koritsi	3,33	1,08	144
	Total	3,37	1,04	291
Palinnostountes	agori	3,17	1,09	449
	koritsi	3,15	1,07	552
	Total	3,16	1,08	1001
Total	agori	3,08	1,13	1337
	koritsi	3,06	1,14	1447
	Total	3,07	1,13	2784

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	57,055 ^a	5	11,411	9,055	,000	,016
Intercept	17563,567	1	17563,567	13937,10	,000	,834
ETHNIC	56,513	2	28,257	22,422	,000	,016
GENDER	,521	1	,521	,414	,520	,000
ETHNIC * GENDER	,249	2	,124	,099	,906	,000
Error	3500,841	2778	1,260			
Total	29773,000	2784				
Corrected Total	3557,896	2783				

a. R Squared = ,016 (Adjusted R Squared = ,014)

*Ελεύθερος χρόνος: σινεμά***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2,39	1,04	745
	koritsi	2,41	1,02	751
	Total	2,40	1,03	1496
Allodapoi	agori	2,60	1,05	148
	koritsi	2,85	1,07	143
	Total	2,73	1,06	291
Palinnostountes	agori	2,85	1,09	451
	koritsi	2,99	1,02	552
	Total	2,93	1,05	1003
Total	agori	2,57	1,08	1344
	koritsi	2,68	1,06	1446
	Total	2,62	1,07	2790

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	179,519 ^a	5	35,904	33,243	,000	,056
Intercept	12672,709	1	12672,709	11733,59	,000	,808
ETHNIC	165,264	2	82,632	76,509	,000	,052
GENDER	8,251	1	8,251	7,639	,006	,003
ETHNIC * GENDER	4,065	2	2,033	1,882	,153	,001
Error	3006,823	2784	1,080			
Total	22402,000	2790				
Corrected Total	3186,343	2789				

a. R Squared = ,056 (Adjusted R Squared = ,055)

*Ελεύθερος χρόνος: φροντιστήριο ξένης γλώσσας***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,74	1,21	743
	koritsi	1,65	1,18	748
	Total	1,70	1,19	1491
Allodapoi	agori	2,56	1,44	148
	koritsi	2,29	1,42	142
	Total	2,43	1,43	290
Palinnostountes	agori	2,78	1,41	449
	koritsi	2,40	1,45	554
	Total	2,57	1,44	1003
Total	agori	2,18	1,40	1340
	koritsi	2,00	1,36	1444
	Total	2,09	1,38	2784

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	538,671 ^a	5	107,734	62,891	,000	,102
Intercept	8786,417	1	8786,417	5129,198	,000	,649
ETHNIC	510,289	2	255,145	148,944	,000	,097
GENDER	26,892	1	26,892	15,699	,000	,006
ETHNIC * GENDER	13,244	2	6,622	3,866	,021	,003
Error	4758,769	2778	1,713			
Total	17435,000	2784				
Corrected Total	5297,439	2783				

a. R Squared = ,102 (Adjusted R Squared = ,100)

*Ελεύθερος χρόνος: Φροντιστήριο για μαθήματα σχολείου***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,46	1,08	742
	koritsi	3,41	1,12	751
	Total	3,43	1,10	1493
Allodapoi	agori	3,34	1,17	147
	koritsi	3,49	1,04	142
	Total	3,41	1,11	289
Palinnostountes	agori	3,43	1,10	447
	koritsi	3,57	,98	549
	Total	3,51	1,04	996
Total	agori	3,44	1,10	1336
	koritsi	3,48	1,06	1442
	Total	3,46	1,08	2778

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	10,788 ^a	5	2,158	1,862	,098	,003
Intercept	20796.727	1	20796.727	17945.39	,000	,866
ETHNIC	3,349	2	1,675	1,445	,236	,001
GENDER	2,574	1	2,574	2,221	,136	,001
ETHNIC * GENDER	5,802	2	2,901	2,503	,082	,002
Error	3212.442	2772	1,159			
Total	36412.000	2778				
Corrected Total	3223.230	2777				

a. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,002)

*Ελεύθερος χρόνος: ιδιαίτερο για μαθήματα σχολείου***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,50	1,04	742
	koritsi	3,50	1,04	750
	Total	3,50	1,04	1492
Allodapoi	agori	3,45	1,06	146
	koritsi	3,49	1,03	144
	Total	3,47	1,04	290
Palinnostountes	agori	3,44	1,07	447
	koritsi	3,56	,99	549
	Total	3,51	1,03	996
Total	agori	3,47	1,05	1335
	koritsi	3,52	1,02	1443
	Total	3,50	1,04	2778

(1= Συχνά)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	4,220 ^a	5	,844	,785	,560	,001
Intercept	21347,003	1	21347,003	19855,16	,000	,877
ETHNIC	,335	2	,167	,156	,856	,000
GENDER	1,246	1	1,246	1,159	,282	,000
ETHNIC * GENDER	2,298	2	1,149	1,068	,344	,001
Error	2980,278	2772	1,075			
Total	37001,000	2778				
Corrected Total	2984,499	2777				

a. R Squared = ,001 (Adjusted R Squared = ,000)

Φιλοδοξίες: Θέλω να είμαι ανάμεσα στους πρώτους**Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,79	,93	741
	koritsi	1,96	,97	752
	Total	1,87	,95	1493
Allodapoi	agori	1,80	,99	152
	koritsi	1,94	1,00	144
	Total	1,87	,99	296
Palinnostountes	agori	1,73	,92	453
	koritsi	2,03	,96	553
	Total	1,89	,95	1006
Total	agori	1,77	,93	1346
	koritsi	1,98	,97	1449
	Total	1,88	,96	2795

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	35,652 ^a	5	7,130	7,858	,000	,014
Intercept	6248,088	1	6248,088	6885,767	,000	,712
ETHNIC	2,282E-02	2	1,141E-02	,013	,988	,000
GENDER	18,457	1	18,457	20,341	,000	,007
ETHNIC * GENDER	3,036	2	1,518	1,673	,188	,001
Error	2530,716	2789	,907			
Total	12439,000	2795				
Corrected Total	2566,367	2794				

a. R Squared = ,014 (Adjusted R Squared = ,012)

Φιλοδοξίες: Είμαι ευχαριστημένος μόνο αν βρίσκομαι πάνω από τον μέσο όρο

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,91	1,03	737
	koritsi	2,11	1,08	745
	Total	2,01	1,06	1482
Allodapoi	agori	2,11	1,07	148
	koritsi	1,92	1,00	142
	Total	2,01	1,04	290
Palinnostountes	agori	1,93	1,00	447
	koritsi	1,95	1,03	547
	Total	1,94	1,02	994
Total	agori	1,94	1,02	1332
	koritsi	2,03	1,05	1434
	Total	1,99	1,04	2766

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	20,310 ^a	5	4,062	3,773	,002	,007
Intercept	6918,057	1	6918,057	6426,258	,000	,700
ETHNIC	3,342	2	1,671	1,552	,212	,001
GENDER	3,079E-02	1	3,079E-02	,029	,866	,000
ETHNIC * GENDER	11,040	2	5,520	5,128	,006	,004
Error	2971,222	2760	1,077			
Total	13912,000	2766				
Corrected Total	2991,531	2765				

a. R Squared = ,007 (Adjusted R Squared = ,005)

Φιλοδοξίες: Θέλω να πραγματοποιώ στόχους

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2.25	.96	739
	koritsi	2,28	,95	744
	Total	2,27	,95	1483
Allodapoi	agori	2,17	1,02	136
	koritsi	2,23	,90	139
	Total	2,20	,96	275
Palinnostountes	agori	2,11	1,01	436
	koritsi	2,30	,95	534
	Total	2,21	,98	970
Total	agori	2,20	,98	1311
	koritsi	2,28	,94	1417
	Total	2,24	,96	2728

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	10,557 ^a	5	2,111	2,281	,044	,004
Intercept	8308,459	1	8308,459	8977,392	,000	,767
ETHNIC	2,580	2	1,290	1,394	,248	,001
GENDER	3,298	1	3,298	3,564	,059	,001
ETHNIC * GENDER	3,876	2	1,938	2,094	,123	,002
Error	2519,175	2722	,925			
Total	16219,000	2728				
Corrected Total	2529,733	2727				

a. R Squared = ,004 (Adjusted R Squared = ,002)

Φιλοδοξίες: Αν υπάρξει πρόβλημα, θα το αντιμετωπίσω

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,74	,84	741
	koritsi	1,86	,88	746
	Total	1,80	,86	1487
Allodapoi	agori	1,81	,95	131
	koritsi	1,74	,86	131
	Total	1,77	,90	262
Palinnostountes	agori	1,80	,94	412
	koritsi	1,80	,89	517
	Total	1,80	,91	929
Total	agori	1,77	,89	1284
	koritsi	1,82	,88	1394
	Total	1,80	,88	2678

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	4,983 ^a	5	,997	1,277	,271	,002
Intercept	5177,465	1	5177,465	6634,078	,000	,713
ETHNIC	,150	2	7,506E-02	,096	,908	,000
GENDER	6,975E-02	1	6,975E-02	,089	,765	,000
ETHNIC * GENDER	2,886	2	1,443	1,849	,158	,001
Error	2085,322	2672	,780			
Total	10744,000	2678				
Corrected Total	2090,305	2677				

a. R Squared = ,002 (Adjusted R Squared = ,001)

Φιλοδοξίες: Αν υπάρξει σύγκρουση, θα τα βγάλω πέρα

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2.04	.94	738
	koritsi	2,22	,91	744
	Total	2.13	.93	1482
Allodapoi	agori	2.03	1.03	135
	koritsi	1,99	,92	130
	Total	2.01	.98	265
Palinnostountes	agori	1,85	1,00	429
	koritsi	2,08	,95	518
	Total	1.98	.98	947
Total	agori	1,98	,97	1302
	koritsi	2,14	,93	1392
	Total	2.06	.95	2694

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	38,327 ^a	5	7,665	8,549	,000	,016
Intercept	6753,431	1	6753,431	7532,233	,000	,737
ETHNIC	15,831	2	7,916	8,828	,000	,007
GENDER	6,240	1	6,240	6,960	,008	,003
ETHNIC * GENDER	3,764	2	1,882	2,099	,123	,002
Error	2410,072	2688	,897			
Total	13911,000	2694				
Corrected Total	2448,398	2693				

a. R Squared = ,016 (Adjusted R Squared = ,014)

Θα βοηθούσα ένα συγγενή αν είχε οικονομική ανάγκη

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1.68	.88	739
	koritsi	1,66	.86	750
	Total	1,67	.87	1489
Allodapoi	agori	1.80	1.00	148
	koritsi	1,71	.89	143
	Total	1,75	.95	291
Palinnostountes	agori	1,75	.97	448
	koritsi	1,60	.85	543
	Total	1,67	.91	991
Total	agori	1,72	.93	1335
	koritsi	1,64	.86	1436
	Total	1,68	.89	2771

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	7,840 ^a	5	1,568	1,974	,079	,004
Intercept	5071.759	1	5071.759	6386.040	,000	,698
ETHNIC	1.610	2	.805	1.014	,363	,001
GENDER	3.215	1	3.215	4.048	,044	,001
ETHNIC * GENDER	2.522	2	1,261	1,588	,205	,001
Error	2195.949	2765	,794			
Total	10017.000	2771				
Corrected Total	2203.789	2770				

a. R Squared = ,004 (Adjusted R Squared = ,002)

*Βασιζομαι σε συγγενείς***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,67	,92	739
	koritsi	1,74	,92	750
	Total	1,71	,92	1489
Allodapoi	agori	1,81	1,08	150
	koritsi	1,68	,99	142
	Total	1,74	1,04	292
Palinnostountes	agori	1,76	,98	452
	koritsi	1,83	1,03	549
	Total	1,80	1,01	1001
Total	agori	1,71	,96	1341
	koritsi	1,77	,97	1441
	Total	1,74	,96	2782

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	9,451 ^a	5	1,890	2,036	,071	,004
Intercept	5373,487	1	5373,487	5787,893	,000	,676
ETHNIC	4,427	2	2,214	2,384	,092	,002
GENDER	1,348E-02	1	1,348E-02	,015	,904	,000
ETHNIC * GENDER	2,746	2	1,373	1,479	,228	,001
Error	2577,242	2776	,928			
Total	11028,000	2782				
Corrected Total	2586,693	2781				

a. R Squared = ,004 (Adjusted R Squared = ,002)

Ο καθένας τα καταφέρνει καλύτερα μόνος του

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,35	1,03	742
	koritsi	3,44	,99	749
	Total	3,39	1,01	1491
Allodapoi	agori	2,95	1,25	151
	koritsi	3,30	1,08	144
	Total	3,12	1,18	295
Palinnostountes	agori	3,04	1,24	451
	koritsi	3,23	1,11	549
	Total	3,14	1,17	1000
Total	agori	3,20	1,14	1344
	koritsi	3,35	1,05	1442
	Total	3,28	1,09	2786

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	67,610 ^a	5	13,522	11,509	,000	,020
Intercept	18365,164	1	18365,164	15631,21	,000	,849
ETHNIC	47,523	2	23,761	20,224	,000	,014
GENDER	20,408	1	20,408	17,370	,000	,006
ETHNIC * GENDER	4,407	2	2,203	1,875	,154	,001
Error	3266,231	2780	1,175			
Total	33221,000	2786				
Corrected Total	3333,841	2785				

a. R Squared = ,020 (Adjusted R Squared = ,019)

Θέλω να μένω κοντά σε φίλους**Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,36	,70	742
	koritsi	1,36	,71	747
	Total	1,36	,70	1489
Allodapoi	agori	1,54	1,02	151
	koritsi	1,50	,92	144
	Total	1,52	,97	295
Palinnostountes	agori	1,48	,91	451
	koritsi	1,47	,92	548
	Total	1,48	,91	999
Total	agori	1,42	,82	1344
	koritsi	1,42	,82	1439
	Total	1,42	,82	2783

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	11,668 ^a	5	2,334	3,506	,004	,006
Intercept	3748,003	1	3748,003	5631,250	,000	,670
ETHNIC	11,496	2	5,748	8,636	,000	,006
GENDER	,127	1	,127	,191	,662	,000
ETHNIC * GENDER	,136	2	6,802E-02	,102	,903	,000
Error	1848,293	2777	,666			
Total	7472,000	2783				
Corrected Total	1859,961	2782				

a. R Squared = ,006 (Adjusted R Squared = ,004)

Οι κορυφαίοι τα βγάζουν πέρα μόνοι τους

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2,43	1,12	740
	koritsi	2,53	1,08	745
	Total	2,48	1,10	1485
Allodapoi	agori	2,43	1,28	146
	koritsi	2,59	1,13	143
	Total	2,51	1,21	289
Palinnostountes	agori	2,47	1,20	447
	koritsi	2,59	1,14	542
	Total	2,54	1,17	989
Total	agori	2,44	1,16	1333
	koritsi	2,56	1,11	1430
	Total	2,50	1,14	2763

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	11,891 ^a	5	2,378	1,839	,102	,003
Intercept	10989,760	1	10989,760	8499,424	,000	,755
ETHNIC	1,816	2	,908	,702	,496	,001
GENDER	7,374	1	7,374	5,703	,017	,002
ETHNIC * GENDER	,190	2	9,476E-02	,073	,929	,000
Error	3564,802	2757	1,293			
Total	20908,000	2763				
Corrected Total	3576,693	2762				

a. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,002)

Δεν με νιάζουν οι κανόνες

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,05	1,06	738
	koritsi	3,24	,98	748
	Total	3,15	1,02	1486
Allodapoi	agori	3,05	1,20	150
	koritsi	3,13	1,04	142
	Total	3,09	1,12	292
Palinnostountes	agori	2,89	1,17	451
	koritsi	3,08	1,06	550
	Total	3,00	1,12	1001
Total	agori	3,00	1,12	1339
	koritsi	3,17	1,02	1440
	Total	3,09	1,07	2779

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	35,780 ^a	5	7,156	6,296	,000	,011
Intercept	16651,668	1	16651,668	14650,21	,000	,841
ETHNIC	15,162	2	7,581	6,670	,001	,005
GENDER	10,277	1	10,277	9,042	,003	,003
ETHNIC * GENDER	,782	2	,391	,344	,709	,000
Error	3151,837	2773	1,137			
Total	29647,000	2779				
Corrected Total	3187,617	2778				

a. R Squared = ,011 (Adjusted R Squared = ,009)

Η επιτυχία είναι αποτέλεσμα πλάγιων μέσων

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2.51	1.07	728
	koritsi	2.62	1.02	739
	Total	2.57	1.05	1467
Allodapoi	agori	2.63	1.08	149
	koritsi	2.64	.96	143
	Total	2.63	1.02	292
Palinnostountes	agori	2.55	1.05	448
	koritsi	2.60	1.00	543
	Total	2.58	1.02	991
Total	agori	2.54	1.07	1325
	koritsi	2.62	1.01	1425
	Total	2.58	1.04	2750

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	6,131 ^a	5	1,226	1,143	,335	,002
Intercept	11792,803	1	11792,803	10996,46	,000	,800
ETHNIC	1,113	2	,557	,519	,595	,000
GENDER	1,410	1	1,410	1,315	,252	,000
ETHNIC * GENDER	,807	2	,403	,376	,687	,000
Error	2942,716	2744	1,072			
Total	21223,000	2750				
Corrected Total	2948,847	2749				

a. R Squared = ,002 (Adjusted R Squared = ,000)

Θέλω χρήματα, ας παραβιάζω κανόνες

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,32	,98	731
	koritsi	3,49	,89	746
	Total	3,41	,94	1477
Allodapoi	agori	3,15	1,12	150
	koritsi	3,33	1,08	143
	Total	3,24	1,10	293
Palinnostountes	agori	3,23	1,09	452
	koritsi	3,35	,99	550
	Total	3,29	1,04	1002
Total	agori	3,27	1,04	1333
	koritsi	3,42	,95	1439
	Total	3,35	1,00	2772

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	28,693 ^a	5	5,739	5,821	,000	,010
Intercept	19327,361	1	19327,361	19604,93	,000	,876
ETHNIC	12,138	2	6,069	6,156	,002	,004
GENDER	10,999	1	10,999	11,157	,001	,004
ETHNIC * GENDER	,466	2	,233	,236	,790	,000
Error	2726,839	2766	,986			
Total	33796,000	2772				
Corrected Total	2755,532	2771				

a. R Squared = ,010 (Adjusted R Squared = ,009)

Πρέπει να τηρούμε το νόμο**Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,82	1,07	729
	koritsi	1,71	1,04	744
	Total	1,76	1,05	1473
Allodapoi	agori	1,97	1,13	150
	koritsi	1,99	1,12	140
	Total	1,98	1,12	290
Palinnostountes	agori	1,98	1,17	449
	koritsi	2,08	1,11	547
	Total	2,03	1,14	996
Total	agori	1,89	1,11	1328
	koritsi	1,88	1,09	1431
	Total	1,88	1,10	2759

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	53,825 ^a	5	10,765	9,032	,000	,016
Intercept	6478,618	1	6478,618	5435,439	,000	,664
ETHNIC	45,149	2	22,574	18,939	,000	,014
GENDER	7,656E-03	1	7,656E-03	,006	,936	,000
ETHNIC * GENDER	6,558	2	3,279	2,751	,064	,002
Error	3281,361	2753	1,192			
Total	13117,000	2759				
Corrected Total	3335,186	2758				

a. R Squared = ,016 (Adjusted R Squared = ,014)

Η επιτυχία προϋποθέτει όχι και τόσο σωστές πράξεις

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,42	,94	731
	koritsi	3,59	,84	742
	Total	3,51	,90	1473
Allodapoi	agori	3,38	1,01	149
	koritsi	3,32	1,08	143
	Total	3,35	1,04	292
Palinnostountes	agori	3,30	1,06	450
	koritsi	3,53	,90	549
	Total	3,43	,99	999
Total	agori	3,38	,99	1330
	koritsi	3,54	,90	1434
	Total	3,46	,95	2764

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	31,443 ^a	5	6,289	7,081	,000	,013
Intercept	20633,526	1	20633,526	23232,28	,000	,894
ETHNIC	8,353	2	4,177	4,703	,009	,003
GENDER	5,560	1	5,560	6,260	,012	,002
ETHNIC * GENDER	4,607	2	2,303	2,593	,075	,002
Error	2449,491	2758	,888			
Total	35602,000	2764				
Corrected Total	2480,935	2763				

a. R Squared = ,013 (Adjusted R Squared = ,011)

Παραβιάζω το νόμο - δεν γίνομαι αντιληπτός**Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,22	1,07	729
	koritsi	3,45	,94	742
	Total	3,34	1,01	1471
Allodapoi	agori	3,30	1,04	149
	koritsi	3,27	1,04	142
	Total	3,28	1,04	291
Palinnostountes	agori	3,20	1,10	442
	koritsi	3,42	,88	544
	Total	3,32	,99	986
Total	agori	3,22	1,07	1320
	koritsi	3,42	,93	1428
	Total	3,33	1,00	2748

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	31,312 ^a	5	6,262	6,270	,000	,011
Intercept	19166,168	1	19166,168	19190,36	,000	,875
ETHNIC	,932	2	,466	,467	,627	,000
GENDER	8,380	1	8,380	8,391	,004	,003
ETHNIC * GENDER	4,121	2	2,061	2,063	,127	,002
Error	2738,543	2742	,999			
Total	33170,000	2748				
Corrected Total	2769,854	2747				

a. R Squared = ,011 (Adjusted R Squared = ,010)

Οι ανεπρόκοποι μπορούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	3,26	1,04	730
	koritsi	3,39	,95	740
	Total	3,32	1,00	1470
Allodapoi	agori	3,22	1,09	146
	koritsi	3,24	1,04	140
	Total	3,23	1,06	286
Palinnostountes	agori	3,00	1,17	436
	koritsi	3,26	1,01	538
	Total	3,14	1,09	974
Total	agori	3,17	1,10	1312
	koritsi	3,32	,99	1418
	Total	3,25	1,04	2730

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	41,565 ^a	5	8,313	7,706	,000	,014
Intercept	17960,577	1	17960,577	16649,20	,000	,859
ETHNIC	21,568	2	10,784	9,997	,000	,007
GENDER	7,944	1	7,944	7,364	,007	,003
ETHNIC * GENDER	4,505	2	2,252	2,088	,124	,002
Error	2938,556	2724	1,079			
Total	31793,000	2730				
Corrected Total	2980,121	2729				

a. R Squared = ,014 (Adjusted R Squared = ,012)

Σέβομαι το νόμο

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1.64	.92	723
	koritsi	1,58	,88	731
	Total	1,61	,90	1454
Allodapoi	agori	1.69	1.09	136
	koritsi	1,45	,82	131
	Total	1,57	,97	267
Palinnostountes	agori	1,68	1,01	385
	koritsi	1,73	,99	517
	Total	1,71	1,00	902
Total	agori	1,66	,97	1244
	koritsi	1,63	,92	1379
	Total	1,64	,95	2623

(1= Ισχύει απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	12,267 ^a	5	2,453	2,755	,017	,005
Intercept	4295,525	1	4295,525	4824,011	,000	,648
ETHNIC	6,114	2	3,057	3,433	,032	,003
GENDER	2,789	1	2,789	3,132	,077	,001
ETHNIC * GENDER	4,634	2	2,317	2,602	,074	,002
Error	2330,299	2617	,890			
Total	9418,000	2623				
Corrected Total	2342,566	2622				

a. R Squared = ,005 (Adjusted R Squared = ,003)

Μαθαίνω περισσότερα στην Ελλάδα

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	2.60	1.51	142
	koritsi	3.00	1.54	131
	Total	2.79	1.54	273
Palinnostountes	agori	2.71	1.55	425
	koritsi	3.06	1.54	527
	Total	2.90	1.56	952
Total	agori	2.68	1.54	567
	koritsi	3.05	1.54	658
	Total	2.88	1.55	1225

(1= Συμφωνώ)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	42,178 ^a	3	14,059	5,906	,001	,014
Intercept	6828,138	1	6828,138	2868,256	,000	,701
ETHNIC	1,542	1	1,542	,648	,421	,001
GENDER	29,692	1	29,692	12,473	,000	,010
ETHNIC * GENDER	,149	1	,149	,063	,802	,000
Error	2906,699	1221	2,381			
Total	13098,000	1225				
Corrected Total	2948,877	1224				

a. R Squared = ,014 (Adjusted R Squared = ,012)

Οι καθηγητές δεν μας θεωρούν ισότιμους

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	3,04	1,56	141
	koritsi	3,16	1,40	132
	Total	3,10	1,48	273
Palinnostountes	agori	3,12	1,50	442
	koritsi	3,00	1,49	540
	Total	3,05	1,49	982
Total	agori	3,10	1,51	583
	koritsi	3,03	1,47	672
	Total	3,06	1,49	1255

(1= Συμφωνώ)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	4,725 ^a	3	1,575	,710	,546	,002
Intercept	8085,629	1	8085,629	3642,403	,000	,744
ETHNIC	,340	1	,340	,153	,696	,000
GENDER	1,230E-04	1	1,230E-04	,000	,994	,000
ETHNIC * GENDER	2,930	1	2,930	1,320	,251	,001
Error	2777,047	1251	2,220			
Total	14568,000	1255				
Corrected Total	2781,772	1254				

a. R Squared = ,002 (Adjusted R Squared = -,001)

Οι καθηγητές μας εναθαρρύνουν όλους

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	2,25	1,40	143
	koritsi	2,41	1,36	137
	Total	2,33	1,38	280
Palinnostountes	agori	2,20	1,36	447
	koritsi	2,33	1,34	544
	Total	2,27	1,35	991
Total	agori	2,21	1,37	590
	koritsi	2,35	1,35	681
	Total	2,28	1,36	1271

(1= Συμφωνώ)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	6,966 ^a	3	2,322	1,261	,286	,003
Intercept	4598,186	1	4598,186	2496,637	,000	,663
ETHNIC	,933	1	,933	,507	,477	,000
GENDER	4,670	1	4,670	2,535	,112	,002
ETHNIC * GENDER	2,437E-02	1	2,437E-02	,013	,908	,000
Error	2333,500	1267	1,842			
Total	8971,000	1271				
Corrected Total	2340,466	1270				

a. R Squared = ,003 (Adjusted R Squared = ,001)

*Οι καθηγητές δεν είναι δίκαιοι***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	3,23	1,51	141
	koritsi	3,41	1,46	134
	Total	3,32	1,48	275
Palinnostountes	agori	3,42	1,52	446
	koritsi	3,16	1,50	540
	Total	3,28	1,51	986
Total	agori	3,38	1,52	587
	koritsi	3,21	1,49	674
	Total	3,29	1,51	1261

(1= Συμφωνώ)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	20,220 ^a	3	6,740	2,982	,030	,007
Intercept	9366,869	1	9366,869	4144,363	,000	,767
ETHNIC	,181	1	,181	,080	,777	,000
GENDER	,385	1	,385	,170	,680	,000
ETHNIC * GENDER	10,941	1	10,941	4,841	,028	,004
Error	2841,004	1257	2,260			
Total	16473,000	1261				
Corrected Total	2861,224	1260				

a. R Squared = ,007 (Adjusted R Squared = ,005)

Παίζουμε με τους γηγενείς έλληνες στο διάλειμμα

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	3,87	1,42	146
	koritsi	3,91	1,22	137
	Total	3,89	1,33	283
Palinnostountes	agori	3,87	1,43	449
	koritsi	3,71	1,40	549
	Total	3,78	1,41	998
Total	agori	3,87	1,42	595
	koritsi	3,75	1,37	686
	Total	3,80	1,40	1281

(1= Καθόλου)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	9,310 ^a	3	3,103	1,595	,189	,004
Intercept	12961,086	1	12961,086	6661,803	,000	,839
ETHNIC	2,353	1	2,353	1,210	,272	,001
GENDER	,782	1	,782	,402	,526	,000
ETHNIC * GENDER	2,296	1	2,296	1,180	,278	,001
Error	2484,509	1277	1,946			
Total	21031,000	1281				
Corrected Total	2493,819	1280				

a. R Squared = ,004 (Adjusted R Squared = ,001)

Διασκεδάζουμε με τους γηγενείς έλληνες

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	3,96	1,35	146
	koritsi	4,17	1,14	138
	Total	4,06	1,26	284
Palinnostountes	agori	4,00	1,33	449
	koritsi	3,89	1,30	547
	Total	3,94	1,31	996
Total	agori	3,99	1,33	595
	koritsi	3,95	1,27	685
	Total	3,97	1,30	1280

(1= Καθόλου)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	8,917 ^a	3	2,972	1,760	,153	,004
Intercept	14138,359	1	14138,359	8372,376	,000	,868
ETHNIC	2,955	1	2,955	1,750	,186	,001
GENDER	,570	1	,570	,338	,561	,000
ETHNIC * GENDER	5,425	1	5,425	3,212	,073	,003
Error	2154,770	1276	1,689			
Total	22317,000	1280				
Corrected Total	2163,687	1279				

a. R Squared = ,004 (Adjusted R Squared = ,002)

Έχουμε κοινές δραστηριότητες με τους γηγενείς έλληνες

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	3,70	1,44	146
	koritsi	3,53	1,34	139
	Total	3,62	1,39	285
Palinnostountes	agori	3,73	1,42	447
	koritsi	3,45	1,47	546
	Total	3,58	1,46	993
Total	agori	3,72	1,42	593
	koritsi	3,47	1,45	685
	Total	3,59	1,44	1278

(1= Καθόλου)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	22,010 ^a	3	7,337	3,556	,014	,008
Intercept	11466,559	1	11466,559	5558,341	,000	,814
ETHNIC	,142	1	,142	,069	,793	,000
GENDER	11,135	1	11,135	5,397	,020	,004
ETHNIC * GENDER	,750	1	,750	,364	,547	,000
Error	2628,193	1274	2,063			
Total	19078,000	1278				
Corrected Total	2650,203	1277				

a. R Squared = ,008 (Adjusted R Squared = ,006)

Συγκρούμαστε με τους γηγενείς έλληνες

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	2,32	1,34	145
	koritsi	1,75	1,16	140
	Total	2,04	1,28	285
Palinnostountes	agori	2,55	1,35	447
	koritsi	2,12	1,27	545
	Total	2,31	1,33	992
Total	agori	2,49	1,35	592
	koritsi	2,04	1,26	685
	Total	2,25	1,32	1277

(1= Καθόλου)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	85,551 ^a	3	28,517	16,974	,000	,038
Intercept	4212,835	1	4212,835	2507,500	,000	,663
ETHNIC	19,912	1	19,912	11,852	,001	,009
GENDER	55,230	1	55,230	32,873	,000	,025
ETHNIC * GENDER	,996	1	,996	,593	,441	,000
Error	2138,759	1273	1,680			
Total	8697,000	1277				
Corrected Total	2224,310	1276				

a. R Squared = ,038 (Adjusted R Squared = ,036)

*Κάνουμε παρέα μόνο με ομοεθνείς***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	2,51	1,53	138
	koritsi	2,12	1,30	133
	Total	2,32	1,44	271
Palinnostountes	agori	2,61	1,49	438
	koritsi	2,61	1,53	533
	Total	2,61	1,51	971
Total	agori	2,59	1,50	576
	koritsi	2,52	1,50	666
	Total	2,55	1,50	1242

(1= Καθόλου)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	28,633 ^a	3	9,544	4,286	,005	,010
Intercept	5129,881	1	5129,881	2303,542	,000	,650
ETHNIC	18,886	1	18,886	8,481	,004	,007
GENDER	7,845	1	7,845	3,523	,061	,003
ETHNIC * GENDER	7,979	1	7,979	3,583	,059	,003
Error	2756,969	1238	2,227			
Total	10851,000	1242				
Corrected Total	2785,601	1241				

a. R Squared = ,010 (Adjusted R Squared = ,008)

Υποστηρίζω τους συμπατριώτες μου σε καβγά

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	2,80	1,52	143
	koritsi	2,37	1,29	134
	Total	2,59	1,43	277
Palinnostountes	agori	2,75	1,48	440
	koritsi	2,77	1,47	528
	Total	2,76	1,47	968
Total	agori	2,76	1,49	583
	koritsi	2,69	1,44	662
	Total	2,72	1,46	1245

(1= Καθόλου)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	18.591 ^a	3	6.197	2.903	.034	.007
Intercept	6136.104	1	6136.104	2874.844	.000	.698
ETHNIC	6.540	1	6.540	3.064	.080	.002
GENDER	8.996	1	8.996	4.215	.040	.003
ETHNIC * GENDER	10.341	1	10.341	4.845	.028	.004
Error	2648.806	1241	2.134			
Total	11898.000	1245				
Corrected Total	2667.398	1244				

a. R Squared = ,007 (Adjusted R Squared = ,005)

Δεχόμαστε επισκέψεις από γηγενείς έλληνες

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	3,17	1,49	143
	koritsi	3,24	1,45	139
	Total	3,20	1,47	282
Palinnostountes	agori	3,23	1,45	444
	koritsi	3,23	1,54	539
	Total	3,23	1,50	983
Total	agori	3,21	1,46	587
	koritsi	3,23	1,52	678
	Total	3,23	1,49	1265

(1= Καθόλου)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	,540 ^a	3	,180	,081	,970	,000
Intercept	9051,998	1	9051,998	4070,453	,000	,763
ETHNIC	,185	1	,185	,083	,773	,000
GENDER	,296	1	,296	,133	,715	,000
ETHNIC * GENDER	,235	1	,235	,106	,745	,000
Error	2804,251	1261	2,224			
Total	15964,000	1265				
Corrected Total	2804,791	1264				

a. R Squared = ,000 (Adjusted R Squared = -,002)

Πηγαίνουμε επισκέψεις σε γηγενείς έλληνες

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Allodapoi	agori	3,41	1,49	143
	koritsi	3,03	1,42	139
	Total	3,22	1,46	282
Palinnostountes	agori	3,19	1,51	441
	koritsi	3,12	1,54	531
	Total	3,15	1,52	972
Total	agori	3,24	1,50	584
	koritsi	3,10	1,52	670
	Total	3,17	1,51	1254

(1= Καθόλου)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	12,494 ^a	3	4,165	1,828	,140	,004
Intercept	8864,363	1	8864,363	3890,146	,000	,757
ETHNIC	,965	1	,965	,423	,515	,000
GENDER	10,912	1	10,912	4,789	,029	,004
ETHNIC * GENDER	5,594	1	5,594	2,455	,117	,002
Error	2848,338	1250	2,279			
Total	15442,000	1254				
Corrected Total	2860,833	1253				

a. R Squared = ,004 (Adjusted R Squared = ,002)

*Αισθάνομαι ωραία στο σπίτι***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,42	,71	737
	koritsi	1,56	,83	746
	Total	1,49	,78	1483
Allodapoi	agori	1,34	,64	148
	koritsi	1,51	,78	137
	Total	1,42	,71	285
Palinnotountes	agori	1,42	,75	450
	koritsi	1,61	,87	542
	Total	1,53	,82	992
Total	agori	1,41	,72	1335
	koritsi	1,57	,84	1425
	Total	1,50	,79	2760

(1= Ναι, πάντοτε)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	19,706 ^a	5	3,941	6,414	,000	,012
Intercept	3780,626	1	3780,626	6152,590	,000	,691
ETHNIC	1,751	2	,876	1,425	,241	,001
GENDER	11,490	1	11,490	18,700	,000	,007
ETHNIC * GENDER	,441	2	,221	,359	,698	,000
Error	1692,270	2754	,614			
Total	7898,000	2760				
Corrected Total	1711,977	2759				

a. R Squared = ,012 (Adjusted R Squared = ,010)

*Χωρίς δουλειά η ζωή δεν έχει νόημα***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,88	1,27	735
	koritsi	1,85	1,13	752
	Total	1,87	1,21	1487
Allodapoi	agori	1,55	1,07	150
	koritsi	1,69	1,15	142
	Total	1,62	1,11	292
Palinnostountes	agori	1,82	1,31	459
	koritsi	1,72	1,17	559
	Total	1,77	1,24	1018
Total	agori	1,82	1,27	1344
	koritsi	1,78	1,15	1453
	Total	1,80	1,21	2797

(1= Συμφωνώ απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	21,431 ^a	5	4,286	2,942	,012	,005
Intercept	5429,040	1	5429,040	3726,241	,000	,572
ETHNIC	16,491	2	8,246	5,659	,004	,004
GENDER	3,578E-04	1	3,578E-04	,000	,987	,000
ETHNIC * GENDER	3,280	2	1,640	1,126	,325	,001
Error	4066,417	2791	1,457			
Total	13184,000	2797				
Corrected Total	4087,848	2796				

a. R Squared = ,005 (Adjusted R Squared = ,003)

*Χωρίς δουλειά δεν υπάρχουν χρήματα***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,82	1,19	734
	koritsi	1,81	1,14	752
	Total	1,81	1,17	1486
Allodapoi	agori	1,70	1,24	152
	koritsi	1,64	1,15	143
	Total	1,67	1,19	295
Palinnostountes	agori	1,68	1,13	455
	koritsi	1,62	1,11	558
	Total	1,65	1,12	1013
Total	agori	1,76	1,18	1341
	koritsi	1,72	1,13	1453
	Total	1,74	1,16	2794

(1= Συμφωνώ απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	19,515 ^a	5	3,903	2,931	,012	,005
Intercept	5206,873	1	5206,873	3910,521	,000	,584
ETHNIC	17,454	2	8,727	6,554	,001	,005
GENDER	,974	1	,974	,731	,393	,000
ETHNIC * GENDER	,586	2	,293	,220	,802	,000
Error	3712,232	2788	1,332			
Total	12175,000	2794				
Corrected Total	3731,747	2793				

a. R Squared = ,005 (Adjusted R Squared = ,003)

Το βασικό είναι να βγάζεις χρήματα από τη δουλειά σου

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2.09	1.26	735
	koritsi	2,16	1,19	752
	Total	2.13	1.23	1487
Allodapoi	agori	1,81	1,22	151
	koritsi	1,78	1,05	144
	Total	1.80	1.14	295
Palinnostountes	agori	1.86	1.22	456
	koritsi	1,92	1,19	556
	Total	1.89	1.21	1012
Total	agori	1.98	1.25	1342
	koritsi	2.03	1.18	1452
	Total	2.01	1.22	2794

(1= Συμφωνώ απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	50,047 ^a	5	10,009	6,837	,000	,012
Intercept	6679.360	1	6679.360	4562.205	,000	,621
ETHNIC	47.656	2	23,828	16,275	,000	,012
GENDER	,527	1	,527	,360	,549	,000
ETHNIC * GENDER	,627	2	,313	,214	,807	,000
Error	4081,810	2788	1,464			
Total	15388.000	2794				
Corrected Total	4131.857	2793				

a. R Squared = ,012 (Adjusted R Squared = ,010)

Το βασικό είναι η δουλειά να έχει ενδιαφέρον

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	1,77	1,11	729
	koritsi	1,72	1,01	743
	Total	1,74	1,06	1472
Allodapoi	agori	1,99	1,34	150
	koritsi	1,80	1,21	137
	Total	1,90	1,28	287
Palinnostountes	agori	1,93	1,25	446
	koritsi	1,84	1,14	553
	Total	1,88	1,19	999
Total	agori	1,85	1,19	1325
	koritsi	1,78	1,08	1433
	Total	1,81	1,14	2758

(1= Συμφωνώ απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	19,891 ^a	5	3,978	3,095	,009	,006
Intercept	5900,030	1	5900,030	4590,176	,000	,625
ETHNIC	14,838	2	7,419	5,772	,003	,004
GENDER	5,193	1	5,193	4,040	,045	,001
ETHNIC * GENDER	1,230	2	,615	,479	,620	,000
Error	3537,312	2752	1,285			
Total	12600,000	2758				
Corrected Total	3557,202	2757				

a. R Squared = ,006 (Adjusted R Squared = ,004)

Αν δεν υπάρχει αμοιβή δεν υπάρχει απόδοση

Descriptive Statistics

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2,43	1,36	732
	koritsi	2,72	1,37	747
	Total	2,58	1,37	1479
Allodapoi	agori	1,99	1,21	145
	koritsi	2,45	1,45	138
	Total	2,21	1,35	283
Palinnostountes	agori	2,03	1,32	442
	koritsi	2,21	1,34	546
	Total	2,13	1,34	988
Total	agori	2,25	1,35	1319
	koritsi	2,50	1,39	1431
	Total	2,38	1,37	2750

(1= Συμφωνώ απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	182,358 ^a	5	36,472	20,031	,000	,035
Intercept	9122,219	1	9122,219	5010,193	,000	,646
ETHNIC	131,731	2	65,866	36,175	,000	,026
GENDER	41,185	1	41,185	22,620	,000	,008
ETHNIC * GENDER	4,706	2	2,353	1,292	,275	,001
Error	4996,089	2744	1,821			
Total	20727,000	2750				
Corrected Total	5178,447	2749				

a. R Squared = ,035 (Adjusted R Squared = ,033)

*Βασικό είναι να έχεις μέσον***Descriptive Statistics**

		Mean	Std. Deviation	N
Gigenis	agori	2,78	1,54	728
	koritsi	3,02	1,48	741
	Total	2,90	1,51	1469
Allodapoi	agori	2,10	1,40	144
	koritsi	2,17	1,37	138
	Total	2,13	1,38	282
Palinnostountes	agori	2,21	1,37	437
	koritsi	2,24	1,33	543
	Total	2,22	1,35	980
Total	agori	2,51	1,50	1309
	koritsi	2,64	1,47	1422
	Total	2,58	1,48	2731

(1= Συμφωνώ απόλυτα)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Type IV Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Eta Squared
Corrected Model	354,307 ^a	5	70,861	34,179	,000	,059
Intercept	10010,088	1	10010,088	4828,220	,000	,639
ETHNIC	329,817	2	164,909	79,541	,000	,055
GENDER	5,391	1	5,391	2,600	,107	,001
ETHNIC * GENDER	7,618	2	3,809	1,837	,160	,001
Error	5649,596	2725	2,073			
Total	24162,000	2731				
Corrected Total	6003,903	2730				

a. R Squared = ,059 (Adjusted R Squared = ,057)

Επάγγελμα στο μέλλον : πρακτικό - γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	683	44.9	47.6	47.6
	apokleietai	205	13.5	14.3	61.9
	isos	547	36.0	38.1	100.0
	Total	1435	94.3	100.0	
Missing	System	86	5.7		
Total		1521	100.0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον : πρακτικό - αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	122	38.0	44.7	44.7
	apokleietai	39	12.1	14.3	59.0
	isos	112	34.9	41.0	100.0
	Total	273	85.0	100.0	
Missing	System	48	15.0		
Total		321	100.0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον : πρακτικό - παλιννοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	418	39.1	45.1	45.1
	apokleietai	127	11.9	13.7	58.8
	isos	382	35.7	41.2	100.0
	Total	927	86.6	100.0	
Missing	System	143	13.4		
Total		1070	100.0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον :τεχνικό - γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	354	23.3	24.7	24.7
	apokleietai	410	27.0	28.6	53.3
	isos	670	44.0	46.7	100.0
	Total	1434	94.3	100.0	
Missing	System	87	5.7		
Total		1521	100.0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον :τεχνικό - αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	74	23.1	27.6	27.6
	apokleietai	77	24.0	28.7	56.3
	isos	117	36.4	43.7	100.0
	Total	268	83.5	100.0	
Missing	System	53	16.5		
Total		321	100.0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον :τεχνικό - παλιννοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	288	26.9	30.6	30.6
	apokleietai	250	23.4	26.6	57.2
	isos	403	37.7	42.8	100.0
	Total	941	87.9	100.0	
Missing	System	129	12.1		
Total		1070	100.0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον : επιστημονικό- γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	547	36.0	38.0	38.0
	apokleietai	406	26.7	28.2	66.3
	isos	485	31.9	33.7	100.0
	Total	1438	94.5	100.0	
Missing	System	83	5.5		
Total		1521	100.0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον : επιστημονικό- αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	119	37.1	42.8	42.8
	apokleietai	75	23.4	27.0	69.8
	isos	84	26.2	30.2	100.0
	Total	278	86.6	100.0	
Missing	System	43	13.4		
Total		321	100.0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον : επιστημονικό- παλιννοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	353	33.0	37.4	37.4
	apokleietai	260	24.3	27.6	65.0
	isos	330	30.8	35.0	100.0
	Total	943	88.1	100.0	
Missing	System	127	11.9		
Total		1070	100.0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον : καλλιτεχνικό - γηγενείς έλληνες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	470	30.9	32.8	32.8
	apokleietai	332	21.8	23.2	55.9
	isos	632	41.6	44.1	100.0
	Total	1434	94.3	100.0	
Missing	System	87	5.7		
Total		1521	100.0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον : καλλιτεχνικό - αλλοδαποί μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	116	36.1	42,5	42,5
	apokleietai	63	19,6	23,1	65,6
	isos	94	29,3	34,4	100,0
	Total	273	85,0	100,0	
Missing	System	48	15,0		
Total		321	100,0		

a.

Επάγγελμα στο μέλλον : καλλιτεχνικό - παλιννοστούντες μαθητές

a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	oposdipote	358	33.5	38,3	38,3
	apokleietai	203	19,0	21,7	60,1
	isos	373	34,9	39,9	100,0
	Total	934	87,3	100,0	
Missing	System	136	12,7		
Total		1070	100,0		

a.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Οι Γηγενείς έλληνες και οι Παλινοστούντες και Αλλοδαποί γονείς απάντησαν, όπως και οι μαθητές, σε άλλες ερωτήσεις που αφορούν **α)** στην καθημερινή συμπεριφορά του παιδιού και πιθανές προβληματικές συμπεριφορές, **β)** στη θέση της Ελλάδας ως προς το πολιτικό άσυλο και την αποδοχή των μεταναστών, **γ)** σε εργασιακές στάσεις, **δ)** στη σχέση των γηγενών παιδιών και των παιδιών παλινοστούντων και αλλοδαπών μέσα στο σχολείο, **ε)** στην “ωριμότητα” του παιδιού ως προς την εργασία και τις αποφάσεις για προσωπικά ζητήματα, **στ)** σε θέματα που “απειλούν” στην καθημερινή ζωή τους συμμετέχοντες, όπως η ακρίβεια και η ανεργία, **ζ)** σε απόψεις για τους αλλοδαπούς, **η)** στον κοινωνικό αποκλεισμό διαφόρων ομάδων, **θ)** σε λόγους κοινωνικού αποκλεισμού των παλινοστούντων και αλλοδαπών, **ι)** σε θέσεις ως προς την κατάλληλη λύση για το εκπαιδευτικό πρόβλημα των παιδιών των παλινοστούντων και αλλοδαπών, **ια)** στις σχέσεις των παλινοστούντων και αλλοδαπών με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας, και, **ιβ)** στις αντιδράσεις που εκδηλώνονται κατά τη συνεκπαίδευση γηγενών και μη μαθητών.

Η πλήρης διατύπωση των ερωτημάτων αυτών είναι διαθέσιμη στο Παράρτημα των Ερευνητικών ερωτηματολογίων για τους Γονείς, ενώ στους Πίνακες με τους στατιστικούς δείκτες και τις αναλύσεις διακύμανσης που ακολουθούν, λόγω οικονομίας χώρου, οι ερωτήσεις αυτές έχουν συντμηθεί ως προς τη διατύπωσή τους.

Στους επόμενους Πίνακες παρουσιάζονται οι στατιστικοί δείκτες καθώς και τα αποτελέσματα της μονοπαραγοντικής ανάλυσης διακύμανσης για καθεμία από τις ερωτήσεις καθεμιάς από τις πιο πάνω ενότητες.

Καθημερινή Συμπεριφορά του παιδιού: Στατιστικοί δείκτες

Descriptives

0= Δεν υπάρχει πρόβλημα		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Ανήσυχο	Γηγενείς	212	,2642	,5207	3,58E-02	,1937	,3346	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	236	,5169	,6618	4,31E-02	,4321	,6018	,00	2,00
	Total	448	,3973	,6117	2,89E-02	,3405	,4541	,00	2,00
Δεν νιώθει άνετα	Γηγενείς	209	,3445	,5512	3,81E-02	,2693	,4197	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	234	,4487	,6805	4,45E-02	,3611	,5364	,00	2,00
	Total	443	,3995	,6243	2,97E-02	,3413	,4578	,00	2,00
Ζιζάνιο	Γηγενείς	209	,3732	,5585	3,86E-02	,2970	,4494	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	235	,4213	,6382	4,16E-02	,3393	,5033	,00	2,00
	Total	444	,3986	,6018	2,86E-02	,3425	,4548	,00	2,00
Νιώθει μειονεκτικά	Γηγενείς	206	,2330	,4979	3,47E-02	,1646	,3014	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	232	,4267	,6798	4,46E-02	,3388	,5147	,00	2,00
	Total	438	,3356	,6082	2,91E-02	,2785	,3927	,00	2,00
Έχει ζαλάδες	Γηγενείς	210	,1333	,3929	2,71E-02	7,988E-02	,1868	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	236	,2966	,6299	4,10E-02	,2158	,3774	,00	2,00
	Total	446	,2197	,5373	2,54E-02	,1697	,2697	,00	2,00
Παλλικαράς	Γηγενείς	208	,3221	,5080	3,52E-02	,2527	,3916	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	232	,4440	,6686	4,39E-02	,3575	,5305	,00	2,00
	Total	440	,3864	,6005	2,86E-02	,3301	,4426	,00	2,00
Απορροφημένο	Γηγενείς	206	,3204	,5078	3,54E-02	,2506	,3901	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	233	,3562	,6481	4,25E-02	,2726	,4399	,00	2,00
	Total	439	,3394	,5860	2,80E-02	,2844	,3944	,00	2,00
Αδυναμία συγκέντρωση προσοχής	Γηγενείς	206	,3301	,5390	3,76E-02	,2561	,4041	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	231	,5022	,6716	4,42E-02	,4151	,5892	,00	2,00
	Total	437	,4211	,6180	2,96E-02	,3629	,4792	,00	2,00
Έλλειψη αυτοπεποίθησι	Γηγενείς	206	,4272	,5777	4,02E-02	,3478	,5065	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	229	,4629	,7100	4,69E-02	,3704	,5553	,00	2,00
	Total	435	,4460	,6502	3,12E-02	,3847	,5072	,00	2,00
Ταράζεται εύκολα	Γηγενείς	207	,3623	,5298	3,68E-02	,2897	,4349	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	230	,4000	,6515	4,30E-02	,3154	,4846	,00	2,00
	Total	437	,3822	,5966	2,85E-02	,3261	,4382	,00	2,00
Εριστικό	Γηγενείς	206	,2573	,5006	3,49E-02	,1885	,3260	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	233	,3605	,6356	4,16E-02	,2785	,4426	,00	2,00
	Total	439	,3121	,5778	2,76E-02	,2579	,3663	,00	2,00
Υπερευαίσθητο	Γηγενείς	210	,7381	,7469	5,15E-02	,6365	,8397	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	236	,7712	,7485	4,87E-02	,6752	,8672	,00	2,00
	Total	446	,7556	,7471	3,54E-02	,6861	,8251	,00	2,00
Διασπάται η προσοχή τι εύκολα	Γηγενείς	210	,5143	,6357	4,39E-02	,4278	,6008	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	230	,5739	,6550	4,32E-02	,4888	,6590	,00	2,00
	Total	440	,5455	,6458	3,08E-02	,4849	,6060	,00	2,00
Στομαχόπονοι	Γηγενείς	212	,2123	,4938	3,39E-02	,1454	,2791	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	235	,2894	,6144	4,01E-02	,2104	,3683	,00	2,00
	Total	447	,2528	,5611	2,65E-02	,2006	,3050	,00	2,00
Σπαστικές κινήσεις	Γηγενείς	211	,1611	,4283	2,95E-02	,1030	,2193	,00	2,00
	Παλ-Αλλοδ	233	,2489	,5631	3,69E-02	,1762	,3216	,00	2,00
	Total	444	,2072	,5049	2,40E-02	,1601	,2543	,00	2,00

(συνέχεια) Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ανήσυχο	Between Groups	7,137	1	7,137	19,877	,000
	Within Groups	160,140	446	,359		
	Total	167,277	447			
Δεν νιώθει άνετα	Between Groups	1,199	1	1,199	3,091	,079
	Within Groups	171,081	441	,388		
	Total	172,280	442			
Ζιζάνιο	Between Groups	,256	1	,256	,705	,401
	Within Groups	160,184	442	,362		
	Total	160,439	443			
Νιώθει μειονεκτικά	Between Groups	4,095	1	4,095	11,330	,001
	Within Groups	157,570	436	,361		
	Total	161,664	437			
Έχει ζαλάδες	Between Groups	2,962	1	2,962	10,480	,001
	Within Groups	125,504	444	,283		
	Total	128,466	445			
Παλλικαράς	Between Groups	1,628	1	1,628	4,552	,033
	Within Groups	156,690	438	,358		
	Total	158,318	439			
Απορροφημένο	Between Groups	,140	1	,140	,408	,523
	Within Groups	150,288	437	,344		
	Total	150,428	438			
Αδυναμία συγκέντρωσης προσοχής	Between Groups	3,224	1	3,224	8,588	,004
	Within Groups	163,302	435	,375		
	Total	166,526	436			
Έλλειψη αυτοπεποίθησης	Between Groups	,138	1	,138	,326	,568
	Within Groups	183,342	433	,423		
	Total	183,480	434			
Ταράζεται εύκολα	Between Groups	,155	1	,155	,434	,510
	Within Groups	155,026	435	,356		
	Total	155,181	436			
Εριστικό	Between Groups	1,165	1	1,165	3,510	,062
	Within Groups	145,081	437	,332		
	Total	146,246	438			
Υπερευαίσθητο	Between Groups	,122	1	,122	,218	,641
	Within Groups	248,239	444	,559		
	Total	248,361	445			
Διασπάται η προσοχή του εύκολα	Between Groups	,390	1	,390	,936	,334
	Within Groups	182,701	438	,417		
	Total	183,091	439			
Στομαχόπονοι	Between Groups	,662	1	,662	2,109	,147
	Within Groups	139,772	445	,314		
	Total	140,434	446			
Σπαστικές κινήσεις	Between Groups	,853	1	,853	3,365	,067
	Within Groups	112,084	442	,254		
	Total	112,937	443			

Θέση της Ελλάδας απέναντι στους μετανάστες: στατιστικοί δείκτες**Descriptives**

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ελλάδα ανοιχτή								
Γηγενείς	222	1,5586	,7014	4,71E-02	1,4658	1,6513	1,00	3,00
Παλ-Αλλοδ	256	1,2656	,6260	3,91E-02	1,1886	1,3427	1,00	3,00
Total	478	1,4017	,6774	3,10E-02	1,3408	1,4626	1,00	3,00
Ελλάδα άσυλο								
Γηγενείς	224	1,4018	,6058	4,05E-02	1,3220	1,4816	1,00	3,00
Παλ-Αλλοδ	251	1,2231	,5273	3,33E-02	1,1576	1,2887	1,00	3,00
Total	475	1,3074	,5721	2,62E-02	1,2558	1,3589	1,00	3,00

(1= Ναι)

Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης**ANOVA**

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ελλάδα ανοιχτή	Between Groups	10,202	1	10,202	23,272	,000
	Within Groups	208,676	476	,438		
	Total	218,879	477			
Ελλάδα άσυλο	Between Groups	3,779	1	3,779	11,810	,001
	Within Groups	151,345	473	,320		
	Total	155,124	474			

Στάσεις προς την εργασία: στατιστικοί δείκτες

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Αγνού κανόνες	Γηγενείς	219	3,2374	,8664	5,85E-02	3,1221	3,3528	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	243	3,1235	1,0608	6,80E-02	2,9894	3,2575	1,00	4,00
	Total	462	3,1775	,9741	4,53E-02	3,0884	3,2665	1,00	4,00
Πλάγια μέσα	Γηγενείς	219	2,3333	,8033	5,43E-02	2,2264	2,4403	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	237	2,4810	,9459	6,14E-02	2,3600	2,6021	1,00	4,00
	Total	456	2,4101	,8824	4,13E-02	2,3289	2,4913	1,00	4,00
Θέλω λεφτά	Γηγενείς	219	3,4658	,7435	5,02E-02	3,3667	3,5648	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	238	3,5420	,7661	4,97E-02	3,4442	3,6398	1,00	4,00
	Total	457	3,5055	,7554	3,53E-02	3,4360	3,5749	1,00	4,00
Ο νόμος πρέπει να τηρείται	Γηγενείς	218	1,9633	1,0378	7,03E-02	1,8248	2,1018	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	238	1,7227	,9225	5,98E-02	1,6049	1,8405	1,00	4,00
	Total	456	1,8377	,9856	4,62E-02	1,7470	1,9284	1,00	4,00
Πρόοδος με όχι σωστά μέσα	Γηγενείς	218	3,2431	,8696	5,89E-02	3,1270	3,3592	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	235	3,3532	,8465	5,52E-02	3,2444	3,4620	1,00	4,00
	Total	453	3,3002	,8585	4,03E-02	3,2209	3,3795	1,00	4,00
Παραβίαση νόμου	Γηγενείς	217	3,0645	,9933	6,74E-02	2,9316	3,1974	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	238	3,4496	,8239	5,34E-02	3,3444	3,5548	1,00	4,00
	Total	455	3,2659	,9278	4,35E-02	3,1805	3,3514	1,00	4,00
Ανεπρόκοποι-εκμετάλλευση	Γηγενείς	215	3,2093	,8689	5,93E-02	3,0925	3,3261	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	211	3,4408	,8783	6,05E-02	3,3216	3,5600	1,00	4,00
	Total	426	3,3239	,8802	4,26E-02	3,2401	3,4078	1,00	4,00
Σεβασμός στο νόμο	Γηγενείς	220	1,7091	,8584	5,79E-02	1,5950	1,8232	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	242	1,5041	,7526	4,84E-02	1,4088	1,5994	1,00	4,00
	Total	462	1,6017	,8103	3,77E-02	1,5276	1,6758	1,00	4,00

(1= Ισχύει απόλυτα)

Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Αγνού κανόνες	Between Groups	1,497	1	1,497	1,579	,210
	Within Groups	435,949	460	,948		
	Total	437,446	461			
Πλάγια μέσα	Between Groups	2,482	1	2,482	3,203	,074
	Within Groups	351,831	454	,775		
	Total	354,314	455			
Θέλω λεφτά	Between Groups	,663	1	,663	1,163	,281
	Within Groups	259,573	455	,570		
	Total	260,236	456			
Ο νόμος πρέπει να τηρείται	Between Groups	6,587	1	6,587	6,869	,009
	Within Groups	435,404	454	,959		
	Total	441,991	455			
Πρόοδος με όχι σωστά μέσα	Between Groups	1,370	1	1,370	1,862	,173
	Within Groups	331,800	451	,736		
	Total	333,170	452			
Παραβίαση νόμου	Between Groups	16,830	1	16,830	20,386	,000
	Within Groups	373,992	453	,826		
	Total	390,822	454			
Ανεπρόκοποι-εκμετάλλευση	Between Groups	5,705	1	5,705	7,475	,007
	Within Groups	323,591	424	,763		
	Total	329,296	425			
Σεβασμός στο νόμο	Between Groups	4,841	1	4,841	7,476	,006
	Within Groups	297,878	460	,648		
	Total	302,719	461			

”Ωριμότητα” παιδιού για προσωπικές αποφάσεις: στατιστικοί δείκτες

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ηλικία-Δουλειά								
Γηγενείς	220	19,0545	2,2749	,1534	18,7523	19,3568	13,00	25,00
Παλ-Αλλοῦ	246	18,8089	2,1928	,1398	18,5336	19,0843	12,00	27,00
Total	466	18,9249	2,2329	,1034	18,7216	19,1282	12,00	27,00
Ηλικία-Ρούχα								
Γηγενείς	215	16,3209	2,8603	,1951	15,9364	16,7054	5,00	25,00
Παλ-Αλλοῦ	241	16,9793	3,4405	,2216	16,5427	17,4158	5,00	27,00
Total	456	16,6689	3,1937	,1496	16,3749	16,9628	5,00	27,00
Ηλικία-Σχέσεις								
Γηγενείς	216	17,3889	2,1299	,1449	17,1032	17,6745	10,00	25,00
Παλ-Αλλοῦ	236	18,0805	2,6717	,1739	17,7379	18,4231	2,00	27,00
Total	452	17,7500	2,4498	,1152	17,5235	17,9765	2,00	27,00

Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ηλικία-Δουλειά	Between Groups	7,005	1	7,005	1,406	,236
	Within Groups	2311,366	464	4,981		
	Total	2318,371	465			
Ηλικία-Ρούχα	Between Groups	49,246	1	49,246	4,869	,028
	Within Groups	4591,752	454	10,114		
	Total	4640,998	455			
Ηλικία-Σχέσεις	Between Groups	53,946	1	53,946	9,151	,003
	Within Groups	2652,804	450	5,895		
	Total	2706,750	451			

Καθημερινές “απειλές”: στατιστικοί δείκτες

I= Αισθάνομαι ότι απειλούμαι Συχνά		Descriptives							
		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Ανεργία	Γηγενείς	219	1,9498	,12048	8,14E-02	1,7893	2,1102	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	246	1,8049	,10471	6,68E-02	1,6734	1,9364	1,00	4,00
	Total	465	1,8731	,11253	5,22E-02	1,7706	1,9757	1,00	4,00
Μετανάστευση ξένων	Γηγενείς	216	2,3241	,9867	6,71E-02	2,1917	2,4564	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	242	2,7562	,9654	6,21E-02	2,6340	2,8784	1,00	4,00
	Total	458	2,5524	,9981	4,66E-02	2,4608	2,6441	1,00	4,00
Επιθετικότητα	Γηγενείς	220	2,1727	1,2668	8,54E-02	2,0044	2,3411	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	244	2,0574	1,0642	6,81E-02	1,9232	2,1916	1,00	4,00
	Total	464	2,1121	1,1648	5,41E-02	2,0058	2,2183	1,00	4,00
Νεοφασίστες	Γηγενείς	215	2,7442	1,2659	8,63E-02	2,5740	2,9144	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	242	2,3760	1,1134	7,16E-02	2,2350	2,5170	1,00	4,00
	Total	457	2,5492	1,2005	5,62E-02	2,4389	2,6596	1,00	4,00
Ακρίβεια	Γηγενείς	219	1,2740	,6481	4,38E-02	1,1877	1,3603	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	245	1,4041	,7327	4,68E-02	1,3119	1,4963	1,00	4,00
	Total	464	1,3427	,6964	3,23E-02	1,2791	1,4062	1,00	4,00
Ατομική ενέργεια	Γηγενείς	217	1,9217	,8967	6,09E-02	1,8017	2,0416	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	237	2,1055	,9880	6,42E-02	1,9791	2,2319	1,00	4,00
	Total	454	2,0176	,9489	4,45E-02	1,9301	2,1051	1,00	4,00
Αναρχικοί	Γηγενείς	216	2,7546	1,2464	8,48E-02	2,5875	2,9218	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	237	2,7215	1,0448	6,79E-02	2,5878	2,8552	1,00	4,00
	Total	453	2,7373	1,1442	5,38E-02	2,6317	2,8430	1,00	4,00
Δύσκολη προσωπική στιγμή	Γηγενείς	218	1,6239	,7655	5,18E-02	1,5217	1,7260	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	244	1,7746	,8716	5,58E-02	1,6647	1,8845	1,00	4,00
	Total	462	1,7035	,8258	3,84E-02	1,6280	1,7790	1,00	4,00
Ελλάδα σε πόλεμο	Γηγενείς	216	2,1667	1,0116	6,88E-02	2,0310	2,3023	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	243	2,5473	1,0760	6,90E-02	2,4114	2,6833	1,00	4,00
	Total	459	2,3682	1,0622	4,96E-02	2,2708	2,4656	1,00	4,00
AIDS	Γηγενείς	217	3,2028	1,0695	7,26E-02	3,0597	3,3459	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	244	2,9344	1,0676	6,83E-02	2,7998	3,0690	1,00	4,00
	Total	461	3,0607	1,0757	5,01E-02	2,9623	3,1592	1,00	4,00
Συγκρούσεις κοινωνικών ομάδων	Γηγενείς	217	2,8387	1,0527	7,15E-02	2,6979	2,9796	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	243	2,6996	,9939	6,38E-02	2,5740	2,8252	1,00	4,00
	Total	460	2,7652	1,0233	4,77E-02	2,6715	2,8590	1,00	4,00
Καταστροφή περιβάλλοντος	Γηγενείς	219	2,0137	1,1982	8,10E-02	1,8541	2,1733	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	245	1,8367	,9655	6,17E-02	1,7152	1,9582	1,00	4,00
	Total	464	1,9203	1,0840	5,03E-02	1,8214	2,0191	1,00	4,00
Γεράματα	Γηγενείς	191	2,4555	1,0696	7,74E-02	2,3028	2,6082	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	245	2,4939	1,1330	7,24E-02	2,3513	2,6365	1,00	4,00
	Total	436	2,4771	1,1046	5,29E-02	2,3731	2,5810	1,00	4,00
Περιορισμός κοινωνικού κράτους	Γηγενείς	214	1,8224	,9720	6,64E-02	1,6915	1,9534	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	239	2,0084	,9915	6,41E-02	1,8820	2,1347	1,00	4,00
	Total	453	1,9205	,9857	4,63E-02	1,8295	2,0115	1,00	4,00
Οικονομική κατάσταση	Γηγενείς	220	1,4045	,7183	4,84E-02	1,3091	1,5000	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	245	1,5306	,8323	5,32E-02	1,4259	1,6353	1,00	4,00
	Total	465	1,4710	,7822	3,63E-02	1,3997	1,5422	1,00	4,00
Μεγάλος αριθμός ανέργων	Γηγενείς	218	1,6972	,8203	5,56E-02	1,5877	1,8067	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	245	1,6898	,8741	5,58E-02	1,5798	1,7998	1,00	4,00
	Total	463	1,6933	,8483	3,94E-02	1,6158	1,7708	1,00	4,00
Περιθώριο	Γηγενείς	217	2,2627	1,1903	8,08E-02	2,1034	2,4219	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	244	2,1885	1,0760	6,89E-02	2,0528	2,3242	1,00	4,00
	Total	461	2,2234	1,1306	5,27E-02	2,1199	2,3269	1,00	4,00
Ατομική Ενέργεια	Γηγενείς	215	2,1581	,9438	6,44E-02	2,0313	2,2850	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	244	2,2172	1,0092	6,46E-02	2,0900	2,3445	1,00	4,00
	Total	459	2,1895	,9785	4,57E-02	2,0998	2,2793	1,00	4,00
Εγκληματικότητα	Γηγενείς	218	2,0459	1,2509	8,47E-02	1,8789	2,2129	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοῦ	242	1,8554	1,0265	6,60E-02	1,7254	1,9854	1,00	4,00
	Total	460	1,9457	1,1411	5,32E-02	1,8411	2,0502	1,00	4,00

(συνέχεια) Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ανεργία	Between Groups	2,432	1	2,432	1,925	,166
	Within Groups	585,082	463	1,264		
	Total	587,514	464			
Μετανάστευση ξένων	Between Groups	21,312	1	21,312	22,396	,000
	Within Groups	433,931	456	,952		
	Total	455,242	457			
Επιθετικότητα	Between Groups	1,539	1	1,539	1,135	,287
	Within Groups	626,633	462	1,356		
	Total	628,172	463			
Νεοφασίστες	Between Groups	15,431	1	15,431	10,941	,001
	Within Groups	641,711	455	1,410		
	Total	657,142	456			
Ακρίβεια	Between Groups	1,958	1	1,958	4,064	,044
	Within Groups	222,558	462	,482		
	Total	224,515	463			
Ατομική ενέργεια	Between Groups	3,828	1	3,828	4,282	,039
	Within Groups	404,031	452	,894		
	Total	407,859	453			
Αναρχικοί	Between Groups	,124	1	,124	,094	,759
	Within Groups	591,616	451	1,312		
	Total	591,740	452			
Δύσκολη προσωπική στιγμή	Between Groups	2,616	1	2,616	3,860	,050
	Within Groups	311,758	460	,678		
	Total	314,374	461			
Ελλάδα σε πόλεμο	Between Groups	16,570	1	16,570	15,139	,000
	Within Groups	500,206	457	1,095		
	Total	516,776	458			
AIDS	Between Groups	8,270	1	8,270	7,244	,007
	Within Groups	524,029	459	1,142		
	Total	532,299	460			
Συγκρούσεις κοινωνικών ομάδων	Between Groups	2,219	1	2,219	2,124	,146
	Within Groups	478,425	458	1,045		
	Total	480,643	459			
Καταστροφή περιβάλλοντος	Between Groups	3,621	1	3,621	3,096	,079
	Within Groups	540,428	462	1,170		
	Total	544,050	463			
Γερμάνα	Between Groups	,158	1	,158	,129	,719
	Within Groups	530,613	434	1,223		
	Total	530,771	435			
Περιορισμός κοινωνικού κράτους	Between Groups	3,903	1	3,903	4,045	,045
	Within Groups	435,236	451	,965		
	Total	439,139	452			
Οικονομική κατάσταση	Between Groups	1,842	1	1,842	3,024	,083
	Within Groups	282,016	463	,609		
	Total	283,858	464			
Μεγάλος αριθμός ανέργων	Between Groups	6,406E-03	1	6,406E-03	,009	,925
	Within Groups	332,443	461	,721		
	Total	332,449	462			
Περιθώριο	Between Groups	,631	1	,631	,493	,483
	Within Groups	587,356	459	1,280		
	Total	587,987	460			
Ατομική Ενέργεια	Between Groups	,399	1	,399	,416	,519
	Within Groups	438,111	457	,959		
	Total	438,510	458			
Εγκληματικότητα	Between Groups	4,162	1	4,162	3,212	,074
	Within Groups	593,479	458	1,296		
	Total	597,641	459			

Απόψεις για τους αλλοδαπούς: στατιστικοί δείκτες

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
Ευτυχία μόνο στην πατρίδα	Γηγενείς	226	2,2080	,8774	5,84E-02	2,0930	2,3230	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	251	2,3147	1,1030	6,96E-02	2,1776	2,4519	1,00	4,00
	Total	477	2,2642	1,0028	4,59E-02	2,1739	2,3544	1,00	4,00
Ξένοι άξιοι εμπιστοσύνης	Γηγενείς	225	2,5156	,7798	5,20E-02	2,4131	2,6180	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	248	2,1774	,8252	5,24E-02	2,0742	2,2806	1,00	4,00
	Total	473	2,3383	,8207	3,77E-02	2,2641	2,4124	1,00	4,00
Ξένοι συμβάλλουν στην ανάπτυξη	Γηγενείς	225	2,4711	,9163	6,11E-02	2,3507	2,5915	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	243	2,0658	1,0061	6,45E-02	1,9387	2,1930	1,00	4,00
	Total	468	2,2607	,9840	4,55E-02	2,1713	2,3501	1,00	4,00
Ξένοι δυσάρεστοι	Γηγενείς	223	2,7982	1,1428	7,65E-02	2,6474	2,9490	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	236	3,1271	,8853	5,76E-02	3,0136	3,2407	1,00	4,00
	Total	459	2,9673	1,0307	4,81E-02	2,8728	3,0619	1,00	4,00
Ξένοι προκαλούν αλλοίωση εθνικής ταυτότητας	Γηγενείς	225	2,8711	1,0800	7,20E-02	2,7292	3,0130	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	239	3,1130	,9481	6,13E-02	2,9922	3,2338	1,00	4,00
	Total	464	2,9957	1,0203	4,74E-02	2,9026	3,0888	1,00	4,00
Δεν μπορείς να διώξεις τους ξένους	Γηγενείς	224	2,9911	1,1084	7,41E-02	2,8451	3,1370	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	249	3,1566	1,0605	6,72E-02	3,0243	3,2890	1,00	4,00
	Total	473	3,0782	1,0854	4,99E-02	2,9802	3,1763	1,00	4,00

(1= Ναι, είναι σωστό)

Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ευτυχία μόνο στην πατρίδα	Between Groups	1,356	1	1,356	1,349	,246
	Within Groups	477,361	475	1,005		
	Total	478,717	476			
Ξένοι άξιοι εμπιστοσύνης	Between Groups	13,488	1	13,488	20,871	,000
	Within Groups	304,389	471	,646		
	Total	317,877	472			
Ξένοι συμβάλλουν στην ανάπτυξη	Between Groups	19,188	1	19,188	20,650	,000
	Within Groups	433,009	466	,929		
	Total	452,197	467			
Ξένοι δυσάρεστοι	Between Groups	12,404	1	12,404	11,957	,001
	Within Groups	474,106	457	1,037		
	Total	486,510	458			
Ξένοι προκαλούν αλλοίωση εθνικής ταυτότητας	Between Groups	6,779	1	6,779	6,591	,011
	Within Groups	475,212	462	1,029		
	Total	481,991	463			
Δεν μπορείς να διώξεις τους ξένους	Between Groups	3,232	1	3,232	2,753	,098
	Within Groups	552,874	471	1,174		
	Total	556,106	472			

Κοινωνικός αποκλεισμός ομάδων: στατιστικοί δείκτες

Descriptives

I= Βρίσκονται στο περιθώριο		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
γυναίκες	Γηγενείς	227	3,4229	,8810	5,85E-02	3,3077	3,5381	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	244	3,0205	1,0441	6,68E-02	2,8888	3,1522	1,00	4,00
	Total	471	3,2144	,9886	4,56E-02	3,1249	3,3039	1,00	4,00
άνεργοι πτυχιούχοι	Γηγενείς	227	2,8502	,9094	6,04E-02	2,7313	2,9692	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	249	2,6908	,9780	6,20E-02	2,5687	2,8128	1,00	4,00
	Total	476	2,7668	,9483	4,35E-02	2,6814	2,8522	1,00	4,00
αναλφάβητοι νέοι	Γηγενείς	226	2,2876	,9293	6,18E-02	2,1658	2,4094	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	249	2,4538	1,0194	6,46E-02	2,3266	2,5811	1,00	4,00
	Total	475	2,3747	,9801	4,50E-02	2,2864	2,4631	1,00	4,00
άτομα με σωματική αναπηρία	Γηγενείς	226	2,1062	,8365	5,56E-02	1,9965	2,2158	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	248	1,9153	,9291	5,90E-02	1,7991	2,0315	1,00	4,00
	Total	474	2,0063	,8904	4,09E-02	1,9260	2,0867	1,00	4,00
άτομα με νοητική υστέρηση	Γηγενείς	227	1,8326	,8299	5,51E-02	1,7241	1,9411	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	248	1,7621	,9065	5,76E-02	1,6487	1,8755	1,00	4,00
	Total	475	1,7958	,8705	3,99E-02	1,7173	1,8743	1,00	4,00
τσιγγάνοι	Γηγενείς	227	1,7930	,8551	5,68E-02	1,6811	1,9048	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	242	1,9793	,9530	6,13E-02	1,8587	2,1000	1,00	4,00
	Total	469	1,8891	,9108	4,21E-02	1,8065	1,9718	1,00	4,00
μουσουλμάνοι	Γηγενείς	226	2,1681	1,0865	7,23E-02	2,0257	2,3106	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	237	2,3376	1,0395	6,75E-02	2,2045	2,4706	1,00	4,00
	Total	463	2,2549	1,0649	4,95E-02	2,1576	2,3521	1,00	4,00
Αλλοδαποί	Γηγενείς	227	1,9956	,9708	6,44E-02	1,8686	2,1226	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	239	2,0669	,9096	5,88E-02	1,9510	2,1829	1,00	4,00
	Total	466	2,0322	,9396	4,35E-02	1,9467	2,1177	1,00	4,00
Βορειοηπειρώτες	Γηγενείς	227	2,4758	,9515	6,32E-02	2,3513	2,6002	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	236	2,5212	,9153	5,96E-02	2,4038	2,6386	1,00	4,00
	Total	463	2,4989	,9325	4,33E-02	2,4138	2,5841	1,00	4,00
Ελληνοπόντιοι	Γηγενείς	226	2,5973	,8547	5,69E-02	2,4853	2,7094	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	237	2,5865	,9194	5,97E-02	2,4688	2,7041	1,00	4,00
	Total	463	2,5918	,8874	4,12E-02	2,5107	2,6728	1,00	4,00
μετανάστες από πρώην σοσιαλιστικές χώρες	Γηγενείς	225	2,4356	,7715	5,14E-02	2,3342	2,5369	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	233	2,4120	,8419	5,52E-02	2,3033	2,5207	1,00	4,00
	Total	458	2,4236	,8073	3,77E-02	2,3495	2,4977	1,00	4,00
μετανάστες από ασιατικές χώρες	Γηγενείς	223	2,3274	,8676	5,81E-02	2,2129	2,4418	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	227	2,2555	,8954	5,94E-02	2,1384	2,3726	1,00	4,00
	Total	450	2,2911	,8815	4,16E-02	2,2094	2,3728	1,00	4,00
μετανάστες από αφρικανικές χώρες	Γηγενείς	223	2,2825	,8782	5,88E-02	2,1666	2,3984	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	223	2,2018	,9394	6,29E-02	2,0778	2,3258	1,00	4,00
	Total	446	2,2422	,9092	4,31E-02	2,1575	2,3268	1,00	4,00
μάρτυρες ιεχωβά	Γηγενείς	222	2,4099	1,1567	7,76E-02	2,2569	2,5629	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	225	2,6622	1,0945	7,30E-02	2,5184	2,8060	1,00	4,00
	Total	447	2,5369	1,1316	5,35E-02	2,4317	2,6421	1,00	4,00
μέλη θρησκευτικών αιρέσεων	Γηγενείς	221	2,3303	1,1340	7,63E-02	2,1800	2,4806	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	220	2,7364	1,0527	7,10E-02	2,5965	2,8762	1,00	4,00
	Total	441	2,5329	1,1117	5,29E-02	2,4288	2,6369	1,00	4,00

(συνέχεια) Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
γυναίκες	Between Groups	19,043	1	19,043	20,285	,000
	Within Groups	440,298	469	,939		
	Total	459,342	470			
άνεργοι πτυχιούχοι	Between Groups	3,019	1	3,019	3,375	,067
	Within Groups	424,096	474	,895		
	Total	427,116	475			
αναλφάβητοι νέοι	Between Groups	3,273	1	3,273	3,425	,065
	Within Groups	452,024	473	,956		
	Total	455,297	474			
άτομα με σωματική αναπηρία	Between Groups	4,308	1	4,308	5,486	,020
	Within Groups	370,673	472	,785		
	Total	374,981	473			
άτομα με νοητική υστέρηση	Between Groups	,589	1	,589	,777	,378
	Within Groups	358,602	473	,758		
	Total	359,192	474			
τσιγγάνοι	Between Groups	4,069	1	4,069	4,947	,027
	Within Groups	384,165	467	,823		
	Total	388,235	468			
μουσουλμάνοι	Between Groups	3,320	1	3,320	2,940	,087
	Within Groups	520,606	461	1,129		
	Total	523,927	462			
Αλλοδαποί	Between Groups	,593	1	,593	,671	,413
	Within Groups	409,924	464	,883		
	Total	410,517	465			
Βορειοηπειρώτες	Between Groups	,239	1	,239	,274	,601
	Within Groups	401,511	461	,871		
	Total	401,749	462			
Ελληνοπόντιοι	Between Groups	1,361E-02	1	1,361E-02	,017	,896
	Within Groups	363,835	461	,789		
	Total	363,849	462			
μετανάστες από πρώην σοσιαλιστικές χώρες	Between Groups	6,342E-02	1	6,342E-02	,097	,755
	Within Groups	297,762	456	,653		
	Total	297,825	457			
μετανάστες από ασιατικές χώρες	Between Groups	,581	1	,581	,747	,388
	Within Groups	348,284	448	,777		
	Total	348,864	449			
μετανάστες από αφρικανικές χώρες	Between Groups	,726	1	,726	,879	,349
	Within Groups	367,121	444	,827		
	Total	367,848	445			
μάρτυρες ιεχωβά	Between Groups	7,114	1	7,114	5,613	,018
	Within Groups	564,027	445	1,267		
	Total	571,141	446			
μέλη θρησκευτικών αιρέσεων	Between Groups	18,177	1	18,177	15,182	,000
	Within Groups	525,596	439	1,197		
	Total	543,773	440			

Λόγοι κοινωνικού αποκλεισμού παλιννοστούντων και αλλοδαπών: στατιστικοί δείκτες

Descriptives

I= Ναι, αυτός είναι ο λόγος		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Ρατσιστική κοινωνία	Γηγενείς	227	2,6916	,10484	6,96E-02	2,5545	2,8288	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	252	2,1071	,9781	6,16E-02	1,9858	2,2285	1,00	4,00
	Total	479	2,3841	1,0523	4,81E-02	2,2897	2,4786	1,00	4,00
Δεν γίνονται αποδεκτοί	Γηγενείς	226	2,7965	,9059	6,03E-02	2,6777	2,9152	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	251	2,3347	1,0274	6,48E-02	2,2069	2,4624	1,00	4,00
	Total	477	2,5535	,9978	4,57E-02	2,4637	2,6432	1,00	4,00
Δεν έχουν τάξη και πειθαρχία	Γηγενείς	227	3,1322	1,0518	6,98E-02	2,9946	3,2697	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	251	3,2510	1,0338	6,53E-02	3,1225	3,3795	1,00	4,00
	Total	478	3,1946	1,0430	4,77E-02	3,1008	3,2883	1,00	4,00
Δεν έχουν προσόντα	Γηγενείς	225	2,9289	1,0326	6,88E-02	2,7932	3,0646	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	250	2,6960	1,1563	7,31E-02	2,5520	2,8400	1,00	4,00
	Total	475	2,8063	1,1044	5,07E-02	2,7067	2,9059	1,00	4,00
Δεν τους αρέσει ο τρόπος ζωής ελλήνων	Γηγενείς	227	3,2203	,9570	6,35E-02	3,0951	3,3454	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	252	3,3413	,9030	5,69E-02	3,2292	3,4533	1,00	4,00
	Total	479	3,2839	,9300	4,25E-02	3,2004	3,3674	1,00	4,00
Είναι μεταξύ τους αλληλέγγυοι	Γηγενείς	225	3,1644	,9280	6,19E-02	3,0425	3,2864	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	249	3,0763	,9621	6,10E-02	2,9562	3,1964	1,00	4,00
	Total	474	3,1181	,9461	4,35E-02	3,0328	3,2035	1,00	4,00
Φοβούνται τους συμπατριώτες τους	Γηγενείς	225	3,1244	1,0276	6,85E-02	2,9895	3,2594	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	249	3,0040	1,1270	7,14E-02	2,8633	3,1447	1,00	4,00
	Total	474	3,0612	1,0815	4,97E-02	2,9636	3,1588	1,00	4,00
Δεν υπάρχει κρατική μέριμνα	Γηγενείς	226	1,8496	,9635	6,41E-02	1,7233	1,9759	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	252	1,6786	,8584	5,41E-02	1,5721	1,7851	1,00	4,00
	Total	478	1,7594	,9127	4,17E-02	1,6774	1,8414	1,00	4,00
Δεν διαθέτουν αναγκαίοι πόρους	Γηγενείς	226	2,2965	1,1058	7,36E-02	2,1515	2,4414	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	251	1,6494	,8322	5,25E-02	1,5459	1,7529	1,00	4,00
	Total	477	1,9560	1,0229	4,68E-02	1,8639	2,0480	1,00	4,00
Δεν θέλουν να βγούν απ περιθώριο	Γηγενείς	225	2,0444	1,0888	7,26E-02	1,9014	2,1875	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	244	2,0369	,9869	6,32E-02	1,9124	2,1613	1,00	4,00
	Total	469	2,0405	1,0359	4,78E-02	1,9465	2,1345	1,00	4,00
Έχουν δικό τους τρόπο ζωής	Γηγενείς	225	2,4933	1,0984	7,32E-02	2,3490	2,6376	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	248	2,6411	1,1222	7,13E-02	2,5008	2,7815	1,00	4,00
	Total	473	2,5708	1,1122	5,11E-02	2,4703	2,6713	1,00	4,00

(συνέχεια) Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ρατσιστική κοινωνία	Between Groups	40,798	1	40,798	39,836	,000
	Within Groups	488,521	477	1,024		
	Total	529,319	478			
Δεν γίνονται αποδεκτοί	Between Groups	25,361	1	25,361	26,858	,000
	Within Groups	448,526	475	,944		
	Total	473,887	476			
Δεν έχουν τάξη και πειθαρχία	Between Groups	1,683	1	1,683	1,549	,214
	Within Groups	517,222	476	1,087		
	Total	518,906	477			
Δεν έχουν προσόντα	Between Groups	6,423	1	6,423	5,313	,022
	Within Groups	571,758	473	1,209		
	Total	578,181	474			
Δεν τους αρέσει ο τρόπος ζωής ελλήνων	Between Groups	1,749	1	1,749	2,026	,155
	Within Groups	411,638	477	,863		
	Total	413,386	478			
Είναι μεταξύ τους αλληλέγγυοι	Between Groups	,918	1	,918	1,026	,312
	Within Groups	422,466	472	,895		
	Total	423,384	473			
Φοβούνται τους συμπατριώτες τους	Between Groups	1,714	1	1,714	1,467	,226
	Within Groups	551,512	472	1,168		
	Total	553,226	473			
Δεν υπάρχει κρατική μέριμνα	Between Groups	3,483	1	3,483	4,210	,041
	Within Groups	393,849	476	,827		
	Total	397,333	477			
Δεν διαθέτουν αναγκαίους πόρους	Between Groups	49,791	1	49,791	52,758	,000
	Within Groups	448,285	475	,944		
	Total	498,075	476			
Δεν θέλουν να βγούν από περιθώριο	Between Groups	6,689E-03	1	6,689E-03	,006	,937
	Within Groups	502,224	467	1,075		
	Total	502,230	468			
Έχουν δικό τους τρόπο ζωής	Between Groups	2,577	1	2,577	2,088	,149
	Within Groups	581,300	471	1,234		
	Total	583,877	472			

Δύσεις για το πρόβλημα της συνεκπαίδευσης: στατιστικοί δείκτες

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Προσαρμογή στις Αξίες	Γηγενείς	226	1,4159	,5770	3,84E-02	1,3403	1,4916	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	253	1,4229	,6893	4,33E-02	1,3376	1,5083	1,00	4,00
	Total	479	1,4196	,6381	2,92E-02	1,3623	1,4769	1,00	4,00
Προσανατολισμός	Γηγενείς	221	2,0950	,8501	5,72E-02	1,9823	2,2077	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	251	1,7570	,8583	5,42E-02	1,6503	1,8637	1,00	4,00
	Total	472	1,9153	,8701	4,01E-02	1,8366	1,9940	1,00	4,00
Αναγωνισμός	Γηγενείς	224	1,4732	,7862	5,25E-02	1,3697	1,5767	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	250	1,4560	,7916	5,01E-02	1,3574	1,5546	1,00	4,00
	Total	474	1,4641	,7882	3,62E-02	1,3930	1,5353	1,00	4,00
Εκμάθηση ελληνικών	Γηγενείς	226	1,4469	,8216	5,46E-02	1,3392	1,5546	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	255	1,3373	,6306	3,95E-02	1,2595	1,4150	1,00	4,00
	Total	481	1,3888	,7279	3,32E-02	1,3236	1,4540	1,00	4,00
Εκμάθηση ελληνικών από επίσημο σχολείο	Γηγενείς	225	1,7422	,9040	6,03E-02	1,6235	1,8610	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	247	1,7166	,9110	5,80E-02	1,6024	1,8308	1,00	4,00
	Total	472	1,7288	,9068	4,17E-02	1,6468	1,8108	1,00	4,00
Δίγλωσσο σχολείο	Γηγενείς	202	1,7426	,9738	6,85E-02	1,6075	1,8777	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	250	1,7400	1,0338	6,54E-02	1,6112	1,8688	1,00	4,00
	Total	452	1,7412	1,0063	4,73E-02	1,6481	1,8342	1,00	4,00
Ειδικά σχολεία κοντά στον τόπο διαμονής	Γηγενείς	172	2,3895	1,1106	8,47E-02	2,2224	2,5567	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	245	2,4163	1,2732	8,13E-02	2,2561	2,5765	1,00	4,00
	Total	417	2,4053	1,2075	5,91E-02	2,2890	2,5215	1,00	4,00
Μικτός μαθητικός πληθυσμός	Γηγενείς	170	2,4529	1,1150	8,55E-02	2,2841	2,6218	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	241	2,2199	1,1891	7,66E-02	2,0690	2,3708	1,00	4,00
	Total	411	2,3163	1,1633	5,74E-02	2,2035	2,4291	1,00	4,00
Ένταξη στα κανονικά σχολεία	Γηγενείς	191	1,9686	1,0458	7,57E-02	1,8193	2,1179	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	243	1,6049	,8530	5,47E-02	1,4972	1,7127	1,00	4,00
	Total	434	1,7650	,9588	4,60E-02	1,6745	1,8554	1,00	4,00

(1= Συμφωνώ)

(συνέχεια) Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Προσαρμογή στις Αξίες	Between Groups	5,842E-03	1	5,842E-03	,014	,905
	Within Groups	194,650	477	,408		
	Total	194,656	478			
Προσανατολισμός	Between Groups	13,430	1	13,430	18,393	,000
	Within Groups	343,180	470	,730		
	Total	356,610	471			
Αναγωνισμός	Between Groups	3,501E-02	1	3,501E-02	,056	,813
	Within Groups	293,855	472	,623		
	Total	293,890	473			
Εκμάθηση ελληνικών	Between Groups	1,440	1	1,440	2,729	,099
	Within Groups	252,859	479	,528		
	Total	254,299	480			
Εκμάθηση ελληνικών από επίσημο σχολείο	Between Groups	7,730E-02	1	7,730E-02	,094	,759
	Within Groups	387,211	470	,824		
	Total	387,288	471			
Δίγλωσσο σχολείο	Between Groups	7,404E-04	1	7,404E-04	,001	,978
	Within Groups	456,714	450	1,015		
	Total	456,715	451			
Ειδικά σχολεία κοντά στον τόπο διαμονής	Between Groups	7,254E-02	1	7,254E-02	,050	,824
	Within Groups	606,436	415	1,461		
	Total	606,508	416			
Μικτός μαθητικός πληθυσμός	Between Groups	5,413	1	5,413	4,029	,045
	Within Groups	549,468	409	1,343		
	Total	554,881	410			
Ένταξη στα κανονικά σχολεία	Between Groups	14,142	1	14,142	15,915	,000
	Within Groups	383,886	432	,889		
	Total	398,028	433			

Σχέσεις παλιννοστούντων και αλλοδαπών υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας: στατιστικοί δείκτες

Descriptives

I= Συμφωνώ		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Δεν είναι εύκολο (παλιν.)	Γηγενείς	203	2,5813	1,0327	7,25E-02	2,4384	2,7242	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	248	2,5363	1,1518	7,31E-02	2,3922	2,6803	1,00	4,00
	Total	451	2,5565	1,0988	5,17E-02	2,4549	2,6582	1,00	4,00
Δεν είναι εύκολο (αλλοδαποί)	Γηγενείς	201	2,4527	1,0766	7,59E-02	2,3030	2,6025	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	180	2,4000	1,1217	8,36E-02	2,2350	2,5650	1,00	4,00
	Total	381	2,4278	1,0970	5,62E-02	2,3173	2,5383	1,00	4,00
Θα προβληματιζόμουν (παλιν.)	Γηγενείς	202	2,5941	,9792	6,89E-02	2,4582	2,7299	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	246	3,1911	1,0142	6,47E-02	3,0637	3,3184	1,00	4,00
	Total	448	2,9219	1,0408	4,92E-02	2,8252	3,0185	1,00	4,00
Θα προβληματιζόμουν (αλλοδαποί)	Γηγενείς	205	2,5220	1,0412	7,27E-02	2,3786	2,6653	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	180	3,0167	1,0700	7,98E-02	2,8593	3,1740	1,00	4,00
	Total	385	2,7532	1,0820	5,51E-02	2,6448	2,8617	1,00	4,00
Θα απέτρεπα (παλιν)	Γηγενείς	203	2,7537	,9741	6,84E-02	2,6189	2,8885	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	245	3,2694	1,0045	6,42E-02	3,1430	3,3958	1,00	4,00
	Total	448	3,0357	1,0226	4,83E-02	2,9408	3,1307	1,00	4,00
Θα απέτρεπα (αλλοδαποί)	Γηγενείς	202	2,6040	1,0422	7,33E-02	2,4594	2,7486	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	181	3,1215	1,0147	7,54E-02	2,9727	3,2704	1,00	4,00
	Total	383	2,8486	1,0600	5,42E-02	2,7421	2,9551	1,00	4,00
Υπάρχουν διάφορα οικονομικά στρώματα	Γηγενείς	224	1,3795	,7297	4,88E-02	1,2834	1,4755	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	254	1,1614	,5349	3,36E-02	1,0953	1,2275	1,00	4,00
	Total	478	1,2636	,6423	2,94E-02	1,2059	1,3213	1,00	4,00
Υπάρχουν διάφορα μορφωτικά επίπεδα	Γηγενείς	225	1,2089	,5140	3,43E-02	1,1414	1,2764	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	254	1,2244	,6356	3,99E-02	1,1459	1,3030	1,00	4,00
	Total	479	1,2171	,5811	2,66E-02	1,1649	1,2693	1,00	4,00
Μόνο οι φτωχοί έχουν προβλήματα	Γηγενείς	222	2,4640	1,0095	6,78E-02	2,3304	2,5975	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	254	2,6457	1,1457	7,19E-02	2,5041	2,7872	1,00	4,00
	Total	476	2,5609	1,0870	4,98E-02	2,4630	2,6588	1,00	4,00
Μόνο οι αγράμματοι έχουν προβλήματα	Γηγενείς	222	2,7883	1,0225	6,86E-02	2,6530	2,9235	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	252	2,7222	1,1406	7,19E-02	2,5807	2,8637	1,00	4,00
	Total	474	2,7532	1,0863	4,99E-02	2,6551	2,8512	1,00	4,00
Οι ευκατάστατοι έχουν προσαρμοστεί	Γηγενείς	222	2,2838	,8432	5,66E-02	2,1723	2,3953	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	250	2,5920	1,1201	7,08E-02	2,4525	2,7315	1,00	4,00
	Total	472	2,4470	1,0102	4,65E-02	2,3557	2,5384	1,00	4,00
Έχουν υιοθετήσει τις αξίες	Γηγενείς	221	2,2443	,8863	5,96E-02	2,1269	2,3618	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	247	2,5304	1,1289	7,18E-02	2,3889	2,6718	1,00	4,00
	Total	468	2,3953	1,0304	4,76E-02	2,3017	2,4889	1,00	4,00
Ίδιες προκαταλήψεις ασχέτως χρημάτων	Γηγενείς	222	2,5360	1,0955	7,35E-02	2,3911	2,6809	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	230	2,2174	1,0921	7,20E-02	2,0755	2,3593	1,00	4,00
	Total	452	2,3739	1,1041	5,19E-02	2,2718	2,4760	1,00	4,00
Ίδιες προκαταλήψεις ασχέτως μόρφωσης	Γηγενείς	222	2,3198	1,0642	7,14E-02	2,1791	2,4606	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	242	2,0124	1,0164	6,53E-02	1,8837	2,1411	1,00	4,00
	Total	464	2,1595	1,0497	4,87E-02	2,0637	2,2552	1,00	4,00

(συνέχεια) Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Δεν είναι εύκολο (παλιν.)	Between Groups	,226	1	,226	,187	,666
	Within Groups	543,082	449	1,210		
	Total	543,308	450			
Δεν είναι εύκολο (αλλοδαποί)	Between Groups	,264	1	,264	,219	,640
	Within Groups	457,001	379	1,206		
	Total	457,265	380			
Θα προβληματίζομαι (παλιν.)	Between Groups	39,532	1	39,532	39,645	,000
	Within Groups	444,733	446	,997		
	Total	484,266	447			
Θα προβληματίζομαι (αλλοδαποί)	Between Groups	23,457	1	23,457	21,084	,000
	Within Groups	426,101	383	1,113		
	Total	449,558	384			
Θα απέτρεπα (παλιν)	Between Groups	29,523	1	29,523	30,069	,000
	Within Groups	437,905	446	,982		
	Total	467,429	447			
Θα απέτρεπα (αλλοδαποί)	Between Groups	25,574	1	25,574	24,139	,000
	Within Groups	403,643	381	1,059		
	Total	429,217	382			
Υπάρχουν διάφορα οικονομικά στρώματα	Between Groups	5,659	1	5,659	14,094	,000
	Within Groups	191,127	476	,402		
	Total	196,787	477			
Υπάρχουν διάφορα μορφωτικά επίπεδα	Between Groups	2,874E-02	1	2,874E-02	,085	,771
	Within Groups	161,391	477	,338		
	Total	161,420	478			
Μόνο οι φτωχοί έχουν προβλήματα	Between Groups	3,911	1	3,911	3,326	,069
	Within Groups	557,322	474	1,176		
	Total	561,233	475			
Μόνο οι αγράμματοι έχουν προβλήματα	Between Groups	,515	1	,515	,436	,509
	Within Groups	557,605	472	1,181		
	Total	558,120	473			
Οι ευκατάστατοι έχουν προσαρμοστεί	Between Groups	11,170	1	11,170	11,182	,001
	Within Groups	469,506	470	,999		
	Total	480,676	471			
Έχουν υιοθετήσει τις αξίες	Between Groups	9,542	1	9,542	9,143	,003
	Within Groups	486,328	466	1,044		
	Total	495,870	467			
Ίδιες προκαταλήψεις σχετικάς χρημάτων	Between Groups	11,470	1	11,470	9,588	,002
	Within Groups	538,342	450	1,196		
	Total	549,812	451			
Ίδιες προκαταλήψεις σχετικάς μόρφωσης	Between Groups	10,943	1	10,943	10,126	,002
	Within Groups	499,256	462	1,081		
	Total	510,198	463			

Αντιδράσεις κατά τη συνεκπαίδευση: στατιστικοί δείκτες

Descriptives

I= Ισχύει	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
Πέφτει απόδοση ελλήνων	Γηγενείς	223	2,7489	1,1546	7,73E-02	2,5965	2,9012	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	249	2,4659	1,0850	6,88E-02	2,3304	2,6013	1,00	4,00
	Total	472	2,5996	1,1261	5,18E-02	2,4977	2,7014	1,00	4,00
Συνθήκες υγιεινής	Γηγενείς	223	2,7309	1,1387	7,63E-02	2,5807	2,8812	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	253	2,5494	1,0665	6,71E-02	2,4174	2,6815	1,00	4,00
	Total	476	2,6345	1,1035	5,06E-02	2,5351	2,7338	1,00	4,00
Φοβούνται προβλήματα	Γηγενείς	222	2,5946	1,1326	7,60E-02	2,4448	2,7444	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	252	2,3690	1,0385	6,54E-02	2,2402	2,4979	1,00	4,00
	Total	474	2,4747	1,0883	5,00E-02	2,3765	2,5729	1,00	4,00
Ανησυχούν για επίπεδο καθηγητών	Γηγενείς	222	3,2432	1,0176	6,83E-02	3,1086	3,3778	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	252	2,7063	1,0567	6,66E-02	2,5753	2,8374	1,00	4,00
	Total	474	2,9578	1,0716	4,92E-02	2,8611	3,0545	1,00	4,00
Είναι ρατσιστές	Γηγενείς	219	2,4658	1,1701	7,91E-02	2,3099	2,6216	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	252	2,2222	,9931	6,26E-02	2,0990	2,3454	1,00	4,00
	Total	471	2,3355	1,0847	5,00E-02	2,2372	2,4337	1,00	4,00
Υπάρχουν αντικειμενικά προβλήματα	Γηγενείς	186	2,0699	,9866	7,23E-02	1,9272	2,2126	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	246	2,6545	,9765	6,23E-02	2,5318	2,7771	1,00	4,00
	Total	432	2,4028	1,0217	4,92E-02	2,3062	2,4994	1,00	4,00
Δεν έχουν ιδέα	Γηγενείς	183	2,4317	1,0866	8,03E-02	2,2732	2,5902	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	248	2,8306	1,0078	6,40E-02	2,7046	2,9567	1,00	4,00
	Total	431	2,6613	1,0593	5,10E-02	2,5610	2,7615	1,00	4,00
Δεν δέχονται τον άλλον όπως είναι	Γηγενείς	215	1,7116	,8431	5,75E-02	1,5983	1,8250	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	245	1,6816	,9080	5,80E-02	1,5674	1,7959	1,00	4,00
	Total	460	1,6957	,8774	4,09E-02	1,6153	1,7760	1,00	4,00
Απαιτούν προσαρμογή	Γηγενείς	216	2,4676	1,0692	7,27E-02	2,3242	2,6110	1,00	4,00
	Παλ-Αλλοδ	242	2,5702	1,0919	7,02E-02	2,4320	2,7085	1,00	4,00
	Total	458	2,5218	1,0813	5,05E-02	2,4225	2,6211	1,00	4,00

*(συνέχεια) Αποτελέσματα ανάλυσης διακύμανσης***ANOVA**

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Πέφτει απόδοση ελλήνων	Between Groups	9,423	1	9,423	7,533	,006
	Within Groups	587,897	470	1,251		
	Total	597,320	471			
Συνθήκες υγιεινής	Between Groups	3,906	1	3,906	3,223	,073
	Within Groups	574,489	474	1,212		
	Total	578,395	475			
Φοβούνται προβλήματα	Between Groups	6,004	1	6,004	5,114	,024
	Within Groups	554,192	472	1,174		
	Total	560,196	473			
Ανησυχούν για επίπεδο καθηγητών	Between Groups	34,021	1	34,021	31,540	,000
	Within Groups	509,135	472	1,079		
	Total	543,156	473			
Είναι ρατσιστές	Between Groups	6,949	1	6,949	5,969	,015
	Within Groups	546,049	469	1,164		
	Total	552,998	470			
Υπάρχουν αντικειμενικά προβλήματα	Between Groups	36,195	1	36,195	37,619	,000
	Within Groups	413,721	430	,962		
	Total	449,917	431			
Δεν έχουν ιδέα	Between Groups	16,760	1	16,760	15,436	,000
	Within Groups	465,783	429	1,086		
	Total	482,543	430			
Δεν δέχονται τον άλλον όπως είναι	Between Groups	,103	1	,103	,134	,715
	Within Groups	353,288	458	,771		
	Total	353,391	459			
Απαιτούν προσαρμογή	Between Groups	1,203	1	1,203	1,029	,311
	Within Groups	533,079	456	1,169		
	Total	534,282	457			

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Αναλυτικά Αποτελέσματα Παραγοντικής ανάλυσης για τις Οικογενειακές Αξίες των μαθητών

- - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - -

Analysis number 1 Pairwise deletion of cases with missing values

Determinant of Correlation Matrix = ,0009604

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = ,91814

Bartlett Test of Sphericity = 18877,012, Significance = ,00000

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
FV1	1,00000	*	1	6,50021	26,0	26,0
FV2	1,00000	*	2	2,54413	10,2	36,2
FV3	1,00000	*	3	1,49580	6,0	42,2
FV4	1,00000	*	4	1,07798	4,3	46,5
FV5	1,00000	*	5	,98328	3,9	50,4
FV6	1,00000	*	6	,91932	3,7	54,1
FV7	1,00000	*	7	,86844	3,5	57,6
FV8	1,00000	*	8	,81923	3,3	60,8
FV9	1,00000	*	9	,78220	3,1	64,0
FV10	1,00000	*	10	,74019	3,0	66,9
FV11	1,00000	*	11	,70458	2,8	69,7
FV12	1,00000	*	12	,68451	2,7	72,5
FV13	1,00000	*	13	,66767	2,7	75,2
FV14	1,00000	*	14	,63681	2,5	77,7
FV15	1,00000	*	15	,61695	2,5	80,2
FV16	1,00000	*	16	,59809	2,4	82,6
FV17	1,00000	*	17	,58749	2,3	84,9
FV18	1,00000	*	18	,57004	2,3	87,2
FV19	1,00000	*	19	,54761	2,2	89,4
FV20	1,00000	*	20	,52839	2,1	91,5
FV21	1,00000	*	21	,49769	2,0	93,5
FV22	1,00000	*	22	,46360	1,9	95,3
FV23	1,00000	*	23	,44921	1,8	97,1
FV24	1,00000	*	24	,39121	1,6	98,7
FV25	1,00000	*	25	,32534	1,3	100,0

PC extracted 5 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
FV13	,70129	-,14036	,09274	-,13252	-,12248
FV12	,69861	-,19529	,11813	-,12025	-,16686
FV14	,68577	-,09952	,13854	-,22800	-,01537
FV8	,68336	-,22937	,33383	,03938	,00834
FV10	,64408	-,10001	,26806	-,02961	-,02746
FV9	,61835	-,18471	,32215	-,01538	,08272
FV17	,60949	,00856	-,35543	-,03436	,22914
FV15	,60604	-,20792	-,26089	,03019	,27673
FV11	,57666	-,11347	,28555	-,32602	-,04963
FV19	,56679	,03167	-,16042	-,27990	-,08936
FV18	,55961	,10855	-,38380	-,16107	,22358

FV25	,55820	-,19787	-,18650	,17202	-,09525
FV16	,53026	-,02421	-,40357	,02588	,36189
FV22	,51768	,18601	-,33666	,17319	-,29611
FV7	,49597	-,25263	,27558	,30593	,08565
FV21	,46122	,20022	-,29552	,33800	-,37357
FV20	,45240	-,04555	-,22946	,12795	-,15899
FV3	,20599	,68127	,16134	-,07229	,09995
FV1	,27103	,60129	,14263	,14260	,09158
FV2	,20256	,59187	,08138	,26383	,10655
FV5	,25636	,58892	,10890	-,03446	,25246
FV23	,03926	,55400	,05255	-,34147	,05992
FV24	,36952	,41497	-,00506	-,15682	-,30889
FV4	,31302	,34470	,19852	,22786	-,24539
FV6	,31195	-,09808	,28988	,45245	,30074

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
FV1	,48408	*	1	6,50021	26,0	26,0
FV2	,47893	*	2	2,54413	10,2	36,2
FV3	,54781	*	3	1,49580	6,0	42,2
FV4	,36834	*	4	1,07798	4,3	46,5
FV5	,48933	*	5	,98328	3,9	50,4
FV6	,48612	*				
FV7	,48668	*				
FV8	,63266	*				
FV9	,52734	*				
FV10	,49832	*				
FV11	,53570	*				
FV12	,58245	*				
FV13	,55267	*				
FV14	,55160	*				
FV15	,55607	*				
FV16	,57626	*				
FV17	,55158	*				
FV18	,54818	*				
FV19	,43432	*				
FV20	,30105	*				
FV21	,59395	*				
FV22	,53361	*				
FV23	,43141	*				
FV24	,42877	*				
FV25	,42418	*				

Reproduced Correlation Matrix:

	FV1	FV2	FV3	FV4	FV5
FV1	,48408*	-,05536	-,10910	-,13244	-,09939
FV2	,46978	,47893*	-,11569	-,11927	-,13685
.....					
.....					
FV25	,36668	,37295	-,16195	,12754	,42418*

The lower left triangle contains the reproduced correlation matrix; the diagonal, reproduced communalities; and the upper right triangle residuals between the observed correlations and the reproduced correlations.

There are 97 (32,0%) residuals (above diagonal) with absolute values > 0.05.

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 7 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
FV11	,71722	,07823	,10537	-,01612	-,06175παιδιά βοηθούν δουλειές σπιτιού
FV8	,70945	,01872	,12562	,11718	,31540γονείς μαθαίνουν παιδιά φέρονται
FV12	,69023	-,03442	,19347	,25681	,03827παιδιά σέβονται παππούδες
FV14	,68081	,08575	,26390	,10524	-,00474παιδιά υπακούουν γονείς
FV13	,66272	,01941	,23448	,23971	,02561παιδιά διατηρούν καλές σχέσεις με συγγενείς
FV9	,65251	,05758	,14626	,02687	,27593πρέπει να είμαστε φιλότιμοι
FV10	,64436	,10644	,13014	,13949	,18814παιδιά φροντίζουν γέρους γονείς
FV19	,44235	,09341	,36086	,21877	-,22767σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών
FV3	,05918	,73317	,01864	,02208	-,07702θέση μητέρας στο σπίτι
FV5	,05787	,67595	,16390	-,04027	,02417μητέρα δέχεται αποφάσεις πατέρα
FV1	,04288	,66785	,03992	,14649	,11473πατέρας αρχηγός οικογένειας
FV2	-,08068	,63281	,04315	,18680	,18766πατέρας χρηματοδότης
FV23	,02069	,54400	,02262	-,11730	-,34753κορίτσι δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται
FV24	,26152	,40063	,00520	,34981	-,27835γυναίκα πρέπει θυσιάζει επάγγελμα
FV4	,19044	,38737	-,15853	,37318	,13275μητέρα πρέπει ξει ME τα παιδιά της
FV16	,13192	,06431	,72580	,11756	,11883σπουδές ΑΕΙ - καταξίωση
FV17	,24689	,09710	,66330	,19893	,04071σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση
FV18	,21630	,17027	,66242	,15126	-,10356σπουδές ΑΕΙ- λαμπρή σταδιοδρομία
FV15	,31776	-,07101	,63077	,12561	,19081σπουδές ΑΕΙ - υψηλός σκοπός
FV21	,07540	,13990	,16623	,73338	,05668αγόρι μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί
FV22	,14774	,14345	,28226	,63978	-,04711αγόρι που μορφώνεται δίνει αξία σε εαυτό
FV20	,20930	-,03165	,27338	,42342	,04714η μέση εκπαίδευση δίνει πλατιά μόρφωση
FV25	,32268	-,12644	,33586	,40138	,17368γνώσεις είναι θησαυρός
FV6	,18747	,10849	,08513	-,00213	,65723γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά
FV7	,44211	-,04116	,08894	,13179	,51405προβλήματα οικογ. λύνονται εντός οικογένειας

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Factor 1	,73209	,21543	,48788	,38895	,16832
Factor 2	-,26615	,92457	-,05605	,15357	-,21818
Factor 3	,49000	,24498	-,66235	-,37664	,34544
Factor 4	-,35981	,00393	-,10549	,45877	,80556
Factor 5	-,15379	,19678	,55588	-,68761	,39474

- - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - -

Analysis number 1 Pairwise deletion of cases with missing values

Determinant of Correlation Matrix = ,0012464

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = ,89272

Bartlett Test of Sphericity = 9675,7166, Significance = ,00000

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
FV1	1,00000	*	1	5,94713	23,8	23,8
FV2	1,00000	*	2	2,70259	10,8	34,6
FV3	1,00000	*	3	1,63556	6,5	41,1
FV4	1,00000	*	4	1,16744	4,7	45,8
FV5	1,00000	*	5	1,05616	4,2	50,0
FV6	1,00000	*	6	,93412	3,7	53,8
FV7	1,00000	*	7	,87063	3,5	57,3
FV8	1,00000	*	8	,84832	3,4	60,6
FV9	1,00000	*	9	,80460	3,2	63,9
FV10	1,00000	*	10	,79227	3,2	67,0
FV11	1,00000	*	11	,73449	2,9	70,0
FV12	1,00000	*	12	,71856	2,9	72,8
FV13	1,00000	*	13	,65198	2,6	75,5
FV14	1,00000	*	14	,64305	2,6	78,0
FV15	1,00000	*	15	,61217	2,4	80,5
FV16	1,00000	*	16	,61090	2,4	82,9
FV17	1,00000	*	17	,57598	2,3	85,2
FV18	1,00000	*	18	,57082	2,3	87,5
FV19	1,00000	*	19	,55060	2,2	89,7
FV20	1,00000	*	20	,51812	2,1	91,8
FV21	1,00000	*	21	,47222	1,9	93,7
FV22	1,00000	*	22	,44088	1,8	95,4
FV23	1,00000	*	23	,42217	1,7	97,1
FV24	1,00000	*	24	,39369	1,6	98,7
FV25	1,00000	*	25	,32556	1,3	100,0

PC extracted 5 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
FV14	,69923	-,10163	,05720	-,31999	-,11109
FV13	,68670	-,11222	-,00131	-,14967	-,35125
FV12	,64458	-,18552	,00575	-,09664	-,39805
FV8	,62561	-,22651	,41692	,13133	,11286
FV15	,61653	-,17108	-,28566	,07127	,27219
FV17	,60581	,04594	-,36354	-,02283	,22518
FV10	,59630	-,09454	,31282	-,00033	,09338
FV19	,59478	,01302	-,13376	-,34779	-,02190
FV25	,59102	-,19232	-,14372	,15037	-,13947
FV9	,54778	-,16753	,44035	,01964	,17858
FV18	,54687	,13883	-,34788	-,17849	,30756
FV16	,52139	,02458	-,40738	,11677	,37922
FV11	,51868	-,13975	,28004	-,40493	-,00321
FV7	,51565	-,22460	,30430	,25808	,08968
FV22	,47933	,24092	-,31374	,26002	-,21331
FV20	,43672	-,02631	-,16660	,17289	-,01026
FV21	,42004	,29983	-,23002	,40506	-,28195
FV3	,11475	,69047	,14981	-,12395	,11478
FV2	,15257	,63718	,11329	,13419	,01867

FV1	,20577	,61746	,15567	,02548	-,02294
FV5	,16450	,59242	,13794	-,06982	,15719
FV23	-,02573	,54349	,07699	-,26055	,13098
FV24	,33604	,42564	-,01779	-,15630	-,28751
FV4	,23968	,39538	,20811	,26860	-,14658
FV6	,30710	-,04560	,38622	,35426	,17972

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
FV1	,44901	*	1	5,94713	23,8	23,8
FV2	,46046	*	2	2,70259	10,8	34,6
FV3	,54090	*	3	1,63556	6,5	41,1
FV4	,35071	*	4	1,16744	4,7	45,8
FV5	,42663	*	5	1,05616	4,2	50,0
FV6	,40336	*				
FV7	,48359	*				
FV8	,64651	*				
FV9	,55431	*				
FV10	,47108	*				
FV11	,53095	*				
FV12	,61772	*				
FV13	,62993	*				
FV14	,61726	*				
FV15	,57015	*				
FV16	,59586	*				
FV17	,55250	*				
FV18	,56581	*				
FV19	,49327	*				
FV20	,24916	*				
FV21	,56281	*				
FV22	,49935	*				
FV23	,38701	*				
FV24	,40150	*				
FV25	,44901	*				

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 8 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
FV14	,69042	,27759	,04278	,24237	,05434παιδιά υπακούουν γονείς
FV13	,68061	,16303	-,03743	,19664	,31632παιδιά διατηρούν καλές σχέσεις με συγγενείς
FV12	,65418	,10808	-,12375	,20550	,34719παιδιά σέβονται παππούδες
FV11	,61457	,10998	,06204	,31376	-,19715παιδιά βοηθούν δουλειές σπιτιού
FV19	,57055	,39172	,10517	,04928	,02833σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών
FV16	,01817	,74591	,02881	,12480	,15079σπουδές ΑΕΙ - καταξίωση
FV18	,24436	,68665	,18488	,01329	,01629σπουδές ΑΕΙ- λαμπρή σταδιοδρομία
FV17	,22945	,67647	,06995	,09060	,17073σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση
FV15	,19201	,66047	-,12047	,25040	,14086σπουδές ΑΕΙ - υψηλός σκοπός
FV20	,14159	,32456	-,03023	,16958	,30676η μέση εκπαίδευση δίνει πλατιά μόρφωση
FV3	,01275	,03721	,73406	-,01744	-,01420θέση μητέρας στο σπίτι
FV5	,00083	,09483	,64389	,05508	-,00385μητέρα δέχεται αποφάσεις πατέρα
FV1	,04566	-,00141	,64114	,06702	,17713πατέρας αρχηγός οικογένειας
FV2	-,08127	,01848	,63282	,06293	,22156πατέρας χρηματοδότης
FV23	,02232	,01978	,57917	-,15103	-,16694κορίτσι δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται
FV24	,37054	,02334	,42610	-,09328	,27091γυναίκα πρέπει θυσιάζει επαγγελμα
FV4	,00370	-,09222	,40060	,23150	,35794μητέρα πρέπει ζει ME τα παιδιά της
FV8	,30824	,14026	-,02878	,72631	,05887γονείς μαθαίνουν παιδιά φέρονται
FV9	,29702	,12510	,04542	,66564	-,07280πρέπει να είμαστε φιλότιμοι
FV7	,16155	,13489	-,08965	,63907	,15116προβλήματα οικογ. λύνονται εντός οικογένειας
FV6	-,08214	,02437	,06906	,61698	,10287γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά
FV10	,35523	,17947	,08127	,55228	,03268παιδιά φροντίζουν γέρους γονείς
FV21	,05697	,19047	,19239	,05602	,69508αγόρι μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί
FV22	,15321	,31640	,15311	,00335	,59356αγόρι που μορφώνεται δίνει αξία σε εαυτό
FV25	,33243	,31765	-,17360	,25202	,37941γνώσεις είναι θησαυρός

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Factor 1	,59440	,53073	,13705	,48504	,33313
Factor 2	-,13937	-,00203	,94154	-,23135	,20139
Factor 3	,09698	-,61316	,24408	,68474	-,29359
Factor 4	-,63754	-,01976	-,13484	,39753	,64571
Factor 5	-,45979	,58479	,13024	,29038	-,58765

- - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - -

Analysis number 1 Pairwise deletion of cases with missing values

Determinant of Correlation Matrix = ,0000357

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = ,88699

Bartlett Test of Sphericity = 2824,3207, Significance = ,00000

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
FV1	1,00000	*	1	7,55890	30,2	30,2
FV2	1,00000	*	2	2,40003	9,6	39,8
FV3	1,00000	*	3	1,61166	6,4	46,3
FV4	1,00000	*	4	1,19113	4,8	51,0
FV5	1,00000	*	5	1,15674	4,6	55,7
FV6	1,00000	*	6	1,09126	4,4	60,0
FV7	1,00000	*	7	,95351	3,8	63,9
FV8	1,00000	*	8	,85501	3,4	67,3
FV9	1,00000	*	9	,77640	3,1	70,4
FV10	1,00000	*	10	,72363	2,9	73,3
FV11	1,00000	*	11	,71239	2,8	76,1
FV12	1,00000	*	12	,64580	2,6	78,7
FV13	1,00000	*	13	,64178	2,6	81,3
FV14	1,00000	*	14	,61675	2,5	83,7
FV15	1,00000	*	15	,51772	2,1	85,8
FV16	1,00000	*	16	,50085	2,0	87,8
FV17	1,00000	*	17	,49190	2,0	89,8
FV18	1,00000	*	18	,45548	1,8	91,6
FV19	1,00000	*	19	,42125	1,7	93,3
FV20	1,00000	*	20	,38667	1,5	94,8
FV21	1,00000	*	21	,33037	1,3	96,2
FV22	1,00000	*	22	,30060	1,2	97,4
FV23	1,00000	*	23	,25192	1,0	98,4
FV24	1,00000	*	24	,22639	,9	99,3
FV25	1,00000	*	25	,18186	,7	100,0

PC extracted 5 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
FV12	,81383	-,12450	-,24196	-,21182	,04875
FV13	,79654	-,08855	-,13963	-,22727	,09031
FV8	,78955	-,14613	-,14800	-,09819	,13728
FV10	,76364	-,12051	-,22198	-,19952	-,01608
FV9	,73003	-,15216	-,05765	,05555	,20809
FV11	,71517	-,18315	-,30083	-,22001	,02591
FV14	,68118	-,03783	-,28248	-,19086	,03601
FV15	,66175	-,26738	,06228	,24093	,15274

FV17	,61735	,01173	,18878	,43757	,05120
FV18	,58991	,25409	,31935	-,08838	,05463
FV22	,55432	,17275	,41290	,00975	-,19253
FV25	,54311	,01173	,34821	,03093	-,23629
FV20	,51069	,10508	,47614	-,27457	,00092
FV7	,49227	-,33696	-,12692	,18907	-,23142
FV21	,44811	,10927	,38858	-,17262	-,31527
FV19	,44599	,15850	,32821	-,08663	,16490
FV1	,32488	,57515	-,21856	,14973	-,17125
FV5	,31418	,56724	-,26071	,10272	-,03847
FV3	,18549	,56413	-,34943	,10973	-,01030
FV2	,19613	,50876	-,09261	,04449	-,33972
FV24	,28348	,50839	,15198	-,00515	,31798
FV16	,54965	-,15519	,13289	,55971	,06253
FV6	,34970	-,29491	-,08121	,41309	,06791
FV23	-,06668	,54984	-,00155	,06268	,59239
FV4	,29779	,23104	-,24552	,12475	-,41590

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
FV1	,53586	*	1	7,55890	30,2	30,2
FV2	,42328	*	2	2,40003	9,6	39,8
FV3	,48691	*	3	1,61166	6,4	46,3
FV4	,39088	*	4	1,19113	4,8	51,0
FV5	,50047	*	5	1,15674	4,6	55,7
FV6	,39111	*				
FV7	,46129	*				
FV8	,69514	*				
FV9	,60581	*				
FV10	,68701	*				
FV11	,68459	*				
FV12	,78360	*				
FV13	,72162	*				
FV14	,58295	*				
FV15	,59467	*				
FV16	,66105	*				
FV17	,61099	*				
FV18	,52534	*				
FV19	,36645	*				
FV20	,57395	*				
FV21	,49293	*				
FV22	,54477	*				
FV23	,66162	*				
FV24	,46305	*				
FV25	,47315	*				

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 7 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
FV12	,83037	,21458	,17578	,12848	-,02523παιδιά σέβονται παππούδες12
FV11	,79813	,11562	,13499	,09392	-,08470παιδιά βοηθούν δουλειές σπιτιού11
FV13	,77721	,28738	,16041	,08814	,03833παιδιά διατηρούν καλές σχέσεις με συγγενείς
FV10	,76663	,21952	,15809	,14185	-,07729παιδιά φροντίζουν γέροντες γονείς
FV8	,74546	,22542	,28823	,05633	,04863γονείς μαθαίνουν παιδιά φέρονται
FV14	,71919	,13500	,10967	,18831	,00136παιδιά υπακούουν γονείς
FV9	,61271	,21491	,41352	,00549	,11481πρέπει να είμαστε φίλοι
FV20	,24805	,70368	-,00485	-,05937	,11709η μέση εκπαίδευση δίνει πλατιά μόρφωση
FV22	,13834	,67254	,20822	,17273	-,01122αγόρι που μορφώνεται δίνει αξία σε εαυτό
FV21	,13961	,65866	,00766	,12208	-,15696αγόρι μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί
FV18	,27265	,59612	,13930	,15241	,23025σπουδές ΑΕΙ- λαμπρή σταδιοδρομία
FV25	,18178	,58851	,25337	,10069	-,13938γνώσεις είναι θησαυρός
FV19	,20670	,48644	,12081	-,00203	,26926σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών

FV16	,16122	,19881	,76942	,05832	,01157σπουδές ΑΕΙ - καταξίωση
FV17	,19299	,34024	,65240	,15225	,09576σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση
FV6	,20665	-,06385	,57881	-,03958	-,08796γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά
FV15	,45066	,22370	,57861	-,07959	,02037σπουδές ΑΕΙ - υψηλός σκοπός
FV7	,37850	,08226	,41698	,05815	-,36607προβλήματα οικογ. λύνονται εντός οικογένειας
FV1	,10038	,11434	,06768	,69719	,14850πατέρας αρχηγός οικογένειας
FV5	,15743	,05310	,03767	,63909	,25103μητέρα δέχεται αποφάσεις πατέρα
FV3	,10613	-,08781	-,01404	,63256	,26000θέση μητέρας στο σπίτι
FV2	-,02167	,20047	-,06725	,61451	-,02164πατέρας χρηματοδότης
FV4	,14205	,07228	,09454	,54551	-,24281μητέρα πρέπει ζει ΜΕ τα παιδιά της
FV23	-,09898	-,07446	-,04864	,15442	,78745κορίτσι δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται
FV24	,07556	,28788	,03116	,24420	,56024γυναίκα πρέπει θισιάζει επάγγελμα

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Factor 1	,73118	,48509	,41763	,23357	,03308
Factor 2	-,24574	,20913	-,26825	,74016	,52543
Factor 3	-,44739	,78361	,09340	-,40832	,10173
Factor 4	-,41268	-,22246	,85416	,22445	,01543
Factor 5	,18581	-,23961	,12376	-,42485	,84394

- - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - -

Analysis number 1 Pairwise deletion of cases with missing values

Determinant of Correlation Matrix = ,0005172

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = ,92871

Bartlett Test of Sphericity = 7270,7629, Significance = ,00000

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
FV1	1,00000	*	1	7,12416	28,5	28,5
FV2	1,00000	*	2	2,23299	8,9	37,4
FV3	1,00000	*	3	1,38490	5,5	43,0
FV4	1,00000	*	4	1,05216	4,2	47,2
FV5	1,00000	*	5	1,00647	4,0	51,2
FV6	1,00000	*	6	,96395	3,9	55,1
FV7	1,00000	*	7	,87347	3,5	58,6
FV8	1,00000	*	8	,84309	3,4	61,9
FV9	1,00000	*	9	,79025	3,2	65,1
FV10	1,00000	*	10	,70576	2,8	67,9
FV11	1,00000	*	11	,69885	2,8	70,7
FV12	1,00000	*	12	,67854	2,7	73,4
FV13	1,00000	*	13	,66065	2,6	76,1
FV14	1,00000	*	14	,63295	2,5	78,6
FV15	1,00000	*	15	,61714	2,5	81,1
FV16	1,00000	*	16	,58464	2,3	83,4
FV17	1,00000	*	17	,56804	2,3	85,7
FV18	1,00000	*	18	,53425	2,1	87,8
FV19	1,00000	*	19	,52065	2,1	89,9
FV20	1,00000	*	20	,50559	2,0	91,9
FV21	1,00000	*	21	,47301	1,9	93,8
FV22	1,00000	*	22	,46715	1,9	95,7
FV23	1,00000	*	23	,44171	1,8	97,4
FV24	1,00000	*	24	,36347	1,5	98,9
FV25	1,00000	*	25	,27613	1,1	100,0

PC extracted 5 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
FV12	,77085	-,16992	-,18655	-,17370	-,04612
FV8	,74214	-,18211	-,27514	-,11930	-,02024
FV13	,70652	-,11717	-,15650	-,07816	-,07616
FV9	,69550	-,19062	-,21861	-,02647	,03381
FV14	,67906	-,04993	-,22152	-,05035	-,17091
FV10	,67483	-,06359	-,22178	-,08695	-,11090
FV11	,64117	-,10543	-,26217	-,16138	,07507
FV17	,61088	-,05492	,28963	-,03527	-,22640
FV15	,59154	-,20132	,22101	,12784	-,11059
FV18	,56155	,02758	,44912	-,09833	-,09022
FV19	,55439	,02049	,19152	-,13975	,19498
FV25	,54398	-,19604	,19495	,19104	,15434
FV22	,54333	,07490	,31067	-,06541	-,18861
FV16	,53389	-,07091	,37376	-,00670	-,20754
FV21	,50634	,07143	,35850	,12160	,16003
FV7	,50335	-,17609	-,29449	,25381	,14605
FV24	,41140	,38697	-,01444	-,17802	,32150
FV4	,39010	,27469	-,22189	-,08770	-,02887
FV3	,26191	,67293	-,09441	-,04144	-,00194
FV1	,29310	,59006	-,09399	,27154	-,24857
FV2	,23197	,58178	-,00547	,32800	-,23358
FV5	,30386	,55385	,00698	,07869	,02516
FV23	,09659	,53730	,02530	-,37961	,38122
FV6	,32181	-,05126	-,20755	,61817	,21916
FV20	,44949	-,10285	,25212	,20769	,52559

Final Statistics:

Variable	Communality	* Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
FV1	,57843	* 1	7,12416	28,5	28,5
FV2	,55446	* 2	2,23299	8,9	37,4
FV3	,53207	* 3	1,38490	5,5	43,0
FV4	,28539	* 4	1,05216	4,2	47,2
FV5	,40596	* 5	1,00647	4,0	51,2
FV6	,57944	*			
FV7	,45685	*			
FV8	,67428	*			
FV9	,56968	*			
FV10	,52848	*			
FV11	,52262	*			
FV12	,69018	*			
FV13	,54930	*			
FV14	,54443	*			
FV15	,46787	*			
FV16	,47288	*			
FV17	,51258	*			
FV18	,53562	*			
FV19	,40200	*			
FV20	,59557	*			
FV21	,43040	*			
FV22	,43719	*			
FV23	,58809	*			
FV24	,45426	*			
FV25	,43267	*			

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 9 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
FV8	,77591	,23016	,01305	,06182	,12360γονείς μαθαίνουν παιδιά φέρονται
FV12	,75677	,32262	,00552	,09041	,07203παιδιά σέβονται παππούδες
FV9	,68357	,23471	,00381	,04349	,21313πρέπει να είμαστε φιλότιμοι
FV11	,67543	,15823	,00426	,16962	,11221παιδιά βοηθούν δουλειές σπιτιού
FV10	,66982	,24124	,13148	,03388	,05645παιδιά φροντίζουν γέρους γονείς
FV14	,66784	,25370	,17769	-,01852	,04620παιδιά υπακούουν γονείς
FV13	,66128	,30804	,07638	,03787	,09926παιδιά διατηρούν καλές σχέσεις με συγγενείς
FV7	,50908	,03137	,05013	-,05638	,43704προβλήματα οικογ. λύνονται εντός οικογένειας
FV4	,37305	,03318	,31993	,20589	-,01952μητέρα πρέπει ζει ME τα παιδιά της
FV18	,16958	,69487	,07578	,13497	,00706σπουδές ΑΕΙ- λαμπρή σταδιοδρομία
FV16	,20956	,64872	,07332	-,05087	,01271σπουδές ΑΕΙ - καταξίωση
FV17	,32012	,62971	,11100	-,03528	-,00097σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση
FV22	,23023	,59008	,17620	,05924	-,03788αγόρι που μορφώνεται δίνει αξία σε εαυτό
FV15	,33167	,54768	,01670	-,12043	,20765σπουδές ΑΕΙ - υψηλός σκοπός
FV21	,09504	,52951	,10861	,19632	,30107αγόρι μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί
FV25	,26761	,44328	-,05277	,01978	,40172γνώσεις είναι θησαυρός
FV19	,29611	,43113	-,00802	,32441	,15209σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών
FV1	,09472	,08474	,74868	,01798	,03782πατέρας αρχηγός οικογένειας
FV2	-,01458	,11546	,73183	-,00785	,07262πατέρας χρηματοδότης
FV3	,09615	,01988	,61003	,38225	-,06468θέση μητέρας στο σπίτι
FV5	,06498	,12439	,54193	,29663	,06770μητέρα δέχεται αποφάσεις πατέρα
FV23	-,02851	-,03521	,18919	,73408	-,10662κορίτσι δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται
FV24	,22110	,13127	,23450	,56644	,11089γυναίκα πρέπει θυσιάζει επάγγελμα
FV6	,20519	-,04151	,21111	-,15744	,68283γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά
FV20	,09808	,35025	-,12538	,29802	,59895η μέση εκπαίδευση δίνει πλατιά μόρφωση

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Factor 1	,72873	,57116	,21752	,16880	,25869
Factor 2	-,23787	-,08463	,82384	,48427	-,15178
Factor 3	-,59072	,78982	-,14143	,08363	-,01542
Factor 4	-,22636	-,03397	,37030	-,51581	,73786
Factor 5	-,11036	-,20407	-,34185	,68113	,60446

Comparing the rotated factor structure for
All cases (1st gr) vs the factor structure for Indigenous Greek students (2nd gr)

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .8571429 %HP= 52 ✓

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .3157895 %HP= 36

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 28

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .5882353 %HP= 52 ✗

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .3333334 %HP= 40

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .1176471 %HP= 36

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 40

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 1 %HP= 72 ✓

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 48

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .1428572 %HP= 48

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .25 %HP= 44

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .8571429 %HP= 68 ✓

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 48

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .1538462 %HP= 52

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .25 %HP= 44

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .4285715 %HP= 56

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .3076923 %HP= 56

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .7692308 %HP= 68 ✓

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .1428572 %HP= 48

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= -.1818182 %HP= 60.00001

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .6 %HP= 72 ✓

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= 0 %HP= 56

1	2	3	4	5
<p>παιδιά βοηθούν δονειές σπιτιού γονείς μαθαίνουν παιδιά φέρνουνται παιδιά σέβονται παππούδες παιδιά υτακοούν γονείς παιδιά καλές σχέσεις συγγενείς πρέπει να είμαστε φιλότιμοι παιδιά φροντίζουν γέροντες γονείς σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών</p>	<p>θέση μητέρας στο σπίτι μητέρα δεχεται αποφορέσιες πατέρα πατέρας οργητός οικογένειας πατέρας χρηματοδοτής κορίττα δεν είναι απαραίητο μορφώνεται γυναίκα θεωρείται επάγγελμα μητέρα πρέπει για ME παιδιά της</p>	<p>σπουδές ΑΕΙ - κατώταση σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση σπουδές ΑΕΙ - λιμνηή σταδιοδρομία σπουδές ΑΕΙ - υψηλός σκοπός</p>	<p>αγορί μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί αγόρα που μορφώνεται-αξία σε αυτοό η μέση εκπαίδευση -πλάττα μόρφωση γνώσεις είναι θεσκαρός</p>	<p>γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά προβλήματα οικογ. λίνονται εντός</p>
<p>παιδιά υτακοούν γονείς παιδιά καλές σχέσεις με συγγενείς παιδιά σέβονται παππούδες παιδιά βοηθούν δονειές σπιτιού σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών</p>	<p>σπουδές ΑΕΙ - κατώταση σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση σπουδές ΑΕΙ - υψηλός σκοπός η μέση εκπαίδευση -πλάττα μόρφωση</p>	<p>θέση μητέρας στο σπίτι μητέρα δεχεται αποφορέσιες πατέρα πατέρας οργητός οικογένειας πατέρας χρηματοδοτής κορίττα δεν είναι απαραίητο μορφώνεται γυναίκα πρέπει θεωρείται επάγγελμα μητέρα πρέπει για ME τα παιδιά της</p>	<p>γονείς μαθαίνουν παιδιά φέρνουνται πρέπει να είμαστε φιλότιμοι προβλήματα οικογ. λίνονται εντός γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά παιδιά φροντίζουν γέροντες γονείς</p>	<p>αγορί μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί αγόρα που μορφώνεται-αξία σε αυτοό γνώσεις είναι θεσκαρός</p>

*Comparing the rotated factor structure for
All cases (1st gr) vs the factor structure for Foreign students(2nd gr)*

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .9 %HP= 56 ✓

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .2222222 %HP= 36

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .3529412 %HP= 44

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 36

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= -.1428572 %HP= 48

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= 0 %HP= 36

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 44

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 48

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .8333333 %HP= 72 ✓

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .4 %HP= 68

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .1333333 %HP= 44

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .6153846 %HP= 64 ✓

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .5 %HP= 64 ✓

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 56

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= 0 %HP= 64

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= 0 %HP= 40

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .6153846 %HP= 64 ✓

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .1818182 %HP= 60.00001

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .2222222 %HP= 68

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .3076923 %HP= 56

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 56

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .4 %HP= 68 ✓

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 64

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= -.5714286 %HP= 80

1	2	3	4	5
<p>παιδιά βοηθούν δουλές σπίτι γονείς μπαίνουν παιδιά φέρνουν παιδιά σέβονται παππούδες παιδιά υπακούουν γονείς παιδιά καλές σχέσεις συγγενείς πρέπει να είμαστε φιλότιμοι παιδιά φροντίζουν γέροντες γονείς σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών</p>	<p>θέση μητέρα, στο σπίτι μητέρα θέτει αποφάσεις, πατέρα πατέρας στήριξης οικογένειας πατέρας χρηματοδότης κορίτσια δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται γονίτικα θέσάζει επάγγελμα μητέρα πρέπει για ME παιδιά της</p>	<p>σπουδές: ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση σπουδές: ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση σπουδές: ΑΕΙ - λαμπρή σταδιοδρομία σπουδές: ΑΕΙ - υψηλός σκοπός</p>	<p>αγόρι μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί αγόρι που μορφώνεται-αξία σε εαυτό η μέση εκπαίδευση -παιδιά μόρφωση γνώσεις είναι θεσπάρχες</p>	<p>γονείς δεν μπαίνουν μπροστά στα παιδιά προβλήματα οικογ. λύνονται εντός</p>
<p>παιδιά σέβονται παππούδες παιδιά βοηθούν δουλές σπίτι παιδιά καλές σχέσεις με συγγενείς παιδιά φροντίζουν γέροντες γονείς παιδιά υπακούουν γονείς παιδιά φέρνουν παιδιά υπακούουν γονείς πρέπει να είμαστε φιλότιμοι</p>	<p>η μέση εκπαίδευση -παιδιά μόρφωση αγόρι που μορφώνεται-αξία σε εαυτό αγόρι μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί σπουδές: ΑΕΙ - λαμπρή σταδιοδρομία σπουδές: ΑΕΙ - υψηλός σκοπός σπουδές: ΑΕΙ - υψηλός σκοπός προβλήματα οικογ. λύνονται εντός</p>	<p>σπουδές: ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση σπουδές: ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση γονείς δεν μπαίνουν μπροστά στα παιδιά σπουδές: ΑΕΙ - υψηλός σκοπός προβλήματα οικογ. λύνονται εντός</p>	<p>πατέρας αρχηγός οικογένειας μητέρα θέτει αποφάσεις, πατέρα θέση μητέρας, στο σπίτι πατέρας χρηματοδότης μητέρα πρέπει για ME τα παιδιά της</p>	<p>κορίτσια δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται γονίτικα πρέπει θεσάζει επάγγελμα</p>

Comparing the rotated factor structure for
All cases (1st gr) vs the factor structure for Remigrant students (2nd gr)

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .8695652 %HP= 48 ✓

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .4545455 %HP= 32

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 36

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .1176471 %HP= 36

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .25 %HP= 44

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .1052632 %HP= 28

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 28

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .8333333 %HP= 72 ✓

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .6153846 %HP= 64 ✓

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .3333334 %HP= 40

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .7058824 %HP= 56 ✓

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 56

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .1666667 %HP= 56

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .1818182 %HP= 60.00001

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .1111111 %HP= 32

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .4705883 %HP= 48 ✓

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .1818182 %HP= 60.00001

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .3333334 %HP= 60.00001

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .5454546 %HP= 68

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .25 %HP= 44

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 40

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 64

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= -.2 %HP= 64

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .4444445 %HP= 72 (✓)

1	2	3	4	5
<p>παιδιά βοηθούν δουλειές σπιτιού γονείς μαθαίνουν παιδιά φέρνουντα παιδιά σεβόνταντα παισιποδοές παιδιά υπακούουν γονείς παιδιά καλές σχέσεις συγγενείς πρέπει να είμαστε φιλότιμοι παιδιά φροντίζουν γέροντες γονείς σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών</p>	<p>θέση μητέρας στο σπίτι μητέρα δεσφεται αποφάσεις πατέρα πατέρας αργήτος οικονομείας πατέρας χρηματόδοτης κορίττα δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται γυναικία πρέπει θυσιάζει επάγγελμα μητέρα πρέπει για ME παιδιά της</p>	<p>σπουδές AΕΙ - καταξίωση σπουδές AΕΙ - καλύτερη μόρφωση σπουδές AΕΙ - λιμνηρή σταδιοδρομία σπουδές AΕΙ - υψηλός σκοτός</p>	<p>αγορι μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί αγορι που μορφώνεται αξία σε εαυτό η μέση εκπαίδευση -πλιτάτα μόρφωση γνόςες είναι θεσκαγρός</p>	<p>γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά προβλήματα οικογ. λίνονται εντός</p>
<p>γονείς μαθαίνουν παιδιά φέρνουντα παιδιά σεβόνταντα παισιποδοές πρέπει να είμαστε φιλότιμοι παιδιά βοηθούν δουλειές σπιτιού παιδιά φροντίζουν γέροντες γονείς παιδιά υπακούουν γονείς παιδιά καλές σχέσεις με συγγενείς προβλήματα οικογ. λίνονται εντός μητέρα πρέπει για ME τα παιδιά της</p>	<p>σπουδές AΕΙ - λιμνηρή σταδιοδρομία σπουδές AΕΙ - καταξίωση σπουδές AΕΙ - καλύτερη μόρφωση αγορι που μορφώνεται αξία σε εαυτό σπουδές AΕΙ - υψηλός σκοτός αγορι μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί γνόςες είναι θεσκαγρός σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών</p>	<p>πατέρας αργήτος οικονομείας πατέρας χρηματόδοτης θέση μητέρας στο σπίτι μητέρα δεσφεται αποφάσεις πατέρα</p>	<p>κορίττα δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται γυναικία πρέπει θυσιάζει επάγγελμα</p>	<p>γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά η μέση εκπαίδευση -πλιτάτα μόρφωση</p>

Comparing the rotated factor structure for
Indigenous Greek students (1st gr) vs the factor structure for Foreign students (2nd gr)

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .8 %HP= 52 ✓

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .125 %HP= 40

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .2352941 %HP= 40

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 40

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .2105263 %HP= 32

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .6666667 %HP= 60.00001 ✓

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .5 %HP= 52 ✓

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 44

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= 0 %HP= 56

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .1176471 %HP= 36

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 48

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .1428572 %HP= 48

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .8333333 %HP= 72 ✓

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .2222222 %HP= 68

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .5882353 %HP= 52

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 48

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .4285715 %HP= 56 ✓

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= -.2222222 %HP= 68

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .25 %HP= 44

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .5 %HP= 64 ✓

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 48

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .1818182 %HP= 60.00001

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= 0 %HP= 68

1	2	3	4	5
<p>παιδιά υπακούουν γονείς παιδιά καλές σχέσεις με συγγενείς παιδιά σέβονται παλαιότερους παιδιά βοηθούν δουλεύει σπίτι σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών</p>	<p>σπουδές ΑΕΙ - κατάζηση σπουδές ΑΕΙ - λιμνηρή σπουδοδομία σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση σπουδές ΑΕΙ - υψηλός σκοτός η μέση εκπαίδευση - παιαία μόρφωση</p>	<p>θέση μητέρας στο σπίτι μητέρα δεχεται αποφάσεις πατέρα πατέρας αρχηγός οικογένειας πατέρας γρηγορόδοτης κορίτσι δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται γοναίκα πρέπει θυσιάζει επάγγελμα μητέρα πρέπει για ΜΕ τα παιδιά της</p>	<p>γονείς μεθαίνουν παιδιά φέρνεται πρέπει να είμαστε φιλόστοιχοι προβλήματα οικογ. λίνονται εντός γονείς δεν μαλώνουν μαρροστά στα παιδιά παιδιά φροντίζουν γέρους γονείς</p>	<p>αγορί μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί αγορί που μορφώνεται - αζία σε αυτό γνοσας είναι θησαυρός</p>
<p>παιδιά σέβονται παλαιότερους παιδιά βοηθούν δουλεύει σπίτι παιδιά καλές σχέσεις με συγγενείς παιδιά φροντίζουν γέρους γονείς γονείς μεθαίνουν παιδιά φέρνεται παιδιά υπακούουν γονείς πρέπει να είμαστε φιλόστοιχοι</p>	<p>η μέση εκπαίδευση - παιαία μόρφωση αγορί που μορφώνεται - αζία σε αυτό αγορί μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί σπουδές ΑΕΙ - λιμνηρή σπουδοδομία γνοσας είναι θησαυρός σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών</p>	<p>σπουδές ΑΕΙ - κατάζηση σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση γονείς δεν μαλώνουν μαρροστά στα παιδιά σπουδές ΑΕΙ - υψηλός σκοτός προβλήματα οικογ. λίνονται εντός</p>	<p>πατέρας αρχηγός οικογένειας μητέρα δεχεται αποφάσεις πατέρα θέση μητέρας στο σπίτι πατέρας γρηγορόδοτης μητέρα πρέπει για ΜΕ τα παιδιά της</p>	<p>κορίτσι δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται γοναίκα πρέπει θυσιάζει επάγγελμα</p>

*Comparing the rotated factor structure for
Indigenous Greek students (1st gr) vs the factor structure for Remigrant students (2nd gr)*

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .7272728 %HP= 44 (✓)

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .3809524 %HP= 32

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 40

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .25 %HP= 44

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .1333333 %HP= 44

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .3 %HP= 32

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .8421052 %HP= 56 ✓

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 48

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .2857143 %HP= 52

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .3076923 %HP= 56

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .1052632 %HP= 28

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 28

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .8333333 %HP= 72 ✓

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .6153846 %HP= 64 ✓

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .5555556 %HP= 48

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 32

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 56

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52 ✓

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .3636364 %HP= 64

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .3157895 %HP= 36

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .6666667 %HP= 52 ✓

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= .1666667 %HP= 56

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .1538462 %HP= 52

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .5 %HP= 64

1	2	3	4	5
<p>παιδιά υπακούουν γονείς παιδιά καλές σχέσεις με συγγενείς παιδιά φέρνουν παπούδες παιδιά βοηθούν δουλειές σπιτιού σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών</p>	<p>σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη σπουδές ΑΕΙ - λιγότερη σταδιοδρομία σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση σπουδές ΑΕΙ - υψηλός σκοπός η μέση εκπαίδευση -πλάγια μόρφωση</p>	<p>θέση μητέρας στο σπίτι μητέρα δεχτεί αποφάσεις πατέρα πατέρας αρχηγός οικογένειας πατέρας γρηματοδότης κορίτσι δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται γονικά πρέπει θεσπίζα επιτάγματα μητέρα πρέπει για ΜΕ τα παιδιά της</p>	<p>γονείς μαθαίνουν παιδιά φέρνουν πρέπει να είμαστε φιλόστοιχοι προβλήματα οικογ. λύνονται εντός γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά παιδιά φροντίζουν γέρους γονείς</p>	<p>αγορί μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί αγορί που μορφώνεται -αξία σε αυτό γνώσεις είναι θεσπικό</p>
<p>γονείς μαθαίνουν παιδιά φέρνουν παιδιά φέρνουν παπούδες πρέπει να είμαστε φιλόστοιχοι παιδιά βοηθούν δουλειές σπιτιού παιδιά φροντίζουν γέρους γονείς παιδιά υπακούουν γονείς παιδιά καλές σχέσεις με συγγενείς προβλήματα οικογ. λύνονται εντός μητέρα πρέπει για ΜΕ τα παιδιά της</p>	<p>σπουδές ΑΕΙ- λιγότερη σταδιοδρομία σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη σπουδές ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση αγορί που μορφώνεται -αξία σε αυτό σπουδές ΑΕΙ - υψηλός σκοπός αγορί μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί γνώσεις είναι θεσπικό σχολείο φροντίζει για καλό μαθητών</p>	<p>πατέρας αρχηγός οικογένειας πατέρας γρηματοδότης θέση μητέρας στο σπίτι μητέρα δεχτεί αποφάσεις πατέρα</p>	<p>κορίτσι δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται γονικά πρέπει θεσπίζα επιτάγματα</p>	<p>γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά παιδιά φροντίζουν γέρους γονείς η μέση εκπαίδευση -πλάγια μόρφωση</p>

*Comparing the rotated factor structure for
Foreign students (1st gr) vs the factor structure for Remigrant students (2nd gr)*

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .8571429 %HP= 52 ✓

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .3 %HP= 32

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 44

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 40

Factor(1st gr) 1 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .1428572 %HP= 48

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .2105263 %HP= 32

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .7777778 %HP= 56 ✓

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .3076923 %HP= 56

Factor(1st gr) 2 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .5 %HP= 64

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .4444445 %HP= 44

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= .3529412 %HP= 44

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 56

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= 0 %HP= 52

Factor(1st gr) 3 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= .3636364 %HP= 64 ✓

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= .1176471 %HP= 36

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 36

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 1 %HP= 80 ✓

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .3636364 %HP= 64

Factor(1st gr) 4 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= 0 %HP= 60.00001

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 1 ...Salient Coef.= -.1333333 %HP= 44

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 2 ...Salient Coef.= 0 %HP= 44

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 3 ...Salient Coef.= 0 %HP= 68

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 4 ...Salient Coef.= .4444445 %HP= 72 ✓

Factor(1st gr) 5 vs Factor(2nd gr) 5 ...Salient Coef.= -.25 %HP= 72

1	2	3	4	5
<p>παιδιά σέβονται παππούδες; παιδιά βοηθούν δουλειές σπιτιού; παιδιά καλές σχέσεις με συγγενείς; παιδιά φροντίζουν γέροντες; γονείς μηδένουν παιδιά φέρνουνται παιδιά υποκόσμου; γονείς πρέπει να είμαστε φιλότιμοι</p>	<p>η μέση εκπαίδευση -παιδιά μόρφωση αγόρι που μορφώνεται -αξία σε ευατό αγόρι μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί σπουδές; ΑΕΙ -λιμνηρ σπουδοδρομία; γονείς είναι θετικοί; σχολείο φροντίζει για καλό μαθητόν</p>	<p>σπουδές; ΑΕΙ -κατάσταση σπουδές; ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά σπουδές; ΑΕΙ - υψηλός σκοπός; προβλήματα οικογ. λίνωνται εντός</p>	<p>πατέρας αρχηγός οικογένειας; πατέρα σεβεται αποφάσεις; πατέρα θέση μητέρας; στο σπίτι πατέρας; χρηματοδοτεί; μητέρα; πρέπει για ΜΕ τα παιδιά της</p>	<p>κορίτσι δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται; γυναικά πρέπει θυσιάζει επάγγεγλιμα</p>
<p>γονείς μηδένουν παιδιά φέρνουνται παιδιά σέβονται παππούδες; πρέπει να είμαστε φιλότιμοι; παιδιά βοηθούν δουλειές σπιτιού; παιδιά φροντίζουν γέροντες; παιδιά υποκόσμου; γονείς; παιδιά καλές σχέσεις με συγγενείς; προβλήματα οικογ. λίνωνται εντός; μητέρα πρέπει για ΜΕ τα παιδιά της</p>	<p>σπουδές; ΑΕΙ -λιμνηρ σπουδοδρομία; σπουδές; ΑΕΙ - κατάσταση σπουδές; ΑΕΙ - καλύτερη μόρφωση αγόρι που μορφώνεται -αξία σε ευατό σπουδές; ΑΕΙ - υψηλός σκοπός; αγόρι μορφώνεται ώστε ανταποκριθεί γονείς είναι θετικοί; σχολείο φροντίζει για καλό μαθητόν</p>	<p>πατέρας αρχηγός οικογένειας; πατέρας; χρηματοδοτεί; θέση μητέρας; στο σπίτι μητέρα; σεβεται αποφάσεις; πατέρα</p>	<p>κορίτσι δεν είναι απαραίτητο μορφώνεται; γυναικά πρέπει θυσιάζει επάγγεγλιμα</p>	<p>γονείς δεν μαλώνουν μπροστά στα παιδιά; η μέση εκπαίδευση -παιδιά μόρφωση</p>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

Ερευνητικά Ερωτηματολόγια Μαθητών

- Ερωτηματολόγιο Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών μαθητών
- Ερωτηματολόγιο γηγενών Ελλήνων μαθητών

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

Ερευνητικά Ερωτηματολόγια Γονέων

- Ερωτηματολόγιο Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών γονέων
- Ερωτηματολόγιο γηγενών Ελλήνων γονέων

